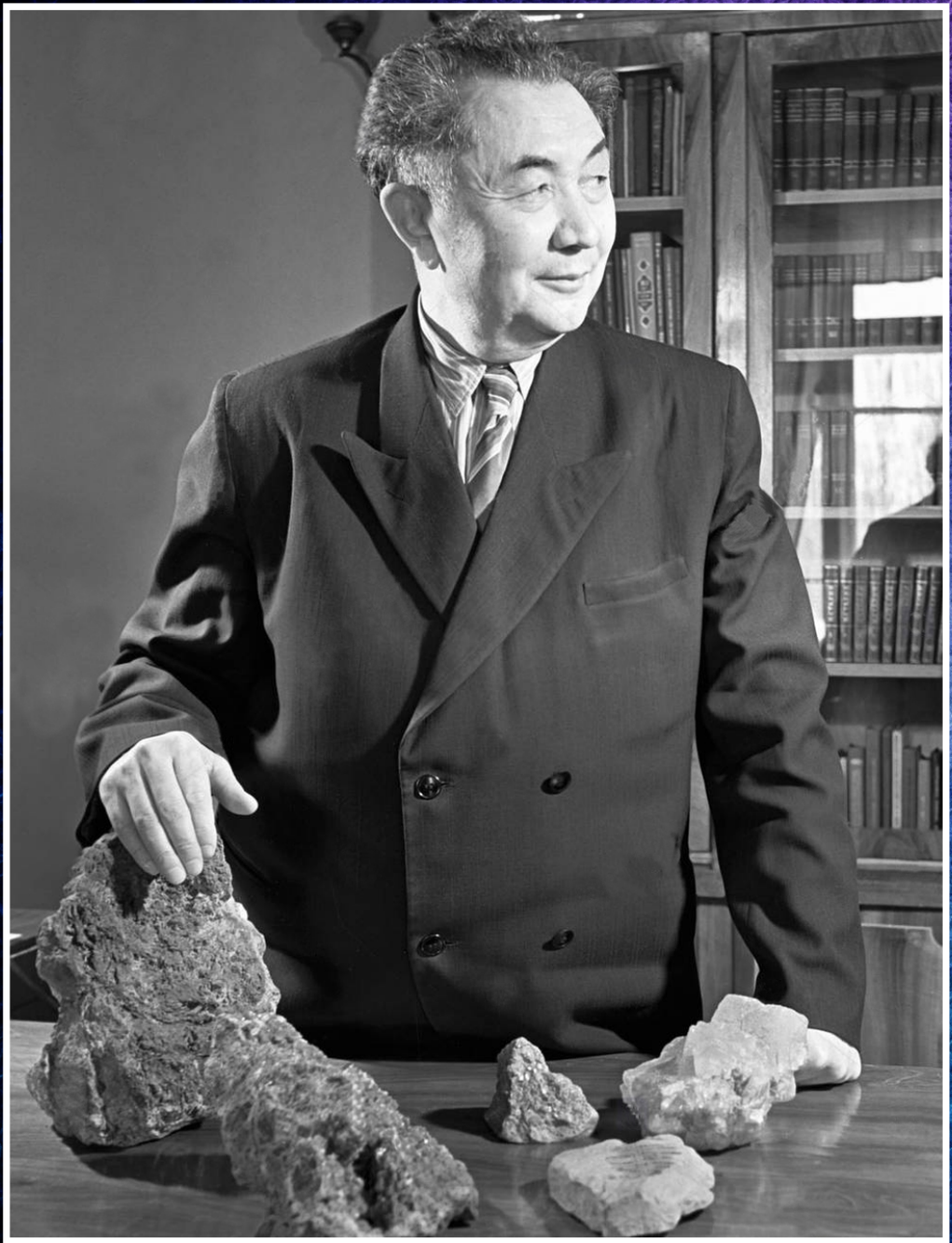

XX SÁTBAEV OQÝLARY

XX САТПАЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ

QAZAQSTAN RESPÝBLIKASYNYŃ BILIM JÁNE ǴYLYM MINISTRLIGI
S. TORAIǴYROV ATYNDAǴY PAVLODAR MEMLEKETTIK ÝNIVERSITETI

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ПАВЛОДАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ С. ТОРАЙГЫРОВА

TORAIGHYROV UNIVERSITY

Jas ǵalymdar, magıstranttar, stýdentter men mektep oqýshylarynyń

«XX SÁTBAEV OQÝLARY» atty Halyqaralyq ǵylymı konferensıasynyń MATERIALDARY

МАТЕРИАЛЫ

международной научной конференции молодых ученых, магистрантов, студентов и школьников

«XX САТПАЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ»

ТОМ 10

Pavlodar, 2020

QAZAQSTAN RESPÝBLIKASYNYŃ BILIM JÁNE ǴYLYM MINISTRLIGI
S. TORAIǴYROV ATYNDAǴY PAVLODAR MEMLEKETTIK ÝNIVERSITETI

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ПАВЛОДАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ С. ТОРАЙГЫРОВА

JAS ǴALYMDAR, MAGISTRANTTAR, STÝDENTTER MEN MEKTEP OQÝSHYLARYNYŃ «XX SÁTBAEV OQÝLARY» ATTY HALYQARALYQ ǴYLYMI KONFERENSIASYNYŃ MATERIALDARY

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ, МАГИСТРАНТОВ, СТУДЕНТОВ И ШКОЛЬНИКОВ «XX САТПАЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ»

ТОМ 10

ПАВЛОДАР
2020

ӘОЖ 001.2 (063)
КБЖ 72 (5 каз)
Ж 33

Редакция алқасының мүшелері:
Абишев К.К., Ахметов К.К., Бегимтаев А.И., Бексеитов Т.К., Испулов Н.А., Кислов А.П., Кудерин М.К., Эрназаров Т.Я.

Жауапты хатшылар:
Аипова А.К., Акылбекова Р.А., Аманбаева С.Б., Амирханова А.Х., Ахмадиева А.Т., Аманжолов С.К., Байтемирова М.Ж., Дробинский А.В., Евтушенко Т.Л., Еликпай С.Т., Зарипов Р.Ю., Зада Б.С., Жумадирова А.К., Жумабаева Г.М., Каппасова Г.М., Калиева А.Б., Кашканова Р.С., Камарова А. Н., Кайдарова Г. Ш., Кривец О.А., Куанышева Р.С., Курманова А.Б., Коспаков А.М., Кочетков М.Ю., Куандыков А.Б., Мажитова А.Ә., Мустафаева Н.Б., Мусаханова С.Т., Несмеянова Р.М., Никифорова В.Г., Новоселова Е.А., Ордабаева Ж.Е., Сатыбалдин А.С., Сергазинова З.М., Торайгыров Е.М., Чидунчи И.Ю., Ысқақ Б.Ә., Юсупова Б.С., Юношева Н.Ф.

Ж 33 «Жас ғалымдар, магистранттар, студенттер мен мектеп оқушыларының «ХХ Сәтбаев оқулары» : Халықаралық ғылыми конференциясының материалдары. – Павлодар : С. Торайғыров атындағы ПМУ, 2020.

ISBN 978-601-345-038-4 (жалпы)
Т. 10. «Жас ғалымдар». – 2020. – 428 б.
ISBN 978-601-345-048-3

Жинақ көпшілік оқырманға арналады.
Мақала мазмұнына автор жауапты.

ӘОЖ 001.2 (063)
КБЖ 72 (5 каз)

ISBN 978-601-345-048-3 (Т. 10)
ISBN 978-601-345-038-4 (жалпы) © С. Торайғыров атындағы ПМУ, 2020

1 Секция. Интеллектуалды және мәдени-рухани даму
1 Секция. Интеллектуальное и культурно-духовное развитие

1.1 Заманауи білім беру үрдісі. Педагогика
1.1 Современный образовательный процесс. Педагогика

«АСЫЛ СӨЗ» БАҒДАРЛАМАСЫ – БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРАТЫН ОҚЫТУ ҚҰРАЛЫ

АБИЛЬДИНОВА Ж. К.
мұғалім, Абай атындағы № 10 лицей-мектебі, Павлодар қ.

Әрбір бала – тұлға, өзінше бір әлем. Ұлы педагог В. А. Сухомлинский: «Әлемде адам тұлғасынан күрделі, одан бай ешнәрсе жоқ», – деп жазған екен. Кез келген тұлға үшін еңбастысы – қоршаған ортаға бейімделу, қарым-қатынасқа түсе білу, оқуға қажетті білім, дағды, шеберлікті меңгере білу. Баланың жеке басына тән қасиеттерді қалыптастыру тәрбиесі оның өмірге келгенде алғашқы жылдардан бастау керек. Оқушылардың білім алуы (дамуы, тәрбие алуы) негізінде сабақтарда білімдерді, ептіліктерді және дағдыларды дамытуымен бірге, олардың бойында жеке тұлғалық және адамгершілік сезімдері қалыптасады. Педагогика ғылымында баланы оқыту мен тәрбиелеудің міндеті жан-жақты дамыған жеке тұлғаны қалыптастыру болғандықтан, жаңа технология бойынша әдістемелік жүйенің басты бөлігі оқыту мақсаты болып қалады. Сондықтан танымдылық іс-әрекеті белгілі бір дәрежеде белсендірілуі қажет [1]. Осы тұжырымды негізге ала отырып, бастауыш сынып оқушыларының тілін, танымын дамытуға арналған арнайы курс авторлық бағдарламасына негізделген «Асыл сөз» тіл дамыту оқу құралын құрастырдым.

Бұл оқу құралда жергілікті ақын-жазушылардың шығармалары жинақталды. «Асыл сөз» оқу құралын оқыту арқылы біріншіден, оқушылар жергілікті ақын-жазушылардың өмірбаяны мен шығармаларымен танысса, екіншіден, сол ақын-жазушылардың шығармалары арқылы әр оқушының өзінің туған жері туралы көп мағлұмат алып, өзін жан-жақты тәрбиелей алады.

1-ші сыныпқа арналған «Асыл сөз» тіл дамыту бағдарламасында жерлес жазушы-ақын Есентай Ерботиннің балаларға арналған шағын өлең, жаңылтпаштары берілген. Мәтін, өлең, тапсырмалар

бірінші сынып оқушыларының жас ерекшелігіне негізделіп құрылған. Әр сабақ сол ақын-жазушылардың өлеңдерімен басталады. Оқушылар бірінші сынып табалдырығын жаңа аттап отырғандықтан, әрі әріп танымағандықтан алғашқы сабақтарда өлеңнің тақырыбына байланысты суреттер салдырып, оқушылардың тілдері жаттығу үшін жаңылтпаштар берілген.

2-ші сыныпқа арналған «Асыл сөз» тіл дамыту оқу құралында жерлесіміз, балалар ақыны Мұзафар Әлімбаевтің өлеңдері жинақталды. Ондағы себеп жас буынның бойында өз еліне, жеріне деген мақтаныш сезімін тудыра отырып, патриоттық тұрғыда тәрбиелеу. Бұл қазіргі таңда өте қажетті шешімін күтуші мәселенің бірі. Оқу мен тәрбие егіз жүргенде ғана, жас жеткіншектің еліне деген сүйіспеншілігін ояту негізінде ғана біз болашақ ел тағдырына әділ де адал қызмет ететін азаматтар өсіріп шығарамыз.

Оқу құралы 2-ші сынып оқушылырына арналғандықтан оқу әдісі де ойластырылып, сабаққа деген қызығушылықтарын арттыру мақсатында оқу құралына түрлі ойын элементтері де енгізілді. Бастауыш сыныптағы оқушылардың біреулерінің зейіні тұрақсыз болса, екіншілерінікі бір нәрсеге бағытталған тұрақты зейін. Ұғынып қабылдау мен ойлауда біреу талдауға бейім болса, екінші біреу жинақтауға бейім болады. Сондықтан оқушылардың зейінін төмендегідей ойын жаттығулары арқылы дамыта отырып, білім сапасын көтеруге болады:

«КЛТОРМАНСЛЖАҒАШПФТАЧИМЩЦРҚАЙЫҢЛВТСТО ҚЫЛДАҚПЖРСТШЫРШАМТҚАРАҒАЙНКДТЕРЕКНАРЕМЕН КВЖИhАЗНЦКІТАПТЧУ»

Бұл тапсырмада оқушылар әріптердің арасынан сөздерді теріп алып, сол сөздерді қатыстырып мәтін құрастырады.

«Пирамида» ойыны баланың ойын ұштап, сөздік қорын молайтады, сонымен бірге тапқырлыққа да баулиды.

АТ	АЙ	АР
АТА	АНА	АРА
АЛҚА	АЙНА	АРАЙ
АТЫРАП	АЙМАҚ	АРМАН

Сөздің ішінен басқа сөздерді табу тапсырмалары баланың ойын ұштап, әдемілікке, әсемдікке тәрбиелеп қана қоймай, сөздік қорын дамытады [2].

«Логогриф» – шараданың бір түрі, көбінесе өлеңмен жазылады. Әуеліжұмбақтаған сөзді табу қажет. Содан соң әлгі табылған сөзге бір не екі әріп қосып немесе алып тастау арқылы жаңа сөздер құрауға болады. Осы арқылы баланың ойы ұшталып, қиялына қанат береді.

- Орны ауыстырылып берілген сөздерден сөйлем құрастыру арқылы оқушылар сөйлемдегі сөздердің байланысын дұрыс меңгереді.

- Буын ұйқасын құрастыруарқылы оқушылар шағын өлең құрастыруға үйренеді және өзін-өзі тәртіпке шақырады. [4]

Аз –аз –аз,	Ба – ба –ба,
Тап-таза қағаз.	Тәртіпсіз бала.
Өз -өз - өз,	Па – па – па,
Өз ойыңды жаз.	Партаға жазба.

Ал 3-ші сыныпқа арналған оқу құралы қазақтың көрнекті балалар ақыны, білікті ұстаз, елімізге еңбегі сіңген мәдениет қызметкері, Қазақстан жазушылар Одағының мүшесі, жерлесіміз Мүбәрак Жаманбалинов өлеңдерінен, мысалдарынан мағлұмат беруді көздеді. Берілген мәтіндер мен тапсырмалар үшінші сынып оқушыларының жас ерекшелігіне негізделіп құрылған. Әр сабақ жерлес балалар ақыны Мүбәрак Жаманбалиновтың шағын өлеңдерімен басталады. Мүбәрак ақын баланың психологисын, іс-әрекетін дәл таныған. Әрі ұғыныңқы, әрі тартымды бере білген өлеңдері жас жеткіншектерді отаншылдыққа, туған жерін сүюге тәрбиелейді. Балалар өлеңінің неғұрлым қысқа буынды, неғұрлым ұйқасы түбірлі әрі туынды - күрделі болса, соғұрлым бастауыш сынып оқушыларының жадында ұзақ қалады, оңай жатталады. Балалар поэзиясының ерекше бір түрі – әзіл-оспақ, сын-сықақ өлеңдердің ойнақы да ой салар, езу тарттырар, жеңіл юморлы күлдіргі түрі. Мүбәрак Жаманбалинов осындай шағын өлеңдері арқылы жас балғындарды жағымсыз мінездерден аулақ болуға шақырады.

«Сөздік лото» ойыны баланың ойын ұштап, әдемілікке, әсемдікке тәрбиелеп қана қоймайды, сонымен бірге тапқырлыққа да баулиды.

Ж
- а – рық,.....,.....
- о – рық,.....,.....
- е – лім,.....,.....

С
- а – быр,.....,.....
- е – нім,.....,
- ы – зық,.....,.....

Сөздерді дұрыс, анық айту үшін тілді жаттықтыру мақсатында түрлі жаңылтпаштар үлкен қызмет атқарса, өз бетімен ойланып, заттар мен құбылыстардың сипатталуына, баламасына қарай аттарын табуға, сөйтіп баланың ой-өрісін кеңейтуге жұмбақтар да елеулі септігін тигізеді [5].

Оқу құралында қамтылған тақырыптарды меңгерту арқылы жас жеткіншектердің әдеби сауатын аша отырып, сөздік қорын молайтып, байланыстырып сөйлеуге үйретіп, логикалық ойының дамуына зор ықпал жасайды. Себебі білім мазмұнының тақырыптары оқушының дүниетанымын арттыратын және айнала қоршаған дүние туралы дұрыс көзқарасын қалыптастыратын, өзінің туған жеріндегі зиялы адамдардың өмірінен үлгі ала отырып, оның тұлға ретінде өсіп-дамуын қамтамасыз ететін мәселелерді қозғайды. Және оқушыларды өздігінен жұмыс істеуге дағдыланады [3].

Өз бетімен шығармашылық қызметті атқара бастаған адам тұлға болып қалыптасатыны философияда дәлелденген.Тұлғаның жасампаз бағыттылығы оқушының танымдық белсенділігі барысында тәрбиеленеді. «Асыл сөз» тіл дамыту сабағында жүргізілген жұмыс оқушы үшін аз да болса алға қарай ілгерілеу болып табылады.

«Баланы тәрбиешінің дәл өзіндей қылып шығару емес, келешек заманына лайық қып шығару» керек деп айтқан Мағжан Жұмабаевтің сөзің негізге ала отырып, осы авторлық бағдарламамның бастауыш сынып мұғалімдері үшін маңызы зор деп ойлаймын.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Оқушылардың тұлғалық қасиеттеріи дамытудың педагогикалық негіздері./ С. Қалиев, Ш. Майғаранова, Г. Нысанбаева, А.Бейсенбаева. -Алматы: «Білім», 2001, -224 б.

2 Махмудова С. Сабақта ұйымдастыру дидактикалы ойындарды қолдану жолдар / С. Махмудов // Бастауыш мектеп. – 2009. – № 2.

3 Төлеубекова Р.К. Бастауыш класс оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеуде халықтық педагогиканың озық дәстүрлерін пайдалану: пед. ғыл. канд. дисс.... авторефераты / Р.К. Төлеубекова. – Алматы. 1994. – 24 б.

4 Абильдинова Ж.К. «Асыл сөз» (2 сынып) : Оқу әдістемелік құрал/ – Павлодар: Павлодар, 2019. – 50 б.

5 Абильдинова Ж.К. «Асыл сөз» (3 сынып) : Оқу әдістемелік құрал/– Павлодар: Павлодар, 2019. – 41 б.

КРИТЕРИАЛЬНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ ШКОЛЬНИКОВ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ

ЛАТЫПОВА З. Б.
к.геогр.н., Башкирский государственный педагогический университет имени М. Акмуллы, г. Уфа, Республика Башкортостан
АБУЛГАЗИНА С. М.
магистрант, Башкирский государственный педагогический университет имени М. Акмуллы, г. Уфа, Республика Башкортостан

В настоящее время основной целью образования является развитие конкурентно-способной личности, готовой к взаимодействию с окружающим миром, к самообразованию и саморазвитию. Особое значение имеет контрольно-оценочная деятельность ученика, то есть готовность и способность контролировать и оценивать свою деятельность, уметь устранять причины возникающих трудностей [1].

Основная цель географии в системе общего образования – это познание многообразия современного географического пространства, что позволяет ориентироваться в мире и представлять его географическую картину; формировать у учащихся умения использовать географические знания и навыки в повседневной жизни [2].

Все мы привыкли оценивать деятельность учащихся традиционно, используя пятибалльную систему оценивания, но при этом не всегда можно объективно оценить работу ученика. Поэтому мы используем на своих уроках современную технологию оценивания учащихся: критериальную. Критериальное оценивание предполагает наличие механизма, позволяющего производить оценку учащихся более объективно, таковыми являются рубрикаторы. Оценивание деятельности учащихся на уроке становится демократичным, так как ученик является субъектом своего обучения, а учитель не играет роль «судьи» при выставлении оценок.

Критериальное оценивание выполняет функцию обратной связи, когда ученик получает информацию о своих успехах и неудачах. При этом даже самые неудовлетворительные результаты промежуточной работы воспринимаются учеником лишь как рекомендации для улучшения собственных результатов. В критериальном оценивании описаны уровни достижений, соответствующие каждому баллу. Важно, что шкала оценивания

начинается с нуля, а это очевидно, так как оценивается не личность ученика, а его деятельностью [3].

Пример критериев к уроку географии, на тему: «Географическое положение материка Африки»:

Я умею определять ГП материка и нулевой меридиан.

Я умею определять географические координаты.

Я знаю виды карт.

Я умею сопоставлять материал учебника с картой.

Умею определять расстояние между крайними точками материка.

Могу выделить общие черты у материков Южного полушария!

Могу оценить ГП материка Африки.

Умею составлять критерии оценивания для изученного материала.

Благодаря этим критериям учащиеся уже не смогут поставить оценку выше той, на которую они знают [4].

Другой пример критериев к уроку географии, на тему: «Экономико-географическое положение Республики Казахстан в 9 классе:

Низкий уровень. Я умею определять положение РК на материке Евразия. Я умею определять, с какими странами граничит РК. Я умею определять географические координаты. Я знаю виды карт.

Средний уровень. Я умею сопоставлять материал учебника с картой. Умею определять расстояние между крайними точками республики. Могу выделить выгоды и недостатки ЭГП РК.

Высокий уровень. Могу назвать причины, по которым ЭГП РК считают выгодным. Могу объяснить, с чем связано неплотное заселение республики. Могу оценить ЭГП РК. Умею составлять критерии оценивания для изученного материала [5].

Так как многие темы еще находятся в стадии разработки и нам с учениками порой трудно отойти от традиционной системы оценок, то можно предложить такие критерии:

Критерии оценивания устного ответа:

- знание терминов и понятий;
- логика изложения материала;
- умение пользоваться картой и другими средствами при ответе;
- культура речи, навыки публичного выступления.

Критерии оценивания ответа по карте:

- знание географических объектов по теме;
- знание особенностей географических объектов;

- умение правильно показывать объект на карте;
- оптимальный темп показа объектов.

Оценку «5» заслуживает ответ, который в целом соответствует перечисленным критериям

«4» – есть небольшие недочеты по содержанию и форме изложения ответа

«3» – есть неточности и ошибки по сути раскрываемых вопросов

«2» – есть серьезные ошибки по содержанию или полное отсутствие

Критерии оценки работы в контурных картах:

- соответствие нанесенных объектов заданию;
- правильное расположение объекта на карте;
- правильность нанесения надписей;
- грамотность и аккуратность;
- все надписи на контурной карте делают мелко, четко, красиво, желательно печатными буквами;
- название рек и гор располагают соответственно вдоль хребтов и рек, названия равнин – по параллелям;
- объекты гидросферы желательно подписывать синей пастой, другие – чёрной.

Если название объекта не помещается на карте, то около него ставят цифру, а внизу карты пишут, что означает данная цифра.

Если того требует задание, карту раскрашивают цветными карандашами, а затем уже подписывают географические названия.

В начале учебного года все работы в контурных картах выполняются простыми карандашами, потому что навыки работы с контурными картами слабы, и ученики делают ошибки.

Наблюдения за деятельностью учащихся на уроках показывают, что правильно выбранные стратегии, задания и критерии их оценивания способствуют повышению уровня учебной мотивации, активности ведения диалога и аргументации своих точек зрения.

В заключении необходимо определить преимущества и практическую значимость различных видов оценивания на уроках географии:

- критерии оценивания представляют конкретное выражение учебных целей;
- оценки учащимся выставляются только за то, что они изучали,
- оценивается только работа учащегося, а не его личность;
- учащийся заранее знает критерии, по которым будет проверяться его работа;

- учащемуся известен четкий алгоритм выведения оценки, по которому он сам может определить уровень успешности своего обучения и информировать родителей;

- повышается мотивация учащихся к самооцениванию и обучению.

Прогнозы и результаты:

- оценивается каждый этап урока;

- обучение становится «прозрачным»;

- стимулируется самостоятельность обучения (самооценка и взаимооценка);

- учебная деятельность ориентируется на результат обучения;

- объективность процесса оценивания при переходе от формативной к суммативной оценке [6].

Принимая участие в оценивании и постановке целей урока совместно с учителем, учащиеся ставят цели перед выполнением любого вида заданий и рода деятельности и учатся объективно оценивать себя и своих товарищей. В итоге, всё это приводит к повышению мотивации учеников и, как следствие, повышение качества знаний.

ЛИТЕРАТУРА

1 https://gigabaza.ru/doc/78930.html

2 Пугаева Е. М. Критериальное оценивание заданий в контурных картах у учащихся на уроках географии // Молодой ученый. – 2017. – №14. – С. 299-302. – URL https://moluch.ru/archive/148/41488/ [дата обращения: 12.03.2020].

3 https://nsportal.ru/shkola/geografiya/library/2014/11/19/kriterialnoe-otsenivanie-kak-sposob-razvitiya-funktsionalnoy

4 Физическая география материков и океанов : учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Т.В. Власова, М.А. Аршинова, Т.А. Ковалева. – М. : Издательский центр «Академия», 2007.

5 Экономическая и социальная география Казахстана.Учеб. для 9 кл. общеобразоват.шк./В.В. Усиков, Т.Л. Казановская, А.А. Усикова, Г.Б. Забенова. 3-е изд., перераб. – Алматы: Атамұра, 2013.- 464 с.

6 http://www.geoschool1.ru

БИОЛОГИЯНЫ ОҚЫТУДАҒЫ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ ҚОЛДАНУ АСТАРЛАРЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

АЗИРБАЕВА К. И.
мұғалім, № 53 Мектеп-гимназия, Алматы қ.
ЫДЫРЫС С. Е.
магистрант, «Биофизика және биомедицина» кафедрасы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы қ.

Дүниежүзілік озық тәжірибелерге сүйеніп, жаңа типті оқыту, яғни әр баланың табиғи қабілетін дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасай отырып, оны жан-жақты дамыту керек.

Осыған байланысты білім беру жүйесінің барлық саласында жаңа технологияны жоспарлы түрде енгізіп, жүйелік интегралды өткізу немесе қамтамасыз ету қажеттігі туындап отыр. Қазіргі замандағы технология әрбір тұлғаның білім алу үдерісінде шығармашылық қабілетін дамытуға айқын мүмкіндіктер береді. Дәл осы жаңа технология мен әрбір тұлғаның өзіндік білім алу траекториясын таңдауына жол беретін анық білім беру жүйесін құруды, оқу бағдарламаларының бағдарламалануы және өзгермелі бейімделуі есебінен оқу үдерісінің біртұтастығын сақтай отырып, оны дараландыруға мүмкіндік беретін компьютердің маңызды дидактикалық қасиеті негізінде тұлғаның оқу үдерісінде танымдық қызметін тиімді ұйымдастыру арқылы жаңа білім негізінде тұлғаның оқу үдерісінде танымдық қызметін тиімді ұйымдастыру арқылы жаңа білім алу технологиясын түбегейлі өзгертуді тығыз байланыстырады [1].

Қазіргі білім беру мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас пайда болып, оқытудың жаңа технологиясы өмірге келді. Яғни педагогикалық технология ұғымы іс-әрекетімізге кеңінен еніп, қолданылуда.

В.Кларин технология сөзінен қандайда болсын істегі шеберлікті, оқыту-үйретудегі амалдардың жиынтығы, ал педагогикалық технология (тәрбие технологиясы, қарым-қатынас технологиясы, оқыту технологиясы) «педагогикалық мақсатқа қол жеткізу жолындағы барлық қисынды ілім амалдары мен әдіснамалық құралдардың жүйелі жиынтығымен жұмыс істеудің реті» – деп түсінік берді.

Педагогикалық жаңа технология – іс-әрекетке, оқыту барысында жүзеге асатын педагогикалық жүйе. Ол дара тұлғаны

жетілдіруге, белгілі бір мақсатқа жету жолында арнайы ықпалды ұйғаруға қажетті байланысқан әдіс-тәсілдер. Ендеше педагогикалық технология – оқу-тәрбие үрдісінің шығармашылықпен оқытумен тәрбиенің тиімділігін қамтамасыз ететін жанды құрамдас бөлігі, технология – ақырғы мақсатқа жететін әрекеттер жүйесі. Жаңа педагогикалық технология баланың жетілген тұлға ретінде дамуы үшін маңызы зор.

Қазіргі уақытта педагогика ғылымының бір ерекшілігі – баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын өмірге енгізуге ұмтылуы.

Жаңа технологияны қолдану мына кезеңдер арқылы іске асады:

I кезең: оқып-үйрену;

II кезең: меңгеру;

III кезең: өмірге ендіру;

IV кезең: дамыту.

Жаңа педагогикалық технология мақсаты – оқытуды ізгілендіруі, яғни оқу құралдары оқушылардың өздігінен танымдық іс-әрекетін жүргізе алатындай болуы керек. Жаңа педагогикалық технология түрлері өте көп. Оларды биология пәнін оқытуда тиімді етіп пайдалану ұстаз білімділігіне байланысты.

Биология курсында оқушылардың шығармашылығын дамытуда жаңа технология төмендегідей түрлері мен қолдану мақсаттары ұсынылады:

Ойын технологиясы

Педагогикалық ойындар технологиясы – дегеніміз педагогикалық жұмысты ойын түрінде ұйымдастырудың әдістері мен тәсілдерінің жиыны. Ойын түріндегі жұмыстар сабақ үстіндегі қолайлы деген жағдайларда пайда болып, оқушыларды қызықтырушы құрал ретінде қолданылады.

Проблемалы оқыту технологиясы

Проблемалы оқыту – мұғалім басшылығы мен қиын мәселелерді туғызу және оқушылардың белсенді түрде өз беттерімен мәселелерді шешу. Қорытындысында олардың ойлау қабілеттері дамып, шығармашылық іскерліктері мен дағдылары қалыптасуына жағдай жасайды.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы

Биологияны оқытуда тәжірибені шыңдай түсуде көп жеңілдік ашқан технологиялардың бірі – осы технология.

Мақсат пен міндеттердің орындалуы мынадай ұзақ жоспарлар арқылы іске асады:

- ассоциация;
- бірлестік қызмет;
- көзқарасын талдау мен дәлелдеу түрінде қорғау.

Бұл технология бойынша:

- оқу үрдісінде қызығушылық артады;
- оқушының өз бетімен білім алуына мүмкіндік беруі туады;
- оқушының ақпараттық тіл байлығы жетіледі.

Түсіндіре баяндау арқылы тірек желілерін келешекті оза оқыту

Бұл технологияда С. Н. Лысенкова бойынша материалды меңгеру үш кезеңнен тұрады:

- алдынала даярлық;
- жаңа ұғымдарды дәлелдеу, оларды жинақтау, қолдану;
- оқу іс-әрекеті және ойлау әдістерін дамыту [2].

Оқу материалдарын осылайша деңгейлеу білімді ұзақ уақыт есте сақтауға мүмкіндік береді.

Деңгейлік саралау технологиясы

Саралап оқыту технологиясы, оқыту процесінің белгілі бөлігін қамтып, ұйымдастырудың шешімдері, оны оқыту құралдарының жиынтығы түрінде көрінеді. Сыныпты, топтарды оқытуға әртүрлі қолайлы жағдай туғызуды қажет етеді. Әдістемелік педагогикалық-психологиялық және ұйымдастыру-басқару шаралары біріктіріледі.

Деңгейлеп оқыту технологиясының мақсаты: әрбір оқушы өзінің даму деңгейінде оқу материалын меңгергенін қамтамасыз етеді.

1) Деңгейлеп оқыту әр оқушыға өз мүмкіндіктерін пайдалана отырып, білім алуына жағдай жасауға мүмкіндік береді;

2) Деңгейлеп оқыту әр түрлі категориядағы балаларға, олармен саралай жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

3) Деңгейлеп-саралап оқыту құрылымында білімді игерудің бірнеше деңгейі қарастырылады: ең төменгі деңгей (базалық), бағдарламалық, күрделенген деңгей сондықтан әрбір оқушы меңгеруі тиіс.

Жекелеп оқыту технологиясы

Жекелеп оқыту – оқу процесін ұйымдастырудың мына түрлері мен үлгілерін қарастырады.

- мұғалім бір ғана оқушымен жұмыс істейді;
- оқушы тек оқу құралдары мен өзара қатынаста (оқулықтар, компьютер, т.б) болады. Жекелік оқудың басты жетістігі баланың қабілетімен оқу қызметінің желісін әдісі мен мазмұнын өз қабілетіне қарай бейімдеуіне мүмкіндік береді.

Оқытудың ұжымдық әдісі

ОҰӘ – оқу процесінде адамдарды өзара және жұптық еңбек әрекеттерін орындауы. ОҰӘ принциптері:

- жоғары жетістікке талпыну;
- алынған мәліметті бір-біріне лезде кідіріссіз жеткізу.

Топтық технология

Бұл сыныпта оқу жұмысын ұйымдастырудың үшінші және төртінші деңгейі. Бұндай жұмыс белгілі-бір тапсырманы бірлесіп шешуі үшін сыныпты уақытша топтарға бөлуді қажет етеді. Оқушылардың өзіндік ерекшеліктерін ескеріп, бірлесіп үйренуге мүмкіндік береді.

Оқытудың компьютерлік технологиясы

XXI ғасыр ақпарат ғасыры болғандықтан, адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Ал бұл сауаттылықтың алғашқы баспалдағы мектептен басталады. Мектеп қабырғасынан теориялық біліммен қатар, практикалық білімнің алғы шарттарын меңгеруі тиіс. Ал, теориялық білімді практикамен ұштастыру үшін компьютердің қажет екені даусыз. Ақпараттандырудың негізгі бағыты XXI ғасырдың талаптарына сәйкес қоғамды дамытудың жоғары тиімділікті технологияларына сүйенген жаңа білім стратегиясына көшу болып саналады [3].

Осы орайда биология пәнін оқытуда қолданылатын жаңа ақпараттық технологияларға интерактивті оқыту құралдарымен электрондық оқу құралдарын жатқызуға болады. Электрондық оқулықпен оқытудың негізгі мақсаты оқыту процесін үздіксіз және толық деңгейде бақылау, сонымен қатар ақпараттық ізденіс қабілетін дамыту.

Әрбір оқушы қалаған тақырыптары бойынша тапсырмалар орындап, тестке жауап беріп, зертханалық жұмыстарды орындауға дағдыланады.

Электронды оқулық арқылы түрлі суреттер бейнекөріністер көрсетуге, дыбыс, және музыка тыңдауға болады.

Бұл әрине мұғалімнің тақтаға жазып түсіндіргенінен әлдеқайда әсерлі, әрі тиімді. Оқу материалдарын ұтымды игерудегі электрондық құралдардың атқаратын рөлі зор.

Сабақта электрондық оқулықтарды қолдану барысында оқушылардың пәнге деген қызығушылығының артқандығы байқалады.

Сондай-ақ мұғалімдер өздеріне қажетті әдістемелік материалдарды, көмекші құралдарды молынан ала алады.Электрондық оқулық оқушыға оқу материалын меңгеруге, өзін-өзі бағалауға мүмкіндік береді.

Биология пәніне арналған электрондық оқулықтың тест бөлімі арқылы пән курсы бойынша оқушы толық ақпарат алып өз білімін тексере алады.

Презентациялар технологиясы

Бұл технология, бір жағынан, оқушыларға информатика сабағынан жаңа материалды (бейнелеулер, фотографиялар, дидактикалық материалдар, т.с.с.) көрнекі көрсету құралы болатын болса, екінші жағынан, мұғалімдерге осы материалды дайындауды және оны қолдану процесін де жеңілдетеді. Алдын-ала жүргізілген тәжірибелер, презентациялар технологиясын информатика сабағында пайдалану балалардың оқуға деген ынталылығын арттырып, сабақтың қызғылықты өтуін қамтамасыз етіп, оған дайындалу мерзімін қысқартады, ең бастысы – мұғалімдерді жаңа ақпараттық желілік технологияларды пайдалануға дағдыландырады.

Егер біз барлық мүмкіндіктерімізді толық пайдалана алатын болсақ, онда біздің келешек ұрпағымыз компьютерлік технологиямен білім ала алады [4].

Оқу материалдарын дидактикалық жетілдіру негізіндегі педагогикалық технологиялар:

1 Мәдени кезек сөз – оқу процесінің екі негізгі бөлігі арасында кезексөз түрінде құрылады.

Оқу-негізгі «таңдану нүктесі» айналасына орналасқан ішкі кезексөзге негізделіп құрылады. ДБІ технологиясының ашушы түзгіші – жаттығу – үшін сабақтардың бірінде қаралады:

- қазіргі тапсырма;
- кімге арналғандығы;
- жинақтау.

Технология мазмұнының басты ерекшелігі пән оқу материалдарының дәстүрлі дидактикалық құрылымын қайта құру.

Кезеңдеп оқыту технологиясы

3 Ойлау қызметін кезеңдер бойынша қалыптастыру, мақсаттың бағытталу технологиясы – бағдарлық білім, шеберлік және дағдыны әсерлі меңгеру. Бұл технология әрбір оқушының жұмыстарды, әрбір қадамын мұғалімнің бақылауын қажет етеді. Сабақ меңгерудің барлық кезеңдерінде бақылап отыру – технологияның ең маңызды құраушыларының бірі болады. Ол оқушыны қателесуден сақтандыруға бағытталады [5,6].

Жеке пәндік педагогикалық технология

1 Ерте және ыждағатты сауаттылыққа оқыту технологиясы. Технология мазмұны оқу процесі бала миының танымдық қуатын жан-жақты жандандыра отыра, қызметі мен қатынастары арқылы баланың табиғи ойлауына негізделген.

2 Әсерлі сабақтар жүйесіне негізделген технология.

Мақсаттық бағыттары:

- қалыпты білім, шеберлік дағдыны меңгеру;
- ойлау қызметіне математикалық тәсілдерді меңгеру;
- қабілетті балаларды дамыту;

Альтернативті технологиялар

Вольдорф педагогикасы «гуманистік педагогика» мен «еркін тәрбие» идеяларын іске асырудағы әр түрдің біреуі болып табылады. Ол мұғаліммен одақтасуда жекеліктің өз бетінше таңдауы мен тануы жүйесінде көрінуі мүмкін.

Өзіндік дамыту технологиясы (М. Монтессори)

Мақсаттық бағыты:

- жан-жақты дамыту;
- жекелікті тәрбиелеу;
- бала санасында ойлау қызметі мен пәндер түзгіштерін біріктіру.

Басты мақсаты – оқыту дағдысы, қолдағы ұсақ моторлар, есті дамыту [7,8].

Дамыта оқыту технологиялары

1 Л.В. Занковтың дамыта оқу жүйесі. Оқыту қызметінің негізгі педагогикалық технологиялар:

1 Мәдени кезек сөз – оқу процесінің екі негізгі бөлігі арасында кезексөз түрінде құрылады.

Оқу-негізгі «таңдану нүктесі» айналасына орналасқан ішкі кезексөзге негізделіп құрылады.

2 Дидактикалық бірлікті ірілендіру (ДБІ)

Әдістемелік құрылымның түзгіші негізіне мұғалім мен оқушы қызметін байланыстырушы ретінде математикалық жаттығу ұғымы алынған, әрі тұра, кері ұғымдары мен қағидалары бір кезде оқытылады. ДБІ технологиясының ашушы түзгіші – жаттығу – үшін сабақтардың бірінде қаралады:

- қазіргі тапсырма;- кімге арналғандығы;

-жинақтау.Технология мазмұнының басты ерекшелігі пән оқу материалдарының дәстүрлі дидактикалық құрылымын қайта құру.

Кезеңдеп оқыту технологиясы

3 Ойлау қызметін кезеңдер бойынша қалыптастыру, мақсаттың бағытталу технологиясы – бағдарлық білім, шеберлік және дағдыны әсерлі меңгеру. Бұл технология әрбір оқушының жұмыстарды, әрбір қадамын мұғалімнің бақылауын қажет етеді. Сабақ меңгерудің барлық кезеңдерінде бақылап отыру – технологияның ең маңызды құраушыларының бірі болады. Ол оқушыны қателесуден сақтандыруға бағытталады.

Жеке пәндік педагогикалық технология

1 Ерте және ыждағатты сауаттылыққа оқыту технологиясы. Технология мазмұны оқу процесі бала миының танымдық қуатын жан-жақты жандандыра отыра, қызметі мен қатынастары арқылы баланың табиғи ойлауына негізделген.

2 Әсерлі сабақтар жүйесіне негізделген технология.

Мақсаттық бағыттары:

- қалыпты білім, шеберлік дағдыны меңгеру;
- ойлау қызметіне математикалық тәсілдерді меңгеру;
- қабілетті балаларды дамыту;

Альтернативті технологиялар

Вольдорф педагогикасы «гуманистік педагогика» мен «еркін тәрбие» идеяларын іске асырудағы әр түрдің біреуі болып табылады. Ол мұғаліммен одақтасуда жекеліктің өз бетінше таңдауы мен тануы жүйесінде көрінуі мүмкін.

Өзіндік дамыту технологиясы (М. Монтессори)

Мақсаттық бағыты:

- жан-жақты дамыту;
- жекелікті тәрбиелеу;
- бала санасында ойлау қызметі мен пәндер түзгіштерін біріктіру.

Басты мақсаты – оқыту дағдысы, қолдағы ұсақ моторлар, есті дамыту.

Дамыта оқыту технологиялары

1 Л. В. Занковтың дамыта оқу жүйесі. Оқыту қызметінің негізгі мотивациясы танымдық қызығушылық. Занков әдісі әртүрлі қызметтерге тарту, дискуссия, дидактикалық ойындарда оқытуда, пайдалану, сол сияқты есті, ойлауды, елестетуді, сөйлеуді байыту бағытындағы оқыту әдісі.

2 Д. Элькони – В.Давыдовтардың дамыта оқыту технологиясы.

Элькони – Давыдов технологияларындағы дамыта оқыту ең алдымен оның мазмұны, теориялық білімге негізделе отыра құрылған. Білімнің теориялық негізі терең түрдегі жинақтаудан тұрады. Дәстүрлі технологиялардан өзгешелігі дамыта оқыту оқу қызметін басқаша бағалайды. Оқушының орындаған жұмыстары мен сапасы оқушыға білімнің жетімділігі мен қабілетінің жететіндігін мұғалімнің көзқарасы бойынша бағаланбай, оқушының өз мүмкіндігі тұрғысынан қаралады [9,10].

3 Жеке бас шығармашылығын дамытуға бағытталған дамыта оқыту жүйесі. Іздену, ойлап табу қызметтері процестері оқытудың негізгі мазмұны болады. Дамыту мазмұны жақыннан орташаға,

сонан кейін қашықтағы мақсаттық келешекке көшуден тұрады. Бұл технологияда ұжымдық жұмыс әдісі кеңінен қолданылады; ойға шабуыл, ұйымдастыру – қызмет ойыны, еркін шығармашылық пікірталасы.

Оқу модулі дегеніміз – оқу мазмұны мен оны игеруге негізделген технологияның бірі мақсаттағы түйіні.Модуль - оқушының мазмұнды, оқу әдісін өз бетінше игеру деңгейі мен оқу-таным әрекетіне сай жеке оқу бағдарламасы.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Ашкеева Р.К., Рысқалиева Р.Г., Бірімқұлов Н.С. Оқыту үдерісінде қолданылатын жаңа технологиялардың тиімділігі / Абай атындағы ҚазҰПУ Хабаршы, «Педагогика ғылымдары» сериясы, №1 (53), 2017 ж.

2 Лысенкова С.Н. Методом опережающего обучения. Книга для учителя. Из опыта работы. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.

3 Мошқалов А.Қ. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қоғамдағы маңызы мен мәні / Абай атындағы ҚазҰПУ-дың Хабаршысы, «Педагогика ғылымдары» сериясы, №3(43), 2014 ж.

4 Сластенин В.А. и др. Педагогика. Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; Под ред. В.А. Сластенина. – М.: Издательский центр « Академия «, 2013. – 576 с.

5 М. Балабана «Школа-парк». Газета «Первое сентября» от 26 ноября 1992 г.

6 Ахутина Т. В. (2012). Комментарии к двум документам из архива А. Р. Лурии // Вопросы психологии, № 4, 2012, с. 71-85

7 ҚазақстанРеспубликасындабілімберудідамытудың 2011 - 2020 жылдарғаарналғанмемлекеттікбағдарламасы.

8 Әбілқасымова А.Е. Қазіргі заманғы сабақ. – Алматы: Комплекс, 2004 – 218 б.

9 Левина М.М. Процесс обучения на уроке: учебное пособие. М.: МГПИ, 1976. – 80с.

10 Кулюткин Ю.Н. Эвристические методы в структуре решений. – М.: Педагогика, 1970. - 231 с.

ETHNOPEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

AIPOVA A. K.
doctoral candidate, specialty «Pedagogy and Psychology»,
S. Toraighyrov PSU, Pavlodar

The modern social consciousness which until recent times oriented man towards the perception and change the external world, gradually led to the oblivion of mental deeps of human being. Therefore, nowadays the society is facing the task of transformation or changing the person himself. This process is directly connected with the process of the revival of national cultures.

The centuries-old history of the mankind development has shown that traditions do not disappear by themselves, they disappear together with their carriers, when there is no link between generations. An outstanding educator G. N. Volkov saidin this regard: «If national features die in children, then this means the beginning of the death of the nation» [1].

In the article of the First President Nursultan Nazarbayev «The Course towards Future: Modernization of Public Conscience» the Head of the State announced the beginning of the third modernization of Kazakhstan where the preservation of national identity was singled out as one of the main directions for modernizing the consciousness of both society as a whole and every Kazakhstani in particular. «The first condition for a new type of modernization is the preservation of culture and national code. Without this, modernization is an empty rhetoric» [2]. «Without reliance on national and cultural roots, modernization will be left hanging in the air. And I want it to stand firm. Thus, history and national traditions must be taken into account» [2].

The changes which take place in Kazakhstani society stimulate the growth of people's national self-awareness, the revival of national cultures, ethnic pedagogy, the change of value ideals, the appeal to national values that make up any culture as well as the desire to revive ethnic culture through the preservation of their native language, customs and traditions. The importance of ethnocultural and ethnopedagogical knowledge in modern society, including the education system, is increasing. Nowadays the preservation and development of Kazakhstan people's ethnic culture values and its contribution to world culture is becoming important for education.

The experience of the 20th century convinces us that insufficient attention to ethnocultural problems is fraught with irreversible

consequences for humanity. The UNESCO Program Document «Reform and Development of Higher Education» (1995) says that «the direct borrowing of foreign concepts and values and ignoring regional and national cultures and philosophies entail negative consequences for education» [3].

Foreign teaching technologies used today in education contain the peculiarities of the mentality inherent in their culture and living arrangements. By their goals and objectives, they are aimed at formation of a person with one-sided rational-intellectual development, possessing pragmatic thinking, and in the intellectual and moral sense they do not meet the original national traditions of upbringing, while the learning process carries a huge educational potential.

In the process of Kazakhstan joining the Bologna Declaration, there is a certain danger of acculturation. Therefore, when building a system of teacher education, it is necessary to combine optimally the requirements not only of the world educational system, but the requirements and real possibilities of a certain region and university. In order to ensure the safety of Kazakhstani education, ethnopedagogical training of future teachers is of great importance.

At present, Kazakhstani scientists NauryzbayZh., Baltabaev M., Kazybaev E. consider education and upbringing as the condition for a person to assimilate the nation's achievements and cultural traditions as the basis for the national self-consciousness formation. The teacher's personality is considered as the carrier and the creator of the socio-pedagogical and intellectual and moral conditions for the formation of the nation. Nation's sociocultural and intellectual values are the important part of teacher's moral formation [4].

Based on the views of the above scholars, we came to the conclusion that ethno-pedagogization of the content of teacher education in our multi-ethnic state should be aimed at the formation of a national identity of a person, a sense of patriotism, tolerance of interethnic communication based on the mutual enrichment of national cultures.

In this regard, we considered the possibility of using the «English language» educational discipline to form the ethnopedagogical competence of the future teacher as one of the main tasks of future teacher's training.

In the study-guide «Ethnic Specifics of Communication Culture in Kazakhstan and Spain» [5] through reading texts and a set of exercises aimed at actively mastering the English language and developing critical thinking skills, students get acquainted with the ethnic features of culture

in Kazakhstan and Spain, traditions,customs, rituals, holidays and ceremonies of Kazakh and Spanish peoples, transmitted from generation to generation and forming the basis of the spirituality of the nation.

The study-guide consists of three parts. The part «The Republic of Kazakhstan» deals with the «pearls of customs and traditions» (S. Kenzheakhmetuly) collected and grouped according to the following directions: ancestral home in the light of traditions and rituals, traditional national games and entertainments, festivals and feasts, national clothing and cuisine, as well as oral folk art – legends, tales, proverbs and sayings, which reflect the national identity of Kazakh people.

Considering folklore as the source of the ethnic pedagogy, we suppose that acquaintance with Kazakh people's folklore will help young readers to learn more deeply the history of Kazakh land, the basics of the national education, and the described national customs and rituals will become the «golden core of the inner world» (S. Kenzheakhmetuly) of the younger generations.

Famous people of Kazakhstan are a separate page of our history and culture. There is a special series of texts on the theme «Great People of Kazakhstan», dedicated to the outstanding personalities of our country as AbaiKunanbayev, ChokanValikhanov, Mukhtar Auezov, KanyshSatbayev and other – the people who represent the Kazakh ethnic culture, worldview and philosophy of Kazakh people to the whole world.

Considering regional identity of Kazakhstan as one of the ways of formation of patriotism, civil and ethnic identity of the youth generation, we also paid special attention to the regional specifics. The part «Outstanding People of Pavlodar Region» contains the material about Pavlodar region which is the birth place of many prominent personalities. The readers will learn about the brightest and most famous people of the region who glorified their land in the past and do it today.

The part «Resources for English as a Medium of Instruction: A multicultural approach to Spain» is compiled by our colleague from University of Castile – La Mancha Esther Nieto Moreno de Diezmas (Suidad-Real, Spain)Esther Nieto Moreno De Diezmas. Through the set of the exercises directed to the active acquisition of English language and development of critical thinking skills the readers will learn about culture, the specifics of communicative behavior and business etiquette in Spain. Audio recordings to the listening tasks as well as the listening scripts in this part of the study guide were created by Megan Burroughs – an American language assistant in Spain. CD disks with audio recordings are available in the media library of Toraighyrov University.

In the appendix to the studyguide there is a glossary containing, along with the terms on intercultural communication, the terms which characterize the realities of Kazakh culture. The studyguide includes an extensive bibliography reflecting progress made in addressing the problem of cross-cultural communication,the ethnic specifics of communication culture and both in Kazakhstan and abroad.

We suppose that the described customs and traditions will help students to understand better the ethnographic and historical materials found in the works of writers, playwrights and artists. We also hope that the studyguide will let students form the readiness to perceive different cultures with all their national and mental features as well as the ability to change themselves, to go beyond their own culture and acquire the qualities of a culture-mediator without losing their own civil and ethnic identity.

In conclusion, I want to add that August 2020 marks the 175th anniversary of AbayKunanbayev's birth. AbayKunanbaev left an indelible mark in the history of our country as a scientist, thinker, poet, enlightener, founder of new national literature, translator and composer. National self-awareness, life, worldview, character, soul, faith, language, traditions and the spirit of the people – all this is reflected in the verses and prose of the great poet and enlightener. At present, when the preservation of national identity and its adaptation to modern requirements, the renewal of national consciousness has become a national problem, we are again convinced that the legacy of Abay is useful and relevant.

In order to express the eternal enduring love of unfading memory to the wisest mentor of our people at English lessons in the course of work on the topic «Holidays. Traditions. Customs » students with great enthusiasm, activity and interest prepared essays and presentations where they presented works, considered the philosophical and pedagogical views of the great humanist.

REFERENCES

1 Волков Г.Н. Этнопедагогика - Чебоксары, 1974. - 362 с

2 Нурсултан Назарбаев. Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания // Республиканскийобщественно-политическийжурнал «Мысль» № 5. – 2017. – С. 2–9).inform.kz http://www.inform.kz/en/president-nursultan-nazarbayev-s-article-the-course-towards-future-modernization-of-public-conscience.

3 Е. В. Шевченко. Сборник документов, касающихся международных аспектов высшего образования: (Законы, указы, постановления, конвенции, декларации, соглашения, рекомендации, протоколы, заявления, докл., рук., другие материалы) - СПб., 2000. - 541 с.).

4 Узакбаева С. А., Кожахметова К. Ж. Этнопедагогическое образование студентов высшей школы. - Алматы: Өнер, 1998. - 56 с.

5 Павлодар, Toraighyrov University, 2019. 150 с. Авторы: Аипова А.К., Новосёлова Е.А., Эстер Нието Морено де Диезмас.

6 АхметоваГ. Г., АиповаА. К., Новосёлова Е. А., Огузбаев А. Е. «Development of cross – cultural communication skills as the basis in the formation of multicultural personality in the context of the modernization of Kazakhstani education». Материалы международной научно-практической конференции «Язык как средство межкультурной коммуникации», Выпуск 60, серия 5 «Педагогические науки». С. 18 – 23. Херсонский национальный технический университет, Украина, май 2018.

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕССІНДЕГІ ЭСТЕТИКАЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ДАМЫТУ

АЙГОЖИНА Н. К.
магистрант, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.
БУРДИНА Е. И.
д.п.н., профессор, Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.

Мектептегі эстетикалық тәрбие беру жұмыстары оқу–тәрбие үрдістерімен өте тығыз байланыста жүзеге асады. Оқушылардың оқу әрекетінде эстетикалық тәрбиеге қатысты теориялық білімдер беріліп, түрлі шығармашылық жұмыстар атқарылады. Ол мақсатты және жоспарлы түрде іске асады. Әрбір пәннің эстетикалық бағыты, оқу материалдарының мазмұны, сабақтар жүйесіндегі қолданылатын эстетикалық құралдар, мұғалімдер мен оқушылар арасындағы ізгі қарым–қатынастар – бәрі оқушылардың эстетикалық сезімі мен мұратын, талғамын, қабілет шыңдауда жүйелі түрде қызмет етеді [1, б. 229].

Тақырыптың өзектілігі, Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында Қазақстанның әрі қарай жаңғырту және демократияландыру процесінде елдің экономикалық және саяси дамуындағы жаңа кезеңді белгілеуімен байланысты. Осыған байланысты одан әрі күш-жігер тек білім алуға, кәсіптік білім беруге және әлеуметтік

салаға ғана емес, ең алдымен, Қазақстан халқының адамгершілік және рухани құндылықтарын дамытуға бағытталуы керек, өйткені XXI ғасырда жеке адамның мәдениеті білім берудің маңызды аспектісіне айналады [2].

Баланың эстетикалық сезімі ерте оянады. Мектеп жасына дейінгі кезеңде ол сурет салуға, тақпақ оқуға, өлең айтуға құштар болады. Ендігі жерде мектептің алдында тұрған міндет, сол құштарлықты дамытып, эстетикалық тәрбие міндеттеріне сай әрбір оқушының жеке тұлғасын қалыптастыру, дамыту, өнерге қатысты дара қабілеттерін тәрбиелеу, оларға мүмкіншілік туғызу. Бұл бағыттағы оқу жүйесінде эстетикалық пәндер жоғары қызмет атқарады. Олардың қатарына бейнелеу өнері, музыка сабақтары жатады.

Әсемдік әлемінің таңғажайып сырын терең түсініп, көркемдік атаулыны шынайы сезініп, одан рухани ләззат алуға бағытталған бейнелеу өнері «Сурет», «Кескіндеме», «Композиция», «Мүсіндеу», «Өнертану», «Көркем еңбек» салалары бойынша жүргізіледі. Бейнелеу өнерінің міндеті бізді қоршаған заттар мен құбылыстардың көрінісін, кескінін, түрін нақтылы суреттеуге, мүсіндеуге және композициясын құруды үйрету. Бейнелеу өнерінің ерекшелігі оқушылардың көркемдік тұрғыда ойлауын, шығармашылық елесін, қиялын, есте сақтау қабілетін жетілдіруде ықпалы зор.

Қазіргі кезде жас ұрпаққа музыкалық–эстетикалық тәрбие беруде маңызды нәтижеге қол жеткізілді. Музыка пәні сабағында оқушыларға осы саладан теориялық білімдер беріледі, оның тарихымен таныстырады, музыканы тыңдау, ән салу өнеріне үлкен мән беріледі.

Оқушы жастарға сабақтар жүйесінде эстетикалық тәрбие жұмыстары тек эстетикалық пәндерді оқытумен шектелмейді. Сонымен бірге мектепте өткізілетін барлық оқу пәндерінің де оған қатысы бар. Атап айтсақ, тарих пәнін оқыту барысында адамзат қоғамның даму барысындағы әртүрлі халықтардың мәдениеті мен өнерінің дамуын; география пәні бойынша Қазақстанның табиғат жағдайларын, оның әсемділігі мен құдіретін, су, қазба байлықтарын; әдебиет пәні сабақтарында сөз өнерін, оқу мәдениетін меңгеру, өмірді ақиқат бейнесі тұрғысынан түсіну; шет тілі сабақтарында мәнерлеп оқу, оқылатын тақырыптарға сай көркем бейнелерін суреттеу, ән үйрену, оны нақышына келтіре айту т.б. толып жатқан эстетикалық тәрбиеге қатысты міндіттерді шешу барысында да атқарылады. Сонымен қатар сабақтар барысында көрнекі құралдарын пайдалану, музыкалық шығырмаларын орындау

оқылып отырған оқу материалының эстетикалық тартымдылығын қамтамасыз етсе, соның негізінде оқушыларда қызығушылық сезімі жанданады. Тіпті мұғалім мен оқушылар арасындағы ізгі қарым–қатынас, сыныптың эстетикалық тұрғыдан жабдықталуы, тазалығы оқушылардың көңіл–күйлерін жақсартып, сабаққа деген оң ықыласын тудырады [3, б. 28].

Сабақтар жүйесінен бастау алған оқушылардың эстетикалық тәрбиесі, оқудан тыс кездерінде де жалғасын табады. Оған оқушылардың сыныптан және мектептен тыс тәрбие жұмыстарын жатқызамыз. Мысалы, музыка пәнінен берілетін эстетикалық тәрбие тек күнделікті сабақта ғана шектелмейді. Оны мектепте жүргізілетін көркемөнерпаздар үйірмелері, концерттік бағдарламалары, байқаулары, таңертеңгіліктер, кештерді ұйымдастыру барысында жалғастырамыз.

Әдебиет пәні бойынша шағын көріністер қою, қыл қалам шеберлерімен кездесулер өткізу, қызықты кітаптар оқу, оқырмандар конференцияларын ұйымдастыру сабақтары барысында алған эстетикалық білімдері мен түсініктерін одан әрі шыңдауға, қабілеттері мен шығармашылық белсенділігін одан әрі дамуына оң ықпалын тигізеді.

Сыныптан тыс тәрбие беру жүйесінде тәрбие сағаттарын ұйымдастыру, дайындау, оны өткізу барысында олардың эстетикалық тартымдылығын қамтамассыз етудің де маңызы зор. Мұндай бұқаралық шараларды дайындау барысында оқушылардың қызығушылығын артып, ертеңгі күнге қуаныш сезімін қарайды, өткізілетін тәрбие тақырыбына сай безендіру жұмыстарымен қатар ән, би, көркем сөз өнерлерін әзірлеуге ат салысады. Оқушылардың осындай шығармашылық әрекеттері тартымды еңбек етуге, іс–әрекеттерін эстетикалық талапқа сай ұйымдастыруға жағдай туғызды. Сонымен бірге осы саладағы мәдени құндылықтарды оқушылар бойына сіңдіруге мектеп кітапханасының парасатты қызметі ерекше. Дұрыс ұйымдастырылған кітапхана жұмысы – тәрбие мектебі боп есептеледі. Кітапхана аясында өткізілген тәрбие шаралары оқушылардың көркем–әдеби шығармаларын сүю, эстетикалық талғамдарын арттыру, мәдени ой–өрісін кеңейтуге орасан зор еңбек сіңірді.Оқушылардың эстетикалық сана–сезімін, көзқарасы мен талғамын, құштарлығын арттыруда, тәрбиелік ықпалдық нәтижесін қамтамсыз етуде ұстаздар ұжымының эстетика саласында білімдері мен қабілеттерінің болуы, оқушылар өмірін «әсемдік заңы» бойынша құруда олардың өздерінің белсенді әрекеттерінің болуы да мұғалімдер қауымына үлкен жауапкершілікті жүктейді. Себебі, оқу

құралдары мен сыныптан тыс шаралардың мазмұны эстетикалық шараларға сай міндеттері шешуде бізге жеткілікті сияқты көрінеді, ал оларды мұғалімнің оқу–тәрбие үрдісінде қолдана білуі өзінен–өзі мүмкін секілді болып есептеледі. Практика жүзінде ол, олай емес. Осыған орай мектеп мұғалімдеріне белгілі бір мөлшерде эстетикалық даярлықтың болуы, оқушылардың көркемдікке тәрбиелеу мәселелері мен эстетикалық мәдениетін қалыптастырудың бірден–бір кепілі болмақ. Бұл бағытта мектептерде мұғалімдерден құрылған көркемөнерпаздар үйірмелері, немесе үйірмелерде мұғалімдер мен оқушылардың бірлесе жұмыс істеуі мектеп үшін де, жалпы ұстаздар қауымы үшін де үлгі–өнеге болмақ [4, б. 13-14].

Әр халықтың ғасырлар бойы қалыптасқан ұлттық мәдениеті бар. Қазақ халқының да ғасырлары бойы қалыптасқан өзінің тәжірибесі, білімі, көркемдік пен сұлулыққа көзқарасы, рухани өмір байлығы боп табылатын бай тарихи археологиялық, этнографикалық, әдебиет және көркемөнер мұалары бар. Бұлар халықтың тарихи өмірімен, әдет–ғұрыптарымен тығыз байланыста өмір сүрген.

Қазақ халқының көшпелі тұрмыс–өмір салтында ұрпаққа көркемдік саласынан тәлім–тәрбие беру оның күнделікті өмірдің тыныс–тіршілігімен байланысты болған. Соның ішінде фольклордың, қолданбалы өнердің, халықтық музыканың, айтыс, терме өнерінің маңызы ерекше болған.

Қазақ халқы жаратылысынан өнерге өте бай, әрі оған бейім болған. Сондықтан ол өзінің сүйінші мен күйінішін жыр жолдары, ән–күй саздары арқылы шебер жеткізе білген. Өзінің көшпелі өміріне ыңғайлы етіп тұрмыстық заттарын әшекейлеуде, оларды көркемдік тұрғыдан ыңғайлы етіп жасауда іскер болған. Эстетикалық талғам деңгейі жоғары болған. Күнделікті еңбек қызметінде қолданбалы, қолөнерін дамытып отырған.

Киім киісінде, жүріс–тұрысында, қонақ күтісісінде, сый–сияпатында толып жатқан эстетика элементтері өз ұрпағын педагогика ғылымынсыз–ақ әдемілік пен әсемдікке баулуда тәрбие берудің тиісті құралына айналған. Сондықтан да қазақ халқында «Шебердің қолы ортақ» деген ақыл сөзі жоғарыда айтқандарымызға дәлел болмақ.

Сонымен бірге халқымыздың өлең–жырлары, мақал–мәтелдері, ертегілері, шешендік, қара сөздері әрі көркем, әрі образды болып келетін ауыз әдебиетіне тән жанрлары әр түрлері жастағы жастарға эстетикалық тәлім–тәрбие беруде мәдени мұраға айналды.

Халық музыкасының асқан шеберлері–әнші, күйші, жыршы, жырау, ақындарының суырып–салмалық, шешендігін,

орындаушылық, тапқырлық өнері қазақ халқының өзіне тән ерекшеліктері бола тұрып, ұл мен қыздарын осындай қасиеттерге тәрбиелеуде алдына жан салмаған. Ертеден өнер қуған, сауықшыл болған қазақ елі ұрпақ тәрбиесіне айрықша мән берген. Аң аулап, құс салып, сауық құрған қазақ елінің бай мұрасы бүгінгі таңда да өз дәстүрін, мазмұнын жоғалтқан жоқ. Керісінше, қайта тұлетуде. Осы орайда мектеп қабырғасында жүргізіліп, қолдау тауып отырған айтыс өнері, әншілік–күйшілік жарыстар, қыз сыны, жігіт сыны секілді байқаулар, наурыз тойын тойлау, онда халықтық мәдениет, өнер саласынан түрлі элементтерін көрсету, бәрі де бүгінгі ұлттың тәрбиенің өзегі болмақ. Оның нігізгі «Атамекен», «Кәусар бұлақ», «Сенім», «Алтын көмбе», т.с.с. бағдарламаларда баяндалған. Балаларын ерте бастан еңбекке, алуан түрлі өнер бұйымдарын жасауға баулыған қазақ жұрты көркемдікке, талғамдылыққа, өнер мәдениетін игеруге, ұлттық асыл мұраларды көз қарашығындай сақтауға дағдыландырған.

«Өнерді үйрен де жирен» –деп Абай атамыз айтпақшы өнер атаулының көркемдік–танымдық маңызы зор, ол тұлғаны жан–жақты тәрбиелеуде аса маңызды құрал болып табылады. «Ел боламын десең, бесігіңді түзе» демекші, ұлтымыздың болашағы бүгінгі ұрпақты ұлттық мәдениет, адамгершілік тұрғысынан тәрбиелеу мәселелерінде көзден үнемі таса етпеуіміз қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Болдырев Н.И. Мектептегі тәрбие жұмысының методикасы. А.,1987. – 229 б.

2 Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2012.

3 Сейдалиев Н.Б. Тәрбие теориясы. А.,1986. – 28 б.

Әбенбаев С. Тәрбие теориясы мен әдістемесі. А., 2004. – 13-14б.

МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА АУЫЗША ЖАТТЫҒУЛАРДЫҢ РӨЛІ

АЙТИМОВА М. К.
мұғалім, Ж. Ағаділов атындағы ЖОББМ,
Павлодар облысы, Баянауыл ауданы

Қазақстан Республикасының «Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартында:«Математика

және информатика» білім беру саласы бойынша оқытудың күтілетін нәтижелері. Бастауыш білім беру аяқталғанда білім алушы:

- өрнектер жазу үшін, санды өрнектерді түрлендіру үшін, есептер шығару үшін математикалық символдарды, арифметикалық амалдар мен қасиеттерді; натурал сандар мен арифметикалық амалдарды ауызша және жазбаша есептеу амалдарын;

- ауызша және жазбаша санаудың рационалды тәсілдерін; геометриялық фигуралардың ерекшеліктерін; сандық өрнектер мен айнымалысы бар өрнектердің мәндерін салыстыру нәтижесін... талдайды» – делінген [1].

Оқу пәндері жүйесінде математиканың рөлі ерекше болып табылады. Ол оқушыларды өзге мектеп пәндерін, әсіресе геометрия, алгебра, физика және информатиканы меңгеру барысында қолданылатын қажетті біліммен, икемділік және дағдылармен қамтамасыз етеді. Математиканы меңгеру оқушылардан жігерлі ынта, ойдың ұшқырлығын, зейін қойып оқуды талап етіледі. Сонымен қатар, математиканы меңгеру логикалық ойлаудың дамуына және оқушылардың ой-өрісінің кеңеюіне ықпал етеді, сондықтан математикаға деген танымдық қызығушылықты дамыту қажет, оны ауызша жаттығулардың алуан түрлерін қолдану арқылы жүзеге асыруға болады.

Ауызша жаттығулар – ауызша есептеу дағдыларын қалыптастыру құралдарының бірі. Ауызша жұмыс барысында оқушы объектілер, құбылыстар арасындағы байланысты табуды, оларды салыстыруды, жинақтауды үйренеді, жадыны дамытады, сонымен қатар, ақылдың орамдылығын да дамытады, өз ой-пікірлерін бақылауға үйренеді.

Ауызша есептеу күнделікті жұмыста көп қолданылады,оған дағдылану баланың зейінін арттырады, жазбаша есептеуді жеңілдетеді. Оқушылар алдымен екі таңбалы сандарды, кейін көп таңбалы сандарды ауызша және қысқаша көбейту әдістері бойынша орындауды меңгереді.

Математика сабағында ауызша жаттығуларды қолданудың ерекшелігі төмендегіде:

- ауызша жаттығулар математикалық білімнің жалпы деңгейін арттыруға және мектеп курсын саналы түрде меңгеруге ықпал етеді;

- ауызша жаттығулар оқушыларда ұсынылған есептерді шешу үшін белгілі заң, формула, теоремалардың ішінен қажеттісін тез арада таңдап алу дағдысын дамытады;

- ауызша жаттығулар жадының дамуына ықпал етеді, математикалық фактілерді көру арқылы қабылдау қабілетін дамытады, кеңістіктік қиялды жетілдіреді.

Математика сабағындағы ауызша жаттығулар сыныппен, оқушылармен жұмыстың әртүрлі түрлерінде өткізілуі мүмкін: математикалық, арифметикалық, графикалық диктанттар, математикалық лото, ребустар, кроссвордтар, тестер және т.б.

Ауызша жұмыс әртүрлі болуы керек, өйткені ол оқушылардың ойлау қызметін белсендендіруге ғана емес, сонымен қатар математикаға деген қызығушылықты да дамытуға бағытталған.

Математика сабағындағы ауызша жаттығулар оқытушының сабаққа дайындалу барысында қойылатын келесі мақсаттарды көздейді:

- сабақта қойылған мақсаттарға жету;
- есептеу дағдыларын дамыту;
- математикалық мәдениетті, сөйлеуді дамыту;
- алған білімдерін жаңа тапсырмаларды орындау кезінде қолдана білу.

Ауызша есептеу дағдылары оқушылардың келесі жаттығуларды орындау барысында қалыптасады:

- математикалық өрнектердің мәндерін табу;
- математикалық өрнектерді салыстыру;
- теңдеулерді шешу;
- есептерді шығару.

Ауызша есептеу дағдыларын үнемі жетілдіріп отыру үшін ауызша және жазбаша есептеу әдістерін қолдануда дұрыс тепе-теңдікті орнату қажет, атап айтқанда, ауызша есептеу қиын болған жағдайда ғана жазбаша түрде есептеу керек.

Ауызша есептеу жаттығулары кешеніне алгебралық және геометриялық материалдар, қарапайымесептер мен тапқырлыққа берілген есептерді шығару, сандар мен шамалармен амалдардың сипаттары және т.б. жатады.

Ауызша есептеудің дұрыстығы мен шапшаңдығына қол жеткізу үшін төрт жыл бойы оқыту кезінде математиканың әрбір сабағында әрбір сыныптың бағдарламасында қарастырылған ауызша есептеуге арналған жаттығуларды өткізу үшін 5-10 минут бөлу қажет.

Мұғалім сабақтың осы кезеңіне материалды оқулықтардан, сонымен қатар ауызша тапсырмалар мен жаттығулардың арнайы жинағынан таңдап алады. Ауызша жаттығулар сабақтың тақырыбы мен мақсатына сәйкес болуы және жаңа сабақта зерттелген немесе

өткен материалды игеруге көмектесуі тиіс. Осыған байланысты мұғалім ауызша есептудің сабақтағы орнын анықтайды.

Ауызша жаттығуларды өткізу барысында мұғалім барлық оқушылардың жұмыс істеп жатқанына сенімді болуы тиіс.

Барлық оқушының жұмысқа қатысуын қамтамасыз ету үшін бірнеше шарттарды сақтау қажет:

- ауызша жаттығуларға арналған тапсырмалар алдын ала тақтаға (тақта, проектор) жазылуы тиіс;

- ауызша түрде шешілетін геометриялық есептердің шарттарын суреттепкөрсету керек;

- ауызша жаттығуларды өзіндік немесе бақылау жұмыстары кезінде ұқсас типтегі жаттығуларды жазбаша орындаумен алмастыру қажет. Бұл шарт бұзылған жағдайда, оқушалардың көбі бақылау жұмысында дәп осындай тапсырмаларды орындай алмайды;

- оқушылар есепті шешімін ойлап алу үшін, ауызша жаттығуларды орындау барысында үзіліс жасау керек.

Ауызша есепті қабылдау түрлері:

1) Есту арқылы. Бұл жерде тапсырманы есту арқылы қабылдау кезінде жадыға ауыртпашылық түседі де оқушылар тез шаршайды. Алайда, мұндай жаттығулар өте пайдалы: олар есту жадысын дамытады.

2) Көру арқылы (кестелер, плакаттар, тақтаға жазу және т.б.) – тапсырманы жазу есептеуді жеңілдетеді (сандарды есте сақтауды қажет етпейді).

3) Аралас.

Сонымен қатар:

Кері байланыс (жауаптарын карточка арқылы көрсету).

Нұсқалар бойынша тапсырмалар (дербестілікті қамтамасыз етеді)

Ойын түріндегі жаттығулар.

Ауызша жаттығуларды ұйымдастыруда есептеу сипатындағы тапсырмаларды қолданған кезде оқытушы кейін есеп, теңдеулерді шығару барысында уақыт үнемдейді. Оқушыларға көрсеткен пайдалы болып табылатын ауызша есептеудің бірқатар тәсілдері бар, оларды арифметикалық есептеулерді талап ететін тапсырмаларды шығару кезінде қолданған пайдалы болып табылады [2].

Көбейту тәсілдері және көбейтудің үлестірімділік қасиетін пайдалану.

Нөлдермен аяқталатын сандарды ауызша көбейту және бөлу тәсілдері. Нөлдермен аяқталатын санды нөлдермен аяқталатын санға ауызша көбейткенде, нөлге көңіл аудармай көбейткен

ыңғайлы. Содан соң екі көбейткіште қанша нөл болса, соңына сонша нөл тіркеледі. Мысалы: 16 000 · 2 000 = 32 000 000.

Нөлдермен аяқталатын санды нөлдермен аяқталатын санға ауызша (қалдықсыз) бөлген кезде, алдымен бөлінгіш пен бөлгіштегі нөлдерді теңдей қысқарту керек. Бөлуді содан кейін орындаған ыңғайлы. Мысалы: 240 000 : 6 000= 240 : 6 =10, 20,... жақын сандарға көбейту. 25 • 12 = 25(10 + 2) = 250+50 = 300.

5, 25, 125-ке көбейту тәсілдері. 5 = 10/2; 25 = 100/4; 125 = 1000/8. Сандар қасиеттерін қолдана отырып 25-ке көбейту барысында 4-ке бөліп, екі нөлдітіркепжазған жеткілікті, 125-ке көбейту кезінде – санды 8-ге бөлеміз де 3 нөлді тіркеп жазамыз. Балалар екі нөлді тіркеп жазу дегенді, санды 100-ге көбейту екендігін түсінуі қажет.

5, 25, 125 бөлу тәсілдері. Алгоритм операциясы кері тәртіпте орындалады, мысалы, 25-ке бөлу кезінде санды 4-ке көбейтеміз де 100-ге бөлеміз.

Сандарды 9, 99, 999-ға көбейту тәсілдері. 56 • 9 = 56 • 10 - 56 = 560 - 56 = 504

Көбейткіштерді жіктеу әдісі: 25 • 22 = 25 • 2 • 11 = 550; 148 • 35 = 148 • 5 • 7 = 740 • 7 = 5180.

5-ке аяқталатын сандарды квадратқа айналдыру:5: 352= 1225. Ондықтар саны 3-ті натуралды қатарындағы көршілес саны 4-ке көбейтіп, 25-ті қоса тіркейміз.

Оқушылардың ақпараттық білімін арттыратын, ауызша есептеу дағдыларын бекітетін 2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,...-ке бөлу белгілерін қолдануға арналған көптеген мысалдар бар.

Қорытынды. Математика сабақтарында ауызша есептеуіргелі есептеу дағдыларын дамытуға және қалыптастыруға ықпал ететіндігімен қатар, оқу-танымдық іс-әрекеттің, логикалық ойлауды дамытудың және баланың жеке қасиеттерін дамытудың маңызды қозғаушы күштерінің бірі ретінде балалардың математикалық сабақтарға танымдық қызығушылығын дағдыландару мен арттыруда да маңызды рөл атқарады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы.Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 31 қазандағы № 604 бұйрығы.

2 Роль устных упражнений на уроке математики. [Электронный ресурс]. – https://www.uchportal.ru/publ/23-1-0-10441. [дата обращения 30.03.2020].

СПОСОБЫ ЭФФЕКТИВНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В СЕМЬЕ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ГАРМОНИЧНОЙ ЛИЧНОСТИ РЕБЁНКА И УКРЕПЛЕНИЯ СЕМЕЙНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

АЙТКЕНОВА Г. А.
руководитель, Методическое объединение педагогов-организаторов-кураторов, Назарбаев Интеллектуальная школа ХБН, г. Павлодар
ШУМАХЕР О. В.
магистр, координатор психологической службы, педагог-психолог, Назарбаев Интеллектуальная школа ХБН, г. Павлодар

В современном мире одной из главных ценностей нашей страны является забота о семье, так как забота о семье в итоге выливается в заботу о стране. Семья – очень важное, ответственное дело человека. Семья приносит полноту жизни, счастье, но каждая семья является, прежде всего, большим делом, имеющим государственное значение [6].

Роль семьи в жизни ребенка неизмеримо велика по своей важности. Важность семьи как института воспитания обусловлена тем, что в ней ребенок находится в течение значительной части своей жизни, и по длительности своего воздействия на личность ни один из институтов воспитания не может сравниться с семьёй. То, что ребенок в детские годы приобретает в семье, он сохраняет в течение всей последующей жизни [8].

Можно с уверенностью сказать, что дом, в котором нет дружбы, добрых отношений между старшими и младшими, нельзя назвать счастливым. Поэтому дружбу родителей и детей мы вправе причислить к нравственным ценностям семьи [3].

Искренние, уважительные отношения устанавливаются, как правило, лишь в семьях, где отношения строятся по типу сотрудничества. Начинающие такие отношения семьи отличает взаимная тактичность, вежливость, выдержка, умение уступать, вовремя выйти из конфликта и с достоинством переносить невзгоды [4].

Укрепление семейных ценностей включает в себя необходимость уделять внимание ребенку и развитие гармоничных отношений с ним. Целенаправленное саморазвитие и развитие отношений ведет к сплочению семьи и личностному росту, как ребенка, так и родителей. Важно помочь подрастающему поколению в успешном развитии личностных качеств, умения разбираться в собственных качествах и качествах других людей. Вот поэтому подготовке подрастающего поколения к семейной жизни надо уделять самое пристальное внимание [5,1].

Существует множество разных методов и программ для укрепления отношений между детьми и родителями. В школах системы НИШ начиная с прошлого учебного года реализуется программа«Крепкая семья». Программа расчитана на подростков 12-14 лет и их родителей.

В прошлом году по программе «Крепкая семья» прошел обучение один класс, в этом же году обучение прошли дети и родители семи классов. В общем в течении двух лет на базе Назарбаев интеллектуальной школы химико-биологического напраления г. Павлодара прошли обучение 72 семьи. Эта программа была адаптирована Школой здоровья и социального благополучия при университете Оксфорд Брукс, Великобритания. Над адаптацией программы работали: Дебби Ален, доктор философии, старший преподаватель университета Оксфорд Брукс; Дэвид Р.Фокскрофт, доктор философии, профессор университета Оксфорд Брукс; Линдси Кумбс, старший преподаватель университета Оксфорд Брукс[7].

По оригинальным источникам:Вирджинии К. Молгаард, доктора философии, адъюнкт-профессора и специалиста по семейной жизни заочных курсов Государственного университета штата Айова; Кэрол Кампфер, доктора философии, адъюнкт-профессора Университета штата Юта; и Элизабет Флеминг, специалиста по семейной жизни Государственного университета штата Айова.

Развитию этого курса способствовали высококачественные научные исследования, проведенные в штате Айова, США, где изучалась эффективность программы «Крепкая семья».Этому исследованию было отведено основное место в ежегодном обзоре, подготовленном некоммерческой организацией«Кокрановское сотрудничество» и созданном при поддержке Всемирной организации здравоохранения, а также Британского совета предотвращению и исследованию алкоголизма. Этот обзор был озвучен на государственной конференции Евросоюза – Всемирной организации здравоохранения, которая проходила в Стокгольме в 2001 году. В ходе этой конференции была подписана декларация «Молодые люди и алкоголь». Национальный институт здоровья и качества медицинской помощи также в своем отчете, посвященном предотвращению злоупотребления алкоголем и развития раковых опухолей, подчеркнул, что программа «Крепкая семья» имеет массу преимуществ. В 2006 году во втором обзоре, подготовленном «Кокрановским сотрудничеством», была высоко оценена роль программы в предотвращении злоупотребления наркотиками

среди молодежи. В обоих этих обзорах подчеркивалась важность и неодходимость дальнейших научных исследований, призванных повторить открытия ученых из Айовы.

В программу «Крепкая семья»включены специальные задания, направленные на:

- то, чтобы помочь родителям/опекунам научиться поддерживать своих детей;
- то, чтобы научить родителей/опекунов эффективно поддерживать дисциплину и воспитывать своих детей;
- дать детям положительную мотивацию на будущее и сформировать у них положительное отношение к своим родителям/опекунам;
- научить молодежь справляться со стрессом и давлением со стороны сверстников.

Программа состоит из семи сессий, каждая из сессий всключает в себя занятие с родителями, занятие с подростками и совместное, семейное занятие. Занятие проводятся раз в неделю. Каждая сессия завершается совместным чаепитием, на котором, была возможность всем участникам программы в неформальной обстановке поделиться своими впечатлениями от занятия. Дети в каждой из групп из одного класса и поэтому знакомы, а родители до этого встречались на родительском собрании, а познакомились на занятии, на первой сессии некоторые были насторожены, приглядывались друг к другу. С каждым разом обстановка становилась доброжелательной, общение более открытое и доверительное, чувствовался позитивный настрой как на сами занятия, так и на общение между всеми участниками.

Обучение по данной программе у авторов Дебби Ален, доктор философии, старший преподавател университета Оксфорд Брукс; Линдси Кумбс, старший преподаватель университета Оксфорд Брукс, из нашей школы прошли педагог-психолог Шумахер О. В. и педагог-куратор Айткенова Г. А.

Для того, чтобы програма стала еще более эффнктивной и её могил в своей работе использовать все кураторы, были организованны обучающие занятия для педогогов-психологов, кураторов, воспитателей по программе «Крепкая семья». Занятия проходили в интерактивном режиме обучения и проживания всех этапов программы. Многие участники ометили, что занятия для них были очень полезными, не только в профессиональном смысле, но и как родителей у которых есть свои дети.

В первую очередь программа по-новому дает посмотреть на воспитание детей. Ведь родители воспитывались в советское время, где в приоритете были совсем другие ценности. Но время меняется, вместе с ним и семейные ценности стали ставится выше и отношения сейчас строятся на равноправной основе.

Программа не только актуализирует многие темы воспитания, но, и в то же время, на каждом занятии даются практические советы: как можно менять отношения в семье; как правильно строить оношения с детьми; как показывать им свою любовь и заботу; как сделать, чтобы подростки поступали правильно; как научиться считаться с их мнением, не теряя свой авторитет.

Совместные сессии показали, что для многих родителей дети проявились с другой стороны, обсуждение целей и мечтаний, было очень полезно для родителей, было заметно, что такой формат общения для некоторых семей не привычен, и они учаться общаться друг с другом по новому.

Активность родителей при обсуждении домашнего задания возрастала с каждым занятием. Они стали больше делиться своими, как удачами так и не удачами, стали давать друг другу советы и поддерживать друг друга. Совместные упражнения, такие как: «семейный щит», «карта сокровищ», «древо семьи» – вдохновили семьи и дали возможность детям высказать своё мнение и быть услышанными родителями, а детям в свою очередь научиться прислушиваться к своим родителям.

Совместные упражнения– объединяют семью, это хорошо заметно, когда из сессии в сессию наблюдается динамика изменения отношений между подростками и их родителями. Пройдя полный курс, родители по-другому оценили семейные ценности, научились наводить мосты в отношениях между детьми, правильно применять полученные навыки и справляться со стрессом [2].

Анализируя, какими инструментами из полученных на занятиях родители пользуются, к своему удивления, они осознали, что очень много для себя взяли. Это – понимание, того, какие чувства испытывают дети; правила дома; наказывать и поощрять надо правильно; учитывать возраст своего ребенка; похвала за хорошее поведение; семейные собрания; Кто, Что, Где, Когда; «Я»-предложения; выходить из комнаты, чтобы остыть; смотреть на вещи глазами своего ребенка; говорить с детьми о своих ценностях и надеждах; говорить «нет» по-доброму, но твердо.

Ведь все ценное в ребенке закладывается в семье, а многие семьи как мы видим, неправильно строят отношения, а с помощью этого курса мы сможем помочь многим семьям.

ЛИТЕРАТУРА

1 Гребенщиков И.В. Основы семейной жизни. – М.: Просвещение, 1991. – 158с.

2 Михеева А.Р. Некоторые особенности современного процесса формирования семьи /А.Р. Михеева//ЭКО. – 1999. – № 9. – С. 120-130.

3 Кон И.С. В поисках себя. М.: 1989; «Человек и его ценности». М.: 1988.– 79с.

4.Дармодехин С.В. Проблемы развития системы воспитания детей в Российской Федерации// Педагогика. – 2001. – № 1.– 23с.

5 Лапин Н.И. Ценности в кризисном социуме// Ценности социальных групп и кризис общества. Отв. ред. Н.И. Лапин. – М.: ИФАН, 1991.– С. 58-60.

6 Мудрик А.В., Тупицын А.Ю. Воспитание как социальная проблема// Семья в России. – 1999.– № 1-2.– 14с.

7. Университет Оксфорд Брукс. Весна 2006// Программа «Крепкая семья» [Электронный ресурс]–URL: http://mystrongfamily.org/

8 Прокопьева Ю. П., Прокопьева М. М. Роль семьи в воспитании ребёнка // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2017. – Т. 26. – С. 257–258. [Электронный ресурс]–URL: http://e-koncept.ru/2017/770766.htm.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДА ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫН ТИІМДІЛІГІ

АҚЫЛОВА Г. З.
мұғалім, Дарынды балаларға арналған № 8 лицей-мектебі, Павлодар қ.

Қазіргі заман талабына сай білім беру –бұл қоғам мүшелерінің адамгершілік интеллектуалдық, мәдени дамуының жоғары деңгейлік және кәсіби біліктілігін қамтамасыз етуге бағытталған оқытудың үздіксіз үрдісі екені белгілі. Қай заманда болмасын, қай жаста да білім алу маңызды. Адам баласы үздіксіз оқудың арқасында өзін-өзі рухани тұрғыдан жетілдіріп, тәрбиелей біледі. XXI ғасыр білім-ғылымның ғасыры десек, Елбасымыздың көрегенді саясатының білім беру саласына көп көңіл бөлгеннің нәтижесінде әлемдік

деңгейдегі білім берудің инновациялық технологиясын игеруге ел болып күш салудамыз. Білімді ұрпақты білім нәрімен сусындататын да шәкірттер бойындағы қабілет, дарынды ашатын да ұстаздар қауымы. Бүгінгі таңда уақыт ағымы ұстаздар қауымына жаңа міндеттер, ауқымды таланттар қойып отыр. Оқытушының алдында тұрған ең басты міндет- оқушының білімге деген ынтасын арттыра білу және жаңа деңгейге көтере білу. «Балаға күштеп білім беруден гөрі, баланың білімге деген құштарлығын ояту ең маңызды мақсат» - деп К.Д.Ушинский айтқандай, оқушылардың қызығушылығын арттыру және олардың білім деңгейін көтеру, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру, баланың білім алуға деген баланың құштарлығын ояту үшін қазіргі уақытта ұстаздар көп іздену және өзін жетілдіру керек. Жоғарғы технологиялар заманында адамға жан жақтан түрлі ақпарат келіп түседі. Сондықтан қазіргі заман кісілері ақпараттармен жұмыс жасай біліп, керегін алып, қолдана алу бейімділігін қажет етеді. Білім сапасы оқушының білімге деген құштарлығымен, қызығушылығына тікелей байланысты. Ағартушы, ғалым А. Байтұрсынов жатықта түсінікті тілмен: «Жақсы дерлік те, жаман дерлік те бір әдіс жоқ, олақтың белгісі бір ғана әдісті білу, шеберліктің белгісі – түрлі әдісті білу және керек орнында жоқ әдісті табу. Мұғалім әдісті көп білуге тырысу керек, оларды өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдану керек» деп атап кетті. Мен осы пікірді өзімнің мамандығымның ұраны етіп алдым, себебі толықтай келісемін. Олай болса, бүгінгі таңда білім беру мазмұнын жаңарту аясында біздің міндетіміз оқушыны жеке тұлға ретінде дамыту,сол әдістер арқылы оқушылардың оқу сапасын арттыруда мұғалім жұмысында санқилы әдіс-тәсілдерді пайдалану.

Өзім бастауыш сыныптармен жұмыс істегендіктен сабақтарда ойын әдістерін тиімді қолданғанды ұнатамын. Ойынды басқара жүріп, мұғалім баланың жеке басының барлық жағына: оның санасына, сезіміне, ерік-жігеріне, мінез-құлқына ықпал жасайды. Ойынды негізінен ақыл ой, адамгершілік, эстетикалық және дене мүшелерінің дұрыс қалыптастыру мақсаттары үшін пайдаланады. Мазмұны ойлай білуге құрылған ойын процесінде балалардың білімі мен түсінігі айқындалып, тереңдей түседі. Ойын үстінде қайсы бір ролді орындау үшін бала өзінің түсінігін ойын әрекетінде көрсетеді. Кейде адамдардың еңбегі туралы нақты түсініктері дәйексіз болады, мұғалім еңбек туралы ұғымдарын кеңейту үшін мазмұнды, тәрбиелік сипаты мол түрлерін таңдап алған жөн. Балалар бәрін білуге құштар, сұрақ көп қояды. Ұстаздың бала

меселін қайтармай сол сұрақтарға толық жауап қайтаруы, ойын кезіндегі әңгімелеріне құлақ түріп, дұрыс сөйлеуге әдептіліке үйретуі, өзара түсінісулеріне, келісуіне көмектесуі керек.

Демек ойын балалардың алған білімдері түсініктерін баянды етіп қана қоймайды, сонымен бірге өзінше бір белсенді танымдық іс-әрекет формасы болып табылады. Сондықтан оқу-тәрбие процесіне ойынды дұрыс кірістіріп, оның барлық тиімді мүмкіндіктерін пайдаланудың маңызы зор. Түптеп келгенде, тәрбие құралдарының басқа түрлері сияқты ойынның да білімділік, тәрбиелік мүмкіндіктерін балалардың жас ерекшеліктеріне, сабақ мазмұнына жақсы үйлестіре қолдану мұғалім ізденісіне, шеберлігіне байланысты. Ол үшін мұғалім ойынды пайдалану методикасын да, ойын түрлерін таңдап-талғауға да қойылатын талаптарды жете білуге тиіс. Бастауыш мектеп балаға белгілі бір білім беріп қана қоймай, оны жалпы дамыту,яғни сөйлеу, оқу, қоршаған орта жөнінде дұрыс көзқарас қалыптастыру, жағдайларды обьективті түрде бақылап, талдау жасауға үйрету, ойын дұрыс айтуға, салыстыра білуге, дәлелдеуге, сөйлеу мәдениетіне үйретеді. Заман талабына сай жыл сайын білім беру саласында да көптеген өзгерістер болып жатыр. Оқыту бағдарламасы дамыта оқыту қағидасын ұстанғандықтан, көп мәселе оқулықтың басынан аяғына дейін сәл күрделене түсіп, қайталанып отырады. Оқулық мазмұны оқушыны дамыту және оқыта отырып тәрбиелеуге мүмкіндік береді. Сондықтанда шәкірттерге тиянақты білім беру мұғалімнің шығармашылық ізденісі мен шеберлігін қажет етеді. Жас ұрпаққа саналы білім беруге оқу материалдарын толық меңгерту мақсатында оқытудың жаңа технологиясының бірі балаларға оқу материалдарын ойын арқылы оқыту технологиясын пайдаланған жөн. Дидактикалық ойындарды сабақта пайдаланғанда арнайы мақсат көздеп, нақты міндеттерді шешу. Ойнатылатын ойынның мақсаты бағдарламада анықталған білім, білік дағдылар жайында түсінік беру, оларды қалыптастыру, тиянақтау және пысықтау немесе тексеру сипатында болып келеді. Дидактикалық ойындарды сабақта пайдалана отырып, олардың балаға тигізетін мынадай маңыздылықтары бар.

Ойын оқушылардың қоршаған дүние туралы түсініктерін кеңейтеді. Оны бекітіп, нақтылай түседі.

Әрбір дидактикалық ойын оқушыны ойлай білуге баулып, сөздік қорын молайтады, ақыл-ой қызметін қалыптастырады.

Дидактикалық ойын адамгершілікке тәрбиелеу құралы болып табылады. Ойын ережелері балаларды ұстамдылықты, тәртіптілікті қажет етеді.

Қазақ тілінен баланы қызықтыру, ынталандыру, логикалық ойлау қабілетін арттыру, өтілген тақырыпты қорыту мақсатында «Алтын қақпа» ойынын ойнау. Өткен тақырыпты қалай меңгергенімізді тексеру үшін «Алтын қақпа» ойынын ойнаймыз. Алтын қақпаға жету үшін балалар алдымызда көптеген кедергілер бар. Солардан сүрінбей өту үшін бірінші қола қақпа бар, соны ашумыз керек. Ол үшін мына сөздердің мағынасын түсіндіріп бересіндер,- деп тапсырманы орындату. Екінші кедергі күміс қақпа. Ол қақпаның тасырмасы сәл күрделене түседі. Бұл тапсырмада тірек сызбасын пайдаланады. Олар ойларын жинақтағанда көптеген пікірлер шығады. Сөйтіп күміс қақпаның есігін ашамыз. Алтын қақпаның тапсырмасын орындау үшін Венн диаграммасын пайдалану. Онда балалар тапсырманың ортақ пікірін қорытып, алтын қақпаның есігін ашады. Қазақ тілінен «Сөзден сөз тер» ойыны. Кез-келген сөзді алып, одан көптеген жаңа сөздер шығару. Мысалы «Салақтық» сөзі. (Жауабы:сал, сала,тыс, қас, асық, сақа, қатық, ақ, ала, қасық, лақ, қала, лас,таса,тақа т.б) Ойын кезінде сабаққа аз қатысатын оқушылардың өздері ойынға араласып сабаққа белсене араласады. Сандар өтілетін сабақта ойынның негізгі міндеттері-оқушының санау, есептеу дағдыларын қалыптастырып жетілдіру, баланың қызығушылығын туғызып, белсенділігін арттыру. Ойынды пайдалану жиілігін мұғалім өзі анықтайды және шығармашылықпен түрлендіре отырып, жаңа тақырыпты өткенде, өтілген материалды қайталағанда, білімді тиянақтау тексеру кезінде қолданып отырады.

«Киіз үй тігейік» ойыны.

Дидактикалық мақсаты: өткен тақырыпты қайталау, ежелден келе жатқан қазақ халқының мекен-жайы, тұрағы киіз үй туралы түсінік беру. Керекті құралдар: Киіз үйдің сүйектерінің суреттері, сан есімдер жазылған карточкалар. Мазмұны: Киіз үй сүйектері суреттерінің артына тапсырмалар жазылған. Өткен тақырыптарды қайталай отырып, оқушылар киіз үйді тігеді. Киіз үйдің сүйектерін атайды.

Шаңырақ.

Уық.

Кереге.

Сықырлауық.

Қазақ халқының ертеден келе жатқан мекен-жайы – киіз үй туралы әңгімелеу. Қорыта келгенде, бастауыш сыныптың оқу үрдісіне «ойын» түрлерін оның ішінде ұлттық ойындарды пайдалану, біріншіден, оқушылардың білімін берік меңгерту құралы болса, екіншіден балалардың сабаққа деген қызығушылығын, белсенділігін арттырып, білім сапасын көтеру болып табылады. Сонымен бірге оқушы ұлттық құндылықтар туралы мағлұмат алып, халықтың өзіндік ерекшелігі мен мәдениетін құрметтеуге талпынады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Оразбекова.К. Бастауыш мектеп, А., 2004. Б. 322

2 Наурызбайқызы.Ә. Әубәкірқызы.Қ., Мукамбетқызы.С. Математикадан дидактикалық материалдар мен ойындар.А., 1994. Б. 155

3 Муканова.Л.М. Ойын технологиясы оқушылардың білімін дамыту құралы. А., 2011

4 Сағындықов Е.Қазақтың ұлттық ойындары. – Алматы. «Рауан», 1991.

5 Төтенаев А.Г. Қазақтың ұлттық ырықты және спорттық ойындары. Алматы, 1995.

ВИЗУАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ КАК ОСНОВА АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

АЛИНОВА К. М.
учитель, Школа-гимназия № 35, г. Экибастуз
ТАЙГАНОВА А. Р.
учитель, Школа-гимназия № 35, г.Экибастуз

Вопрос формирования учебных способностей школьников в условиях обновленного содержания образования является важным и значимым. Способность учащегося воспринимать информацию и обучаться с годами уменьшается, поэтому восполнить допущенные упущения на последующих этапах развития личности будет непросто. Из этого следует, что чем полнее будут реализованы все возможности школьников, тем большего они смогут достичь в своей жизни. Таким эффективным методом усвоения информации является визуализации учебного материала.

Визуальная грамотность соответствует всем современным требованиям и является элементом функциональной грамотности, что актуально на сегодняшний день [4].

В основе планирования программ по предмету «Математика» применяется принцип спиральной образовательной программы. Джером Брунер в «Процессе образования» полагал, что даже самый сложный материал может быть понятен очень маленьким детям, если он правильно организован и представлен. Брунер выдвинул гипотезу о том, что человеческое познание проходит три этапа: игровой, изобразительный и символический [4]. Эти этапы служат информационной основой спиральной образовательной программы. Творческая группа учителей математики нашей школы ставит целью применять на уроках техники графического отображения учебной информации, способствующие самостоятельному и качественному усвоению содержания образования.

Определены следующие задачи деятельности творческой группы:

изучить принципы и функции визуализации; определить и использовать результаты апробации техник визуализации на уроках математики; составить таблицу соответствия техник визуализации и программного материала по математике.

Что же такое визуализация? Визуализация в широком понимании – это процесс создания образов, а также процесс представления информации в виде изображений, таблиц или схем.

Способ представления учебного материала в виде изображения основывается на важности восприятия, а также на главной роли образного мышления в процессах познания. Ученик должен подготовить свое сознание к постоянному потоку информационной нагрузки и к миру, состоящему из графических изображений.

Процесс графического отображения учебного материала представляет собой систему, в которую входят следующие составляющие: знания по изучаемому предмету; графические способы отображения знаний; графические и технические инструменты передачи числовой или текстовой информации; психологические методы, которые способствуют формированию образного мышления в процессе образовательной деятельности.

Технология визуализации имеет много общего с педагогической концепцией визуальной грамотности. В основе этой концепции лежат положения о важности визуальной интерпретации в жизни человека в момент познания мира и своего предназначения.

Центральное место занимает положение о роли образа в процессах восприятия и осмысления, необходимости подготовки сознания к деятельности в условиях все более «визуализирующего» мира и увеличения информационной нагрузки. Методологической основой осуществления визуализации служит принцип системного квантования и принцип когнитивной визуализации. Системное квантование происходит из особенностей осуществления мыслительного процесса человека, которые проявляется через различные знаковые системы: языковые, символические, графические.

Различные типы моделей представления знаний в сжатом виде совпадают с особенностью человека мыслить образами. Изучение, понимание и осмысление текста или любой другой информации – все это как раз и есть представление схем в уме, зашифровка материала. При желании или необходимости человек может воссоздать зашифрованный текст, то есть «развернуть» его [2, с. 58].

Принцип системного квантования состоит из следующих пунктов:

большой объем учебного материала сложно усвоить и запомнить; системно расположенный учебный материал лучше воспринимается; выделение ключевых слов в учебном материале влияет на эффективность восприятия информации.

Принцип познавательной визуализации основан на психологических закономерностях, с помощью которых улучшается процесс усвоения полученной информации. Наглядность в обучении выполняет не только визуальную, но и познавательную функцию: применяются познавательные графические учебные компоненты. К процессу восприятия информации подключается правое полушарие, которое отвечает за обработку данных, представленных графическими образами. В то же время рисунки, схемы и другие изображения служат опорой, которая иллюстрирует содержание, а также придает знаниям системность.

В системе преподавания нашей школы всегда использовались различные способы изображения учебного материала. Эти способы для облегчения процесса обучения и для проявления познавательной деятельности школьников. Иллюстрированный учебный курс позволяет развить способность не только образного, но и абстрактного и логического мышления.

Рассмотрим функции визуализации: визуализация способствует формированию четкого предметного представления материала; позволяет отследить степень усвоения информации; пробуждает

интерес к познавательному процессу. Визуализация обращает внимание на важный аспект информации и переключает внимание на другой объект; способствует появлению собственных ассоциаций; проверяет внимательность и наблюдательность школьников в процессе обучения. Также визуализация формирует способность самостоятельно делать выводы и логические умозаключения; способствует умению проводить аналогии, обосновывать свою точку зрения, формулировать аргументы в защиту своей позиции, закреплять изученный материал. Кроме этого, развивает оценочное мышление; получает новую информацию; развивает способность воплощать полученные знания в единую целостную картину о событии или объекте [3, с. 4].

В учебной деятельности мы практикуем несколько техник графического отображения учебной информации.

Таймлайн (от англ. timeline – буквально «линия времени») – это шкала времени, представленная прямым отрезком, на который в хронологическом порядке отмечаются произошедшие события. Такие линии, или другими словами ленты времени, в основном используются при работе с биографиями известных людей и их творчеством, служат школьникам инструментом для формирования системного взгляда на события исторической давности. Структура образовательной программы по предмету «Математика» образует ленту курса математики: Числа – Алгебра – Геометрия – Статистика и теория вероятностей – Математическое моделирование и анализ. Каждый элемент ленты может быть представлен в виде ленты раздела. Например, по разделу «Алгебра» имеем: Алгебраические выражения и преобразования – Уравнения и неравенства, их системы и совокупности – Последовательности и суммирование – Тригонометрия.Мы считаем, что таймлайны в математике служат школьникам инструментом для формирования системного взгляда на структурные линии предмета. Приложение 1.

Интеллект-карта (ментальная карта, таблица связей, mindmap) – это графический способ представления идей, различных концепций и информаций в виде карт или таблиц, состоящих из ключевых и вторичных тем. Другим словами, интеллект- карта представляет собой инструмент для систематизации и структурирования идей, планирования учебного и свободного времени, запоминание больших объемов информации и проведения брейнштормов.

Интеллектуальные карты на сегодняшний день – это один из самых универсальных и простых в использовании приёмов

для увеличения эффективности умственной деятельности. Они позволяют упорядочить материал и сконцентрировать внимание на нужной информации [1, с. 36].

Автор этой методики английский писатель и популяризатор науки Тони Бьюзен. Интеллект-карта всегда строится вокруг центрального объекта. Каждое слово и графическое изображение становятся по определению центром очередной ассоциации, а весь процесс построения карты представляет собой потенциально бесконечную цепь ответвляющихся ассоциаций, исходящих из общего центра или сходящихся к нему. А поскольку интеллект-карты интегрируют изображения, цвета и символы, можно говорить о них как о методе «целостного» мышления [2, с.45].

Приведем пример одного из видов интеллект-карт- мастер-карты.Mastermaps представляют собой объемные карты к целой области знаний, например, по материалам одного раздела или темы. Такой областью знаний является раздел «Тригонометрия». Наша мастер-карта используется в течение ряда лет и получила название «Тригонометр». Ее центральным объектом является единичный круг, с нанесенной шкалой градусных и радианных мер популярных углов. Ассоциативным рядом являются свойства откладывания углов; свойства четности и нечетности тригонометрических функций с демонстрацией их знаков по четвертям. Наличие рабочих углов ($\frac{\pi}{2} \pm \alpha$; $\pi \pm \alpha$; $\frac{3\pi}{2} \pm \alpha$; $2\pi \pm \alpha$) в цветовой гамме является мощным сигналом для запоминания тридцати двух формул приведения. Оборотная сторона «Тригонометра» имеет мнемоническую схему всех формул тригонометрии. Приложение 2.

Скрайбинг (в переводе с английского «scribe» – делать наброски или эскизы) – это один из способов иллюстрации сообщения путем использования графических символов, которые доступно отображают содержание и внутренние связи сообщения. Эта техника визуализации впервые была изобретена британским художником Эндрю Парком. Представление информации посредством использования скрайбинга является искусством. Прежде всего, потому, что произносимая «на лету» речь, сопровождается фломастерными зарисовками на белой доске или же листе бумаги. Как правило, на доске (или листе) изображаются ключевые моменты рассказа и показываются взаимосвязи между ними. Создание ярких образов вызывает у слушателя визуальные ассоциации с происходящим, что и обеспечивает высокий процент усвоения информации, а значит и результативность обучения.

В нашей практике мы используем изображение решения тригонометрических неравенств на единичном круге. Учащиеся сопровождают каждый шаг алгоритма решения неравенства зарисовками: числового промежутка; соответствующей дуги; ограничивающих углов на единичном круге. Полученные визуальные ассоциации позволяют записать частные и общие решения неравенства. Приложение 3.

Инфографика – это еще один из графических способов передачи данных. Здесь главными принципами являются содержательность, смысл, легкость восприятия и аллегоричность. Для организации инфографики могут быть использованы различные таблицы, диаграммы, и графические элементы [3, с.7]. На примере преобразований графиков функций (параллельный перенос по осям координат; сжатие и растяжение в k раз; симметрия, связанная с модулем; а также их композиции)содержательность свойств функций усваивается учащимися осмысленно. Приложение 4.

Краткое описание учебного материала по кластерам, постерам, таблицам: озвучивание, декодирование символов и основных понятий, а также взаимосвязей между ними приводит к полному образному эмоциональному восприятию материала. Такой принцип познавательной визуализации соответствует деятельностному подходу обучения.

Культура общества XXI в. переживает исторический период, который характеризуется расцветом визуальности, где изображения приобретают наибольшее значение в осуществлении коммуникаций, выступая средством передачи знаний, эмоций, ценностей и эстетических чувств. По мнению СьюзанЗонтаг, общество становится современным при условии, что основным действием, осуществляемым в его пространстве, становится производство и потребление изображений. Поэтому умение воспринимать, интерпретировать визуальную информацию, а также адекватно применять ее на сегодняшний день являются не менее важными критериями эффективного функционирования индивида, чем умение читать и писать и являются составными элементами нового типа грамотности – визуальной [4].

Практически все содержание госпрограммы «Цифровой Казахстан» имеет визуальную картину в разных отраслях экономики, здравоохранения, образования. Развитие визуальной грамотности учащихся – это современная необходимость конкурентноспособного гражданина, готового принять вызовы XXI века.

ЛИТЕРАТУРА

1 Мюллер Х. Составление ментальных карт: метод генерации и структурирования идей / Пер. снем. В.В. Мартыновой, М.М. Демина. // М.: Омега-Л, 2007. – 126 с.

2 Бьюзен Т. Супермышление / Т. Бьюзен, Б. Бьюзен. // 2-е изд. – Минск: Попурри, 2003. – 304 с.

3 Ермолаева Ж.Е., Герасимова И.Н., Лапухова О.В. Инфографика как способ визуализации учебной информации // Концепт. – №11, - 2014. С.1-10.

4 Визуальная грамотность [Электронный ресурс]– Режим доступа: http://didacts.ru/termin/vizualnaja-gramotnost.html[дата обращения 15.01.2020]

Приложение 1

Таймлайн.
Таблица разделов учебной программ
Структура образовательной программы
Цели обучения по предмету «Математика»
делятся на пять разделов:

Раздел 2:	Алгебра

Подразделы, соответствующие уровню навыка или темы, знания или понимания:

Раздел 2	Алгебра
Подраздел 2.1	Алгебраические выражения и преобразования
Подраздел 2.2	Уравнения и неравенства, их системы и совокупности
Подраздел 2.3	Последовательности и суммирование
Подраздел 2.4	Тригонометрия

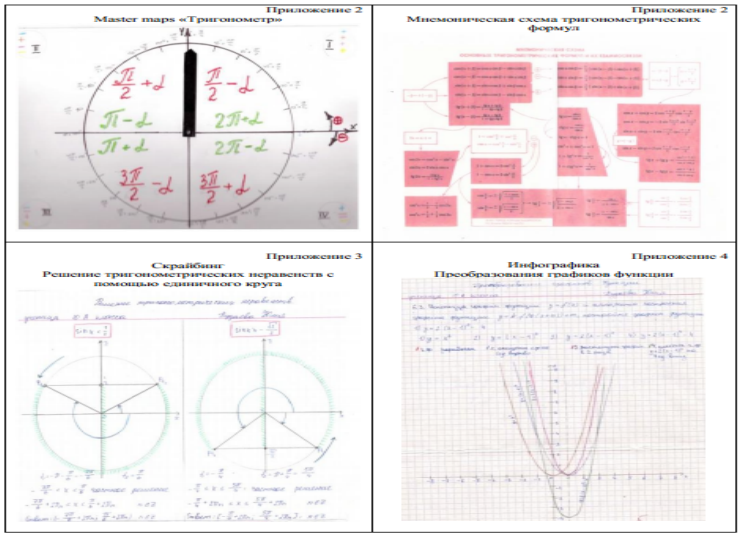

ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ТҮРЛЕРІ МЕН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

АМИРХАНОВА F. Н.
мұғалім, Үштерек ауылының орта мектебі,
Евгеньевка селолық округі, Ақсу қ.

Елбасы Н. Ә. Назарбаев «Дарынды тұлға – халқымыздың ең қымбат байлығы», – дейді. Дарынды деп өз қатарларынан әлде қайда дамыған немесе ерекше бір зейін, қасиеттер бар балаларды айтады; ғылыми тұрғыдан кәдімгі сөзде оларды жиі вундеркиндтер деп те айтады. Психология көзқарасынан дарындылық екі мағына береді – жалпы рухани зейінділік және нақты дарындылық. Жалпы зейінділікті ғалымдар – жалпылау икемділігі, кез-келген тақырыпта әңгімелесу, мәселелерді шешу және өз тәжірибесінде үйрену деп тұжырымдайды.

Оқыту процесінде бала логикалық ойлау әрекетінің жалпы тәсілдерін қолдануға және дербес шығармашылық әрекет жасауға үйренеді. Оқыту баланың жан-жақты дамуының негізі болып табылады. Көрнекті психолог Л. С. Выготский – «Жақсы оқыту деп, ол – бала дамуынан ілгері жүретін, оны жетекке алатын оқытуды

айтады. Баланың кешегі күнгі дамуына емес, ертеңгі күнгі дамуына қарау керек деп ескертеді».

Баланың шығармашылығын дамытуда жазушы Жүсіпбек Аймауытов «Бала мейлі жақсы, мейлі жаман іс болсын, әйтеуір бірдеме істеуі керек. Ештеңемен айналыспаған адамның жан дүниесі жөнді жетілмейді», – дейді Автордың 1918 жылы «Абай» журналына жарияланған «Тәрбие» атты мақаласынан бастап, баланың тәрбиесіне үлкен мән береді. Адам баласының өзге жан иелерінен басты айырмасы оның рухани саналы тәрбие алуынан деген ойды киелі етіп ұстай отырып, мақалада баланың кей ұнамсыз қылықтарының болуы тәрбиенің кемшілігінен деген түйін жасайды. Жүсіпбек Аймауытов адам табиғатқа ғана тәуелді емес, тәрбиеге тәуелді деген ой айтады [1].

Қазақ ғалымдарының арасынан психология мен педагогика ғылымдарына орай еңбек жазған М. Жұмабаев тіл табиғатына зор баға береді. «Белгілі бір тақырыпты түсіндіргенде өткен тақырыппен байланысты салыстырмалы оқытудың берері молдығын дәлелдейді. Бір нәрсені балаға ашық ұқтырақшы болсаң, сол нәрсенің өзін алып кеп көрсет. Қажет болған жағдайда суретін салып немесебалшықтан сол нәрсенің өзін жасау керек», – дейді. «Бала тілінің дұрыс өркендеуінің бірінші шарты балаға ұқпайтын сөз үйретпеу керек. Екінші – баланы өз тең балалармен бірге ойнату керек. Ал енді баланың тілін шын дұрыс жолға салатын, дұрыстайтын, байытатын-мектеп», – дейді. Оқушының шығармашылығына бағыт-бағдар беруді ең алғаш білім мазмұнына енгізген Мағжан Жұмабаев болатын. «Ойлау жанның өте бір қиын терең ісі-деп атап көрсете келіп, тәрбиеші баланың ойлап, үйренуіне көп күш жұмсау керектігін ескертеді. Шығармашылыққа баулудың, өзіндік іс-әрекетін ұйымдастырудың төмендегідей түрлері бар:

- тақырыпты мазмұнына сай жинақтау;- арнайы бір тақырыпта пікірталас тудыру;
- шығарма, шағын әңгіме құру;
- сөзжұмбақ құру, шешу;
- қиялдау арқылы сурет салу, рөлдерге бөлу;
- мазмұндама түрлерін жазу.

Сондай жұмыстарды үнемі жүргізу шығармашылыққа баулуға, шәкірт бойындағы талант көзін ашып, тілін байыту, қиялын ұштаумен өз бетінше ізденуге зор әсерін тигізеді [2].

Барлық мұғалімдер балаларға білім беруде барынша жоғары жетістіктерге қол жеткізу үшін қолайлы орта жасауға тырысады.

Дарынды және талантты балаларға қатысты бұл – ойлауды, талқылауды және мұқият жоспарлауды талап ететін едәуір күрделі мәселе. Әртүрлі теориялар мен стратегиялар балаларды оқытудың мазмұнын анықтау үшін тиісті бағдарлама шеңберінде қолданылады.

Мұғалім оқушының талантты немесе дарынды екенін қалай анықтайды?

Бұл ұғымның мазмұндық жағы әртүрлі болуы мүмкін. Балалар бір ғана пәннен емес бірнеше академиялық пәндерден олардан күткеннен жоғары деңгей көрсетуі мүмкін: мәселен, әртістік, спорттық, музыкалық және басқа таланттарымен танылуы ықтимал. Сонымен қатар олар бір салада дарынды болса, басқа келесі кезеңдерде қабілеттерін танытпауы мүмкін; олар дарындылық пен қабілеттіліктері мұғалімдер, ата-аналар, топтың басқа мүшелері немесе балалардың өздері айқындай алады. Балалардың қабілеттіліктерін, біліктілігін, әлеуетті мүмкіндіктерін көрсету үшін оларға жағдай туғызу қажет және де бұл олардың ерте жасында олар үшін өте қиынға соғуы мүмкін. Британдық оқыту және оқу академиясы талантты және дарынды балаларды дамыту тәжірибесінен алынған жағымды мысалдарды көрсететін көптеген кейс-стади әзірледі. Бірінші – зерттеуде мұғалімдер есту қабілеті нашар және ағылшын тілі мен ана тілі балалар үшін кеңейтілген, тапсырмалары танымдық сипаттағы мектепшілік бағдарлама жасады. Екінші жобада балалардың қуанышын және сыныптың сауалнамасына қатысуға дайын екендігін бағалау үшін «бірегей» және «үлгерімі нашар» дарынды және талантты оқушылардың тұрмыстық ахуалын нақты тест пайдаланылды. Үшінші жобада мұғалімдер дарынды және талантты балаларды айқындауға ата-аналарды тарту мүмкіндіктерін анықтау міндетін қойды [3].

Орта мектептің оқушысы бір нақты пән бойынша айрықша дарындылық көрсетіп, басқа пәндер бойынша көзге түспеуі мүмкін. Арнайы пәндер бойынша қабілеттері мықты болу мүмкін. Фриман 1998 жылы тексеру парақтары мұғалімдерді шатастырып, дарынды талантты балаларды анықтау барысында қате бағыт беретіні жайында зерттеулерден мысал келтірді. Зерттеулерге негізделген және ең үздік оқушыларды анықтайтын сенімді өлшемдерді тиімді қолдануға болады, оларды (Montgomtry, 1996 Freeman, 1991).

Осы белгілерді анықтау оқу үдерісінің барысында оқушылардымұқият бақылауға алуды талап етеді және олар айтылған зерттеулердің мысалдарымен тығыз байланысты. Дарынды

және талантты балаларға құрдастарының тапсырмаларынан өзгеше, анағұрлым «күрделі», «ынталандыратын» тапсырмалар қажет деген пікір қалыптасқан.

Мұғалімдердің дарынды балаларға сапалы тапсырма беру мақсатымен өз жоспарларын өзгертуге болатындығына бастауыш буында жүргізілген шағын зерттеулерден дәлелдер келтіреді. Осы әдісті іс-тәжірибеде қолданып жүрген мұғалімдер қосымша көмек беру арқылы балалар тобының аясын кеңейте отырып, бұдан да күрделі тапсырмаларды орындатуға болады деген қорытынды жасайды. Дарынды балаларға арнап «Өзгертілген оқу бағдарламасы» әдістемесінің көмегімен сыныпта ерекше қасиеттерімен ерекшеленетін шағын топтарға орындалатын тапсырмалар дайындауға болады, бірақ топ құру кезінде барлық оқушылар үшін тиімді оқыту үдерісін ұйымдастыру икемділігі талап етеді [4].

Дарындылықтың жиі байқалатын түрі –бұл ерте сөйлеу мен сөздік қор. Сонымен қатар, айрықша Ғылыми зерттеулерге қарағанда, дарынды, талантты балалардың миының биохимиялық, электрлік белсенділігі жоғары келеді. Олардың миы қабылданған мәліметтерді қорытуға қабілетті. байқампаздық қызығушылыққа тоймау және есте жақсы сақтау қабілеті. Дарынды балалар сөздіктер мен энциклопедияны қызыға оқиды. Ой жұмысын талап ететін ойындарды қалайды. Қиындықтарды жеңе отырып, талантты балалар танымдық дәйексіздікті тез шешеді. Күрделі әрі ұзақ тапсырмаларды қызыға орындайды. Дарынды балаларды іздеу – әр мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты. Дарынды баламен жұмыс жүргізуде мектептік және мектептен тыс сипаттағы тәрбиелік білім беру мекемелерімен бірлесіп жұмыс істеу тиімді. Баланың шығармашығын дамытудың бір тетігі қызығушылығын арттыру.

- Оқушыларды мұражайларға апару.
- Өнер қайраткерлерімен, ақы-жазушыларымен кездесу өткізу.
- Түрлі тақырыптарда әңгіме, пікірталас, алған әсерлерімен ойын еркін жеткізіп,

шығарма жазу.

- Ақпараттық құралдар жаңалықтармен таныс болу.
- Ғылым мен техниканың озық үлгілерін пайдалану.

Осындай жұмыстардың үнемі жүргізілуі оқушылардың шығармашылыққа баулуға, шәкірт бойындағы қабілет көзін ашуға, тілін байытуға, қиялын ұштауға, өз бетінше ізденуге зор әсерін

тигізеді. Мұндай жағдайда тәртібі нашар балалардың да жақсы қасиеттерін танып, оларды сынып ұжымымен байланыстыру да ұстаздың біліктілігінде.

Балаға ұсынған кез келген дүниеңіз жан дүниесіне керемет әсерін қалдырса, балада көрген дүниесі туралы пікір, ой туындаса мұғалім мен оқушының жетістікке жетуіне ықпалы зор. Әрбір талантты бала еңбекке бейім, шығармашылық тапқырлықпен еңбек етеді. «Дарынды ұстаздан дарынды шәкірт шығады» демекші, дарынды оқушылардың көп болуы дарынды, шығармашылықпен жұмыс жасайтын ұстаздарға байланысты. Шығармашылықпен жұмыс істейтін ұстаз – теориялық жағынан білімді, әлемдік педагогикалық озық үлгілерін жаңашылдықпен дамытып жүрген үнемі кәсіби шеберлікке ұмтылатын, тәлім-тәрбие ісінен жалықпайтын, баланы өзіне тарта алатын, тәлімгер, шығармашылық ізденістегі адам болу қажет.

Бүгінгі күні ақпараттық технология дамуы, оқушылардың шығармашылығын дамытуда мүмкіндіктер өте көп. Жаңартылған білім мазмұнында оқушы алған білімін шынайы өмірде қолдана білуі маңызды болып отыр. Мектептегі ғылыми ізденістер мен шығармашылық жұмыстармен түрлі деңгейдегі сайыстар дарынды балаларға үлкен мүмкіндік береді.

Дарынды балаларды айқындауда негізгі жұмыс мектеп психологы мен пән мұғалімі, мектеп әкімшілігінің бірлескен қызметі арқылы іске асырылуы қажет. Дарынды балаларды айқындауда комплексті түрде әртүрлі әдістер қолданылады:

- балаларды бақылау (сабақта, сабақтан тыс);
- баланың ата-анасымен байланыс;
- топтық шығармашылық жұмысқа араластыру;
- түрлі интеллектуалдық, пәндік олимпиадалар, конференциялар, ғылыми зерттеушілік жұмыстар, сайыстар, спорттық жарыстар т.б.

Сонымен қатар бүгінгі күннің талабы нәтижеге бағытталған білім беруде дарынды оқушылар қызметін шығармашылықпен ұйымдастыру қажет, яғни мотивациялық, танымдық, процессуалдық компоненттер, олар:

- шығармашылық – ерік, жігерді талап етеді;
- зерттеушілік;
- «мені» бар, проблемаларды жаңаша шешуді ойластыруы, интеллектуалдық

потенциалдың жоғары болуы;

- жаңаны зерттеу және ашуға ынталылық, ақылының тереңдігі;

- рефлексия мәдениеті, нәтижеге таңдана білу;
- бірегей ойларды білдіру және табу қабілеті;
- тапқырлық пен қиялдың кеңдігі;

Өз тәжірибемде оқушының шығармашылық нәтижеге жету үшін төмендегідей

мәселелерге мән беремін. Жүйелі, жоспарлы жұмыс жасау, оқушының қызығушылығына назарда ұстап, нәтижеге бағытталған шығармашылық деңгейде бірігіп іздену.

Қабілетті балалармен жеке жұмысты ұйымдастыруда:

1) жан-жақты зерттеу жұмыстарын жүргізу арқылы оқушылардың икемділігі, қабілеттілігін айқындау, оларды топтарға бөлу.

2) оқу үрдісінің барлық сатыларында әр түрлі топтардағы оқушыларды оқыту мен тәрбиелеудің және дамытудың әдістемелік тәсілдерін жасау;

3) әр алуан мақсатта жеке дидактикалық материалдардың жүйесін құру;

4) білімді бағалау, бақылау жүйесін жетілдіру

Шәкірттерді топтарға бөлгенде олардың оқуға және жұмысқа деген қабілеті ескеріледі. Оқуға қабілетті деп оқушының неғұрлым қысқа мерзім ішінде білімнің биік деңгейіне жету қабілетін түсінеміз. Бұл белгі бойынша оқуға қабілеті жоғары, орташа, төмен деп үш топқа бөлуге болады.

Осындай жұмыстарды жүйелі жүргізу және жан-жақты талдау арқылы шәкірттердің икемділігі, қабілет мүмкіндіктерін айқындауға болады.

шәкірттердің қабілет мүмкіндіктерін анықтау үшін эксперимент түрін қолдану қажет. Оқушының тәртібі, сабақ үлгерімі, жылдам қабылдау, өзінің жеке көзқарасы, пікірімен көпшілік шешімімен келісе бермейді.

Оқушылардың көзе түсермейтін қабілетін көре білу де, ең басты назарда сабақ формасы болып табылады. Сабақ барысындағы тиімді жаңа әдіс-тәсілдер мен нақты тапсырмалар, жоғары деңгей сұрақтардың маңызы ерекше. Балаға еркіндік беру, ойын еркін жеткізуге ықпал етеді. Оқу материалын саралап оқытудың сабақ түрінде қолданылуы, негізінен дидактикалық материалдардың мақсаты жүйесі және оқушылардың жеке ерекшеліктеріне қарай әдістемелік тәсілдерді ұтымды пайдалану. Дидактикалық материалдар ақпараттық, нұсқаушы, жаттықтырушы, аннотациялық бақылаушы болып бөлінеді.

Бұл материалдар карточка-тапсырма, нұсқаушы парақтар, сызбалар тағы басқа түрінде беріледі. Дидактикалық материалдар ауызша және жазбаша, графиктік сияқты танымды тапсырмаларды орындау маңызды. Шығармашылық сипаттағы тапсырмалар қабілетті оқушыларды неғұрлым дамытуға көздейді, сондықтан тапсырмалар мазмұны стандартты тапсырмалардан өзгеше болып келеді. Осындай тапсырмаларды жүйелі орындату арқылы оқушылардың қабілеттерін шыңдауға, ал кейбір көрінбей жүрген оқушылардың қабілеттерін көрсетуге мүмкіндік жасайды.

Бүгінгі біздің қоғамымызда, жаңартылған білім мазмұнында оқушы алған білімін шынайы өмірде қолдана білуі маңызды. Мұғалімдер үшін тиімді жаңа тәсілдердің бірі – қалай оқу керектігін үйрену, сыныпта «оқуға үйрететін» білім ортасын құру. «Оқуды үйретудің» қозғаушы күші «метатану» болып табылады. «Метатану» индивид қалай ойлайтынын, оқитынын қадағалау, бағалау, бақылау, кейінгі оқу үдерінсінде мұндай ойлаудың нәтижелерін саналы қолдану үдерісі ретінде сипаттауға болады. Бұл үдеріске мұғалім оқушыға:

- оқу міндеті қоятын талаптарды түсінуге;
- жеке зияткерлік үдерістерін және олардың қалай ықпал ететінін білуге;
- тапсырмаларды орындау стратегияларын әзірлеуге және ойластыруға;
- нақты тапсырма үшін барынша оңтайлы болып табылатын стратегияларды таңдауға көмектеседі.

Осы төрт тармақты іске асыру үшін оқушылардың оқуды үйрену талап етіледі. Мұғалімдер, өз кезегінде, өзінің сабақ беруіе емес, оқушылардың оқуептілігін дамытуға назар аудары тиіс. Оқушылар ақпаратты енжар қабылдамай, оқу үдерісіне белсенді қатысатын болады. Әңгімеге арқау болған бөлімнің негізгі идеясы ақпарат беріледі. Білім мен түсінікті оқушы өзі қалыптасырады, ал мұғаілім – бұл үдерісте көмек көрсетеді. Сыныпта оқу үдерісінің тиімділігін айқындайтын негізгі факторлар мыналар: мұғалімнің: (1) балалардың қлай оқитынын түсінуі; (2) нені оқыту керектігін түсінуі; (3) тізбектелген сабақтар топтамасын қалай құрылымдау туралы ұғым қалыптасуы; (4) сонымен қатар оқу нәтижелілігін бағалау мүмкіндігін игеруі.

Көркем шығарманы оқып, мазмұндап талдауда сұрақ қою маңызды дағдылардың бірі болып табылады. Себебі сұрақ дұрыс қойылған жағдайда оқытудың тиімді құралына айналады, оқушылардың оқуына қолдау көрсетіп, оны жақсартып, кеңейте алады. Оқушының білім

алуын қолдау үшін сұрақ қоюдың түрткі болу, сынақтан өткізу және басқаға бағыттау сияқты тәсілдерін пайдалануға болады.

Түрткі болу: бірінші жауап алу үшін және оқушының жауабын түзетуге көмектесу үшін қажет, сұрақты қарапайым етіп қою, өткен материалға оралу, ойға салу, дұрысын қабылдау және толықрақ жауап беруге итермелеу.

Сынақтан өткізу: сұрақтар оқушыларға анағұрлым толық жауап беруге, өз ойларын анық білдіруге, өз идеяларын дамытуға көмектесетіндей құрылуы қажет, мысалдар кетіру, дәлелдеу.

Басқаға бағыттау: сұрақты басқа оқушыға қайта бағыттау, жауапты толықтыру, көмектесу.

Оқуды дамытуда сұрақ қоюдың оқушыға маңызы:

- тақырып бойынша және сындарлы сөйлеуге ынталандырады;
- шынайы қызығушылығы мен сезімдерін анықтайды;
- білімге құштарлықты дамытады, зерттеуге ынталандырады;
- өз білімін басқа адамдарға сөзбен жеткізуге көмектеседі;
- сын тұрғысынан ойлауына ықпал етеді, көмектеседі;
- оқушылардың бір-бірінен үйренуіне, басқа оқушылардың идеяларын құрметтеуіне және бағалауына ықпал етеді;
- әңгіме және ой елегінен өткізу көмегімен ойын жинақтауға көмек береді, іс-әрекеттерін тереңдетеді және шоғырландырады;
- оқытуды қиындатып, кедергі келтіретін қиындықтар мен түсінбестіктерді анықтайды [5].

Халқымыздың ұлы перзенті, әлемге әйгілі ғалымы, көрнекті ағартушысы Шоқан Уәлиханов халық кемеліне келіп дамуы үшін екі-ақ нәрсе керек деп ерекшелеп көрсеткен: оның біріншісі - азаттық, екіншісі – білім деп айтқан екен.

Қорыта келе айтарым, мектепте өзі ісіне шебер, кәсіби білімі жетік кез келген ұстаз алдындағы әрбір баланың дарындылығын анықтап, білімнің биік шыңына шыға алады. Бұл мақсатқа жету үшін ұстаз өз маманының қас шебері болуға тиіс. Сонда ғана әрбір баланың жүрегіне бол таба алады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Ақшолақов Т. Көркем шығармаға талдау жасау. Алматы, 1982.

2 Жұбанов Қ. Қазақ тілі жөніндегі зерттеу. – Алматы, 1990. – 365 б.

3 Мұғалімге арналған нұсқаулық Үшінші (базалық) деңгей, 2015 жыл (29-38, 67-70 беттер)

4 Қоқымбаева Т. Оқушылардың танымдық әрекеттерін қалыптастыру. / Т.Қоқымбаева // Қазақ тілі мен әдебиеті. № 7. 1997. Б. 80.

5 Оқушыларды шығармашылыққа баулу. / Н. Дөкенова // Қазақ тілі мен әдебиеті. № 10. 1997. Б. 13.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ МУЗЫКАЛЬНО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ И РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ

АНИШЕВА Г. М.
магистрант, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар
АДИЛОВА В. Х.
профессор, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

Актуальность. Актуальность исследуемой проблемы обусловлена недостаточной разработанностью проблемы развития музыкально-ритмических способностей у детей с нарушениями речи, отсутствием теоретических, содержательных и методических аспектов системы формирования у такой группы детей музыкально-ритмических чувств, двигательной активности и ритмических речевых структур посредством музыкальных занятий. Цель статьи заключается в рассмотрении структурно-функциональной модели музыкально-исполнительской и речевой деятельности детей с нарушениями речи, основанной на универсальных методах использования интермодальных связей при взаимодействии музыки, движения и речи с учетом особенностей категории воспитанников. Ведущим методом исследования является моделирование, позволяющее рассмотреть данную проблему как процесс целенаправленного и осознанного овладения специалистами системно-деятельностными умениями для развития музыкально-ритмических способностей у детей с нарушениями речи средствами ритмических, логоритмических и музыкально-ритмических упражнений.

Ключевые слова: структурно-функциональная модель, музыкально-исполнительская и речевая деятельность, ритмические, логоритмические и музыкально-ритмические средства.

Введение

Концепция по вхождению Казахстана в число 30-ти самых развитых государств мира, разработана в целях реализации Послания Главы государства от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося

государства», где образование признано одним из важнейших приоритетов человеческой жизни.

Уровень благополучной жизнедеятельности детей в Республике Казахстан как важный показатель национально-цивилизованного развития общества должен соответствовать принципам государственной политики, гарантирующих равенство и доступность образования с учетом раскрытия и развития интеллектуальных возможностей, психофизиологических и индивидуальных особенностей человека.

В настоящее время на территории Казахстана зафиксировано увеличение количества детей с ограниченными возможностями здоровья. По сравнению с 2005 годом количество таких детей возросло почти в два раза. Вместе с тем количество обучающихся в специальных или коррекционных учреждениях уменьшается, что подтверждает устойчивую тенденцию увеличения детей с ограниченными возможностями здоровья в общеобразовательных учреждениях.

К группе детей с ограниченными возможностями здоровья относятся дети, для которых характерно наличие ограничений в психическом и (или) физическом здоровье и нуждающиеся в создании психолого-педагогических условий обучения средствами инклюзии. Это дети с нарушением речи, слуха, зрения, опорно-двигательного аппарата, интеллекта, с задержкой психического развития, дети-инвалиды.

Инклюзия как включение детей с ограниченными возможностями здоровья в общеобразовательный процесс проводится путем использования в коррекционной работе разнообразных идеальных и материальных средств инклюзивного обучения, в том числе музыки и движения как важнейшего средства воспитания гармоничной личности с проблемами в развитии и включения их в образовательную культурно-социальную среду.

Структура и содержание модели

На основе системно-деятельностного подхода рассмотрены некоторые аспекты структурно-функциональной модели музыкально-исполнительской и речевой деятельности детей с нарушениями речи, основанные на универсальных методах использования интермодальных связей при взаимодействии музыки, движения и речи с учетом особенностей данной категории воспитанников, включающая мотивационно-целевой, содержательно-процессуальный, результативно-оценочный структурные компоненты. Мотивационно-целевой компонент модели

формирования музыкально-исполнительской и речевой деятельности предусматривает формирование мотивационно-ценностного, личностного отношения к овладению комплексом упражнений.

Целенаправленность включения ритмических, логоритмических и музыкально-ритмических средств обучения позволяет преодолеть отставания в развитии способностей у детей с нарушениями речи, повысить эффективность психолого - педагогической поддержки при реализации фаз системности и дифференцированности, учитывающих структуру и степень нарушения психики.

Содержательно-процессуальный компонент формирования музыкально-исполнительской и речевой деятельности направлен на рассмотрение психолого – педагогического потенциала музыкальных занятий с детьми, имеющих ограниченные возможности здоровья, специфические средства и особенности, отличающие работу учителя-музыканта в общеобразовательной школе от работы в школе для детей с ограниченными возможностями здоровья, а также ключевые компоненты, входящие в методику уроков и технологию обучения.

Развитие музыкально-ритмических способностей у детей, имеющих нарушения речи, посредством музыкальных занятий направлено на использование целостной системы постепенно усложняющихся ритмических, логоритмических и музыкально-ритмических упражнений и заданий.

Система музыкально-исполнительской и речевой деятельности детей с нарушениями речи имеет принцип, основанный на концентрическом наращивании учебного материала по модулям лексических, фонетических, морфологических тем. Тематический строй и организационный вариант занятий направлен на формирование у детей устойчивости интереса к музыкальным и речевым деятельностным основам, на поддержку и сопровождение положительного эмоционального отношения детей к лого ритмическим упражнениям, на достижение хороших результативных показателей в обучении [1 с. 50].

Включение последовательной, доступной для определенной группы детей ритмической, логоритмической и музыкально-ритмической системы упражнений и заданий в процесс деятельности обеспечит развитие музыкально-ритмических чувств, двигательной активности, формирование ритмической структуры речи, памяти, внимания, познавательных процессов, творческих способностей детей, воспитание нравственно-эстетических и этических чувств (схема 1).

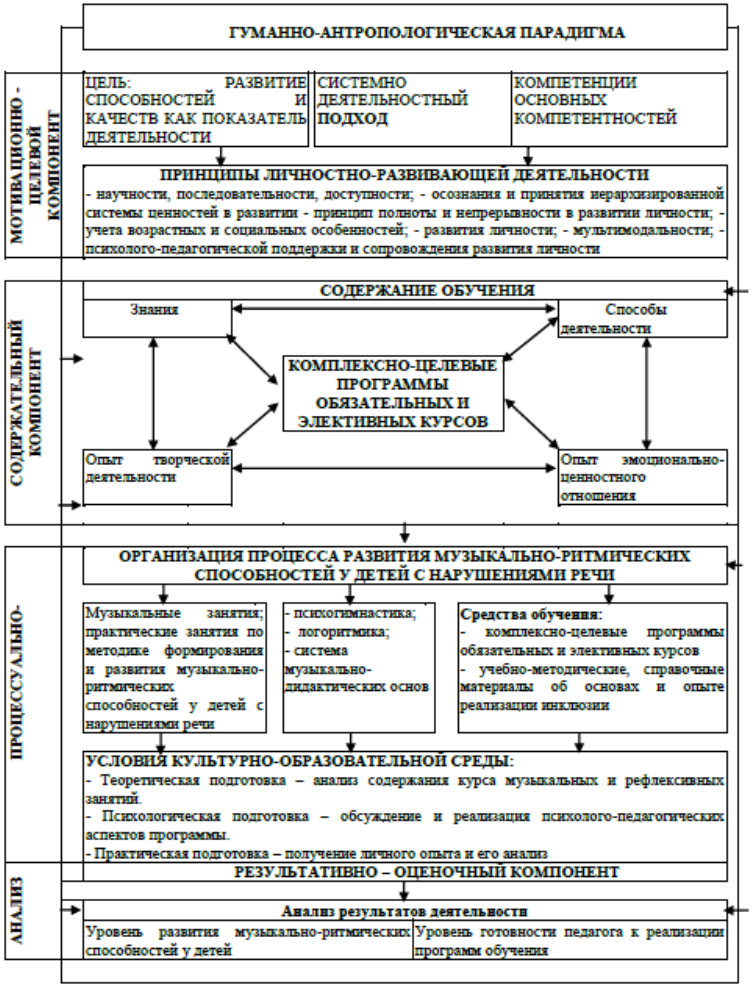

Рисунок 1 – Структурно-функциональная модель музыкально-исполнительской и речевой деятельности детей с нарушениями речи

Структурно-деятельностная основа музыкальных занятий зиждется на принципах научности, последовательности, доступности и варьируются в зависимости от выдвинутых целей, задач музыкального воспитания, степени речевого нарушения у детей, состояния их двигательной сферы. Содержательная основа системы упражнений и заданий меняется по мере сложности комплексно-целевых программ, музыкального и речевого материала. В процессе организации музыкально-исполнительской и речевой деятельности детей с нарушениями речи предусматривается индивидуальный подход к каждой личности ребенка и учитываются возраст, психофизиология ребенка, а также музыкальные особенности и речевые возможности [2, с. 208].

Результативно-оценочный структурный компонент модели музыкально-исполнительской и речевой деятельности детей позволяет проводить мониторинговую диагностику использованных средств на музыкальных занятиях, направленных на решение развивающих задач:

- ритмический слух;
- тембровый слух;
- слуховое внимание;
- моторика артикуляционного аппарата;
- правильное дыхание;
- навыки правильного пения.

Система ритмических, логоритмических и музыкально-ритмических упражнений и заданий включается комплексно, так как связаны с разнообразными видами музыкальной деятельности.

Результативно-оценочный структурный компонент модели формирования музыкально-исполнительской и речевой деятельности позволяет оценить результативность:

- психогимнастических тренировочных заданий и упражнений, активизирующих психомоторную деятельность детей, систему упражнений и игр, развивающих и корректирующих различные отклонения в психических процессах;

- логоритмических занятий как варианта двигательной терапии, применяемых в системе музыкально-двигательных, речевых и музыкально-речевых игр, объединенных общим сюжетом и игровой формой;

- системы музыкально-дидактических игр, эффективных в работе с детьми, имеющими определенные проблемы в развитии [3].

Главное при проведении занятий с детьми с ограниченными возможностями здоровья – это атмосфера, которая создается особым качеством общения между равноправными партнерами-детьми и педагогом. Это общение по праву относится и реализуется в русле гуманно-антропологической парадигмы образования, при которой реализуется развитие собственно человеческого в человеке, полноценное развитие способностей и качеств человека. Такая практика организации деятельности детей считается гуманной, если она является практикой формирования «человеческого в человеке». Способность быть принятым другими без каких-либо условий позволяет ребенку проявить свою индивидуальность. Формы, методы и приемы формирования музыкально-исполнительской и речевой деятельности позволяют приобрести личный опыт. А необычная ритуализация или повторяющаяся структура урока помогает детям быстро ориентироваться в новом материале, быть уверенными в себе, создавать образы, творить, помогать другим и радоваться своим успехам и удачным находкам.

ЛИТЕРАТУРА

1 Морозов, Н. Ю. Как преодолеть заикание – М.: ЭКСМО-пресс, -2002. – С. 40. –52.

2 Селиверстов В.И. Заикание у детей: Психокоррекционные и дидактические основы логопедического воздействия. – М.: Владос., 2000. – 208с

3 Богомолов А.И. Устранение заикания у детей и подростков. Из опыта работы: [Электронный ресурс] / А.И. Богомолова// www. Pedlib.

РОЛЬ ЛИЧНОСТНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ПРОФЕССИОНАЛИЗМЕ СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА

АНТИКЕЕВА С. К.
докторант, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

Работая над докторским исследованием на тему «Формирование личностных и профессиональных компетенций социальных работников через курсы повышения квалификации», многие ученые задаются вопросом, почему выбраны личностные и профессиональные компетенции, ведь возможно целесообразнее было бы взять только профессиональные компетенции. Так можно было бы эффективнее и четче отобразить свои идеи

через специальность докторантуры «Педагогика и психология». Но мы считаем, что именно в социальной работе личностные и профессиональные компетенции идут параллельно, неразрывно. И говоря о формировании профессиональных компетенций социальных работников, тяжело оставить без внимания их личностные компетенции. Так как социальная работа как профессия требует в своей деятельности помимо профессиональных знаний, умений и навыков, саму личность специалиста, его черты, характер и его личностно-нравственные качества. Именно поэтому за рубежом к претендентам на обучение по специальности «Социальная работа» предъявляют ряд требований, куда входят тесты на определение уровня владения личностными качествами. Ниже мы приведем мнения ученых в области социальной работы по данному вопросу.

Проанализировав зарубежные подходы к подготовке социальных работников, можно сделать такие выводы: большинство стран, входящих в Международную Ассоциацию Школ Социальной Работы, предъявляют к претендентам на обучение социальной работе целую систему определенных требований, а это, в свою очередь, влияет на более эффективную подготовку и повышение квалификации специалистов. Общими условиями для всех претендентов на приобретение профессии являются: наличие высоких оценок по учебным предметам в школе, прочные и глубокие знания по предметам выбранной профессии, физическая и эмоциональная стабильность, социальная зрелость, интеллектуальность, выявленная на основе тестов, данные тестов на слух, зрение и речь, заключение совета школы о моральных и личностных качествах поступающего, одобрение приемной комиссии и рекомендации студенческого советника. А во время обучения особое внимание уделяется практике, которая в некоторых странах достигает 65 % всего процесса обучения [1, с. 240].

Под личностными компетенциями Ядченко Евгений Михайлович в своем автореферате к диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук «Формирование личностных компетенций студентов в процессе реализации воспитательной системы технического ССУЗ» представляет комплекс навыков восприятия, суждения и поведения личности, которые призваны обеспечить её эффективную интеграцию в окружающую действительность и выступают основой для процесса самоопределения и самореализации. Где личностные компетенции позволяют:

- лучше понимать себя, осознавать свои мотивы;
- улучшать представления о себе, чувствовать большую уверенность в своих силах;
- находить равновесие между личными целями и практической деятельностью в организации;
- избавляться от внутренних конфликтов, лучше контролировать эмоции и поведение;
- преодолевать шаблоны и стереотипы мышления;
- видеть больше выбора в различных ситуациях.

В процессе исследования Е. М. Ядченко показывает, что личностные компетенции составляют такие качества, как обучаемость, организованность, самостоятельность, ответственность, трудолюбие, патриотизм, самоконтроль и самопланирование, потребность в реализации своего личного потенциала, надежность, чувство долга, ориентации на общечеловеческие ценности, терпимость, гуманность, общая культура [2, с. 240].

«Для выполнения предписанных социальным работникам функций необходимо не только соответствующее профессиональное образование, но и личностная готовность соблюдать определенные профессионально-этические нормы и принципы» – говорит Павленок П. Д. [3, с. 262].

Г. П. Медведева в своем учебном пособии «Этика социальной работы» пишет, что «Социальная работа относится к тем редким видам профессиональной деятельности, где зачастую не профессиональные знания и навыки, а личностные качества специалиста во многом определяют успешность и эффективность работы. Поэтому в процессе обучения и социального работника происходит не только познание им основ и тонкостей профессии, но и воспитание его как личности, формирование духовно-нравственных качеств, которые будущий специалист проявит в работе с людьми. Более того, следует признать, что настоящий социальный работник обязательно сочетает в себе профессиональные знания и навыки, и личностные характеристики» [4, с. 79].

А. А. Козлов и Т. Б. Иванова считают, что для того «чтобы стать специалистом, необходимо овладеть соответствующими навыками и умениями. Они включают в себя базовые и специальные навыки общения, умения устанавливать профессиональные рабочие отношения с клиентом, помогать клиенту «увидеть» себя со стороны, навыки в разборе проблемных ситуаций, постановке целей, разработке плана действий, оценке своих действий и действий

клиента. Овладение необходимыми для специалиста по социальной работе навыками и умениями поможет профессионалу стать творческой личностью, способной быть всегда рядом с клиентом в попытках встать на путь конструктивных перемен в его жизни. Единственная возможность для этого заключается в практическом овладении этими навыками, экспериментально, практикуя их сначала на себе, на своих близких, друзьях, коллегах по учебе и по работе, а затем уже на клиентах. Навыки и умения специалиста по социальной работе со временем превращаются в его вторую натуру» [5, с. 96].

Д.соц.н., профессор Л. Т. Нуркатова (Кожамкулова) в своей докторской диссертации «Социальная работа как социальный институт: мировой опыт и Казахстан» рассматривает профессиональное становление социального работника как целостный, непрерывный, полиструктурный процесс, включающий образовательную, практическую и исследовательскую деятельность в области социальной работы. Этот процесс ориентирован на формирование личностных качеств, профессиональных способностей, умений и навыков специалиста, адекватных этическим квалификационным стандартам профессии [6, с. 245].

Личность специалиста и ее профессионально значимые качества формируются в процесс многоступенчатого отбора, под непрерывным давлением профессионального сообщества как группы людей, разделяющих общие интересы, взгляды, предрассудки, часто даже манеру выражаться и одеваться. С помощью развитой системы стимулов и санкций складываются внутренняя структура и единство профессии. Жизнеспособность профессий, прежде всего, связана с тем, что они обеспечивают эффективный способ решения специфических задач в условиях ограниченных ресурсов. Для индивида принадлежность к определенной профессии означает, с одной стороны, идентификацию с какой-либо значимой целью, придающей смысл всей его жизни, а с другой – являет собою некий достаточно объективный критерий личных достижений.

Характер профессиональной деятельности требует от социального работника знакомства с широким кругом вопросов, начиная с организации системы социального обеспечения в целом и соответствующего законодательства, элементов социологии и экономики, и, заканчивая конкретными, то есть предполагающими знание прикладной психологии, приемами работы с «клиентами» [6, с. 246].

Так, Л. В. Топчий отмечает, что профессиональная подготовка и этика социального работника выступают как органически единое целое. Без профессиональных знаний, умений и навыков социальный работник не может поступать этично, так же, как, не обладая внутренним этическим стержнем, социальный работник не может стать профессионалом. Этический императив направлен не только на пациента, но, прежде всего, на личностную сферу самого специалиста по социальной работе [7, с. 27].

А. Н. Агафонов в своем учебном пособии «Социальная работа: введение в специальность» также пишет о параллели профессиональных и личностных компетенций. «В современном обществе значительно возрастает значимость не только профессионального, но и духовно-нравственного личностного потенциала любого специалиста. Это обусловлено многими факторами, среди которых важное место занимает характерное для постиндустриального общества значительное повышение роли знаний, технологии, информации, сопровождающееся возрастанием необходимости гуманизации, стабилизации и гармонизации взаимодействия людей. Все больше ученых, исследующих динамику современного общества, важнейшим элементом, обеспечивающим его развитие, считают качество человеческого капитала. Под этим понятием понимается воплощенный в человеке запас способностей, знаний, навыков и мотиваций, полученного образования, приобретенной квалификации, накопленного опыта, наиболее полное сочетание возможностей и потребностей человека как созидателя материальных и духовных благ. Социальная работа является видом деятельности, предъявляющим к личностным качествам специалиста особые требования, поскольку он чаще всего имеет дело с клиентом, находящимся в трудной жизненной ситуации, переживающим психологический стресс, а также в связи с индивидуализированным характером его деятельности, ее относительной автономности и свободы, когда (в отсутствии внешнего контроля) решающее значение имеет внутренний духовно-нравственный регулятор» [8, с. 82-83].

В учебном пособии «Профессиональная практика в системе подготовки специалистов социальной работы в вузе» автор С. Б. Сарбасова говорит, что «не каждый пригоден для социальной работы; основным определяющим фактором здесь является система ценностей кандидата, которая в конечном счете, определяет его профессиональную пригодность и эффективность практической

деятельности. Представление об абсолютной ценности каждого человека переходит здесь из разряда философского понятия в категорию базисного психологического убеждения как основы всей ценностной ориентации индивида. Стиль поведения социального работника, обусловленный совокупностью его личностных качеств, его ценностными ориентациями и интересами, оказывает решающее воздействие на систему отношений, которую он формирует. Поэтому роль личностных качеств социального работника, несомненно, велика в его профессиональной деятельности. Среди них можно выделить такие, как гуманистическая направленность личности, личная и социальная ответственность, обостренное чувство добра и справедливости, чувство собственного достоинства и уважение достоинства другого человека, терпимость, вежливость, порядочность, эмпатичность, готовность понять других и прийти к ним на помощь, эмоциональная устойчивость, личностная адекватность по самооценке, уровню притязаний и социальной адаптированности» [9, с. 25-26].

Н. Б. Шмелева также как и другие ученые подчеркивает важность личностных компетенций в социальной работе. Социальная работа относится к тем профессиям, где не только необходима готовность к деятельности, важны компетентность специалиста, личностные, профессиональные качества и отношения, что во многом определяет успешность и эффективность работы. В частности, это отношение социального работника к людям: толерантность, эмпатичность, милосердие, доброта, честность, тактичность, доброжелательность, чуткость и внимательность и др.; отношение социального работника к профессиональному делу (работе): инициативность, работоспособность, ответственность, оптимизм, сила воли, организованность, настойчивость, эмоциональная стабильность и др. [10, с. 119].

Вместе с тем исследователи выделяют и такие группы качеств:

1) психологические характеристики, являющиеся частью способности к данному виду деятельности;

2) психоаналитические качества, ориентированные на совершенствование социального работника как специалиста-профессионала;

3) психолого-педагогические качества, направленные на создание эффекта личного обаяния.

В первую группу качеств включаются требования, предъявляемые профессиональной деятельностью к психическим

процессам: восприятию, памяти, воображению, мышлению, психическим состояниям – усталости, апатии, стрессу, тревожности, депрессии, вниманию как состоянию сознания, эмоциональным (сдержанность, индифферентность) и волевым (настойчивость, последовательность, импульсивность) характеристикам. Некоторые из этих психологических оснований являются главными, без них вообще невозможна качественная профессиональная деятельность.

Ко второй группе качеств относятся психоаналитические качества, направленные на совершенствование социального работника как специалиста-профессионала. Это самоконтроль, самокритичность, самооценка, стрессоустойчивость, самовнушаемость, умение переключаться и управлять эмоциями.

К третьей группе качеств относятся: коммуникабельность, эмпатичность, визуальность, красноречивость и др. Эта группа качеств связана и базируется на некоторых психологических теориях коммуникаций (самопредъявление или самопрезентации). Данной проблеме посвящены различные исследования, однако умением правильно, адекватно ситуации подать себя должен владеть специалист в любой сфере социального взаимодействия [10, с. 119-120].

Безусловно, профессиональные качества являются необходимым условием для эффективной деятельности. Однако не менее важны такие компоненты личности, как мировоззрение, его культура, гуманистическая и этическая направленность образа жизни. Существенно влияют на личностные и профессиональные качества специалиста пространство социальных отношений в обществе, становление нового типа взаимодействия специалиста по социальной работе и клиента, морально-правовой статус социального работника в обществе и др.

Итак, в характеристике личности социального работника можно выделить следующие основы. Личность социального работника есть субъект профессиональной деятельности, включенный ив конкретные социокультурные условия.

Личность социального работника – это профессионализированный индивид, осуществляющий свою профессиональную деятельность в системе «человек-человек». Личность социального работника есть целостность, но не замкнутая в себе, а находящая выход в профессиональной деятельности.

Целостность личности можно представить: как единство природного и результатов социализации и персонализации; единство

социального, нравственного, психологического, общекультурного, профессионального; нерасторжимость профессионально-значимых и профессионально-обусловленных качеств личности и деятельности.

Личность социального работника формируется, развивается, самореализуется, самосовершенствуется в профессиональной деятельности, изменяя себбя и деятельность [10, с. 121-122].

И это лишь малая часть числа ученых, занимающихся вопросами подготовки и профессионализма социальных работников. И все доводы исследователей подтверждают правильность выбора темы диссертационного исследования на соискание степени доктора PhD. В социальной работе никак нельзя разделять профессиональные и личностные компетенции. Т.к. только профессионал с развитой личностью, являющийся примером, может оказать эффективную помощь людям, оказавшимся в трудной жизненной ситуации. А самое главное – мы абсолютно убеждены, что личностные компетенции сформировать можно также как и профессиональные.

ЛИТЕРАТУРА

1 Кудышева А. А., Антикеева С. К. Особенности подготовки социальных работников за рубежом. // Вестник ПГУ. – Серия Педагогическая № 2. – Павлодар. – 2018. – С. 235-242

2 Ядченко Е. М. Формирование личностных компетенций студентов в процессе реализации воспитательной системы технического ССУЗ. // автореферат к диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. – 13.00.08 Теория и методика профессионального образования. – Томск. – 2009. – 22 с.

3 Павленок П. Д. Теория, история и методика социальной работы. Избранные работы : Учебное пособие / П. Д. Павленок. – 10-е изд., испр. и доп. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2012. – 592 с.

4 Медведева Г. П. Этика социальной работы. Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 208 с.

5 Козлов А. А., Иванова Т. Б. Практикум социального работника : учебное пособие. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2001. – 320 с.

6 Кожамкулова Л. Т. Социальная работа как социальный институт: мировой опыт и Казахстан // диссертация на соискание ученой степени доктора социологических наук. Алматы : 2003. 300 с.

7 Топчий Л. В. Проблемы подготовки кадров в Российской Федерации // Социальная работа. – 1992. В.2. – С. 26-44.

8 Агафонов А. Н. Социальная работа: введение в специальность : Учеб. Пособие. Изд.2-е, перераб.и доп. – Караганда : Изд-во ТОО «Санат-Полиграфия». 2008. – 161 с.

9 Сарбасова С. Б. Профессиональная практика в системе подготовки специалистов социальной работы в вузе : учебное пособие / С. Б. Сарбасова. – Астана : ИПЦ КазУЭФМТ, 2016. – 155 с.

10 Шмелева Н. Б. Введение в профессию «Социальная работа» : учебник / Н. Б. Шмелева. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2012. – 224 с.

ТЕХНОЛОГИЯ ДОПОЛНЕННОЙ РЕАЛЬНОСТИ В ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ

АСАМБАЕВ А. А.
магистрант, ПГПУ, г. Павлодар
АСАМБАЕВ А. Ж.
к.т.н., профессор, ПГПУ, г. Павлодар

В настоящее время система образования Республики Казахстан на всех ее уровнях обновляется и модернизуется. Подготовка учащихся нацелена на их использовании как специалистов в условиях цифровизации всех сторон жизни.

Студенты и школьники широко используют различные гаджеты и это позволяет расширить возможности образовательных технологий за счет визуализации и виртуализации информационных процессов. Виртуальная реальность может поглотить пользователя на столько, что он не может ее отличить естественного окружения. Эту особенность виртуальной реальности следует использовать в обучении для улучшения его качества и повышения его эффективности, а также для воспитательных целей.

Одно из перспективных направлений в будущем будет связано с использованием технологии дополненной реальности (AR технологии).

Интерес к использованию технологии дополненной реальности в современном обществе обусловлен рядом факторов, характеризующих уровень развития аппаратно-программного обеспечения и условия использования технологии [1]:

1 Развитие аппаратно-программного обеспечения мобильных телефонов, как составляющей AR технологии, приводит к повышению интереса к технологии и широкому использованию среди пользователей мобильных телефонов. Это способствует развитию персонализированных моделей обучения.

2 Комфортные условия использования технологии без привязки к громоздкому оборудованию и отсутствие зависимости от специализированного аппаратно–программного комплекса способствуют созданию адаптированных условий использования продуктов и мобильных приложений с элементами дополненной реальности в различных условиях реальной среды.

Дополненнаяреальность – это новая интерактивная технология, которая позволяет накладывать компьютерную графику или текстовую информацию на объекты реального времени, это совмещение на экране двух независимых пространств: реальных объектов вокруг человека и виртуального мира, созданного на компьютере [2].

Дополненную реальность можно рассматривать как среду с прямым или косвенным дополнением физического мира цифровыми данными в режиме реального времени при помощи компьютерных устройств – планшетов, смартфонов и инновационных гаджетов, а также программного обеспечения к ним [3].

Новыетехнологии предполагают наличие новых компетенций, обязательных для образованного человека. Если классическое образование опиралось прежде всего на эрудицию, набор знаний, хранимых человеческой памятью, то теперь важно уметь пользоваться технологиями, которые позволяют необходимуюинформацию найти, причем чем быстрее, тем лучше, и приложения с дополненной реальностью в этом контексте выглядят особенно перспективно [4].

AR технологии позволяют обучающимся управлять объектами дополненной реальности, перемещать их, поворачивать, изменять масштаб, рассматривать с разных сторон – это дает большой импульс к развитию пространственного мышления, позволяет воспринять изучаемый предмет полнее и глубже, повышая уровень познания [5].

Визуализированная виртуальная информация синхронизируется с реальным пространством и временем, за счет чего создается полное погружение в дополненную реальность, а значит активизируется восприятие обучающего материала. Появляется возможность увидеть в мельчайших подробностях памятники архитектуры

и зодчества, музейные экспонаты, посмотреть и изучить географические объекты, их рельеф, особенности строения и т.п., провести физические или химические опыты, которые в реальных условиях не всегда осуществимы, а также рассмотреть с разных сторон геометрические пространственные объекты при решении задач по стереометрии и т.п.

Задача педагогапривить обучающемуся интерес к предмету, желание получать новые знания, углубляя уже имеющиеся. Достижению этой цели может помочь технология дополненной реальности. Она позволит заинтересовать, раскрыть творческий потенциал, мотивировать к самостоятельным действиям и самообучению.

Рассмотрим несколько примеров проектов, позволяющих использовать технологии дополненной реальности в образовании:

PhysicsPlayground – пособие по физике, позволяющее моделировать образовательные физические эксперименты в дополненной реальности для обучения механике. Обучающиеся имеют возможность активно строить собственные эксперименты и изучать их в трехмерном виртуальном пространстве.

Elements 4D – набор из 6 кубиков, на каждом из которых изображен химический элемент. Если навести камеру смартфона на кубик, на экране он станет стеклянным, а внутри появится образец вещества [4].

Автором статьи было разработано мобильное приложение, которое использует технологию дополненной реальности, чтобы оживлять страницы учебного пособия или фотографии. Для идентификации различных объектов из окружающего пространства применяется камера смартфона или планшета, в дальнейшем эти объекты транслируются на экране устройства с наложенным поверх 2D и 3D моделями, видео, картинками, фотографиями или другими файлами, называемыми аурами.

Приложение дополненной реальности было создано на платформе Unity с применением технологии Vuforia.

Принцип работы мобильного приложения заключается в следующем:

- камера «видит» в реальном мире визуальный идентификатор – метку дополненной реальности, и передает информацию о метке в компьютер или на мобильное устройство;

- программа «привязывает» к метке виртуальный объект дополненной реальности и выводит его на экран устройства.

Например, при изучении принципа работы холодильной машины студенты видят плоскую схему (рис. 1), которая несет только минимальный объем информации.

Однако используя технологию дополненной реальности можно ознакомиться с реальными конструкциями элементов холодильной машины, например, с устройством испарителя (рис. 2).

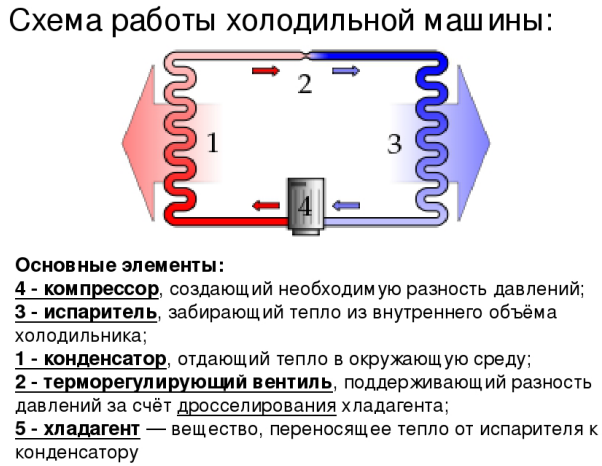

Рисунок 1 – Схема работы холодильной машины

Рисунок 2 – Использование технологии дополненной реальности для визуализации конструкции испарителя

Таким образом, внедрение технологии дополненной реальности (AR) может привести к повышению качество обучения за счет мотивации студентов к самообучению, повышения интереса аудитории к изучаемому материалу, развития стремления к использованию современных интерактивных технических возможностей и технологий, замены пособий и лабораторного оборудования мультимедийными компьютерными моделями.

Область приложения технологии дополненной реальности в образовательной сфере ориентирована насоздание эффективных механизмов организации образовательного пространства, проектирование дополнительных визуальных стимулов для наглядного восприятия и понимания учебного материала, активизацию познавательной деятельности за счет расширения потенциала интерактивного взаимодействия «человек – мобильное устройство».

ЛИТЕРАТУРА

1 Жигалова О.П., Толстопятов А.В. Использование технологии дополненной реальности в образовательной сфере // Балтийский гуманитарный журнал. 2019. Т. 8. № 2(27). С.43-46.

2 Кравченко Ю.А., Лежебоков А.А., Пащенко С.В. Особенности использования технологии дополненной реальности для поддержки образовательных процессов // Открытое образование. №3. 2014. С.49-54.

3 Что такое дополненная реальность? [Электронный ресурс]. - URL: http://arnext.ru/dopolnennaya-realnost[дата обращения 2.03.2020].

4 ДОПОЛНЕННАЯ РЕАЛЬНОСТЬ = ШКОЛА БУДУЩЕГО! [Электронный ресурс]. - URL: http://evtoolbox.ru/techology/ar/[дата обращения 3.03.2020].

5 Зайцевская Л.С. Дополненная реальность в образовании. [Электронный ресурс]. - URL: http://tofar.ru/dopolnennaya-realnost-v-obrazovanii.php[дата обращения 2.03.2020].

ЗИЯТЫ БҰЗЫЛЫСЫ БАР БАЛАЛАРМЕН ОЙЫН ТЕРАПИЯСЫ АРҚЫЛЫ ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУ

АСАН Ә. Е.
мұғалім, № 3 ЖОББМИ, Павлодар облысы, Ақсу қ.

«Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?»
Абай Құнанбаев

Зият бұзылыстары бар балалардың немесе ақыл-есінің дамуының кез келген кемістігі баланың ойлауына да, қарым-қатынас жасауына да теріс әсерін тигізеді. Мұндай балаларда негізгі мәселе деңгейін және сапалық дәрежесін көтеруқазіргі уақытта әлем бойынша дамуында кемшіліктері бар балалар мен жасөспірімдерді қоғамға әлеуметтік бейімдеу мәселесіне назар аударылуда. «Бала құқығы» туралы Конвенцияда мемлекет толық жетілмеген баланың құқығын ерекше қамқорлыққа алу ерекше қарастырылған. «Қазақстан Республикасының арнайы білім беру жүйесін оқу-әдістемелік қамтамасыздандыру», «Мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған түзетушілік-дамытушылық бағдарламалар» негізгі мәселелер болып табылады. Сонымен қатар, Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың 2002 жылдың 11 – шілдеде «Мүмкіндігі шектеулі балалардың құқықтары мен оларды әлеуметтік қамсыздандыру туралы» заңы қабылданды.

Мектеп жасына дейінгі кезеңде қызығушылықтарды қолдау мен дамытудың әдістерінің бірі – топтық ойын терапиясы болып табылады. Соңғы онжылдықта топтық ойын терапиясы біздің елде мойындалды.

Ойын бала іс-әрекетінің негізгі түрі, ол баланың психикалық дамуына көп жақты әсер етеді. Ойында балалар жаңа дағдылар, қабілеттер мен білімдерді иеленеді. Тек қана осы ойында адамаралық қатынастар ережелері меңгеріледі. Ойынсыз баланың еріктік толыққанды өнегелі дамуына қолжеткізу мүмкін емес, ойынсыз тұлғаны тәрбиелеу мүмкін емес. Міне, сол себепті тіпті қарапайым сұрақтар: ойын алғаш туындаған кезде балалар не себепті ойнайды; баланың дамуына ойын қалай әсер етеді – педагогика мен психологиядағы ғылыми зерттеулердің пәні бола бастайды[1].

Балалар ойыны туралы пікірлердің дамуы кеңестік психология тарихының керемет бөлігін құрайды. Л.С. Выготскийдің қойған ойынның жаңа теориясын құру міндеті кеңестік психологтар А.В. Запорожец, Д.Б. Эльконин, П.Я. Гальперин, А.Н. Леонтьевтің және олардың қызметтестері мен шәкірттерінің жұмыстарында өз жалғасын тапты. Кеңес психологиясындағы ойын терапияларын құру тарихының толық мазмұны және оның негізгі түсініктері мен тәжірибелік зерттеулері Д.Б. Элькониннің фундаменталды монографиясында көрсетілген.

Ойын «бала іс-әрекетінің ерекше типі ретінде өзішінде баланың қоршаған ортаға қатынасы, ең алдымен әдеуметтік шындықты, іс-әрекеттің ерекше пәні мен мотивтерін және іс-әрекеттің ерекше, негізгі жүйесін қамтиды» [2].

Ойынның оқыту қызметі қатынастарды қайта құру, қарым-қатынас диапазонын және өмірлік ой-өріс деңгейін, сонымен қатар әлеуметтену мен адаптацияны кеңейтуден тұрады.

Балалар үшін ойын- бұл оларды ешкімде үйрете алмайтын нәрсеге үйрену әдісі болып табылады. Бұл шынайы өмірде, кеңістіктен және уақытта, заттарды, жануарларды, құрылымды және адамдарды зерттеу әдісі.

Ойын терапиясы жеке түрде, сондай-ақ топтық формада да қолданылады. Топтық ойын терапиясының артықшылығының негізгі критериі баладағы ерте даму кезеңінде қалыптасқан, қарым-қатынастағы әлеуметтік қажеттіліктің бар болуы туралы қорытынды топтық терапияны жүргізудің жетістіктерін анықтайды және әрбір жағдайят тарихын талдаудың негізінде шығарылады [3].

Егер балада әлеуметтік қажеттілік жоқ болатын жағдайда, жеке ойын терапиясы формасы ретінде тиімді шешуге болатын әлеуметтік қарым-қатынаста қажеттілікті қалыптастыру міндеті тұрды. Ал әлеуметтік қажеттілік қалыптасқан болса, онда қарым-қатынастағы тұлғалық бұзылыстарды түзетудің ең жақсы формасы-топтық ойын терапиясы болады.

Топтық ойын терапиясы бейім: баланың өзіндік шынайы «Мен» бейнесін түсінуге көмектеседі, оның өзіндік бағасын арттырады және потенциалдық мүмкіндіктерін дамытады, ішкі қақтығыстарды, қорқынышты, агрессивті тенденцияны жеңуге көмектеседі, мазасыздық пен кінә сезімін төмендетеді.

Өзара қақтығысқа түсу процесінде балалар тұлғаралық қарым-қатынас құруда өздеріне жауапкершілік алуға бір-біріне көмектеседі, сонымен қатар өзара қанағат алу мәнерінде басқа адамдармен қарым-қатынас орнату тәжірибесіне қол жеткізуге көмектеседі. Басқа балаларды бақылау арқылы бала өз қалағанын жасап көруге қажетті батылдықты табады.

Қазіргі заманғы психокоррекцияда ойын түрлі ситуацияларды ойнаудағы тапсырмалар түрінде әлеуметтік-психологиялық тренингтерде қолданылады. Сюжеттік ойын топ қатысушыларының арасында жақын қатынас жасауғасептігін тигізеді,үйретеді, қоршаған орта алдындағы қорқыныштан арылтуға көмектеседі, өзіндік бағаны арттырады, әртүрлі жағдайда өзін тексеріп көруге мүмкіндік береді, әлеуметтік мәнді зардаптардың қауіптілігін жояды [4].

«Мектепке баруға дайындаламыз» сюжеттік ойыны

Алдымен балалар «дүкенге» барады, онда оқушыларға қажетті барлық заттарды сатып алады. Бұл керек-жарақтардың көп бөлігі алдын ала тәрбиешілермен бірге қол еңбегі бойынша сабақтарда (қарандаштар, дәптерлер, альбомдар, пеналдар және т.б.) жасалады. Осыдан кейін шаштаразға ұқыпты болу үшін барады. Содан кейін балалар медициналық тексеруден өтетін емханаға барады. Тек осыдан кейін олар мектепке барады, онда оларды мұғалім қарсы алады. Мұғалім рөлін ойынның басында дефектолог алады. Ол балаларды мектеппен таныстырады, олардың немен айналысатынын, мектепте өзін қалай ұстау керектігін және т.б. айтады. Үзіліс кезінде балалар сыныптан шығып, дәлізде қыдырады, буфетте таңғы ас және т.б. ойын балалардың сабақтан кейін үйге баруымен аяқталады.

Бірте-бірте мұғалімнің рөлі топтың әр баласына беріледі,ол мұғалім-дефектолог, тәрбиешілердің көмегімен бүкіл сюжетті немесе оның бір бөлігін ұтады. Қоңырауға, сабақ уақытын көрсететін сағатқа және т. б. ерекше назар аударылады.

Сюжеттік ойын сабақтарда психокоррекциялық тиімділігін балаларда ересектермен жағымды эмоционалдық байланыс орнатудың арқасында қол жеткізеді. Ойын негативті эмоцияларды, қорқынышты өзіне деген сенімсіздікті жоюға көмектеседі, балалардың қарым-қатынасқа деген қабілеттілігін кеңейтеді, балалардың заттармен әрекеттік диапазонын жоғарылатады.

Ойын терапиясы балаға өз бетінше еркін пікір білдіру мүмкіндігін бере отырып, сонымен бір мезгілде оның сенімдерін ересектердің қабылдауын көрсететін және ересектер мен балалардың өзара қатынасын көрсетеді. Қазіргі таңда ойын терапиясын қолдану аймағы кеңейе түсті. Қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді ойын терапиясын жүргізу тәжірибесі, сонымен қатар оқыту –тәбиелеу мекемелерінде шағын топтағы балаларға ойын терапиясын ұйымдастыруың тәжірибесі де кездеседі.

Біздің заманымыздың өзіндік ерекшелігі-адамның өмірі мен іс-әрекетінің түрлі салаларындағы ойын рөлін арттыру. Ойын тұлғаны дамытудың маңызды құрамдас бөлігі, әлеуметтендірудің маңызды тетігі болып табылады. Әлеуметтендіру үдерісі баланың мәдениетке белсенді кіруінің және оларға балалар іс-әрекетінің, қарым-қатынас пен танымның әр түрлерінде субъективті рөлде мәдени тәжірибенің қолжетімді мазмұнын берудің жолы ретінде дамиды. Әлеуметтендіру әлеуметтік ортаға бейімделумен шектелмейді, жеке іс-әрекет және адамдармен өзара іс-қимыл процесінде тұлғаның шығармашылық өзін-өзі танытуы болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319 Білім туралы Заңы.

2 Бадалян Л.О. Дидактическая игра с младшими школьниками. – Киев, 2003. – 179 б.

3 Венгер Л.А. Сюжетно – ролевая игра и психическое развитие ребенка // Игра и ее роль в развитии ребенка дошкольного возраста. М., 2001. С. 32-36.

4 Ипполитова М.В. Игровые технологии для детей младшего школьного возраста. – М.: Просвещение, 2000. 314 б.

5 Михайленко Н.Я., Короткова Н.А. Игра с правилами в дошкольном возрасте. 2-е издание. Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 176 б.

6 HTTP://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_PresidenT/MeMlekeT-BassHysy-nnazarBaevTyn-kazaksTan-Halkyna-zHoldauy-2016-zHylgy-31-kanTar

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТІЛДІК АГРЕССИЯСЫНЫҢ ЭКСПЕРИМЕНТТІК ЖҮЙЕСІ

АТІЛҒАЗЫ Ұ.
магистрант, І. Жансүгіров атындағы
Жетісу мемлекеттік университеті, Талдықорған қ.

Қоғамдық орындарда, көшеде, білім беру мекемелерінде жасөспірімдердің көпшілігі балағат сөздерді жиі пайдаланады. Бұл қазіргі таңдағы маңызды мәселелердің біріне айналып отыр.

Оқушыларға білім берумен ғана шектелмей, әдепті сөйлеуге, тіл заңдылықтарын сақтап сөйлеуге, сөздерді талғап қолдануға, тәрбиелі ұрпақ қалыптастыруға әрекет жасауымыз керек. Осыған байланысты оқушылар арасында педагогикалық эксперимент жүргізілді.

Тілдік агрессияны анықтау оқушылар мен студенттер, ата-аналар арасында педагогикалық эксперименттің бірнеше түрі пайдаланылды.

Сауалнама. Оқушылардың мінез-құлқының қалыптасуы тікелей ата-анамен байланысты. Сол себепті, ата-аналар арасында «Сіздің ойыңызша, оқушылардың тілдік агрессиясының алдын алу және түзету үшін қандай шаралар қолдану керек деп ойлайсыз?» деген тақырыпта сауалнама жүргізілді. Сауалнамаға 29 ата-ана қатысты. Ата-аналардың пікірлері төмендегідей:

Кесте 1 – Оқушылардың тілдік агрессиясының алдын алу шаралары

Шара түрлері	Саны	П а й ы з д ы қ көрсеткіш
Отбасылық тәрбие	29	100
Ғаламтордан шектеу	6	20,6
Арнайы тәрбие туралы пән енгізу	5	17,2
Діни жолмен тәрбиелеу	3	10,3

Көркем шығармалар арқылы	4	13,7
Психологтар жұмыс істеу	3	10,3
Заңмен қадағалау	2	6,8
Баламен жақын сырласу	3	10,3
Барлығы	55 жауап	

Респонденттердің берген жауаптарын бірнеше түрге топтастырамыз.

Біріншіден, ата-аналар оқушылардың тілдік агрессиясының алдын алу үшін жауапкершілікті өздеріне жүктейді. «Бала тәрбиесімен жақсылап айналысу керек... Ата-аналар балаларға уақытын көп бөлуі керек... Ата-аналардың балаларға мейірімділік көрсетуі... Ата-аналардың өзіндік үлгісін көрсетуі: дұрыс жүру, шыдамды болу, дұрыс сөйлеу..., отбасында тыныштық, келісім болуы керек... Ең алдымен, баланы отбасы тәрбиелейді, өзінің мінез-құлығын ата-аналарынан алады... Жанжал жағдайлардағы мінез-құлық жайлы сөйлесу... Міндетті түрде баланың қоршаған ортасын, кіммен араласатынын білу... Кейде баланың айтқанынақұлақ салу... Ата-аналар психолог болуы керек, баланың ішкі әлемін түсіну керек... Баламен дос болу, бірақ ата-аналық беделді жоғалтпау.. Баламен ашық сөйлесу».

Халқымыздың данышпаны, ұлы Абай бала болашағы және тәрбие ісіндегі қызмет туралы: «Адам үш алуан адамнан мінез жұғады. Ата-анадан, ұстазынан, құрбысынан, әсіресе, солардың қайсысын жақсы көрсе, содан көп жұғады»,- дейді.

Ата-ана тәрбиесі – бала үшін алғашқы тағылым. Балаға дұрыс тәрбие беру–ата-ананың моральдық қана емес, заң жүзіндегі де міндеті. Осы орайда ұлы педагог А.Макаренконың «Сіз балаңыздың тәрбиесіне бастамас бұрын, өзіңіздің мінез-құлқыңызды тексеріп алыңыз» деген сөзі ойға оралады. Баланың адал да ізгі адам болып өсуі үшін оған ата-анасы үлгі болуға тиіс және бала тәрбиесі мәселесінде ата-ана арасында толық келісім болуы керек [1].

Екіншіден, ата-аналар оқушы агрессиясының алдын алу және түзету үшін жауапкершілікті қоғамға жүктейді. Тілдік агрессияның шығуының маңызды факторы ретінде ғаламтор желісін атап көрсетті: «Балаларды ғаламтордан шектеу керек... Компьютерлік ойындардан қорғау қажет... Баланың психологиясына кері әсерін тигізетін ақпараттарды шектеу, балаларға арналған бағдарламалардың көрсету уақытын қадағалау… Күш көрсетумен байланысты телебағдарламаларды көруін шектеу... Интернетте көп уақыт өткізбеу...

Қорқыныш, триллерлер, атыс-шабыс фильмдерін көруге шектеу қою... Әлеуметтік желілерге шектеу қою... Ұялы телефонға шектеу қою...».

Ғаламтор желісі, компьютер жасөспірімдерді жеке тұлға ретінде дамытпайды, керісінше санасы уланады. Бұл ойымызды растайтын буржуазиялық идеолог Аллен Далестің мынадай пікірі бар: «Әдебиеті, театры, киносы бәрі де адами арзан сезімдерді малданатын, мадақтайтын болады… Екіжүзділік, бетсіздік, суайттық пен сайқалдық, маскүнемдік пен нашақорлық, бірінен бірі хайуандық қорқу, өзара қырқысу, бірін-бірі көреалмаушылық, білімділерін күндеу мен дұшпандық – осының бәрі оларды ыстан бетер қақтайды, күйелейді. Төңірегінде не болып жатқанын аңғара алатындар, түсінетіндер азаяды. Ұлтын ойлайтындарды, әсіресе, ұлт үшін жанын беретіндерді салт-дәстүрлерін дәріптейтіндерді ескішіл, білімсіз деп, өздері-ақ мазақ ететін болады. Бала кездерінен, жасөспірім шақтарынан бастарын шырғалаңға душар етіп, әбден азғындатамыз. Сөйтіп, олардан түйсіксіз, отансыз тобыр жасаймыз»[2]. Демек, оқушылардың санасын улайтын бағдарламалар мен ғаламторды сүзгіден өткізу қажет.

Көптеген ата-аналар қазіргі балаларды тәрбиелеуде басты қызмет атқаратын тәсілдің бірі діни жолмен тәрбиелеу дейді. «Қазіргі балаларды дін арқылы ғана тәрбиелей аламыз... Имандылыққа тәрбиелеу керек... Қазіргі оқушылар имани жағынан әлсіз...».

Балаға діни тәрбие беру жан-дүниені тәрбиелеу арқылы рухани сауаттылыққа жетудің, мінез-құлқын түзетудің бірден-бір құралы болып табылады.

Бала тәрбиесіндегі діннің рөлі дегенде, бұл мәселе біз ойлағаннан да әлдеқайда ауқымды және маңызды. Оқушыларға ең алдымен ана сүтімен даритын қазақы тәрбие керек. Сол арқылы имани қағидаттарды бала бойына сіңіртуге болады. Абай атамыз: «Алланың адам баласына дінді түсірудегі мақсаты – құлдарының жолдан адаспауы үшін, бір-бірімен ізгілікте, татулықта өмір сүру үшін»,-дейді. Демек,имандылық арқылы адамгершілікке, саналы ұрпақ болып қалыптасуға баулитын тұстарын қазақы тәрбиемен үйлестіре отырып дарыту керек.

Үшіншіден, ата-аналар бұл мәселені шешудегі жауапкершілікті мектепке жүктейді. Мектептегі мұғалім мен психолог оқушы тәрбиесіне анағұрлым әсер етеді дейді: «Қазір мұғалім ата-ана мен балаға тәуелді, мұғалімді сыйлата білу керек... Мұғалім әртүрлі видеороликтер, мысалдар келтіру арқылы ұғындыру қажет...Психологтар тренинг жүргізіп, сауалнама алу арқылы агрессияның алдын ала алады...».

Білім беру бағдарламасына өзгеріс енгізу арқылы оқушыларды тәрбиелей аламыз дейді: «Мектепте тәрбиеге қатысты жеке пән енгізу керек... Ай сайын ата-аналардың қатысуымен сабақ өту қажет... Оқушыларға арнайы факультатив өткізу керек... Пән енгізу керек деп ойлаймын, себебі тәрбие болмаса білім нәтижесіз болады».

Көркем шығармаларды көбірек оқыту арқылы тілдік агрессияның алдын алуға болады деген пікірлер де кездесті: «Көп кітап оқу керек, сөздік қор аз болғандықтан боқтайды... Абай атамыздың қара сөздерін оқытып, талдату керек, рухани жағынан жетілдіру керек... Кітап оқыту керек, білімді, мәдениетті адамда агрессия болмайды... Балаларды тәрбиеге үгіттейтін жеңіл кітаптар оқыту керек».

Респонденттердің жауабынан байқағанымыз, ата-аналар мәселенің тек салдарын атап көрсеткен. Ал шындығына келгенде өз балаларының тілдік агрессияны не себепті қолданатындықтарын терең ойланбайды. Статистикалық мәліметтерге сүйенсек, соңғы 15 жыл көлемінде оқушылар арасында психикалық ауытқулар жиі кездеседі екен. Мұның басты себебі – ата-аналардың балаларымен ашық сөйлеспеуі, көңіл бөлмеуі.

«Адамгершілікті, мейірбандықты, қайырымдылықты тәрбиелейтін шын мектеп – жанұя»,- деген орыс ғалымы В.А.Сухомлинский [3]. Мектепте мұғалім жанұяның тәрбиесін толықтырып, үйде ата-ана мектептен алған тәлімді жетілдіріп отырса, оқушылар екіжақты болмай, бірізді, жүйелі тәрбие алары сөзсіз.

Фокус-топ жұмысы. Бұл жұмыстар 6 және 8-сынып оқуышылары арасында жүргізілді. «Агрессия» сөзін төменде берілген бөлім бойынша сипаттаңыз» деген ассоциативтік тапсырмаға 6 және 8-сынып оқушыларының берген жауабы:

6-сынып (саны – 24;қыздар –11; ұлдар – 13)

Агрессия пайда болатын орын: сабақ (15); отбасы (3); сабақтан тыс (6).

«Агрессия» сөзінің антонимі: мейірім (5); жылулық (6); тәрбие (4); сабырлы (7); махаббат (2).

«Агрессия» сөзінің синонимі: ашулану (6); ренжу (7); боқтау (8); жындану (3).

Агрессивті адамның әрекеті: ашуланады (7); өзін біртүрлі ұстайды (9); қабағы түйіледі (6); жылайды (1); заттар лақтырады (1).

Шығу себептері:боқтағаннан (11); мазақтағаннан (9); орынға таласу (1); қалаған затын алып бермеу (2); телефоны өшіп қалу (1).

Агрессияны жануарға теңеңіз: ит (5); арыстан (10); жылан (6); жолбарыс (1); қасқыр (2).

Агрессияның шығуына түрткі болатын адамдар: сыныптастарым (11); отбасы мүшелерім (7); мұғалім (5).

8-сынып оқушыларының жауаптары

(саны – 19;қыздар – 7; ұлдар – 12)

Агрессия пайда болатын орын: сабақ (16); отбасы (3).

«Агрессия» сөзінің антонимі: тәртіпті (7); сабырлылық (3); қуаныш (5); ақылды (3); мейірім (1).

«Агрессия» сөзінің синонимі: ашулану (9); боқтау (4); жындану (3); ауру (3).

Агрессивті адамның әрекеті: ашуланады (7); ұрысады (8); бір жерді ұрады (2); жылайды (1); заттар лақтырады (1).

Шығу себептері:затын рұқсатсыз алғанда (2); мазақтағаннан (9); ойыннан жеңіліп қалғанда (3); бірнәрсеге рұқсат бермесе (3); боқтық сөз естісе (2).

Агрессияны жануарға теңеңіз: динозавр (5); арыстан (12); жылан (1); айдаһар (1); қасқыр (2).

Агрессияның шығуына түрткі болатын адамдар: сыныптастарым (9); отбасы мүшелерім (5); мұғалім (4), жүргізуші (1).

Жоғарыда көрсетілген жауаптардан жас ерекшеліктеріне байланысты айырмашылықтар байқалады. Агрессияның пайда болатын орнын жазғанда, көбісі сабақ барысын көрсетеді. 6-сынып оқушылары сабақтан тыс уақытта деп жауап берген. Демек, оларда сабақтан тыс уақытта агрессияның шығуына түрткі болатын жағдайлар болады.«Агрессия» сөзінің антонимі ретінде көпшілігі «тәртіпті» және «сабырлы» сөздерін жазған. Ал «агрессия» сөзінің синонимі дегенде 8-сынып оқушылар «ауру» деп жауап берген. Демек, қазіргі жасөспірімдердің санасында «агрессия» ұғымы психикалық ауру ретінде қалыптасқан. Берілген жауаптарға мән берсек, оқушылар өздерінің ашуланған сәттегі бейнесін сипаттап көрсеткен, агрессивті адамның әрекетіне де оқушылар агрессия барысындағы әрекеттерін жазған, яғни олар ашуланады, жынданады, боқтайды, заттар лақтырады, ұрысады.

Шығу себептеріне берілген жауаптардан екі сынып арасындағы айырмашылықты байқаймыз. 6-сынып оқушыларының жауабына келер болсақ, оларда әлі балалық пен еркелік байқалады. Орынға таласу, телефоны өшіп қалу секілді кішігірім жағдайлар түрткі болады. Ал 8-сынып оқушыларының жауаптарынан бәсекелестікті байқаймыз. Өтпелі кезеңдегі жасөспірімдер болғандықтан, оларда өзіндік жеке «Мен» қалыптасқан. Сонымен қатар, өзімшілдік пен тұлғалық даму байқалады.

Агрессияны жануарға теңегенде көпшілігі «арыстанды» көрсеткен. Ю. Н. Карауловтың ассоциативті сөздігінде «арыстан» сөзі ашу, ыза, қорқыныш деп сипатталған [4, 53 б.]. Қазақ ұғымында да арыстан мықты, айбатты жануар ретінде қалыптасқан. Тілімізде «Арыстандай ақырды», «Арыстанның ойынынан түлкінің мойыны үзіледі», «Арыстанда бір жігіттің күші, қырық жігіттің жүрегі бар», «Арыстан болсаң жау үшін, түлкідей болсын әдісің» «Арыстан алыстан ақырса,аттың аяқтары шалынысар» секілді мақал-мәтелдер мен тұрақты тіркестер бар. Ақын Мағжан Жұмабаевтың «Арыстанмын, айбатыма кім шыдар?» деген өлең жолдары да бар. Демек, қазақта бұрыннан бері «арыстан» мықтылық, төтеп бере алмау секілді мағынамен ұштасады.

Агрессияның түрткі болуына әсер ететін адамдарды белгілегенде 9 оқушы мұғалімді атап көрсетеді. Ұстаз оқушыларға білім беріп қана қоймай, оны жеке тұлға ретінде дамытады, қоғам мүшесі ретінде тәрбиелеп шығарады. Сондықтан, мұғалім- оқушы арасындағы қарым-қатынас маңызды қызметке ие.

«Әлемде жоқ жануар» проективті тесті

«Әлемде жоқ жануар» проективті тесті оқушылардың тұлғалық ерекшелігі туралы болжам жасауға бағытталған. Оқушылар бойындағы агрессивті мінез-құлықты зерттеуде ғалымдар мен психологтар осы әдісті қолданады. Бұл проективті тестке 7-сыныптың 20 оқушысы қатысты.

Оқушылардың салған суреттерінің жалпы сипаты мындай: көздері жанып тұрған 5 басты айдаһар, тырнақтары ұзын, мүйізі алдыға қарай бағытталған, солға қарай ұмтылған, құйрығы өте үлкен шашақты, қызыл көзді, тістері арсиған арыстан, тырнақтары ұзын, тістері үлкен, қанаттары жоғары бағытталған, аузынан от шашқан 3 айдаһар, суреттің өте үлкен көлемде салынуы, көздері үлкен және анық, балта ұстатылған ит, мүйізі бар кит.

Мынадай ерекшеліктер арқылы тілдік агрессияны анықтауға болады:түзу сызықтар, суреттің ұқыпсыз салынуы, үшкір бұрыштардың көп салынуы, суреттің өте көлемді болуы, жануар құйрығының жоғары қарай салынуы, басының оң жаққа қаратылып салынуы, бет терісі жиырыңқы, тістердің бейнеленуі,т.б.

Суретті салу барысында көбінесе қара, қызыл, қара көк, сұр, сары түстер пайдаланылған. Психологияда ғалым М. Люшердің «Түс таңдау» әдістемесі бар. Бұл әдістемеде қара түс ашу-ызаны, қара+көк түс қарсылықты, сары+қызыл, сұр+қызыл түс ашуды, сұр+ қоңыр түстер стрессті білдіреді.

Оқушылардың салған суреттерінен байқағанымыз, жануарлардың барлығында қазіргі мультфильмдердегі, ойындардағы кейіпкерлердің элементтері бар. Қазіргі жасөспірімдер арасында әртүрлі комикстар сұранысқа ие. Жапондықтардың анимэсіндегі кейіпкерлерді де бейнелеген. Бұлардың барлығында құбыжық тәрізді кейіпкерлер көрініс тапқан. Американдық зерттеушілердің айтуы бойынша, әр оқушы өз уақытының 30%-ын теледидар, компьютер алдында өткізеді екен. Әр оқушы күніне шамамен 17 өлім, қинау мен 37 қатыгездікке толы әртүрлі көріністерді көреді, сонымен қатар, әртүрлі балағат сөздерді ғаламтор желісінен естиді. Осының салдарынан балалардың психологиясында өзгерістер пайда бола бастайды. Сондықтан, ата-аналар балаларының не көріп, қандай ойын ойнайтындарын бақылау керек. Ғаламтордағы балалар жасына сай келмейтін сайттарға шектеу қою қажет. Оқушыларға сурет салғызу арқылы тілдік агрессияға қаншалықты бейім екендіктері анықталды. Жалпы салынған 20 суреттің ішінде 45% -да тілдік агрессияның көрінісі байқалды.

Сұхбат. Сұхбат ауыл және қала мектептерінің оқушылары арасында жүргізілді. Жалпы сұхбатқа 10 оқушы қатысты және мынадай мәселелер қамтылды: оқушылардың ашулану себебі; отбасы мүшелерімен қарым-қатынасы; мектеп қабырғасында өзін-өзі ұстауы; оқушылардың боқтық, бейәдеби сөздерді қолдану себебі; сыныпта бір-бірін мазақ, келеке ету мәселесі; мұғаліммен сөзге келу; балағат сөз айтуға деген көзқарасы; әлеуметтік желінің тілдік агрессияға әсері; тілдік агрессияның алдын алу шаралары; қоғамдық орындардағы тілдік агрессияның қолданылуы, т.б.

Сұхбат нәтижесі бойынша мынадай тұжырым жасалынды:

Оқушылардың барлығы тілдік агрессия ұғымын жаман сөздер, боқтау, басқаларды моральдық тұрғыда сындыратын, мәдениетсіз сөз деп түсіндірді;олардың барлығы жиі ашулана бермейді, ашулануланған жағдайда өз-өздерін ұстауға тырысады; ашулануларына достары, отбасы мүшелері себеп болады, егер жасаған істері ойдағыдай шықпай қалған жағдайда ашуланулары мүмкін;оқушылардың көпшілігі балағат сөздерді анда-санда, ашуларына тиесе қолданады, көбінесе, жынды, мал, топас, мисыз, есуас деген сөздерді айтады; ешқайсыларын сыныпта мазақтап, келеке етпейді, қалжыңдап айтқан жағдайда мән бермейді, егер сыныптарында біреуді мазақтап, келеке етіп жатса, араша түседі; олардың барлығы тілдік агрессияға жүрген ортасы, ғаламтор әсер етеді деп жауап берді, қазіргі таңда боқтық сөз қолдану сәнге

айналған, бір-біріне еліктеп айтады; оқушылардың барлығы әлеуметтік желіде күніне орта есеппен 3-4 сағат отырады, көбісі Instagram, WhatsApp, Youtube желілерін қолданады, ешқайсылары жаман негатив пікір жазбайды; олар тілдік агрессияның алдын алу үшін көп кітап оқу керектігін, мектепте арнайы тренингтер өткізу қажет деп есептейді; оқушылар тілдік агрессияның орта есеппен 70% -ын ұлдар, 20% -ын қыздар қолданатынын айтты.

Қорытыдылай келе, жалпы оқушылардың тілдік агрессиясының эксперименттік жүйесі сауалнама, сұхбат, фокус-топ, бақылау әдістері арқылы жүргізілді. Экспериментке жалпы 166 адам қатысты. Олар: Талдықорған қаласының мектептерінің оқушылары, ата-аналар, І. Жансүгіров атындағы Жетісу мемлекеттік университетінің «Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығының студенттері. Эксперимент нәтижелері тілдік агрессияның алдын алу үшін жоспарланған іс-шараларды анықтауға мүмкіндік берді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Тәрбие жұмыстарын жүргізуде ата-ананың ықпалы. kopilkaurokov.ru– сайт для учителей. 27 ақпан 2016 ж. [Электронды ресурс]. URL:https://kopilkaurokov.ru/zavuchu/prochee/[Кірген уақыты 08.03.2020]

2 Дандай Ы. Әлемнің тілдік бейнесі.13 наурыз 2015 ж. [Электронды ресурс].URL:https://e-eurasia.com/[Кірген уақыты 29.12.2017]

3 Бала –ата-ананың, мектептің айнасы. Baribar.31 тамыз 2015 ж. [Электронды ресурс]. URL:https://baribar.kz/student/author/aknur/page/54/ [Кірген уақыты 10.03.2020]

4 Караулов Ю.Н. Русский ассоциативный словарь.–Москва: АСТ-Астрель, 2002.–784 с.

ВИДЫ ЧТЕНИЯ. КОММУНИКАТИВНЫЕ ЗАДАЧИ И МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ ОЗНАКОМИТЕЛЬНОМУ ВИДУ ЧТЕНИЯ

АХМЕТНИЯЗОВА А. Ж.
ст. преподаватель, кафедра «Инновационного образования и информационных технологий», Филиал «АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» ИПК ПР по Павлодарской области, г. Павлодар

Чтение – рецептивный вид речевой деятельности, поскольку оно связано с восприятием, то есть рецепцией и пониманием информации. В ходе чтения происходит осмысление и оценка информации, содержащейся в тексте [8].

Функциональным же чтение считается тогда, когда с помощью данного процесса развиваются такие читательские навыки, как «поиск информации для решения конкретной задачи или выполнения определенного задания».

Для поколения 21 века школ Казахстана наиболее востребованными навыками функционально грамотного чтения являются умения и навыки современного учащегося обозначить тему и основную мысль текста, выбрать из него необходимую информацию, сделать определенные выводы, отличить точку зрения, мнение автора от фактов, понимать выражения, использованных в тексте в переносном смысле.

В овладении русским языком учащимися общеобразовательных школ Казахстана такие навыки помогут им адаптироваться к условиям современного мира, успешно регулировать речевое поведение в соответствии с коммуникативной ситуацией; научит пользоваться различными источниками информации и современными информационными технологиями для выражения и обоснования собственного мнения [1].

Для учителей русского языка и литературы в процессе преподавания и обучения важны инструменты решения коммуникативных задач в механизмах понимания и осмысления текста обучающимися, определение того,с какой целью осуществляется чтение. Где, когда, и для чего будет использоваться извлеченная учеником информация.

Различие коммуникативных задач, решаемых в процессе чтения, зависит от характера предполагаемого использования извлеченной из текста информации [2].

В содержании обновленных учебных программ «Русский язык» и «Русский язык и литература» обучение учащихся навыкам

чтения для совершенствования навыков речевой деятельности, основанных на владении системой разноуровневых языковых средств, соблюдении правил и норм русского литературного языка, правил речевого этикета [5] выделен раздел «Чтение».

В данном разделе учебной программы подразделы способствуют формированию функциональной грамотности учащихся в понимании содержания текста; определении стилей и типов речи; формулировании вопросов и ответов; владении разными видами чтения; составлении плана текста; извлечении информации из различных ресурсов; сравнительном анализе текстов [5] и т.д.

По утверждению Фоломкиной С. К. под видами чтения принято понимать набор операций, обусловленных целью чтения и характеризующихся «специфическим сочетанием приемов смысловой и перцептивной переработки материала, воспринимаемого зрительно» [2].

Для определения соотношения коммуникативных задач и видов чтения в практической деятельности учитель русского языка и литературы может опереться на данную таблицу:

Диаграмма 1

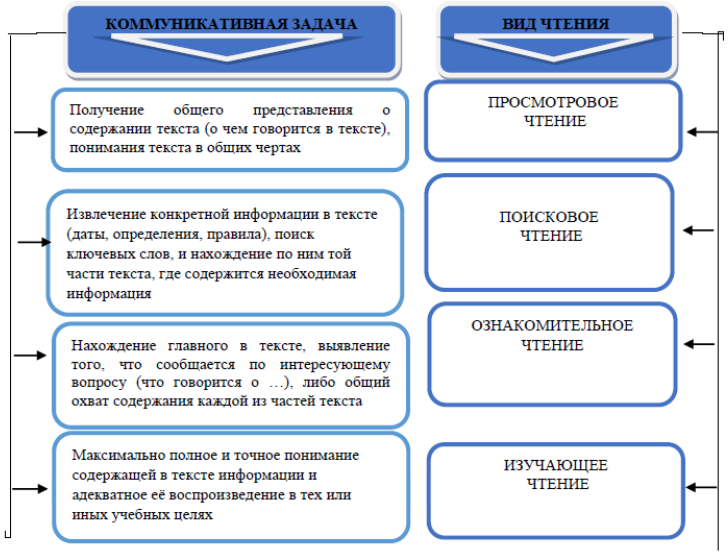

Таким образом, на уроках русского языка педагог обучает ученика определять: с какой целью он читает текст, осмысливать задачи чтения, использовать при этом методики и приемы одного из названных видов чтения. Следовательно, ученика надо обучать не чтению вообще, а тому или иному виду чтения, что предполагает обучение различным методам, приемам осмысления того или иного текста, решению определенных мыслительных задач в процессе его восприятия.

Остановимся на особенностях организации процесса обученияучащихся ознакомительному чтению (чтению с пониманием основной информации). Такой вид чтения определяется как чтение про себя или быстрый вид чтения.

При чтении про себя читающий извлекает из текста содержащуюся в нем основную информацию и пробует оценить ее с позиции своих знаний и интересов, т.е. выяснить, какие вопросы и как они решаются в тексте.

Для коммуникативных задач, решаемых ознакомительным чтением, полнота понимания текста должна быть не ниже 70–75 %. Основная информация в ознакомительном чтении должна быть воспринята точно, второстепенная с меньшей точностью [2].

При использовании на уроках русского языка ознакомительного чтения учителям необходимо учитывать, что коммуникативная задача данного вида чтения направлена на понимание учеником особенностей при выделении основной информации небольшого по объему текста. Это такие особенности, как [6]:

Диаграмма 2

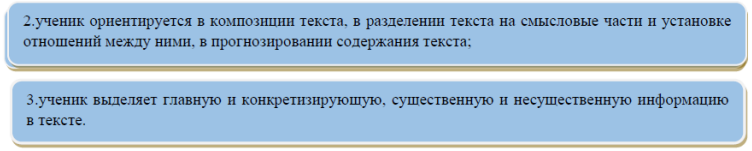

Конкретизация коммуникативных задач ознакомительного вида чтения окажет поддержку обучающимся в процессе выполнения рекомендуемых видов учебных заданий:

- в сжатом изложении, для краткой формулировки содержания предложения, абзаца, текста;

- при чтении предложений в тексте, в которых подчеркнуты детализирующие слова, сначала полностью, а потом без них – для сравнения смысла;

- в подчеркивании слов, которые могут быть опущены без ущерба для передачи основной информации;

- в нахождении ключевых слов в тексте, несущих основную информацию;

- в нахождении главной мысли текста (абзаца), когда необходимо ориентироваться на его название (аннотацию, план).

Такие виды учебных заданий способствуют развитию навыка быстрого извлечения из текста необходимой информации, опуская второстепенный, несущественный материал в тексте.

Для учителей русского языка в обучении учащихся ознакомительному виду чтения большой проблемой является то, что учебно-методические комплексы учебников (далее – УМК) в обновленных учебных программах языковых дисциплин не дают подробных рекомендаций по обучению учащихся не только ознакомительному, но и другим видам чтения на уроках русского языка.

Считается, что учитель уже хорошо знаком и с теоретической базой видов чтения, и с практическими подходами реализации видов чтения в процессе обучения на уроке.

На практике же получается совсем другая картина: чаще всего учителя путаются в коммуникативных задачах видов чтения, не имеют четкого представления о путях использования разных видов чтения на разных этапах урока, т.е., попросту, в планировании урока русского языка они «не видят» места использования видов чтения, имеют весьма небольшие теоретические знания о самом понятии «виды чтения».

И при этом в обновленных учебных программах «Русский язык» и «Русский язык и литература» 5- 9 классов обучению видам чтения выделен подраздел «Использование видов чтения» в разделе «Чтение».

Вот как выглядит распределение целей обучения, на основе спирального принципа, в данном подразделе ТУП предмета «Русский язык» для 5-9 классов:

Таблица 1

Класс обучения	В каких четвертях учебного года запланированы	Цель обучения	В каких сквозных темах запланированы
6 класс	1-ая четверть	6.2.6.1 Использовать виды чтения: ознакомительное, комментированное	«Путешествия и достопримеча-тельности»
			«Образ жизни и культура: древние цивилизации»
7 класс	1-ая четверть	7.2.6.1 Использовать разные виды чтения, в том числе поисковое	«Климат и изменения климата»
			«Обычаи и традиции»
8 класс	1-ая четверть	8.2.6.1 Использовать разные виды чтения, в том числе изучающее	«Семья: права и обязанности»
			«Развлечения и спорт»
	3-ья четверть		«Разнообразие форм жизни»
9 класс	1-ая четверть	9.2.6.1 Использовать разные виды чтения, в том числе просмотровое чтение, чтение с составлением плана, тезисов, конспектов	«Конфликты и миротво-рчество»
			«Сухопутные страны»
	3-ья четверть		«Подросток в современном мире»

Такое распределение целей обучения подразделов ставит четкую и конкретную задачу перед учителем: обучить каждого ученика в классе определенному виду чтения.

В качестве поддержки для учителей в обучении учеников ознакомительному виду чтению мы рекомендуем таблицу «Приемы обучения разным видам чтения» Кузнецовой Е.П. [7].

Из таблицымы возьмем только те упражнения, с помощью которых учитель может обучить учеников ознакомительному чтению:вопросно-ответные упражнения,деление на категории, исправление, называние, сопоставление, множественный выбор,

деление текста на абзацы, восстановление последовательности, обобщение, верные/неверные утверждения.

Такие подсказки учителю удобны для распределения приемов обучения разным видам чтения учащихся в течение всего учебного года. Приведем один пример использования таблицы Кузнецовой Е. П. в планировании:

«Русский язык» 6 класс, цель обучения 6.2.6.1 - использовать ознакомительный вид чтения в нахождении сходств и различий; в долгосрочном планировании запланированы ожидаемые результаты в двух сквозных темах в 1-ой четверти учебного года. Значит: для краткосрочного планирования (минимум 2 урока, но учитель может запланировать ожидаемый результат и на 4 урока, всё зависит от учебных потребностей и возможностей учеников класса) можно отобрать из таблицы такие приемы обучения учеников ознакомительному чтению:

- Вопросно-ответные упражнения;
- Исправление;
- Сопоставление;
- Восстановление последовательности;
- Верные/неверные утверждения.

Следующим шагом учителя с использованием таблицы может быть уже разработка непосредственно учебного задания с критериями оценивания и с использованием ресурсов учебника «Русский язык, 5 класс».

«Русский язык, 5 класс»; сквозная тема «Мир вокруг нас: транспорт и инфраструктура»; раздел «Чтение», цель обучения: 5.2.6.1 использовать ознакомительный вид чтения; тема урока: «По столице на велосипеде» [8].

Таблица 2

Ожидаемый результат для цели обучения 5.2.6.1	Ученики смогут: -определить, какая информация должна быть в объявлении о прокате велосипедов; -составить свой вариант объявления о прокате велосипедов из наиболее удачных фрагментов прочитанных объявлений.
Критерий оценивания	Ученик: определяет основную информацию в объявлении о прокате велосипедов; - составляетсвой вариант объявления.

Стадия во время чтения текста. Задание 1.Вы решили совершить велопрогулку по Нур-Султану на велосипеде. В столице его всегда можно взять напрокат, нужно лишь воспользоваться объявлениями, чтобы выбрать станцию велопроката. Прочитайте объявления в учебнике. Ответьте на вопросы: Какое из объявлений привлекло ваше внимание? Почему? Какое из объявлений написано правильно? Почему? Какая информация должна быть в объявлении? Почему? Задание 2.Составьте и запишите объявление о велопрокате из наиболее удачных фрагментов прочитанных объявлений.

В представленных примерах учебных заданий, разработанных в соответствии с ТУП предметов «Русский язык»для 5-9 классов ресурсы учебников конкретизированы с учетом ожидаемых результатов обучения учащихся ознакомительному виду чтения.

Весь теоретический и практический материалы по видам чтения, особенно по ознакомительному, методы и приемы развития навыка чтения учащегося помогут учителю, особенно начинающему, при планировании и проведении уроков русского языка в условиях обновления содержания среднего образования.

ЛИТЕРАТУРА

1 Руководство для учителя, Образовательная программа повышения квалификации педагогических работников предмета «Русский язык и литература» в рамках обновления содержания среднего образования, «Назарбаев Интеллектуальные школы», Астана, 2015 г.

2 Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе : учебно-методическое пособие / С. К. Фоломкина ; науч. ред. Н. И. Гез. - Изд. 2-е, испр. - Москва : Высшая школа, 2005. - 253, [2] с.; 21 см.; ISBN 5-06-005417-9 : 3000

3 Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез «Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика» - 3-е издание, стереотипное - Москва, Издательский центр «Академия», 2006. -336с.

4 Русский язык. 5класс.Учебник для общеобразовательных школ. Часть 1 с изменениями и дополнениями. /Е.В. Клокова, О.И. Белозерова, Т.И. Ибраева и др. – Астана: АОО «Назарбаев интеллектуальные школы», 2018 -120с., ил.

5 Типовая учебная программа по учебному предмету «Русский язык» для 5-9 классов уровня основного среднего образования (с русским языком обучения) по обновленному содержанию

(приложение 194 к приказу Министра образованияи науки Республики Казахстанот 3 апреля 2013 года №115)

6 Н.Н. Светловская «Обучение чтению и законы формирования читателя» // Начальная школа. - 2003. - № 1.

7 Кузнецова Е. П., Кошелева А. М. Методы и приемы работы с текстом при обучении разным видам чтения [Текст] // Актуальные задачи педагогики: материалы VIIМеждународная научная конференция (г. Чита, апрель 2016 г.). – Чита: Издательство Молодой ученый, 2016. – С. 81-83. – URLhttps://moluch.ru/conf/ped/archive/189/9983/

8 Чтение как вид речевой деятельности [Электронный ресурс]: для студентов, аспирантов, преподавателей // https://students-library.com › library › read › 55904-ctenie-kak-vid-recevo.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ ЖЕТІСТІКТЕРІН БАҒАЛАУ БОЙЫНША БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРДІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

БАЙМЕНОВА А. Г.
магистрант, ПМПУ, Павлодар қ.
КЕНЕНБАЕВА М. А.
п.ғ.к., профессор, ПМПУ, Павлодар қ.

Білім беруді дамыту мұғалімнің кәсібилігін, оның кәсіби құзыреттілік деңгейін, өсу перспективаларын және кәсіптік оңалту мүмкіндіктерін бағалау мәселесін шешуді өзекті етіп отыр [1, б. 110].

Қазақстанда болашақ мұғалімдерді кәсіби дярлауда жалпы және арнайы кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мәселелерін қарастырған Б. Т. Кенжебеков, Ш. Т. Таубаева, К. Құдайбергенова, Б. А.Тұрғанбаева, Г. Ж. Меңлібекова т.б. ғалымдар еңбектерінің маңызы зор.

Ғалым Б. Т. Кенжебеков жоғары оқу орны жүйесінде болашақ мамандардың кәсіби құзіреттілігін зерттеу барысында кәсіби құзыреттілік ұғымына: «кәсіби құзыреттілік – жеке тұлғаның кәсіби іс-әрекетті атқаруға теориялық және практикалық әзірлігі мен қабілеттілігінің бірлігі» деп тұжырымдаған [3, б. 189].

Г. Ж. Меңлібекова болашақ мұғалімнің әлеуметтік құзыреттілігін – адамның әлеуметтік шындықты құндылық ретінде түсінуінің, әрекетті басқарудағы нақты әлеуметтік білімінің, өзін анықтаудағы субъективтік қабілетінің, әлеуметтік технологияны

жүзеге асыру біліктілігінің бірігуі ретіндегі кіріктірілген сапалық қасиеттері ретінде қарастырып, бұл сапаның қалыптасуына үлкен мән береді [4, б. 156].

Белгілі педагог Б. А.Тұрғынбаева «Мұғалімдердің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту» еңбегінде «... өзінің практикалық әрекеті арқылы алған білімдерін өз өмірлік мәселелерін шешуде қолдана алуын құзыреттіліктер деп атаймыз» деп анықтама берген [6, б. 147].

Д. М. Гришиннің басшылығымен болашақ мұғалімдердің біліктілік сипаттамасының негізгі ұғымы ретінде кәсіби құзыреттілік ұғымы енгізілді. Оның ойынша, кәсіби құзыреттілік - дегеніміз мұғалімдердің коммуникативті, конструктивті, ұйымдастыру қабілетінің жиынтығы. Мұғалім педагогикалық қызметтің субъектісі ретінде, осы қабілетті педагогикалық қызметте тәжірибе жүзінде қолдана білу мүмкіндігіне ие болады [5, б. 27].

Жоғарыда келтірілген ой-пікірлер болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастырып дамыту мәселесінің қазақстандық ғалымдардың ғылыми еңбектерінің өзекті мәселесі болғандығын дәлелдейді. Оларды болашақ мұғалімдердің жаһандану жағдайына қатысты білік-дағдыларын қалыптастыруда маңызы жоғары деген тұжырым жасауға болады.

Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзіреттілігін ескере отырып, оның құрамдас бөліктерінің бірі оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау құзыреттілігі екенін атап өткен жөн. Бағалау белсенділігі - мұғалімдер үшін ең қиын міндеттердің бірі.

Оқушының функционалдық сауаттылығы мұғалімнің сауатты бағалау деңгейіне тікелей байланысты. Бағалау сауаттылығының біртұтастығы негізінен үш сатыға жіктеледі:

1) бағалау сауаттылығының маңызды бір критерийі – мұғалімнің бағалау туралы теориялық білімі және тұжырымды білуі, түсінуі;

2) ақпарат жинақтау – оқушылардың жетістіктері немесе «біліміндегі бос аралық» туралы дұрыс ақпаратты жинақтауы;

3) тиімді бағалау – мұғалімнің бағалаудың бірінші және екінші сатысын жақсы меңгеруі, яғни бағалау тұжырымын терең түсіне отырып, жинақталған ақпаратты оқушының білімін жақсарту үшін дұрыс қолдана алуы [7, б. 18.].

Бұлар мұғалім үшін бағалау үдерісінің маңызды критерийлері болып табылады. Бағалау үдерісінде осы қадамдардың біреуі жүзеге асырылмаған жағдайда бағалау сауаттылығының мәні жоғалады.

Мысалы, тәжірибелі мұғалімнің пән бойынша кәсіби білімі мықты болғанымен, оқушының жетістігі туралы ақпарат жинақтауда әлсіздік танытуы мүмкін. Немесе оқушылардың жетістігі туралы құнды ақпарат жинақтағанымен, оны оқушының білімін жақсарту бағытында қолдану құзыреттілігі төмен болуы мүмкін. Мұндай жағдайда бағалау сауаттылығы теориясы іске аспайды.

Сауатты бағалау бағалау типтері, бағалау негіздемесі және бағалау әдістерін де қарастырады. Мектептегі оқушылардың оқу нәтижелерін бағалауды түсінуі үшін бағалау түрлері мен бағалаудың мақсатын жақсы түсінуі керек. Бағалау жүйесі білім алушылардың оқу нәтижелерін үздіксіз жинақтауға бағытталған қызмет түрлерін белгілейді [7, б. 6].

Бастауыш сынып мұғалімдерінің бағалау қызметі өзіндік сипатқа ие. Зерттеу мәселесі бойынш бастауыш сынып мұғаліміне қажетті бақылау және бағалау дағдыларының бес тобын анықтадық.

1-топ – мақсатты, міндеттерді және бақылау объектісін ажырата білу.

2-топ – бақылауды жоспарлау мүмкіндігі: оқу іс-әрекеті барысында бақылауды ынталандыру мүмкіндігі, бақылау тапсырмаларының мақсаттары мен мазмұны арасындағы сәйкестікті белгілеу, оқу іс-әрекетін орындау үшін қажетті білімнің болуын анықтау, белгіленген мақсаттарға сәйкес бақылау үшін материалды таңдау, бақылаудың ең ұтымды әдістерін, формалары, әдістері мен құралдарын таңдау.

3-топ – бақылауды ұйымдастыра білу: анық логикалық бірізділігі мен сабақтастығын сақтай отырып, сұрақтар қою және қалыптастыру мүмкіндігі; оқушылардың білімі мен дағдыларын тексеру арқылы оқу-танымдық белсенділігінің жоғары деңгейін құру; педагогикалық үрдіс барысында бақылау әдістері мен формаларын әртараптандыру; сауалнамада оқушылардың назарын сақтау, назарын респонденттер мен сынып арасында бөлу мүмкіндігі; оқушының жауабына мұқият болыңыз; бастауыш мектеп оқушыларын бағалау іс-шараларына тарту, бағалау критерийлері мен өзін-өзі бағалау дағдылары туралы білімдерін қалыптастыру; тексеру процесінде қолайлы орта құру мүмкіндігі оқушылардың педагогикалық әдептілікті байқау білімдері мен дағдылары.

4-топ – бақылау нәтижелерін бағалау мүмкіндігі: оқушылардың оқу іс-әрекетін бағалаудың жалпы қабылданған критерийлерін игеру және жаңа көрсеткіштер жүйесін, құрылымдар мен алгоритмдерді, білім беру іс-әрекетінің нәтижелерін бағалау тетіктерін құру мүмкіндігі; бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-

әрекетіне негізделген негізделген бағалау жүргізу; оқушының жеке ерекшелігін ескере отырып, бағалауды негіздеу; бағалау нәтижесін белгілі бір формада білдіру.

5 топ – оқу іс-әрекетінің нәтижелерін түзету мүмкіндігі: қателіктердің себептерін анықтау және оларды жою жолдарын анықтау; бағалау қызметіне негізделген түзетулер енгізуге; өзін-өзі бақылауды жүзеге асыру.

Бастауыш білім берудің басымдығы жалпы білім беру дағдылары мен оқу іс-әрекетінің әдістерін қалыптастыру болып табылады, оның даму деңгейі барлық кейінгі білімнің жетістігін анықтайды. Осыған байланысты бастауыш сынып оқушыларының оқу барысындағы оқу жетістіктерін бағалаудың қолданыстағы тәсілдері бүгінде өзгерісті қажет етеді. Бұрын оқушылардың жетістіктерін бағалау кезінде мұғалім бағаларды бағалай отырып, пәндік білім, қабілеттер мен дағдыларды қалыптастыру нәтижесін басшылыққа алса, бүгінгі таңда мұғалімдер оқу іс-әрекетіндегі тұлғаны қалыптастыру процесіне, құзыреттіліктің қалыптасуына және білімді игеру әдісіне және негізгі оқыту дағдыларын алуға қызығушылық танытады.

Қазіргі мектепте оқушылардың жұмысын бағалауға критериалды көзқарас барған сайын танымал бола бастайды, өйткені мұндай тәсіл, ең алдымен, процесстің барлық қатысушыларына (мұғалімдерге де, оқушыларға да, ата-аналарға да білім деңгейін түсінуге мүмкіндік беретін кері байланысты қамтамасыз етеді. Кері байланыс неғұрлым мазмұнды болса, соғұрлым конструктивті реакция болуы мүмкін.

Мұғалім оқушылардың тақырыпты түсіну деңгейі мен дағдыларының қалыптасуы туралы деректер жинау үшін әр түрлі бағалау әдістері мен техникаларды біліктілікпен қолдана білуі қажет. Қалыптастырушы бағалау арқылы біліктілікпен жинақталған деректер деңгейлеп оқытуды іске асыруға, яғни әр оқушының қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескеруге ықпал етеді. Осы ретте Блум таксономиясы бойынша оқу мақсаттары көмектеседі.

Блум таксономиясы бойынша бағалау мұғалімдерді оқудың барлық саласын толық қамтуға уәждейді. Оқушылар мұғаліммен бірге бағалау үдерісіне тартылған жағдайда жоғары деңгейде ойланады, себебі олар да оқу үдерісі мен өмірлік тәжірибесіне қажетті өзіндік оқуын тексереді және барынша құзыреттіліктерді қалыптастыруға мүмкіндік алады. Ал, бастауыш сынып мұғалімдерінің әдістемелік іс-әрекетінде – бұл білім нәтижесін алуға ықпал ететін бағалау критерийлері болып саналады.

Павлодар қалаасының №39 мектебінде білім алушылардың 2017-2018, 2018-2019 оқу жылдарындағы білім сапасы 8%-ға артты. Бұл Блум таксономиясын бойынша бағалау арқылы білім сапасының деңгейінің жоғарылағаны байқадық.

Біз сабақ жоспарын құрастырғанда Блум таксономиясының сатыларына сәйкес тапсырмаларды бөліп-жіктейміз. Білім алушылар осы деңгейлерде қаншалықты жұмыс істей алатынын бағалауға және қай сатыда қиналғанын түсіне аламыз. Әсіресе, ол оқушылардың талдау мен бағалау сатысында байқалады. Мысалы, математика сабағында «Кеністік фигуралар» (1 сынып) тақырыбын өткен кезде«Орындап көр» айдарымен жұмыс барысында, яғни талдау сатысында әр оқушы жазық және кеңісітік фигураларды ажыратады, салыстырады, дәлелдейді. Бұл жерде оқушылар фигураларды жазбаша ажыратып көрсеткенієн, неліктен кеңістік фигура екенін дәлелдей алмады. Ал бағалау сатысында оқушылар тек өте жақсы, жақсы т.с.с бағалауды жүргізеді, бірақ пікірді дәлелдеу, ақпарат бойынша қорытынды жасау және жұмыс сапасын бағалау, оқу материалының маңызын анықтау, ол туралы өзіндік пікір келтіру, ойын дұрыс жинақы білдіре алмайды. Біз оқушылармен кездескен осындай қиындықтарды қалыптастырушы бағалау кезінде олқылықтарды күнделікті түзеу, оқушының қиындық тудыратын сұрақтарын анықтау және оны жою жұмыстарын жүргіздік.

Қорыта келгенде, білім беру сапасын арттыру жолында бағалауды дұрыс жүргізу маңызды орын алады. Бұл бағалау мұғалімдер үшін сапалы нәтижеге әкелетін критерийлер құрастыруға; өз іс-әрекетін саралап және болашаққа жоспарлай алатын мәліметтер алуға; сабақ берудің сапасын арттыруға; оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқытудың әр түлғаға арналған ауқымын жоспарлауға септігін тигізетіндігіне көз жеткіздік. Бағалау – мұғалімнің кәсіптік деңгейін анықтап, қажеттіліктерін анықтауға мүмкіндік беретіндігін дәлелдедік.

Оқушылардың білім жетістіктерін дұрыс, тиімді бағалау бойынша мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі Блум таксономиясы сатыларымен толықтай жұмыс істей алған жағдайда шыңдалатындығын байқадық.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Гришин Э.А. Теория и практика профессионально-этической подготовки учителя. - М.: МГПИ, 2012. - 98 с.

2 Иващенко Е.В. Формирование у будущих учителей начальных классов педагогической компетентности в оценке учебных достижений школьников / Е.В. Иващенко; НИУ БелГУ // Научные ведомости БелГУ. Сер. Гуманитарные науки. - 2011. - №18(113), вып.11.-С. 260-269.

3 Кенжебеков Б.Т.Университет студенттерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың теориясы мен практикасы. – Астана, 2001.-275 б.

4 Менлибекова Г.Ж. Социальная компетентность, сущность, структура, содержание // Высшая школа Казахстана. №4,5 - 2001. - С.153-159.

5 Сорокина Т.М. Развитие профессиональной компетенции будущего учителя средствами интегрированного учебного содержания // Начальная школа. – №2 - 2004. –. – С. 110-114.

6 Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімдердің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту - Алматы, 2005. - 208 б.

7 Темербекова М.Н.Оқушылардың оқу жетістігін бағалау бойынша әдістемелік ұсынымдар – Алматы, 2018 ж. – 6 б., 18 б.

8 Иващенко Е.В. Формирование у будущих учителей начальных классов педагогической компетентности в оценке учебных достижений школьников / Е.В. Иващенко // Научные ведомости Белгородского государственного университета. – 2011. – №18 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-u-buduschih-uchiteley-nachalnyh-klassov-pedagogicheskoy-kompetentnosti-v-otsenke-

PRACTICE OF STUDENTS WITH SPECIAL NEEDS INCLUSION IN THE KAZAKHSTAN HIGHER EDUCATION

KUDYSHEVA A. A.
Candidate of Pedagogic Sciences, Professor, S. Toraighyrov PSU, Pavlodar
BAIMOLDINA D. N.
graduate student, S. Toraighyrov PSU, Pavlodar

The Republic of Kazakhstan accepted the movement towards inclusive education, demonstrating its willingness to join the worldwide movement for inclusion of students with special needs into mainstream education. The main principle of inclusive education is provision equity access without any discrimination and considering the principle of equity for everyone without exception in terms of inclusive education at all levels. Kazakhstan committed its willingness to move towards the global trend of inclusiveness and facilitating democratic education system as

a signatory in several international documents such as The Salamanca Statement [1], United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities [2], and Bologna Process [3]. These commitments showed to the world society that Kazakhstan wants to be aligned with the developed and democratic countries implementing inclusive education.

The next step after signing international documents was introducing the world experience into inclusive education into Kazakhstan. The government of Kazakhstan announced further implementation of inclusive education and as a result, it developed the State Program of Education Development for 2011-2020 [4].

The documents show that a lot of work has been done at the first stage: the problem is put on the agenda and the world experience is attracted. As for the implementation process and the outcome of the reform are big issues because adults with disabilities are underrepresented at the post-secondary level of education in Kazakhstan. According to The Ministry of Labor and Social Protection of Kazakhstan, the total number of registered people with disabilities was 627163 people consisting of 72574 children and 554589 adults in 2014 [5]. From the data it is evident that the total number of disabled adults is about 3.7 % of the total population of Kazakhstan; for this fact, there is a rationale to the implementation of life long learning to adults with disabilities since they are counted by thousands.

This present literature review will discuss lifelong learning opportunities for disabled adult people. In the upcoming literature review, the definitions of inclusion and inclusive education will be given, to the lifelong education and barriers, which students with special needs meet in their educational process. These all will help to explain barriers in contemporary inclusive education. Additionally, documents providing advocacy to lifelong education in the USA and worldwide will be given to show the direction of inclusive education currently [6].

Currently, the principle «Education for All» is being discussed as the most actual issue worldwide. Education for all in «theory» becomes an education for «almost all» or education for «most all» in «practice». As people are still being excluded in the system of education, especially in the system of higher education in most of the countries. According to the EFA Global Monitoring Report 2011, there are still 774 million young people and adults who are illiterate, 64% of which is a woman [7].

There are many definitions of inclusive education worldwide by various scientists and policy documents and legislation. The absence of a unified definition of what inclusive education is the cause of various understandings. International documents discuss the equitable right,

access, and opportunities to all kinds of education as well as removing barriers to education and exclusion marginalization. To be clear, it is necessary to give definitions to this broadly expanding conception. Inclusive education is a process of strengthening the capacity of the education system to reach out to all learners and can be understood as the key strategy to achieve Education for All principles. As an overall principle, it should guide all education policies and practices, starting from the fact that education is a basic human right and foundation for more a just and equal society [8].

Ainscow and Sundill, (2008) defined inclusive education as the set of approaches effective to accommodate every child regardless of his or her characteristics or personal features [9, p.402]. As Elisseva, the chief of the laboratory of special education and the editor of the column «Inclusive education» of the magazine «Open School», argued that inclusive education in Kazakhstan is «the learning process of children with special needs, ethnical groups children, language minorities, living in rural areas, children from low-income families, migrants' families, disabled children including invalids and children from other vulnerable groups in public and mass schools» [10].

Global understanding of inclusive education is different from the understanding of Kazakhstan. In the Kazakhstani context, it is associated with special education to children. Special education is connected with providing education to special groups of people separately, on the contrary, inclusive education is connected with avoiding segregation and putting learners into mainstream education. The other difference of Kazakhstani context according to the chief of the laboratory, Elisseva is that it does not mention adults it talks about children but adults also face the experience of exclusion in Kazakhstan. This particular group of people also needs education opportunities during their lives to have a meaningful life. The gap in understanding of inclusive education of Kazakhstan must be filled by widening the scope of inclusivity according to the international understanding of the term in such including retired and disabled adult people.

According to article 21/4 of the Law on Education of the Republic of Kazakhstan, inclusive education is a process providing equity access to education taking into account special educational needs and individual abilities[11]. More specifically it refers to children with disabilities and nothing is mentioned about adult people.

As a logical development after adopting the conception in the laws, policy programs such as State Program on Education Development (SPED 2011-2020) was developed [4]. Disabled adult people of

Kazakhstan within lifelong learning have been given the priority and program directions have been set with the aim of ensuring lifelong education. The objective of the program is to create conditions for lifelong education as well as ensure access to education for all – from young to old people, e.i. in terms of life-long education.

These documents show the target group is provided advocacy for life long learning. The worldwide movement towards the implementation of inclusive education is reflected in the national documents of Kazakhstan. The statistics show that students with special needs are underrepresented in colleges and universities. This leads to the conclusion that the measures aimed to implement inclusive education in Kazakhstan do not address barriers in education. Due to the existence of barriers, young people with special needs are more likely to choose not applying to colleges and universities as necessary conditions are not created for them. Students with disabilities will be at high risk of drop out or the quality of such education will not satisfy them.

Many scientists and educators are involved in researches devoted to inclusive education and defining barriers arising in front of students with special needs, who decided to continue their education. According to Bishop &Rhind, there are four groups of barriers that can be distinguished in educational institutions: attitudinal, institutional, environmental, and physical [12].

Attitudinal barriers refer to the attitudes of key individuals with whom a visually impaired student interacts. Institutional barriers refer to the quality of interaction in terms of providing necessary studying material and promptly [9].

Environmental barriers that are providing access to buildings, classrooms, and accommodation. The issue of getting around the auditoriums and other facilities can be challenging for people with disabilities. Another important issue is the physical barriers. By physical barriers, it is meant the condition of disabled people. Due to long hours of reading or listening, they may feel uncomfortable or feel tired. Learners cannot use their break time doing some physical exercises such as stretching or jogging or being engaged in active movements.

It is essential to recognize that in the past several years Kazakhstan has made great commitments to make education accessible for everyone. These are changes made at the level of school education. Although all the changes students with special needs still are underrepresented at the postsecondary level of education in Kazakhstan.

For this, education should become flexible to maximize the diversity of students. Thus, the semantic basis of inclusive education is the position according to which not students with special needs should be suitable for an educational institution, but an educational institution should be a comfortable place adopted to the needs of these people. In this context, special educational conditions, as a rule, should include:

- barrier-free environment (including a tolerant culture of the behavior of all participants in the educational process, for example, faculty members, university staff, students and their parents);
- universities should be equipped with regards to the needs of students studying there
- trained teaching staff (skillful in special teaching methods, occupied with educational technologies, and other important professional competencies);
- specialists providing psychological and pedagogical support to all participants of the educational process (sign language teachers, speech therapists, psychologists, tiflopedagogues) and medical workers.

In conclusion, all the members of the educational process need to understand and recognize all existing barriers in the educational institution. They should not only accept it but also be engaged and interested to overcome them. These all would facilitate new practices that promote inclusion at the post-secondary educational level.

REFERENCES

1 UNESCO. (1994). The Salamanca statement and framework for action on special needs education. Paris: UNESCO. [Electronic resource]. Available at: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427 (Accessed:20.05.2018).

2 United Nations. (2006). Convention on the rights of persons with disabilities.Geneva: United Nations.[Electronic resource]. Available at: https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.html (Accessed:20.05.2018).

3 Ministry of education and science, Republic of Kazakhstan (MoES, 2013). Implementation of BP in Kazakhstan. [Electronic resource]. Available at http://naric-kazakhstan.kz/en/implementation-of-the-bp/2013-01-22-06-53-44 (Accessed: 23.03.2016). - Internet resources

4 Ministry of education and science, Republic of Kazakhstan (MoES, 2010). State program of education development for 2011-2020. [Electronic resource]. Available at www.akorda.kz. -

5 Ministry of National Economy (2014). The number of registered disabled people according to regions of Kazakhstan. [Electronic resource]. Available at: http://www.stat.gov.kz/faces/wcnav_externalId/homeNumbersSocialPolicy?_adf.ctrl-state=2erirtwnq_38&_afrLoop=27488974740405788#%40%3F_afrLoop%3D27488974740405788%26_adf.ctrl-state%3D1094hu80y3_4(Accessed:15.03.2016). – Internet resources.

6 United Nations, (2004). Manifesto for a United Nations Convention on the Rights of People with Disabilities.[Electronic resource]. Available at: http://www.un.org/esa/socdev/enable/rights/wgcontrib-wbu.htm (Accessed:23.03.2016).

7 UNESCO. Education for All. Global Monitoring Report. (2011) The hidden crisis: Armed conflict and education, Paris. UNESCO. [Electronic resource]. Available at: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000190743 (Accessed: 2011).

8 UNESCO. (2009). Policy guidelines on inclusion in education. Paris: UNESCO. [Electronic resource]. Available at: http://www.inclusive-education-in-action.org/iea/dokumente/upload/72074_177849e..pdf (Accessed: 15.04.2016)/

9 Ainscow, M., &Sandill, A. (2008). Developing inclusive education systems: the role of organisational cultures and leadership. International Journal of Inclusive Education, 14(4), 401-416.

10 Popova, L. A. (2013, October 08). Inkluzivnoeobrazovanie: voprosyotveti [Inclusive education: questions and answers]. [Electronic resource]. Available at: from:http://www.open-school.kz/glavstr/inclusiv_obraz/inclusiv_obraz_129_1.htm - (Accessed: 08.10.2013)

11 Ministry of education and science, Republic of Kazakhstan (MoES, 2007). The law on Education of Kazakhstan (2007).[Electronic resource]. Available at: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36484185#sub_id=200 (Accessed:15.02.2016)

12 Bishop, D., &Rhind, D. J. (2011). Barriers and enablers for visually impaired students at a UK Higher Education Institution. British Journal of Visual Impairment, 29(3), 177-195.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ

БАЙМУХАНОВА К.
магистрант, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

Современная казахстанская система образования, подчиняясь требованиям времени, переживает период бурного развития инновационной деятельности. В ходе этого процесса возникло противоречие между быстро меняющимся содержанием образования и отстающим от него по темпам совершенствования управлением образованием. Безусловная необходимость исполнения Закона «Об образовании» требует профессионализма деятельности руководителей школ, расширения диапазона их знаний, формирования новых управленческих навыков. Решение этой задачи должно приводить к изменению системы внутришкольного управления, созданию комплекса управленческих новшеств, способствующих развитию школы.

Процесс управления всегда имеет место там, где осуществляется общая деятельность людей для достижения определенных результатов. Поскольку школа – социальная организация и она представляет собой систему совместной деятельности людей (педагогов, учащихся, родителей), то целесообразно говорить об управлении ею.

Основная задача управленческой деятельности заключается в установлении эффективных взаимосвязей и отношений в руководимом коллективе, обеспечивающих успешное достижение определенных целей, стоящих перед конкретной организацией. Иными словами, основная цель управления состоит в реализации субъектом руководящей деятельности аналитико-конструктивных, деятельностно-регулятивных и оценочно-корректировочных функций.

Школа – исключительно сложный и весьма разветвленный по своей внутренней структуре механизм, который может успешно функционировать только при условии, если каждое его отдельное звено и подразделение будут действовать слаженно и эффективно. Наличие такой разветвленной структуры управленческих органов в школе требует организации их правильного взаимодействия, координации их работы и эффективного выполнения каждым из этих органов и подразделений своих специфических функций. Трудно, например, добиваться высоких результатов в обучении и воспитании, если педагогический коллектив школы не будет иметь

единой линии и согласованности в работе, если он не будет сплочен четко очерченными целями.

Педагогическая система является самостоятельной развивающейся и управляемой целостностью, состоящей из ряда компонентов. Управление педагогической системой, с одной стороны, сохраняет ее целостность, с другой – позволяет изменять, влиять на действие отдельных ее компонентов. Управление предполагает осуществление субъектом управления ряда последовательных операций: подготовку и принятие решений (директив, планов, законов, правил и т.д.), организацию выполнения решений и контроль за их выполнением, подведение результатов. Значительный вклад в изучение проблематики внесли Ю. А. Конаржевский, В. С. Лазарев, М. М. Поташник, П. И. Третьяков, Т. И. Шамова и др., исследования которых обусловили формирование новых подходов к педагогическому менеджменту.

Научная основа педагогического менеджмента Современная педагогическая наука и практика стремятся осмыслить целостный педагогический процесс с позиций науки управления, придать ему строгий научно обоснованный характер. Справедливо утверждение многих отечественных и зарубежных исследователей о том, что управление реально и необходимо не только в области технических, производственных процессов, но и в сфере сложных социальных систем, в том числе педагогических. Термин «управление» появился в науке и практике не так давно. Понятие «управление» происходит от древнеанглийского « manage», которое произошло от латинского слова «манус», что означает «рука». С понятием «управление» в педагогическом менеджменте применяется слово «руководство». В современной науке и практике эти понятия выступают как идентичные, взаимозаменяемые. Главная цель менеджмента – получить желаемые результаты на основе согласованных действий многих людей.

Менеджмент – система управления производством, применяемая с целью повышения его эффективности. Менеджмент является прежде всего процессом управления людьми. А.Файоль пишет: «управлять – это вести предприятие к цели, пытаясь наилучшим образом использовать его ресурсы, а значит: предвидеть организовывать распоряжаться согласовывать контролировать.» Исходя из того, что менеджмент вообще можно понимать как умение руководителя или педагога добиваться поставленных целей, используя труд, интеллект и мотивы поведения других людей. Педагогический менеджмент – это комплекс принципов, методов, организационных форм и

технологических приемов управления педагогическими системами, направленный на повышение эффективности их функционирования и развития. Под образовательным процессом понимают совокупность 3-х составляющих: учебно-воспитательного учебно-познавательного самообразовательного процессов. Педагогический менеджмент имеет свою специфику и присущие только ему закономерности. Эта специфика выражается, прежде всего, в своеобразии предмета, продукта, орудия и результата труда менеджера. Предметом труда менеджера образовательного процесса является деятельность управляемого субъекта, продуктом труда – информация, а орудием труда – слово, речь. Поиск путей преодоления противоречий в педагогическом менеджменте – актуальная проблема как теории, так и практики педагогики.

Одна из проблем образования – несоответствие знаний и квалификации педагогов, специалистов и школьных менеджеров современным требованиям в области содержания образования, педагогических технологий, а также технологий управления образовательными учреждениями. Проблема эффективности управления педагогом воспитательно-образовательным процессом в учебных заведениях может быть решена только при условии обеспечения высокой компетентности и соответствующего профессионального мастерства каждого педагога. Компетентность педагога как субъекта менеджмента характеризуется его готовностью к выполнению профессиональных функций, гармоничным единством социальных установок и его психолого-педагогической подготовки. Главное в характеристике его личности – это знание предмета, эрудиция и педагогическое (методическое) мастерство в первую очередь. Образовательный процесс – это целостная педагогическая система.

Управление им также требует системного подхода. Однако образовательный процесс – это не только и не столько сумма или набор каких-то последовательных элементов, а целенаправленная учебно-воспитательная деятельность. Этот процесс не только управляется, но и самоуправляется. Наблюдение, анализ и оценка эффективности реального образовательного процесса с позиций системного деятельностного подхода – важнейшее условие реализации научного подхода как в теории, так и в практике педагогического менеджмента. В целом, образовательный процесс, как деятельностная система, находится постоянно в непрерывном развитии, обладая колоссальной способностью к

самосовершенствованию при условии четкой, научной организации управления им, и, наоборот, – проявляет склонность к деградации – при отсутствии или плохой организации управления этим процессом.

Управлять познавательным и самообразовательным процессом – это значит в первую очередь направлять, помогать, поправлять на основе четкого планирования, организации и контроля этого процесса в целом. Специфика предмета, продукта, орудия и результата труда педагогов обуславливает и разработку специфических целей, принципов, методов и приемов их управленческой (менеджерской) деятельности. Исходя из определения педагогического менеджмента, мы видим, что он, как и всякая деятельность, имеет целенаправленный характер. Основные задачи педагогического менеджмента как деятельностной системы определяется следующим:

во-первых, отражают периодичность и последовательность как отдельных действий исполнителя, так и всей деятельности в целом;

во-вторых, предусматривают методику и правила выполнения отдельных видов работы на конкретный отрезок времени;

в-третьих, определяют требования к качеству результата деятельности и эффективности способов достижения намеченных целей с учетом оптимальности затраченных усилий, средств и времени;

в-четвертых, устанавливают требования к составу и квалификации исполнителей, определенных для конкретной деятельности;

в-пятых, определяют количество необходимой информации и ее основные источники;

в-шестых, определяют и предусматривают основные правила контроля и учета хода и результатов деятельности исполнителей.

Одной из главных задач менеджмента является установление целей, ради достижения которых формируется, функционирует и развивается организация как целостная система. Целеполагание – это исходный момент в деятельности менеджера, приобретающий все большее значение в условиях развивающейся рыночной экономики, которая влияет и на развитие рынка педагогических услуг. В теории менеджмента различают три принципиально различных инструмента управления: организация, иерархия управления, где основное средство – воздействие на человека сверху (с помощью основных функций мотивации, планирования, организации и контроля деятельности, а также распределения материальных благ); культура управления (т.е. вырабатываемые и признаваемые обществом, образовательным учреждением, группой людей

ценности, социальные нормы, установки, особенности поведения); это рынок, рыночные (т.е. основанные на купле-продаже продукции и услуг, на равновесии интересов продавца и покупателя) отношения.

В социальных и экономических системах эти три компонента всегда сосуществуют, а облик социально-экономической организации общества определяется тем, какому из названных инструментов отдается преимущество. Общая тенденция в менеджменте проявляется в стремлении к неформальным, демократичным, гибким способам и методам управления. Менеджмент используется не столько как система власти в виде иерархической пирамиды, сколько как ресурс развития горизонтальной организационной системы.

В нашей стране руководитель (директор школы и т.д.) до сих пор назначался на должность на основе оценки своих профессиональной готовности к выполнению функций учителя, воспитателя. В результате он становился организатором деятельности производственных единиц (школ и т.п.), руководителем производственной деятельности. Менеджер же является организатором людей и должен иметь, кроме профессиональной, специальную подготовку в области искусства управления людьми. Внедрение педагогического менеджмента в практику деятельности современного образовательного учреждения вызвано необходимостью осуществления адекватного управления в условиях реформирующегося казахстанского образования, когда образовательные учреждения уходят от единообразия, предоставляют населению вариативные образовательные услуги, развиваются, на основе демократизации, участвуют в инновационных процессах. Но такое значительное изменение объекта управления – школы, дошкольного образовательного учреждения и т. д. – требует изменения и субъекта управления. Педагогический менеджмент в работах некоторых современных авторов выступает как комплекс принципов, методов, организационных форм и технологических приемов управления образовательными системами, направленный на повышение их эффективности.

Управление педагогическим коллективом Педагогический менеджмент – это совокупность принципов, методов и технологий, используемых в учебном процессе и направленных на совершенствование системы обучения. Менеджмент в ОУ включает в себя: прогнозирование и планирование деятельности образовательного учреждения; правильную постановку целей и их ранжирование по степени важности и фактору времени; рациональную

расстановку кадров, распределение обязанностей, установление связей между подсистемами и управление этими связями; организацию образовательной информации и эффективности ее использования; всесторонний контроль, анализ и своевременную реакцию на изменение внутренней и внешней среды для предупреждения или скорейшей ликвидации недостатков; систему повышения квалификации, опыта и мастерства менеджеров вуза. Сущность управления образованием заключается в поддержании целенаправленности и организованности учебно-воспитательных процессов в системе образования. Подчиняясь общим закономерностям социального управления, управление образованием имеет специфические особенности, заключающиеся в способах постановки и достижения социально значимых целей в конкретных условиях. Управление внутри образовательного заведения представляет собой целенаправленное, сознательное взаимодействие участников педагогического процесса как изучения объективных закономерностей этого процесса для достижения оптимального результата. Его объектом являются учебно-воспитательные процессы и обеспечивающие их программно-методические, кадровые, материально-технические, нормативно-правовые, социальные условия. Субъектами управления системой образования в данном случае выступают Министерство образования Республики Казахстан управления образования, области или города, а также районные отделы образования. Общеобразовательная школа как сложная динамическая социальная система выступает объектом внутришкольного управления. Внутришкольное управление представляет собой целенаправленное, сознательное взаимодействие участников целостного педагогического процесса на основе познания его объективных закономерностей с целью достижения оптимального результата.

В научной теории управления используется понятие объект управления. Оно трактуется как область, сфера, в которой осуществляется управление. В качестве объектов управления могут выступать общеобразовательная школа, педагогический коллектив. Субъектом управления является тот, кто реализует управление – директор школы и его заместители. На практике довольно часто в качестве субъекта и объекта управления выступает система, определяемая как «система управления» («управляющая система»). В этом случае объект управления именуется «управляемой системой» Управление функционирующей школой предполагает поддержание потенциала и результатов деятельности. Целью управления в этом случае является создание условий для стабильной

реализации цели и миссии образовательного учреждения. В режиме функционирования объектом управления являются учебно-воспитательный (образовательный) процесс, а также процессы его обеспечения например, работа с педагогическими кадрами (планирование, организация, контроль, регулирование, аттестация, повышение квалификации), работа с обучающимися (для школ – организация и становление ученического самоуправления, поддержание на стабильном уровне всех достижений в трудовом, патриотическом, эстетическом, правовом и др. воспитании, работа с родителями и т.д.). Объект требует от администрации обеспечения порядка, стабильности, неизменности содержания и организации учебно-воспитательного процесса, преемственности в управляющей системе школы, методах управления. Субъектом управления является администрация общеобразовательного учреждения (директор и его заместители). Реальные права сосредоточены только в руках директора и его заместителей; администрация может прислушаться к мнению органов самоуправления, учесть его, иметь с этими органами вполне цивилизованные взаимоотношения, но право принятия решения остается за администрацией. Функции учительского, ученического и родительского самоуправления слаборазвиты. Принцип единоначалия превалирует над принципом коллегиальности в управлении, но это ни в коем случае нельзя рассматривать как отрицательный момент, если описанный субъект обеспечивает цели школы, работающей в режиме функционирования. Функциональные обязанности и права субъектов каждого уровня систематизированы. Организационная структура управления стабильна в течение всего учебного года; горизонтальная координация связей и отношений в ней достаточно жесткая, негибкая, новые связи не возникают, так как в этом не видится необходимости. Для образовательных учреждений, не выходящих за рамки стабильного функционирования, характерны линейно-функциональные структуры управления, которые хорошо приспособлены именно к работе в стабильной, привычной, предсказуемой ситуации. В функционирующем общеобразовательном учреждении, как правило, постоянно применяются те управленческие технологии, которые опираются на планирование и жесткий контроль. Организационный механизм управления предполагает цикличность, четкую последовательность действий, их повторяемость, воспроизводимость, нацеленность на получение уже известного, ранее полученного эффекта; подходы в работе в основном эмпирические, интуитивные или на основе

личного опыта. Чаще всего субъекты управления слабо владеют умениями педагогического анализа, не знакомы с отечественными или зарубежными управленческими концепциями, не используют достижений научной теории управления и управленческой практики. Продуктами управления являются: управленческие решения, принимаемые в рамках циклограммы деятельности образовательного учреждения; организация – устоявшаяся структура образовательного учреждения как организации, режим, порядок, структура работ и заданий, организация времени и пространства; руководство – устоявшиеся отношения, мотивация, вовлеченность в работу; контроль и регулирование – сложившиеся знания о положении дел, способы корректировки, обратные связи и т.д. Качество управленческой деятельности и эффективность управления определяются по коэффициенту полезного действия при использовании имеющихся возможностей функционирующего образовательного учреждения и рассматриваются в рамках полного исполнения плана и статистической отчетности по выполнению его основных разделов.

Таким образом, исходя из того, что менеджмент – совокупность принципов, методов, средств и форм управления, т.е. – сплав науки и искусства управления людьми и социальными процессами можно сказать, что педагогический менеджмент – комплекс принципов, методов, организационных форм и технологических приемов управления педагогическими системами, направленный на повышение эффективности их функционирования и развития.

В управленческой деятельности важно опереться на опыт и знания коллег, организовать их на разработку и обсуждение решений, сопоставить разные точки зрения, провести их обсуждение и принять оптимальное решение. Коллегиальность вместе с тем не исключает личной ответственности каждого члена коллектива за порученное дело. Взаимодействие педагогического и ученического коллективов в отношении изменения содержания учебно-воспитательного процесса регулируется на основе государственных образовательных стандартов, включающих республиканский, региональный и школьный компоненты, а также уставом общеобразовательного учреждения.

ЛИТЕРАТУРА

1 Бабанский В.К. Рациональная организация учебной деятельности // Избр. пед. труды. М, 2007.

2 Бертон В. Принципы обучения и его организация. М, 2006.

3 Гаврилин А.В. Система «директор-педагог»: единомышленники, противники, равнодушные //Директор школы. – 1994. - №2. - С.2-10.

4 Поташник М., Моисеев А. Управление современной школой //Директор школы. – 1997. - №6. – С.34-40 Источник: http://5fan.ru/wievjob.php?id=99616

5 Давыдова Т.И, Давыденко Т.М., Шибанова Г.Н. Управление образовательными системами. М.: Изд.центр «Академия», 2006.

6 Хафизова А.М. Педагогический менеджмент как особый вид управленческой деятельности // Фундаментальные исследования. – 2005. – №3 – с.93-94

РАЗВИВАЮЩИЕ И ДИАГНОСТИЧЕСКИЕ ЗАДАНИЯ НА ОСНОВЕ СЕРВИСА LEARNINGAPPS.ORG КАК ЭФФЕКТИВНОЕ СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА УЧАЩИХСЯ

БЕЙСЕКОВ Р. А.
учитель, СШ № 4, г. Аксу

В настоящее время актуальной является проблема активизации учебной деятельности учащихся, поэтому важная роль в процессе обучения отводится интерактивным технологиям обучения. Согласно программеправительства «Цифровой Казахстан»одним из направлений цифровизации образования является внедрение в практикуучителя различных информационно-коммуникативных технологий (ИКТ). Применение на уроках различных продуктов ИКТ повышает интерес и мотивацию у учащихся к изучению школьного предмета. Это в свою очередь повышает качество полученных знаний.

Что учитель обычно из ИКТ применяет на уроке? Это чаще всего программа PowerPoint или ActivStudio для составления флипчартов. Первая программа больше носит информативный характер представления какой-либо темы на уроке. Вторая же программа предназначена не только для представления информации, но также можно применять для проверки знаний. Трудностью же работы в этой программе является сложность составления различных проверочных заданий, которая забирает много времени. Ни каждый учитель обладает навыками работы в программе ActivStudio. Чтобы показать или применить разработанное задание или информацию требуется, чтобы была установлена программа.

Рассматривая данную проблему и изучив рынок образовательных предложений, пришёл к выводу, что заданий в электронном формате, который учитель смог бы использовать на уроке ничтожно мало. Сегодня с переходом на обновленную систему образования от учителя требуется на каждом уроке применять формативное оценивание учащихся. Сейчас все школы оснащены проекторами, интерактивными досками, подключены к интернету и это не должно простаивать. Этот вопрос меня волновал.

Побывав на одном из семинаров по использованию информационно-коммуникационных технологий на уроках, я узнал о социальном образовательном сервисе Learningapps.org. Считаю это выходом, во-первых, он намного проще в составлении заданий, поскольку есть готовые шаблоны. Во-вторых, можно воспользоваться уже готовыми заданиями составленными другими учителями. Благодаря этому сервису процесс обучения может стать не просто интересным для учителей и обучающихся, но и позволит им подняться на очередную ступень в освоении информационно-коммуникативных технологий.

Изучив все возможности этого образовательного сервиса (Learningapps относится к социальным проектам Web 2.0), увидев, что он слабо представлен у нас в Казахстане, в частности по истории Казахстана, очень мало заданий, тогда принял решение создавать упражнения, которые можно применить на уроках истории. Начав использовать на уроке разработанные задания увидел высокий интерес учащихся к их выполнению и запоминанию ответов. Это в дальнейшем им помогло в выполнении заданий СОР и СОЧ.

Основная задача моего проекта:

1 Опубликовать задания для учащихся с 5 по 9 классы;

2 Увеличить базу заданий по истории Казахстана в сервисе Learningapps;

3 Повысить качество знаний по предмету на своих уроках.

Немного о программе Learningapps.org – это площадка, на которой можно создавать различные интерактивные задания для урока, а также в качестве домашнего задания (ленты времени, викторины, упражнения, пазлы, кроссворды, и т.д.) по разным предметам. Используя шаблоны этого сайта, созданы разнообразные дидактические материалы для урока по Всемирной истории и истории Казахстана, которые можно применять на всех этапах урока: изучения нового материала, обобщения,закрепления. Выполняя любое задание сразу можнопроверить свои знания. При необходимости можно

несколько раз пока не усвоишь правильные ответы. Для создания заданий необходимо регистрация на сайте. На сайте Learningapps вы найдете много шаблонов на выбор для создания различных диагностирующих и развивающих интерактивных упражнений, открыв который, можно создать игру или задание. Можно выбрать уже готовые задания и воспользовавшись функцией «Создать подобное приложение» сделать своё (вопросы, ответы, изображения и т.д.).

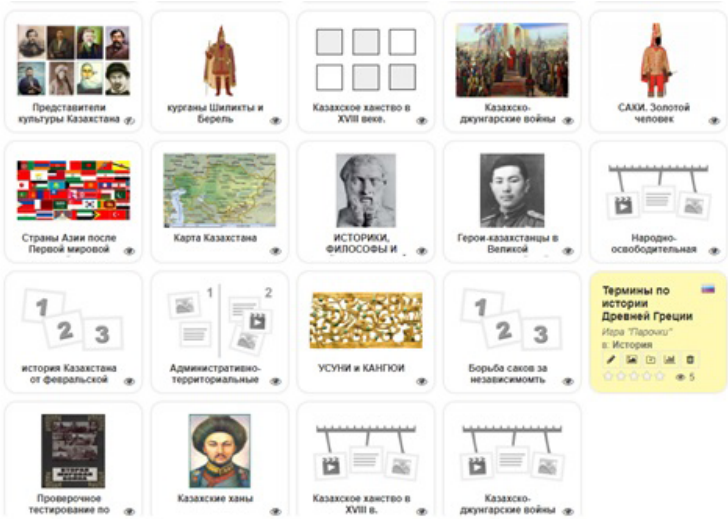

Часть моего аккаунта на сервисе Learningapps.org.

Рисунок 1

Мною разработаны более 20 различных заданий в данном образовательном сервисе.

Ниже предлагаю ознакомитьсясготовыми интерактивными заданиями, которые вы найдете на моей страничке.

Пазл «Угадай-ка» (например: «Страны Азии после I Мировой войны»).

Найди пару. Упражнение на сопоставление, в котором нужно соединить текст, картинки, т.е. установить между ними смысловые связи (например:«Казахские ханы», «Историки, философы и ученые древней Греции», «Деятельность российских чиновников в Казахстане»).

Сортировка картинок. С помощью данного шаблона можно создать пары: тексты, изображения, аудио или видео (например, «Национальные музыкальные инструменты», «Представители культуры Казахстана в XIX в.»).

Заполни пропуски. С помощью этого шаблона можно напечатать или вставить текст и убрать ключевые слова зашифровав их цифрами. Качестве ответа можно предложить выбрать ответ из предложенных (например: «Саки. Золотой человек», «Казахско-джунгарские войны»).

Расставь по порядку. С помощью этого шаблона можно расположить в правильном порядке тексты, видео, картинки и аудио (например: «Казахско-джунгарские войны», «История Казахстана от февральской революции до ВОВ», «Борьба саков за независимость»)

Классификация. Этот шаблон поможет создать от 2 до 4 групп, где можно предложить различные слова, термины, понятия, которые должны быть соотнесены к предложенным ответам (например, «Курганы Шиликты и Берель», «Усуни и Кангюи», «Каменный век на территории Казахстана», «Депутаты I и II Государственной Думы из казахов»).

Упражнение «Где находится это?» с помощью этого шаблона учащиеся проверяют свои знания по карте (например, «Карта Казахстана»).

Хронологическая линейка. С помощью этого шаблона можно настроить хронологию событий и проверить учеников на знание дат (например, «Народно-освободительная борьба в XVIII-XIX вв.», «Казахское ханство в XVIII в.», «Казахско-джунгарские войны»).

Игра «Парочки». Классическая игра «Парочки» с использованием не только картинок, но и текста (например, «Казахское ханство в XVIII в.», «Термины по истории Древней Греции»).

Кроссворд. Создание классического кроссворда с добавлением фонового изображения. Предусмотрено впечатывание слов в сетку кроссворда. По данному шаблону мною будут выложены задания чуть позже. Но сайте есть готовые (например).

Кто хочет стать миллионером: данный шаблон можно использовать на внеклассных мероприятиях, например на методической неделе истории.

Скачки. Здесь предлагается тест, который можно решить, индивидуально соревнуясь с компьютером, либо выбрать соперников. Цель игры, как можно быстрее ответить на вопросы теста и прийти первым к финишу (например, «ШоканУалиханов»).

Викторина и викторина с выбором правильного ответа (например: «Вторая мировая война»).

Предлагая учащимся игровые формы проверки знаний, такие как «Скачки», «Виселица» (там на самом деле цветок с листочками, которые отрываются по мере неправильного ответа), «Кто хочет стать миллионером» помогают завлечь учащихся с низкой мотивацией и повысить их активность на уроке.

Если вы в дальнейшем решили в свое упражнение внести изменения, это, возможно, поскольку есть функция «Переработать упражнение». Можно сохранить незаконченное упражнение, но при этом будет доступно автору для редактирования, но не видно другим пользователям.

Если вам понравилось чужое приложение, есть также функция «Запомнить и положить в мои упражнения».

На уроках истории я чаще всего применяю упражнения на распределение и классификацию, «найди пару».

Для организации учебной деятельности при помощи сервиса Learningapps.org выделяю следующие способы:

1 Для активизации познавательной деятельности учащихся;

2 Для изучения и закрепления материала;

3 В качестве домашнего задания.

Можно организовать работу учащихся по представлению своих результатов с помощью этого сервиса.

В Learningapps можно создать аккаунты для учеников и сформировать списки классов для дистанционного обучения (виртуальный класс).

Преимущества сервиса Learningapps:

- Готовые шаблоны для создания упражнений;
- Быстрая проверка выполнения заданий;
- Можно использовать с любых мобильных устройств, достаточно сфотографировать QRкод или использовать ссылку.

Недостатки сервиса:

- Задания невозможно скачать и использовать без выхода в Интернет;
- Встречаются задания, которые сделаны некорректно, либо содержат ошибки.

Применение сервиса LearningApps.org в учебном процессе позволяет мне существенно повысить мотивацию учащихся на уроках истории, качество обучения, подготовить урок или внеклассное мероприятие на новом высоком уровне: сделать его

более интересным, интерактивным, личностно ориентированным, результативным.

При выполнении интерактивных заданий у учащихся любой возрастной группы повышается восприятие и запоминание информации, увеличивается результативность работы памяти, более интенсивно развиваются такие интеллектуальные и эмоциональные свойства личности, как – устойчивость внимания, умение его распределять, способность анализировать, классифицировать. Таким образом, задания развивающего и диагностического характера, созданные в сервисе LearningApps.org является эффективным средством повышения познавательного интереса учащихся, а также повышает качество усвоения материала по предмету.

ЛИТЕРАТУРА

1 Государственный общеобязательный стандарт основного среднего образования от 31 октября 2018 года № 604

2 Руководство для учителя. Использование информационно-коммуникационных технологий в преподавании и обучении. - Астана НИШ, 2017. –147 с.

3 Патаракин Е. Д. Социальные сервисы Веб 2.0 в помощь учителю. - М: Интуит.ру, 2007. - 64 с.

МНОГОУРОВНЕВАЯ МОДЕЛЬ КОНТРОЛЯ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ В ВУЗЕ

БЕКСОЛТАНОВА Ә. Б.
магистр, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар
ОСПАНОВА Н. Н.
к.п.н., профессор, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

Тестирование когнитивного уровня студентов является главной целью системы оценивания в любых образовательных институтах. Когнитивная область таксономии Блума является одной из трех областей, предложенных Бенджамином Блумом в 1956 году,которая активно применяется во многих областях науки, в том числе информатике.Данная работа посвящена предметной области компьютерного программирования.Таксономия Блума, классифицирует различные уровни процесса обучения, через которые проходит студент в зависимости отустановленных целейобразовательной программы. В образовательной среде, где

учителя и педагоги с разными задачами и методами обучения преподают множество программ и модулей, согласованность оценки по всем модулям также становится основной задачей.

Существует много различных методов оценки знаний для контроля успеваемости студентов. Тем не менее, письменный экзамен является наиболее распространенным подходом, используемым во всех высших учебных заведениях. Таксономия Блума получила широкое признание в качестве руководства при разработке экзаменационных вопросов, относящихся к различным уровням познания с целью определения когнитивных качеств студента во время письменного экзамена.

Когнитивная область таксономии Блума – это многоуровневая модель классификации мышления в соответствии с шестью уровнями сложности познания [1, с. 3]. Блум определил 6 уровней когнитивной сферы: знания, понимание, применение, анализ, синтез и оценка. Первый уровень – Знания, является самой простой формой познания, в то время как последний уровень – Оценка является абстрактной и самой сложной формой когнитивного навыка.

Ниже подробно описаны все уровни таксономии Блума:

Уровень – Знания:

Также известен как «вызывание из памяти изученной информации» [2, с. 63]. Этот уровень служит нижним уровнем или начальным уровнем иерархии. Это уровень, на котором студенты запоминают факты или вспоминают материал, который они изучали ранее на занятиях. Вопросы по информатики в этой категории имеют критерии вспоминания конкретной информации из предыдущих уроков, определения вычислительных терминов, методологий и процессов, описания концепций и явного перечисления информации из вопросов [3, с. 270].

Примеры:

а) Перечислите все узлы в левом поддереве узла М.

б) Опишите ключевые свойства двоичного дерева.

в) Что такое глобальная переменная?

Уровень – Понимание:

Блум описывает этот уровень как понимание значения информации [2, с. 73]. Способность интерпретировать, переводить, экстраполировать, классифицировать, объяснять – ключевые понятия этого уровня. Вопросы по информатики [4, с. 157] в этой категории могут включать работу с алгоритмами (например, запись выходных данных программы), объяснение процессов и потоков программы и предоставление примеров для иллюстрации концепции или алгоритма.

Примеры:

а) Определите значение x после запуска этого фрагмента кода:

```
x=2; y=0;

while (y<30) {x++; y=y+5}
```

б) Определите что выведет этот фрагмент кода:

```
x=2; y=0;
while (y<30) {x++; y=y+5}
```

в) Опишите 4 типа связи в разработке программного обеспечения.

Уровень – Применение:

Применение определяется путем использования концепции к определенному сценарию [5, с. 263]. Вопросы для информатики в этой категории имеют следующие критерии: понять концепцию и использовать ее для решения новыхпроблем.

Примеры:

а) Напишите программу с применением оператора if, чтобы вычислить и отобразить среднее число из множества из n чисел. Расчет следует выполнять только в том случае, если n больше 0, иначе должно быть выведено сообщение об ошибке.

б) Для компании XYZ будет разработана система программного обеспечения. Клиент не уверен, какой должна быть конечная система. Какая модель разработки программного обеспечения подойдет для этого проекта? Обоснуйте свой выбор модели разработки программного обеспечения.

в) Напишите цикл for, который выведет следующие данные на экран:

```
0 1
12
24
38
416
532
664
```

Уровень – Анализ:

Этот уровень требует от учащихся разбивать информацию на более простые части и анализировать каждую из них. Это может подразумевать рисование отношений, предположений, различение или классификацию частей. Вопросы по информатике должны содержать следующее: подразделить алгоритм программы на классы, компоненты или методы; систематизировать элементы для достижения цели; распознавать компоненты разработки и различать не связанные компоненты [4, с. 159]. Кроме того, студент должен быть в состоянии объяснить, что именно происходит с памятью, когда коды выполняются построчно.

Примеры:

а) Описать, как класс BookList может быть реализован с использованием массива.

б) Учитывая, что в команде пять человек, подсчитайте количество необходимых путей коммуникации.

в) Сравните и сопоставьте Каскадную модель (Waterfallmodel) иГибкую методологию (Agile Model) разработки.

Уровень – Синтез:

Если студент достигает этого уровня, он должен быть в состоянии интегрировать и объединять идеи или концепции, переставляя компоненты в новое целое (продукт, план, образец или предложение). На этом уровненеобходимо предоставить студентам возможностьнаписать программу, основанную на предыдущем уровне, путем написания полной программы или создания новых альтернативных методов или алгоритмов для решения проблемы [3, с. 272].

Примеры:

а) Создать программу на языке Java, которая считывает строки из текстового файла в подходящую структуру данных, сортирует список по возрастанию, отображает список на экране и сохраняет список в отсортированном порядке в текстовом файле. Обоснуйте свой выбор структуры данных.

б) Напишите программу, которая предлагает пользователю ввести массу двух тел и расстояние между ними. Затем программа должна вывести на экран силу притяжения между телами.

в) Разработать архитектуру системы программного обеспечения на основе требований, определенных в документе «Спецификация требований к программному обеспечению».

Уровень – Оценка:

Это последний уровень, где оценивается способность студентов судить, критиковать и принимать решения о ценности идей или материалов.Вопросыпо информатике интерпретируется проверкой кодов, то естьопределить соответствует ли код заданным требованиям тестирования [4, с. 160]. Этот уровень также включает в себя комментирование качества кодов на основе стандартов или критериев исполнения.

Пример:

а) Обоснуйте концепцию наследования и приведите примеры.

б) Какой из двух алгоритмов, пузырьковая сортировка или быстрая сортировка, является более эффективным? Обоснуйте свой ответ.

в) Учитывая три возможных подхода к реализации определенной задачи, расскажите о возможных преимуществах и недостатках каждого подхода.

Таксономия Блума – это классификация целей обучения, которые педагоги ставят перед учениками. В данной статье были рассмотрены аспекты применения таксономии Блума при разработке экзаменационных вопросов для студентов изучающих информатику. Эта концепция поможет педагогам в разработке эффективных экзаменационных систем и способствует качественной оценке уровня знаний обучающихся.

ЛИТЕРАТУРА

1 Forehand, M. (2011). Blooms Taxonomy. Emerging perspectives on learning, Teaching and Technology, 1-10. [на англ. яз.].

2 Bloom, B.S. Taxonomy of Educational Objectives – Handbook 1 Cognitive Domain, London. Longman. (1956).[на англ. яз.].

3 Scott, T. (2003). Bloom’s Taxonomy Applied to Testing in Computer Science Classes. Consortium for Computing Science in Colleges: Rocky Mountain Conference. (October 2003) 267-274.[на англ. яз.].

4 Thompson, E., Luxton-Reilly, A., Whalley, J. L. Hu, M., P. Robbins. (2008). Bloom’s Taxonomy for CS Assessment. Proceeding Tenth Australasian Computing Education Conference (ACE 2008), Wollongong, Australia. 155-162.[наангл. яз.].

5 Starr, C.W., Manaris, B., & Stalvey, R.H. (2008). Bloom’s Taxonomy Revisited: Specifying Assessable Learning Objectives in Computer Science. SIGCSE ’08. Portland, Oregon, USA. March 12-15, 261-265.[на англ. яз.].

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ДАҒДЫЛАРЫН КЕЙС ӘДІСІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ДАМЫТА АЛАМЫН БА?

БИЛЯЛОВА А. Б.
жаратылыстану магистрі, мұғалім,
ХББ Назарбаев Зияткерлік мектебі, Павлодар қ.

Біздің мектептің миссиясына сәйкес педагогикалық ұжымның міндеті- құндылықтарды бойына сіңірген бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру үшін әрбір оқушының әлеуетін ашу болып табылады. Біздің оқушылар дамып келе жатқан әлемде бәсекеге қабілетті болу үшін олар ауқымды ақпараттан ең маңыздысын бөліп алып, саралап, салыстырып, өмірден мысалдар келтіріп, құбылмалы жағдайда сол білімдерін қолдана білуі тиіс. Сондықтан, NIS programm-даоқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамытуды талап етіліп, жас ерекшеліктерімен қатар тақырыптардың шиыршықтылығы ескерілген,сабақтың тиімділігін көрсететін критерийлері де өзгерді. Сол себепті зерттеудің мақсаты - кейс оқыту арқылы айқындалған мәселелік жағдайды 9 сынып оқушыларының шешу барысында зерттеушілік дағдыларын дамыту, сонымен қатар танымдық белсенділікті қалыптастыру болып табылады. Өз сабақтарымда келесі дағдыларды дамыту бойынша жұмыс істедім: гипотезаны болжау;жүйелендіру, топтастыру; себеп-салдар байланыстары негізінде тұжырымдарды қалыптастыру.

1 кезең. – Диагностика. Мен таңдап алған сыныпта өткен оқу жылында оқушылардың негізгі қорытындыларды тұжырымдауда қиындықтары бар екенің байқадым, кейін 2018-2019 жылғы оқу жылының 4 тоқсанында зерттеу құралы ретінде сауалнама жүргіздім, нәтижелері төменде көрсетілген:

2 кезең – Жоспарлау және қолдану. Бұл мәселені осы параллелде бірге жұмыс істейтін әріптестерімен талқылауға шығардым. Талқылау барысында 9, 10 сынып оқушылары да осындай қиындықтардың кездесетіні анықталды, оның дәлелі сырты емтиханның 2 компонент нәтижелері. Оқушылардың жоғарыда көрсетілген мәселелеріне сүйене отырып, әріптестеріммен бірге, тиімді сабақта мұғалімнің әрекеті төмен болатың тәсілді қарастырдық, зерттеу жұмысының жоспарын құрдым. Негізгі фокус - өмірмен байланысқан мәселені орнатып, оқушыларға теориялық білімді практикада қолдануға мүмкіндік беру деп белгілеп алдым.

Оқыту әр оқушыға бағытталғандықтан, біздің мектеп психологтары жасаған сынып карталарын қолдандым. 9 «В»

сыныбында 10 оқушы, оның ішінде ауызша лингвистикалық ойлау дағдысы дамыған 2 оқушы, визуалды кеңістіктіктік қабылдау 2 оқушы, логикалық 3 оқушы, моторлы қозғалыстық 3 оқушы бар. Сонымен қоса, өзім байқағаным оқушыларда жоғары ойлау дағдылары аса дамымыған.

Жыл көлемінде сабақтарымды жоспарлау үшін сабақты зерттеу тақырыбын осы жылдың кәсіби даму мақсатымен байланыстырдым, және осы бағыт бойынша бар әдебиеттерді зерттедім, атап айтқанда авторлары Сурмин Ю, СидоренкоА, Лобода В «СИТУАЦИОННЫЙ АНАЛИЗ, или АНАТОМИЯ КЕЙС – МЕТОДА»; Андюсев Б. «Кейс-метод как инструмент формирования компетентностей», Долгорукова А. «Case-study как способ (стратегия) понимания».

Кейстерді пайдалану кезінде дайындық кезеңі маңызды, онда «кейс» құрастырылады және алдағы сабақ үшін әдістемелік құралдар дайындалады. Таныстыру кезеңінде мұғалім сыныпта жұмысты ұйымдастырады, оқушылар жағдаймен, оның ерекшеліктерімен танысады. Кейсті талдау кезеңінде негізгі мәселе қойылады, оны шешу бойынша ұсыныстар жасалады, зерттеу жұмыстары жүргізіледі, оқушылар өз болжамдарына талдау жүргізеді және қорытынды жасайды [1, 2, 3].

Аталған іс-әрекеттерді өз тәжірибеме енгізу кезінде күтілетін нәтиже ретінде оқушыларға арналған келесі дескрипторларға сүйендім:

- мәселені көреді, ақпаратты талдай алады;
- негізгі мәселелерді анықтай алады;
- балама шешу жолдарын ұсынады және оларды бағалай алады;
- зерттеудің мақсаттары мен міндеттерін тұжырымдай алады;
- тәжірибелік деректерді бағалай отыра жинай алады;
- берілген тапсырманы шешу үшін ақпаратты сұрыптай алады;
- маңыздылығы бойынша саралай алады;
- оңтайлы шешімді таңдап және эксперимент жоспарын жасай алады.

Гипотезаларды ұсыну дағдыларын дамыту үшін кейстерді құрастыруда оқушылардың жас ерекшеліктерімен қоса осы сыныптың ойлау дағдылары ескерілді, сонымен қатар мотивация үшін гипотезаларды ұсыну кезінде ынталандыру техникасын пайдаландым. Қарама-қарсы гипотезаларды тақтаға жазған болатынмын, сабақтың соңында оқушылар оларға қайта оралып, өздерінің болжамдарын бағалай алды. Болжамдары дұрыс болған оқушылар келесі сабақтарда көптеген болжамдар ұсынатының байқадым.

Оқушылар экспериментті саналы түрде жоспарлай алуы үшін сабақтан сабаққа алдымен топтарда, содан кейін жұп түрінде оқыту критерийлерінің негізінде дескрипторларды құрастыру тапсырмасы беріліп отырды, мұндай іс-әрекет оқушыларға зерттеу құрылымын көруге, әлсіз оқушыларға алгоритм ретінде қолдануға мүмкіндік берді. Оқушылар жүргізген зерттеулерден кейін «Мүмкін болатын» кейсін қолданып «Қортындыларын қаншалықты дұрыс деп ойлайсындар?» сұрағын қойып отырдым, сол арқылы нәтижелерін талдауға үйреттім.

3 кезең – Қорытындылар. «Мәселелік жағдай– практика - теория - айналада қолдану» кезеңдері бойынша жүргізілген зерттеуден кейін білім сапасының даму динамикасын зерттедім. Тоқсан бойынша бағалау жұмысында талдау, синтез және бағалауға арналған тапсырмалардың орындалу пайызы 2018-2019 оқу жылының 4 тоқсанымен салыстырғанда 18% - ға артты. Байқағаным оқушыларым теориялық білімдерді саналы менгергендіктен құбылмалы жағдайда сол білімдерін қолдана алады; сапалы есептерді шығара алады. Сонымен қатар оқушылардан тағы да сауалнама алдым, нәтижелері төмен көрсетілген:

Сабақтарымда қолданған кейстерде өмірлік жағдайлар қолданғандықтан, оқушылардың физикаға пән ретінде қызығушылықтары артты, яғни бұрын оқушыларда сыртқы мотивация (БЖБ және ТЖБ дайындалу) басым болса, енді ішкі мотивацияға көшу байқалды. Зерттеудің оң нәтижелері маған оны жалғастыру үшін негіз береді. Сонымен қатар, соңғы сауалнама бойынша, оқушылар себеп-салдар байланыстар негізінде өз зерттеулері бойынша қорытынды жазуға әлі қиналатынын атап өткен жөн.

Анықталған мәселелерді шешу үшін қадамдарым келесідей:

1. Әрбір оқушының сабаққа қатысып отыруын арттыру мақсатында салаланған қолдау көрсету және сабақты ұйымдастыру бойынша саралауды жалғастыру;

2. Оқушылардың себеп-салдар байланыстары негізінде қорытындыларды баяндау дағдыларын дамытуға бағытталған жаңа стратегиялар мен техникаларды іздестіру.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Сурмин Ю, СидоренкоА, Лобода В //«СИТУАЦИОННЫЙ АНАЛИЗ, или АНАТОМИЯ КЕЙС – МЕТОДА»: Центр инноваций и развития, Киев, 2002.

2. Андюсев Б. Е. Кейс-метод как инструмент формирования компетентностей // Директор школы. № 4. – С. 61-69.

3 Долгоруков А. Case-study как способ (стратегия) понимания. Практическое руководство для тьютора системы Открытого образования на основе дистанционных технологий. Под ред. А.Долгорукова. М.: Центр интенсивных технологий образования, 2002. С. 22-44.

ДИАГНОСТИКА И ПРОФИЛАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТРЕССА В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ

БРАУЭР И. Н.
магистрант, ПГПУ, г. Павлодар
ДЕМИДЕНКО Р. Н.
к.б.н., доцент, профессор, ПГПУ, г. Павлодар

В течении последних несколько десятилетий исследование стресса является наиболее актуальной и популярной темой в психологической науке и практике. Актуальность этой проблемы очевидна. Не вызывает сомнений, что повышение интенсивности и напряженности современной жизни проявляется на психологическом уровне в увеличении частоты негативных эмоциональных переживаний, реакций и приводит к формированию выраженных и длительных стрессовых состояний. В свою очередь, это вызывает повышение риска развития ряда заболеваний стрессовой этиологии – «стрессовых заболеваний».

В современных социокультурных условиях достаточно частые стрессовые факторы вызывают сложные условия, последствия которых создают барьеры в профессиональной деятельности, в том числе и в деятельности педагогов дошкольного образования. Проблема оптимизации взаимодействия в системе «учитель-ученик» занимает центральное место в педагогике. Большинство концепций образования отражают непрерывный поиск и усилия, прилагаемые педагогами и психологами в этом направлении. Однако существует и психофизиологический аспект решения этой проблемы. В настоящее время в основном обращают внимание на то, является ли выбранный педагогом режим обучения и воспитания оптимальным с точки зрения психологических и биологических критериев, но недостаточно внимания уделяется вопросу стрессоустойчивости педагога-воспитателя к критическим ситуациям.

Этой проблемой занимались такие видные психологи, однако, несмотря на наличие значительного количества работ, раскрывающих психологические проблемы стресса и стрессоустойчивости педагога (К. А. Абульханова-Славская, В. А. Бодров, А. М. Боковиков, П. Г. Зильберман, В. В. Журавкова, В. Л. Марищук, Л. М. Митина, Н.А. Подымов и др.), остается много вопросов, связанных с пониманием специфики стресса и стрессоустойчивости педагогов в процессе их профессиональной деятельности.

Это привело к цели нашего исследования-проанализировать особенности профессионального стресса в деятельности педагогов дошкольного образования.

В связи с целью определяются объект и предмет исследования.

Объект исследования-педагоги-воспитатели детских садов г. Павлодара.

Предметом исследования является профессиональный стресс в педагогической деятельности.

Гипотеза исследования. Мы предполагаем, что стрессоустойчивость педагогов дошкольного образования зависит от профессиональных факторов, в частности от стажа работы.

Для достижения поставленной цели и проверки гипотезы были определены следующие исследовательские задачи:

- проанализировать проблему стресса в психолого-педагогической литературе;
- выявить влияние профессиональных факторов (опыта и квалификации) на стрессоустойчивость педагога-воспитателя;
- проанализировать экспериментальные данные с целью выявления зависимости уровня профессиональной нагрузки от стажа и квалификации.

Методы исследования: теоретические: теоретический анализ литературы по проблеме стресса в психологии и педагогике; обобщение и систематизация опыта ученых; эмпирические: беседа, анкетирование, наблюдение, тестирование, методы математической статистики.

Современный человек в процессе жизни постоянно сталкивается с различными критическими ситуациями, которые вызывают стресс. Чтобы справиться с негативными обстоятельствами, он постоянно проводит внутреннюю работу по восстановлению душевного равновесия.

Многие люди испытывают стресс на протяжении всей своей жизни. Стресс влияет на поведение человека, его здоровье, отношения с окружающими и отношения в семье, его работоспособность.

Профессиональная деятельность человека влечет за собой стрессы, присущие той или иной профессии. У представителей профессий системы «человек – человек», в которых профессия педагога занимает одно из первых мест, стресс возникает чаще всего. Активность в условиях постоянного стресса порождает усталость, повышенную тревожность, ослабление умственных способностей, повышение артериального давления, пассивное отношение к работе, снижение уровня организованности, нарушения трудовой дисциплины, etc.in кроме того, стресс может способствовать эмоциональному выгоранию учителя.

Поэтому стресс является серьезной и актуальной проблемой в профессиональной деятельности педагога, а формирование стрессоустойчивости личности является важнейшей задачей профилактики профессиональной деформации.

Обзор основных современных источников по данной проблеме позволяет предположить, что стресс может описывать разнородные явления, такие как реакция на воздействие холода и услышанной критики, гипервентиляция легких в условиях форсированного дыхания и радости от успехов, усталость и унижение и др. [1].

«Состояние, в котором человек оказывается в условиях, препятствующих его самореализации», – определяет психическое напряжение (Ю. С. Савенко) [2].

Это определение во многом характеризует аспект профессиональной деятельности человека, процесс его самоактуализации. Причиной стресса может стать любое удивление, нарушающее привычный ход жизни.

При этом, по мнению Г. Селье, не имеет значения, приятна или неприятна ситуация, с которой сталкивается человек. Что имеет значение, так это интенсивность потребности в перестройке или адаптации личности. [3].

Исходя из этого, стрессоустойчивость – это совокупность личностных качеств, позволяющих человеку переносить значительные интеллектуальные, волевые и эмоциональные нагрузки, обусловленные особенностями профессиональной деятельности, без каких-либо вредных последствий для деятельности окружающих и их здоровья [4].

Для экспериментального исследования был определен контингент испытуемых. В качестве испытуемых выступили педагоги-

воспитатели ГККП «Ясли-сад № 19» и ГККП «Ясли-сад № 24» г. Павлодара. Всего было опрошено 30 человек. Выборка представлена как молодыми специалистами, так и преподавателями-стажерами.

Целью исследования явилось изучение особенностей профессионального стресса в деятельности педагогов дошкольного образования.

Для решения задач исследования использовались следующие психодиагностические методы – «шкала профессионального стресса» Д. Фонтана, диагностика «уровень эмоционального выгорания» В. В. Бойко, «оценка психической активности, интереса, эмоционального тонуса, напряженности, комфорта» Н. А. Курганова.

Для определения уровня профессионального стресса нами была выбрана методика Д. Фонтана «шкала профессионального стресса». Методика представляет собой анкету, состоящую из 22 вопросов. При интерпретации результатов используется ключ к шкале профессионального стресса. Баллы по всем 22 пунктам суммируются.

Применение методики «оценка психической активности, интереса, эмоционального тонуса, напряженности, комфорта» Н. А. Курганова позволяет оценить уровень психических состояний, то есть уровень психического функционирования на момент исследования и, соответственно, определить показатели психической активности, интереса, эмоционального тонуса, напряженности и комфорта. Результаты обрабатываются с использованием ключевых шаблонов. Анализ полученных результатов проводится путем сравнения измеренных пяти состояний между собой, а также между группой испытуемых.

Основываясь на шкале профессионального стресса Д. Фонтана, мы распределили результаты нашего исследования на три уровня профессионального стресса (Рисунок 1).

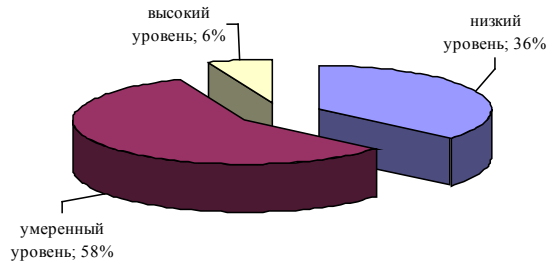

Рисунок 1 – Структура уровня профессионального стресса

Так, низкий уровень (11 человек) характеризуется тем, что профессиональный стресс не является проблемой в деятельности педагога, деятельность характеризуется активностью и удовлетворенностью; умеренный уровень (17 человек) - характерен для занятого и трудолюбивого профессионала, но длительное воздействие умеренного стресса приводит к снижению работоспособности и негативному воздействию на организм личности, поэтому необходимо снижать уровень стресса; высокий уровень (6 человек) определяет стресс как проблему, которая в процессе деятельности приводит к постоянному отрицательному результату и требует корректирующих действий, чем дольше вы продолжаете работать с этим уровнем стресса, тем сложнее будет корректировать выработанный стиль работы преподавателя, поэтому необходим тщательный анализ профессиональной жизни.

А также в ряде характеристик, присущих испытуемым были отмечены: неспособность перестать думать или переживать события дня, плаксивость, неспособность расслабиться по вечерам, нежелание знакомиться с новыми людьми и узнавать новые впечатления, очень сильное раздражение по поводу мелких событий, отсутствие энтузиазма даже по отношению к самым значительным и важным.

Таким образом, проявление признаков стресса у большинства испытуемых выражено. Отмечается повышенное состояние тревожности, потеря сил и расстройства вегетативной системы, что свидетельствует о развитии стадии истощения, когда мобилизованные для борьбы со стрессом источники истощаются и нуждаются в корректировке извне.

Важно отметить достаточно высокий уровень комфортности, который поддерживается высоким уровнем заинтересованности и эмоционального тонуса, это свидетельствует о достаточно высоком уровне внимательности и сосредоточенности, мобилизации сил и средств, что в свою очередь также косвенно подчеркивает формирование стадии стрессоустойчивости у педагогов дошкольного образования, фазы «резистентности».

Экспериментальное исследование выявило следующее:

- по результатам эксперимента были выявлены три уровня стрессоустойчивости педагогов;

- методы качественного анализа показали, что уровень стресса зависит от стажа работы педагога ДОУ: большинство педагогов с педагогическим стажем более 20 лет имеют высокий уровень профессионального стресса и синдром выгорания;

- наиболее тяжелыми стрессовыми ситуациями являются следующие (по степени важности): превышение объема выполненной работы в отведенное время; недооценка педагогической работы, как с точки зрения материального, так и морального вознаграждения;

- основными симптомами формирования синдрома эмоционального выгорания можно считать: снижение профессиональных обязанностей - уменьшение или облегчение профессиональных обязанностей, требующих эмоциональных затрат; эмоционально-нравственную дезориентацию-ограничение эмоционального воздействия и самооправдание, отстаивание своей стратегии; расширение сбережений эмоций - снижение эмоционального воздействия и в общении с семьей, друзьями и знакомыми.

Важно помнить, что стрессоустойчивость – это врожденное качество, она хорошо поддается тренировкам. Чтобы учитель не оказывал негативного влияния на тех, с кем он общается, и мог жить в мире с самим собой, вы должны заниматься собой, своими проблемами, т. е. начинать нужно с себя.

В рамках мероприятий, смягчающих влияние стресса на психическое и физическое здоровье личности педагога, выделяются: социальная поддержка, жизнестойкость, оптимизм, реактивность вегетативной нервной системы, релаксация, физкультура, полноценный отдых.

Таким образом, формирование стрессоустойчивости является залогом психического здоровья педагога. Путь к психическому здоровью – это путь к целостной личности, не раздираемой изнутри конфликтами мотивов, сомнениями, неуверенностью в себе. На этом пути важно знать особенности своей психики, что позволит не только предотвратить возникновение заболеваний, улучшить самочувствие, но и улучшить себя и свое взаимодействие с внешним миром.

Итак, стресса не следует избегать, – советует Г. Селье, ведь «полная свобода от стресса означает смерть» [3]. А педагогам, людям, страдающим стрессом, необходимо овладеть двумя науками: справляться с обстоятельствами жизни, ведущими к стрессу, и со свойствами личности, способствующими возникновению стресса, как в процессе своей профессиональной деятельности, так и на этапе получения этой профессии.

Подводя итоги, отметим, что проблема стрессоустойчивости в деятельности педагогов в современном, динамично развивающемся информационно-образовательном пространстве как сфере деятельности отдельных лиц, профессиональных групп, субъектов

государственного управления, требует дальнейшего изучения технологических механизмов ее формирования и развития, вооружая педагогов эффективными стратегиями преодоления стресса, что, безусловно, положительно скажется на качестве преподавания и предметной устойчивости.

В результате проведенного исследования было выявлено, что стрессоустойчивость является очень важным качеством личности педагога. Поэтому необходимо срочно изучить пути повышения стрессоустойчивости.

В соответствии с поставленными целями нами было проведено исследование, которое позволяет сделать следующие выводы:

1) в современной науке нет единого понятия стресса. В нашем исследовании мы взяли за основу определение стресса. Как состояния общего психофизического напряжения, возникающего у индивида под воздействием экстремальных условий, нарушающих механизмы адаптации систем организма и психики.

2) экспериментально выявлены три уровня стрессоустойчивости учителей-воспитателей: низкая (учителя с высоким уровнем стресса) стрессоустойчивость, средняя (с умеренным уровнем стресса), высокая устойчивость (с низким уровнем стресса).

3) доказана зависимость уровня профессионального стресса от опыта: чем больше опыта, тем выше уровень профессионального стресса, и тем выше уровень эмоционального выгорания (существующий синдром).

4) прямой зависимости профессионального стресса от категории нет, но самый высокий уровень профессионального стресса наблюдается у педагогов с 2 квалификационной категорией.

5) на основе качественного анализа были определены наиболее сильные стрессовые факторы профессиональной деятельности (по степени значимости): превышение объема работы; недооценка педагогического труда, как материального, так и морального.

Таким образом, в ходе исследования мы достигли цели, поставленной в начале работы. Подтверждается гипотеза о том, что стрессоустойчивость педагогов дошкольного образования зависит от профессиональных факторов, в частности от стажа работы.

ЛИТЕРАТУРА

1 Миронов Е. Стресс. СПб.: ДИЛЯ, 2003. 160 с.

2 Бодров В. А. Проблема преодоления стресса. Ч. 3. Стратегии и стили преодоления стресса // Психол. журн. 2006. № 3. С. 106–116.

3 Селье Г. Стресс без дистресса. М. : Прогресс, 1979. 125 с.

4 Леви Л. Эмоциональный стресс. Л. : Медицина, 1970. 326 с.

5 Щербатых Ю. В. Психология стресса и методы коррекции. СПб. : Питер, 2006. 256 с.

6 Водопьянова Н.Е, Старченко Е.С. Синдром выгорания: диагностика и профилактика. – СПб.: Питер, 2005.

7 Малюченко Г.Н. Теория и практика диагностики в медиапсихологии и медиапедагогике: учебное пособие / Г.Н. Малюченко, А.С. Коповой. Саратов: Изд-во Сарат.ун-та, 2011.

8 Психология и этика делового общения : учебник для студентов вузов / под ред. В. Н. Лавриненко. 5-е изд. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006.

9 Безрукова, В.С. Педагогика: Учебное пособие / В.С. Безрукова. – Рн/Д: Феникс, 2013. – 381 с.

10 Бордовская, Н.В. Психология и педагогика: Учебник для вузов. Стандарт третьего поколения / Н. В. Бордовская, С. И. Розум. – СПб.: Питер, 2013. – 624 с.

АТА-АНА ҚАМОРЛЫҒЫНАН АЙЫРЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТЕНУІНІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

ҒАНИ А. Ғ.
магистрант, Қорқыт Ата атындағы
Қызылорда мемлекеттік университеті, Қызылорда қ.
УТЕГЕНОВ Ж. М.
PhD, Қорқыт Ата атындағы
Қызылорда мемлекеттік университеті, Қызылорда қ.

Педагогикалық мекемелер, отбасы үлгісіндегі балалар үйі ата-ана қамқорлығынан айырылған балалардың қоғамға табысты бейімделуі үшін қажетті жағдайларды жасауға ықпал етуде және оларды әлеуметтендірудің жолдары мен тәсілдерін тәжірибеде қолдануда. Алайда ата-ана қамқорынан тыс қалған балаларға қолдау жасауларға қарамастан, қазіргі кезеңдегі педагогикада жаңа инновациялық әдіс-тәсілдер арқылы бала дамуына ықпал етудің негізге алынуы олардың даму ерекшеліктеріне психологиялық-педагогикалық талдау жасауға, тұлғалық қалыптасуын және қоғамда тұлғалық бейімделу ерекшеліктерін зерттеуге негіз болды. Сондықтан олардың тұлғалық, әлеуметтік және психологиялық даму ерекшеліктері ескеріліп, оларға ерекше педагогикалық жағдай

жасау маңызды. Осыған байланысты ата-ана қамқорлығынан айырылған балаларға психологиялық-педагогикалық тұрғыдан қолдау жасау қоғамдағы өзекті мәселе болып отыр.

Ата-ана қамқорлығынан айырылған балаларға психологиялық-педагогикалық жағдай жасау үшін олардың әлеуметтену ерекшеліктері зерттелу қажет. Әлеуметтену үдерісінде бала тек қана әлеуметтік рөлдерді меңгеріп, меншіктемейді, сондай-ақ нақты әлеуметтік жағдайларды субъективті түрде түсіндіреді, басқаның рөлін қабылдай отырып, өзіне жаңаша көзқараспен қарай бастайды. Сәйкесінше әлеуметтенуші бала қоғамның өзіне берген рөлін қабылдай отырып, тұлғалық даму талаптарын: танымдық, мінез-құлықтық, эмоционалдық құрылымдарын өзі меңгереді. Оның «Мені» басқалармен өзара әрекеттің субъектісі, белсенді қатысушысы болуына түрткі болады [2]. У. Бронфенбреннер әлеуметтенуді талдауда төрт деңгеймен сипатталған әлеуметтік өмір жағдайлары мен факторларын ескеру қажет деп есептейді:

- микрожүйе, оған отбасы, білім беру мекемелері, діни қауымдастықтағы баланың тікелей араласатын адамдары енеді;
- мезожүйе, ол микрожүйенің жеке қатысушылары арасындағы өзара әрекетте көрінеді;
- экзожүйе, индивид тікелей жатпайтын, бірақ белгілі бір әсері бар әлеуметтік институттарды көрсетеді (мысалы, қалалық билік, білім беру мекемелерінің әкімшілігі және т.б.).
- макрожүйе, нақ сол уақытта басым болып тұрған әлеуметтік-мәдени нормалардан көрінеді [1].

У. Бронфенбреннердің әлеуметтену процесін сипаттауына сүйенсек, бала үшін микрожүйеде қалыптасқан талаптар макрожүйеде тұлғалық бейімделуіне ықпалын тигізетіндігін байқаймыз. Себебі, микрожүйе құрылымына кіретін отбасындағы тікелей әсері болатын мінез-құлық үлгілері бала бойында қалыптасатын негізгі қасиеттерді дамытады. Баланың тұлғалық қасиеттері, құндылықтары макрожүйеде, яғни отбасынан басқа әлеуметтік ортада байқалатын талаптардың негізі ретінде басқалармен қарым-қатынастың сапасын қамтамасыз етеді. Сәйкесінше ата-ана қамқорлығынан айырылған балалардың әлеуметтену процесінде де олардың танымдық, мінез-құлықтық сипаттарының қалыптасуына микро- және макрожүйелердің ықпалдылығының механизмдерінің нәтижелілігі әсер етеді.

Әлеуметтенуге гуманистік тәсілмен келу К. Роджерс, А. Маслоу [3] еңбектерінде көрсетілген, әлеуметтенудің басты

мақсаты ретінде социумда тұлғаның өзін-өзі танытуы мен өзінің орнын табуы түсіндіріледі. Өзін-өзі өзектендіру әлеуметтік ортада ата-ана қамқорлығынан айырылған балалардың субъективті көзқарастары мен қабілеттерін дамытудың бірден-бір құрылымы ретінде анықталады. Сондықтан баланың субъект ретінде тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуы әлеуметтік ортадағы қарым-қатынас нәтижелілігінің факторы ретінде айқындаймыз. Сонымен, гуманистік тәсіл аясында баланы өзіндік «мен» құндылықтарымен себептестірілген әлеуметтік мінез-құлықтарға талаптандыру қажеттілігі идеясы туып, дамыды [2].

Бала дамуына психологиялық ықпал ету және педагогикалық қарым-қатынас процесіне қатысушылар өзара объективті нысандарғана емес субъективті әрекеттердің тиімділігі бала-бала, тәрбиеші-бала диадаларында байқауға болады. Субъективтілікке сәйкес З. Фрейдтің адамның әлеуметтік мінез-құлығының реттеушісі болып табылатын нәрсе тек қана объективті әлеуметтік шындық емес, онымен қоса оның әлеуметтік ұстанымын алдын-ала болжаған адамның субъективті қабылдауы деген тұжырымын негізге алуға болады [5].

Айтылғандарды ескере отырып ата-ана қамқорлығынан айырылған балалрдың әлеуметтену процесінің басты қағидалар ретінде мыналарды ұсынамыз:

- адам әлеуметтенудің белсенді субъектісі; әлеуметтену үдерісінде адам қаншалықты қоғам талаптарына икемделуге тырысса, соншалықты өзін таныту мен өз орнын алуға тырысады;
- нәтижелі әлеуметтену үдерісінде балада өзін-өзі бағалау, құндылықтар жүйесіндегі жағдайларды қайта бағалау қалыптасады.

Осы қағидаларды басшылыққа ала отырып, ата-ана қамқорлығынан айырылған балалардың әлеуметтену процесінде психологиялық ерекшеліктерді зерттеу және педагогикалық ықпал етудің құрылымын айқындай аламыз. Ата-ана қамқорлығынан айырылған балалардың нәтижелі әлеуметтенуінің факторлары ретінде отбасы құндылықтары, оларды негізге ала отырып өзара қарым-қатынас барысында субъектілік қасиеттердің қалыптасуын қамтамасыз етуге болады. «Отбасында қажетті әлеуметтік дағдылар, әлеуметтік-мәдени ережелер мен тәртіптер, мінез-құлықтың негізгі таптаурындары игеріледі, эмоционалды ерекшеліктер қалыптасады, сыртқы әлеммен қарым-қатынас пайда болады» [4, 4-12]. Балада субъектіліктің қалыптасуы балалардың психологиялық дамуына: танымдық, мінез-құлықтық және эмоционалдық сапаларының дамуына кепіл болады.

Баланың әлеуметтенуін психологиялық құбылыс ретінде талдау оның мазмұны өзара байланыста қалыптасқан құрылымдарын жүйелендіруге мүмкіндік береді [2]:

1 Коммуникативтік құрамдас бөлік өзіне коммуникацияның әртүрлі амалдары мен түрлерін өазара әрекет және қарым-қатынас жағдайында қолдануды қамтамасыз етеді;

2 Танымдық құрамдас бөлік қоршаған орта туралы нақты білімді игеруді, әлеуметтік түсінік жүйесін қалыптастыруды қамтиды; қарым-қатынастарда, айтарлықтай шамада тәрбие мен оқу ісінде жүзеге асады, ол өзіндік білім алу жағдаяттарында субъективтіліктің қалыптасуында көрініс береді.

3 Мінез-құлықтық құрамдас бөлік – бұл сол бірлестікте қабылданған жеке гигиеналық дағдылардан бастап дәстүрлі әрекеттерге дейінгі баланың меңгеретін әр алуан әрекет түрлері.

4 Мәнді құрамдас бөлік тұлғаның түрткілік-қажеттілік өрісінің байқалу жүйесін ұсынады, бұл баланың әлемді таңдау қатынасымен анықталатын мәнді бағыттау.

Баланың әлеуметтену үдерісі оның тұлғалық дамуының басты мәселелерін шешуді ұсынады:

а) баланың психологиялық дамуын диагностикалау;

ә) отбасы құндылықтарын меңгерту;

б) баланың тұлғалық (субъективті) дамуы және тұлғааралық қарым-қатынасының дамуын ескеру.

Аталған мәселелерді шешу ата-ана қамқорлығынан айырылған балалардың әлеуметтену процесіндегі тұлғалық дамуының психологиялық-педагогикалық шарттарының негізі болып табылады.

Қорытындылай келе ата-ана қамқорлығынан айырылған балалардың әлеуметтенуінің нәтижелі болуы психологиялық-педагогикалық мәселелерге байланыстылығын ерекше назар аударған дұрыс деп санаймыз: әлеуметтену үдерісінде танымдық даму ерекшелігін анықтау, тұлғааралық қарым-қатынастың нәтижелілігі, тұлғалық даму ерекшеліктерінің қалыптасуы отбасындағы құндылықтарды үйрете отырып тәрбиелеу. Сәйкесінше, ата-ана қамқорлығынан айырылған балалар үшін отбасы құндылықтарын меңгерту негізінде субъектілік әрекеттердің дамуы, тұлғааралық қатынастың тиімділігі тұлғалық дамудың басты механизмі ретінде психологиялық ерекшеліктерін анықтау және педагогикалық ықпал ету, баланың әлеуметтену процесінің де басты механизмі болып саналады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Бронфенбреннер У. Два мира детства: дети США и дети СССР. - М.: Прогресс, 1976. - 167 б.

2 Голованова Н.Ф. Социализация и воспитание ребенка. - СПб.: Речь, 2004. - 272 б.

3 Маслоу А.Г. Мотивация и личность. – СПб: Евразия, 1999. – 478 б.

4 Тлеукенова Ж.С., Бектұрғанова Г.Қ. Отбасын гендерлік әлеуметтендіру: оқу-әдістемелік құрал/ Тлеукенова Ж.С., Бектұрғанова Г.Қ. – Алматы, 2013, - 120 б.

5 Фрейд З. «Психология бессознательного». – Питер, 2019 г. – 528 б.

ҮЗДІКСІЗ КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ МАНСАПТЫҚ ӨЗІН-ӨЗІ АНЫҚТАУ БОЙЫНША БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

ГАНИЕВА Э. С.
докторант, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.
ТАЙБОЛАТОВ Қ. М.
оқытушы, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.

Қазіргі өзгермелі әлемде кәсіпті таңдау және мансапты құру бір рет және тұрақты болуды тоқтатады, ол үздіксіз процеске айналады. Бұны міндетті үздіксіз білім беру жағдайында жүзеге асыруға болады.

Тұлғалық-бағдарлы тәсілді іске асыруға бағытталған үздіксіз білім беру жүйесін құру білім алушылардың мансаптық өзін-өзі анықтаудың қазіргі теориясы мен практикасын қайта қарауды талап етеді.

Қазақстан Республикасының Білім және ғылымын дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында үздіксіз оқытудың бірыңғай тұжырымдамасының жоқтығы атап өтіледі, ол Қазақстан азаматының білім, дағды мен құзыреттіліктерінің қажетті жиынтығы мен моделін (бейнесін) анықтайды. Білім берудің үздіксіздігінің мәселелері білім алушылардың кәсіби бағдарына бірыңғай көзқарастың болмауын күшейтеді.

Соңғы уақытта ғылыми білімнің түрлі салалары ғалымдарының мансаптық өзін-өзі анықтау бойынша білім алушылардың құзыреттілігін қалыптастыру мәселесіне қызығушылығы арта

түсуде. Алайда, мансаптық өзін-өзі анықтау проблемасын ғылыми негіздеу саласында айтарлықтай ілгерілетуге қарамастан, біраз қиындықтар, оны іс жүзінде іске асырудағы кемшіліктер бар.

Педагогикалық және психологиялық әдебиеттерде «тұлғаның өзін-өзі анықтауы» деген ұғым тұрақты қолданысқа шықты. Оның түсінігіндегі айырмашылықтарға қарамастан, ғалымдардың көпшілігі жеке тұлғаның өзін-өзі анықтауының мәні мақсаттардың, жоспарлардың, өзара түсінушіліктердің қоршаған ортадағы, қоғам тарапынан қойылатын талаптармен арақатынасы негізінде дербес өмір сүруге дайын болу болып табылады.

Біздің елімізде тәжірибесіне айналған Дж.Голланд теориясының типологиясында мамандық таңдауда өте қызықты тәсіл қарастырылған. Автор кәсіби мамандық таңдауда адамның өзі туралы және оның ерекшеліктері туралы идеялары қалай көрінетінін талдауға тырысады. Ол мамандық таңдауды әр адамның жеке бағыты мен жеке тұлға түріне сәйкес келетін ортаны іздеуі ретінде сипаттайды.

Дж. Голландтың айтуынша, адамдар өздерінің қабілеттерін ашып, құндылығын жүзеге асыра алатын және аз қиындықтарға ие болатын өндірістік саланы іздейді. Біртектес жеке бағдарлары бар жеке тұлғалар топтары тиісті жеке типтерді құрайды. Ол тұлғаның 6 түрін анықтады: практикалық, интеллектуалдық, әлеуметтік, қарапайым, кәсіпкерлік, көркемдік. Бұл жеке тұлғалық типтердің әркайсысының қоршаған орта типтері бар.

Д. Сьюпердің жұмыстарында кәсіби даму сатысы, мансап түрлері, яғни кәсіби дамудың мазмұнды жағы ғана қарастырылады. Ол кәсіби дамуды кәсіби «Мен-тұжырымдаманы» дамытумен және жүзеге асырумен байланыстырады, ол «өзінің жеке тәжірибесі туралы субъектінің пікірі» деп түсініледі, оның психологиялық және басқа қасиеттері туралы, оның қазіргі және болашақ кәсіби мінез-құлқын анықтайтын әлеуметтік талаптарды білу.

Мәселен, автор бұрын кәсіп іздеуді шектеу және нақты алыс кәсіби мақсаттарға тарылған бағдарды дұрыс емес деп санайды. Мұндай бағдар әсіресе осы мақсаттарды өзгерте алатын еңбек нарығындағы күрт және үдемелі өзгерістер кезінде қазіргі жағдайда тиімсіз болып отыр.

Б. Г. Сарсенбаеваның пікірі бойынша, «өзін-өзі анықтау сыртқы жағдайлардың әсерінен ішкі ұстанымның қалыптасуы, яғни жастардың өзін-өзі анықтауы – бұл қоғамның әлеуметтік қатынастарына кіру үдерісі». Өз кезегінде, кәсіби өзін-өзі анықтау тұлғаның өмірлік өзін-өзі анықтауының бір бөлігі ретінде

қарастырылады, оның мәні, автордың пікірі бойынша, нақты әлеуметтік-экономикалық жағдайда орындалатын жұмыстың және бүкіл тіршілік әрекетінің мәнін дербес және саналы түрде табу.

Тұлғаның кәсіби және мансаптық өзін-өзі анықтауының мақсаты – өз мінез-құлқының модельдерін және өмір бойы өз дамуының келешегін саналы және дербес құруға ішкі дайындығын қалыптастыру.

Жоғары оқу орындарының білім алушыларына жеке тоқталып өтсек. Білім алушылардың мансаптық және кәсіби өзін-өзі анықтауында дәстүрлі түрде үш сатыны бөліп көрсетеді: бірінші, үшінші жән бітіру курстарында:

1) Бірінші курс студенттері таңдалған жоғары оқу орны мен мамандығына түсті. Алайда, білім алушы үшін бейімделуді талап ететін жаңа, үйреншікті емес әлеуметтік- мәдени жағдай туындайды (тұрғылықты жерінің өзгеруі, өмір салты: ауылдан қалаға, отбасыдан жатақханаға, жас адамның дербестігі өсті және т.б.). ЖОО-да оқу сабақтарын ұйымдастырудың еркін сипаты және мектепте оқытудың бұрынғы стереотиптерін бұзу. Мұнда сұрақтар туындайды: «Мен мамандықты өзім таңдадым ба?».

2) Кәсіби өзін-өзі анықтау ерекшелігі үшінші курста кәсіби қызығушылықтар мен болашақ жоспарлар өзектіленеді және студенттердің санасы мен мінез-құлқындағы жаңа қайшылықтар анықталады.

3) Жоғары оқу орнын аяқтау сатысында мамандықтың нақты түрі және жұмыс орны туралы мәселелер шешіледі. Студенттер алдында өзінің мансаптық әлеуетін жүзеге асыру мәселесі тұр. Нақты жұмыс орнын таңдау (іздеу) қажеттілігі және бір уақытта осы таңдау мүмкіндігін шектеу мамандарға нарық қажеттіліктеріне мынадай мәселелерді өзектендіреді: «мен үшін не маңызды: мамандық бойынша жұмыс немесе жоғары жалақы?».

Зерттеу мәселесі бойынша әдебиеттерге талдау нәтижелері білім алушылардың мансаптық өзін-өзі анықтаудың тиімді қалыптасуын қамтамасыз ету бойынша мақсатты және басқарылатын жұмыс қажет екенін көрсетеді, яғни осы процесті психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу қажет.

Бұл үдерісті жүзеге асыру әдістерінің бірі кәсіби кеңес беру болып табылады, ол әр түрлі мамандар: педагогтар, психологтар, эдвайзерлер тарапынан консультациялық көмек көрсету болып табылады. Мансап мәселелері бойынша кеңес беру барысында мамандардың мақсаты оқушылардың жеке ерекшеліктерін зерттеу,

әр түрлі мамандық талаптарын зерделеу, білім алушылардың мансаптық құзыреттілігін қалыптастыру болып табылады.

Оқушы жастардың мансаптық өзін-өзі анықтауы белсенді әдістердің көмегімен жүзеге асырылуы мүмкін. Еңбек саласында өзін-өзі анықтау әдістерінің осы түрінде білім алушы өзін, өз мүдделерін түсінуді, әртүрлі әлеуметтік рөлдерді өлшеуді, өзін әртүрлі қызмет түрлерінде сынап көруді, өз жетістіктерін объективті бағалауға тырысуды, өзінің мансаптық жолын жоспарлауды, кәсіптер әлемін өз бетінше зерделеуді үйренеді. Осы әдісті пайдаланудың негізгі мақсаты білім алушыларға өзінің кәсіби жолына қатысты белсенді ұстаным алуға көмек көрсету болып табылады.

Білім алушылардың мансаптық өзін-өзі айқындауын қалыптастыру процесінде тренингтік сабақтарды пайдаланған дұрыс. Олар білімді берудің, белгілі бір біліктіліктер мен дағдыларды дамытудың, сондай-ақ қатысушылардың өзін-өзі ашуы, өзін-өзі зерттеуі және өзін-өзі түсінуі үшін жағдай жасаудың ең нәтижелі әдісі болып табылады. Тренинг кезінде қолданылатын жаттығулар өз мүдделерін ескере отырып, кәсіп таңдауда өз пікірін қорғау кезінде батыл әрекет ету дағдыларын қалыптастыруға, жақын маңдағы шиеленіскен жағдайларды конструктивті шешуге, кәсіп таңдауда мінез-құлық сипатын кеңейтуге, мінез-құлықтың конформалық формаларынан бас тартуға бағытталуы тиіс.

Тренинг сабақтары жас ерекшеліктерін ескере отырып құрастырылады және көптеген психологиялық ойындар мен жаттығуларды қамтиды. Әрбір сабақ келесі құрылым бойынша құрылады:

- кіріспе бөлім (танысу жаттығулары, оң мотивация жасау, ұжымдағы жағымды эмоционалдық ахуал және т. б.);
- негізгі бөлім (мансаптық құзыреттілікті қалыптастыруға және дамытуға, шығармашылық және зияткерлік қабілеттерін дамытуға бағытталған жаттығулар);
- қорытынды бөлім (қорытынды шығару, өткізілген сабақты талдау және т.б. байланысты жаттығулар).

Осылайша, білім беру процесінің барлық сатыларында білім алушылардың мансаптық өзін-өзі айқындауын қалыптастыру мәселесі күрделі және мақсатты психологиялық-педагогикалық жұмысты және педагогикалық үрдістің барлық субъектілері тарапынан қатысуды талап етеді. Тұлғаның мансаптық өзін-өзі анықтауы, мансап субъектісі ретінде жас адамды ұсынатын білім алушыларды әлеуметтендірудің негізгі проблемасы ретінде

қарастырылады, оның өзін-өзі тануын, өзін-өзі бағалауын, кәсіби маңызды қасиеттерді ынталандырудың негізі ретінде өзін-өзі дамытуын өзектендіреді. Мансаптық өзін-өзі анықтау адамның мансаптық қалыптасуының ең маңызды компоненттерінің бірі және осы үдерістің өту табыстылығының өлшемі ретінде көрінеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. [Электронды ресурс]. – http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900000988

2 Holland J. L. (1996). Exploring careers with a typology: What we have learned and some new directions. American Psychologist, 51, 397-406.

3 Super D. E. The psychology of career. [Text] : New York, Evanston, Harper & Row, 1957. – 362 p.

4 Сарсенбаева Б. Г. Формирование профессионального самоопределения будущих учителей в вузовском учебном процессе: дис….на соиск. уч. степ. канд. пед. наук. – Алматы, 2014. – С. 35-36.

5 Безюлева Г. В. Психолого-педагогическое сопровождение профессиональной адаптации учащихся и студентов. - М. : Изд-во Московского психологосоциального института, 2008. – 320 с.

ПУТИ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ 8 КЛАССА ЧЕРЕЗ ОБУЧЕНИЕ ПУТЕМ ОТКРЫТИЯ (IBL) НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

ГОЛОВАНОВА В. И.
учитель, Назарбаев Интеллектуальная школа ХБН, г. Павлодар

С проблемой, такой как низкий уровень познавательного интереса у учащихся, сталкиваются все учителя. Учащиеся зачастую лишь усваивают готовый материал, подготовленный учителем, не задавая вопросы «А нужно ли мне это?», «Как я смогу применить эти знания в будущем?» и т.д. На начальном этапе учащимся был предложен опрос, одним из вопросов анкетирования был: «Нравится ли тебе задавать вопросы?», где 91% ответил «да», что является высоким доказательством того, что учащиеся чувствуют потребность узнавать новую информацию посредством постановки вопроса. Тем не менее, на вопрос «Легко ли тебе задавать вопросы?»

36% учащихся ответили, что им сложно задавать и формулировать вопросы, так как у них отсутствуют идеи. Также 64% учащихся дали следующие ответы: «Мои вопросы слишком сложные» и «Мы не проходим таких тем, на которые у меня возникают вопросы» на вопрос «Удается ли тебе найти ответы на все твои вопросы?» Таким образом, умение задавать правильные четкие вопросы является одним из критериев развитого критического мышления [1], следовательно, развивая у учащихся навык постановки вопроса, навык работы с проблемными вопросами и проектами, мы можем развивать их критическое мышление.

Применение IBL подхода на уроках английского дает непосредственное развитие внутренней заинтересованности учащихся через постановку вопросов и поиск ответов на них. Каждый учащийся, задавая свои личные вопросы по теме, может выстроить свою траекторию обучения на данный раздел (тему). Сам подход широко используется для предметов естественно-математического цикла, для языковых предметов он не так широко известен, однако программа английского языка в нашей школе тесно связана с географией, биологией, химией и искусством.

Основными критериями (показателями) развитого критического мышления являются: вычленять необходимую информацию, анализировать данные, выстраивать план действий, решать проблемные ситуации (отвечать на проблемные вопросы) [2]. Проблемным вопросом может служить любой вопрос, на который нет готового ответа, учащимся предстоит выполнить серию действий, чтобы хоть как-то приблизится к ответу на вопрос, например, просмотреть видео, прочитать текст, провести дискуссию с одноклассниками. Таким образом, проблемные вопросы служат хорошей мотивацией для учащихся для изучения нового материала.

Метод IBL включает в себя проблемное обучение и проектное обучение. На наших уроках мы отошли от традиционного способа преподавания материала, направленного на заучивание, запоминание и воспроизведение.Наши учащиеся, изучая новый раздел имели возможность ответить на один из проблемных вопросов по данной теме. В качестве продукта всего раздела, учащиеся также работали над созданием проекта (практическим применением своих знаний). В конце раздела данные продукты были представлены и оценены, согласно критериям, это также был один из вариантов суммативного оценивания за раздел (по навыку говорение или письмо). В таблице отражены разделы, проблемный

вопрос раздела и название проекта, составленный на основе учебной программы 8 класса по английскому языку.

Таблица 1 – Проблемный вопрос и проект в разрезе учебной программы по английскому языку в 8 классе

Раздел	Проблемный вопрос	Проект (продукт)
Our world \ Наш мир	Who am I? \ Ктоя?	Презентация о себе классу
Daily life and Shopping \ Ежедневная рутина и покупки	Why do people shop? \ Почему люди ходят за покупками?	Создать свой собственный магазин
Entertainment and Media \ РазвлеченияиСМИ	How can virtual reality help us?\ Как виртуальная реальность может помочь нам?	Создание своего симулятора виртульаной реальности
Sport, Health and Exercise \ Спорт, здоровье и упражнения	How does our body work? \ Как наше тело работает?	Интервью с частью тела
The Natural world \ Природныймир	Why do we protect nature? \ Почему мы защищаем природу?	Речь-обращение к властям с просьбой спасти животных, находящихся в Красной книге
Travel and Transport \ Путешествия и транспорт	What is a city? \ Чтотакоегород?	Создание брошюры об одном из городов Казахстана

На уроках английского языка мы применяли данный подход на протяжении этого учебного года, класс, в котором проводилось исследование - 8Е состоит из 11 учащихся. По завершению исследования было опрошено 3 учащихся, как представителей групп А, Ви С. Им была предоставлена анкета, состоящая из 3 вопросов и два периода, соответственно – сентябрь 2019 и март 2020. Результаты предоставлены в таблице ниже.

Таблица 2 – Результаты опроса учащихся А, В, С

Сентябрь 2019				Март 2020		
Вопросы	Ученик А	Ученик В	Ученик С	Ученик А	Ученик В	Ученик С
Могу ли я задавать вопросы на любую тему?	Я затрудняюсь	Я затрудняюсь	Я затрудняюсь	Да, легко	Да, легко	Я затрудняюсь
Могу ли я представлять свою точку зрения, приводя аргументы и доказательства?	Да, легко	Да, легко	Да, легко	Да, легко	Да, легко	Да, легко
Могу ли я спланировать проект, выбрать нужную информацию, провести анализ проблемы?	Я затрудняюсь	Да, легко	Я затрудняюсь	Да, легко	Да, легко	Да, легко

Красный – отрицательная динамика; Желтый – нет динамики; Зеленый – положительная динамика

Подводя итоги данного опроса, можно сделать несколько выводов: в разрезе учащихся А, В, С отмечается положительная динамика в навыке постановки вопросов, однако только у учащихся А и В. Также положительная динамика прослеживается в навыках, необходимых для проектной деятельности, но только у А и С, учащийся В не испытывал проблем изначально. Более того, вопрос об аргументации ответов не вызывал затруднений, как предполагалось изначально. Также учащийся С не показал динамики в постановке вопросов, что дает нам возможность продолжить данное исследование.

Таким образом, за данный период нам удалось добиться следующих результатов:

Большинство учащихся может:

- самостоятельно задавать вопросы для изучения новой темы;
- самостоятельно отвечать на данные вопросы по окончанию раздела;

- разрабатывать вопросы для самоконтроля и взаимоконтроля по изученному материалу;
- сформировать ответ на вопросы сверстников и учителя;
- отвечать на проблемный вопрос по итогам изученной темы;
- самостоятельно планировать, разрабатывать и представлять продукт по итогам изученной темы;

ЛИТЕРАТУРА

1 Романова Н. Ю. «Ромашка Блума» как один из приемов технологии развития критического мышления на уроках литературы» // Учительский портал. 08.03.2019 [Электронный ресурс]. - URL:https://www.uchportal.ru/publ/23-1-0-9675

2 GragFall «Как измерить критичность мышления на собеседовании» // Правильное кадровое агентство/ Профессиональный поиск, оценка,мотивация персонала в России // Статьи iHR [Электронный ресурс]. - URL: https://acenter.ru/article/kak-izmerit-kritichnost-myshleniya-na-sobesedovanii

ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ – ҚАБІЛЕТТЕРДІҢ ӨЗІНДІК ТҰТАСТЫҒЫ

ДЖАРБОЛОВА А. А.
мұғалім, Қызылжар орта мектебі, Ақсу қ.

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үдірісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Бүгінгі таңда инклюзивті білім беруді қолдау бағытында жалпы білім беретін мектептерде белгілі себептермен ақыл - ой дамуында ауытқуы бар немесе психикалық дамуы тежелген оқушылар білім алуда. Әр оқуышының білім алуда өз ерекшеліктері бар. Мәселен әр оқушының эмоционалдық және психикалық таным процестерінің дамуы деңгейі әртүрлі. Десекте қазіргі таңда әр оқушыға жеке тұлға ретінде қарап, саналы тәрбие сапалы білім беру өмір талабы болып табылады. Бүгінде еліміздің барлық аймағында мүмкіндігі шектеулі балаларға білім беруді қолдау негізінде жалпы білім беретін мекттептерде түзете-дамыта оқыту сыныптары біртіндеп ашылып жатыр. Мемелекетіміз ерекше қажеттілігі бар жандарды әлеуметтік қорғау, олардың қоғамға етене

араласуына, оларды оңалту, жұмысқа орналастыру және жаңа жұмыс орындарын құру, білім алу, оқыту, қайта мамандандыруда қолдан келгенше жағдай жасамақшы. Инклюзивті білім беру идеяларын алға дылжыту қоғам өміріне ізгіліктілік идеяларын енгізіп, балалардың оқу үдірісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқытудың жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Енгізілген өзерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдайлары да өзгереді. Олар бір-бірімен қарым- қатынас жасауға, танып – білуге, қабылдауға үйренеді. Инклюзивті білім беру инновациялық жолдармен, қажетті жаңа ақпараттық технологияларды қолдануда келешекте ерекше қажеттілігі бар балаларға білім алуға еш кедергілер болмайды. Қазіргі заманда арнайы білім жалпы білім жүйесінің құрамы болып отыр. Даму жоспары әлеуметтік және медико-педагогикалық көмегі ерекше қажеттілігі бар балалардың дамуына жаңа идеяларды және ұстанымдарды кіріктірілген инклюзивтік білімді әске асырады. Осындай әдіс-тәсілдермен балаларды жекелендіруге және толық дамымаған балаға көзқарастар жасауға болмайды, өмірде әлеуметтік траектория жасау, ерекше қажеттілігі бар балаларға ортақ дамыған балалармен қосу қажеттілігі, бірлескен оқуға, демалуды ұйымдастыру, барлық жақтан көмек беру қажет. Бүгінде білімді кіріктірілген инклюзивтік біліммен қатар дамуына қажеттілігі туып отыр. Арнайы білім жүйесінің дамуына стратегиялық тапсырманың бірі инклюзивтік білімді қазіргі заманда мойындау қажеттігі және басқа әдістермен ерекше қажеттілігі бар балалардың дамуына көмектеседі, арнайы коррекциялық білім алуына және тәрбиеленуі практикада жүзеге асады. Инклюзивтік мектеп бұл алдымен демократиялық мектеп, адамның өмірін құрметтеу және сыйлау. Осындай мектепте оқушылар шығармашылық білім мәселелерін шешуде бірігіп жұмыс істейді. Мектептің даму стратегиясы, білім беру мекемесін модернизацияға жоспарланған қызметі басым. Жалпы мәселелері бірлесе жұмыс жасайтын ұстаздардың және барлық педагог ұжыммен шешуге қалыптасуы, тандаған мәселені шешуі бойынша жоспарлау және ұйымдастыру қызметі. Барлығы маңызды талдаумен және басқару технологиялық байланыспен мектептің қызметі жүзеге асады. Меніңше басқару үдірісінен, басқару қызметі жеке түрде қаралады. Бірақ олардың байланысы бар, кезек-кезекпен өзгереді, басқару жүйесін құрады. Функционалдық элементтерін бағаламас барлық басқару үдірістерін соңғы нәтижелерін төмен көрсеткіш көрсетуі мүмкін. Қазіргі таңда саяси, экономикалық, әлеуметтік салада өзгерістер байқалады. Бірте-бірте Қазақстан

әлемдік қоғамдастыққа бірігіп жатыр. Біздің концепция білім ортақ уақытта интеграция қаралады. Менің ойымша, құрлымдық жақтары мектептің қызметінің барлық жақтарын қамтамасыз етеді. Инклюзивті білім беру – ерекше мұқтаждықтары бар балаларды жалпы білім беретін мектептердегі оқыту үрдісін сипаттауда қолданылады. Инклюзивті оқыту-даму мүмкіндігі шектеулі балалардың қалыпты дамыған балалармен бірге әлеуметтендіру және интеграция процестерін жеңілдету мақсатындағы жеңілдетілген оқыту жүйесі. Инклюзивті оқыту біріктірілген (оқушы қалыпты балалар сыныбында –тобында оқиды және дефектолог мұғалімнің жүйелі көмегін алады), жартылай (жеке балалар күннің жарты бөлігі арнайы топтарда, ал екінші бөлігі) қарапайым топтарда өткізіледі. Уақытша арнайы топтардағы бала бірлескен серуендерді, мерекелерді, сайыстарды, жеке істерді, өткізу үшін біріктіріледі. Толық дамуында ауытқулары бар балалар балабақшаның, сыныптың, мектептің қарапайым топтарына енгізіледі, мамандардың бақылауы бойынша түзету көмегін ата-аналар көрсетеді. Кемтар балалардың ата-аналары көмекші не арнайы мектептерге, арнайы интернаттарға немесе балабақшаға баласын бергісі келмесе жалпы балалалр оқитын мектептерге ПМПК-ның ұсыныс бойынша жеңілдетілген бағдарлама бойынша оқытуға толық құқылы. Жалпы білім беретін мектептер, балалабақашалар ПМПК-ның қорытындысы бойынша көрсетілген баланың деңгейіне қарай жеңіл бағдарламамен білім беруге тәрбиешілермен мұғалімдер инклюзивті білім беруге дайын болғаны жөн. Инклюзивті оқыту негізінде балалардың қандай да бір дискриминациясын жоққа шығару, барлық адамдарға деген теңдік қатынасын қамтамасыз ету, сонымен қатар оқытудың ерекше қажеттілігі бар балаларға арнайы жағдай қалыптастырудың идеологиясы жатыр. Тәжірибе көрсеткендей қатаң білім беру жүйесінен балалардың бір бөлігі шығып қалып жатады. Мұндай қалыптасқан жүйе баланың даралық қажеттілігін қанағатттандыра алмайды. Инклюзивті бағыт мұндай балаларды оқуда жетістікке жетуге ықпал етіп, жақсы өмір сүру мүмкншілігін қалыптастырады. Инклюзивті оқыту- барлық балаларға мектепке дейінгі оқу орындарында мектеп және мектепке өміріне белсене қатысуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту-оқушылардың тең құқығын анықтайды және ұжым іс-әрекетіне қатысуға мүмкіндік береді. Адамдармен қарым-қатынасына қажетті қабілеттілікті дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті оқыту-барлық балалардың мұқтаждығын ескеретін ерекше қажеттілігі бар балалардың

білім алуын қамтамасыз ететін жалпы білім үрдісінің дамуы. Инклюзивті білім беру балалардың оқу үрдісіндегі қажеттіліктерін қанағаттандырып, оқыту мен сабақ берудің жаңа бағытын өңдеуге талпынады. Егер инклюзивті оқытудың оқыту мен сабақ беруге енгізілген өзгерістері тиімді болса, онда ерекше қажеттіліктері бар балалардың жағдйын да өзгереді. Инклюзивті білім беруді ашқан мектептерде оқыған балалар адам құқығы туралы білім алуға мүмкіндік алады. Инклюзивті оқыту балаларды жалпы білім беру үрдісіне толық енгізу және әлеуметтік бейімделуге, жынысына, шығу тегіне, дініне қарамай балаларды айыратын кедергілерді жоюға ата-аналарын белсенділікке шақыруға балалардың түзеу-педагогикалық және әлеуметтік қажеттіліктерін арнайы қолдау, қоршаған ортаның балаларды жас ерекшеліктеріне бейімделуіне жағдай қалыптастыру, яғни жалпы білім беру сапасы сақталған тиімді саясат.

Инклюзивті білім берудің негізгі принциптері

- Адам құндылығы оның мүмкіндігіне қарай қабілеттілігімен, жеткен жетістіктермен анықталады;
- Әрбір адам сезуге және ойлауға қабілетті;
- Әрбір адам қарым қатынасқа құқылы;
- Барлық адам бір-біріне қажет;
- Білім шынайы қарым-қатынас шеңберінде жүзеге асады;
- Барлық адамдар құрбы-құрдастарының қолдауы мен достығын қажет етеді;
- Әрбір оқушы үшін жетістікке жету-өзінің мүмкіндігіне қарай орындай алатын әрекетін жүзеге асыру;
- Жан-жақтылық адам өмірінің даму аясын кеңейтеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 «Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020 жылға арналған Мемлекеттік бағдарламасы» Астана, 2010 ж

2 Байтұрсынова А. А. «Арнайы педагогика: проблемалары мен даму болашағы» Алматы, 2008 ж

3 Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық педагогикалық түзету арқылы қолдау туралы. ҚР 2002ж №343 заңы

4 Республикалық ғылыми – әдістемелік журнал «Педагогикалық кеңес» №2-3, 2018ж

БОЛАШАҚ ФИЗИКА МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ПӘНДІК-ТІЛДІК ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ МЕН МҮМКІНДІКТЕРІ

ДОСЫМОВ Е.
докторант, Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық қазақ-түрік университеті, Түркістан қ.

Қазіргі таңда жалпы орта мектептерде білім берудегі жаңашылдықтың маңызды аспектілерінің бірі - үштілді білімге кезең-кезеңмен көшу болып табылады. Бұл жерде ағылшын тілін үйренудің мақсаттары мен міндеттерін айқындаудың күрделі үдеріс екендігі мәлім.

«Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан» атты Қазақстан халқына Жолдауында Елбасы Н. Ә. Назарбаев: «Қазақстан бүкіл әлемде үш тілде қолданатын жоғары білімді ел ретінде қабылдануы тиіс: Қазақ тілі мемлекеттік тіл ретінде, халықаралық қарым-қатынас тілі ретінде, орыс тілі және ағылшын тілі – жаһандық экономикаға табысты кірігу тілі ретінде» делінген [1]. Үш тілде білім беру саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру заңнамалық актілер мен даму бағдарламалары арқылы жүзеге асырылады.

Үш тілде білім беруді дамытудың 2015-2020 жылдарға арналған жол картасының бір бағыты болып жаратылыстану-математикалық бағытының «Информатика», «Физика», «Химия», «Биология», «Жаратылыстану» пәндерін ағылшын тілінде оқыту болып табылады, ол дәстүрлі әдістер мен оқыту әдістерінен өзгешелерді талап етеді [2].

Бұл талаптарды жүзеге асыру маңызды болып тұрғанымен, педагогикалық кадрларды даярлауда ағылшын тілінде жаратылыстану-математикалық циклдегіпәндерді оқытуға тиімді ауысуды жеделдететін және қамтамасыз ететін,пәндік-тілдік құзыретті болашақ пән мұғалімдерін қалыптастырудың кешенді бағдарламасының жоқтығы алға тартады.

Жаратылыстану-математикалық цикл пәндері үшін болашақ мұғалімдерді даярлаудың университеттік практикасына жасалған талдау, пәндерді ағылшын тілінде оқытудың тиісті әдістемесі бойынша арнайы курстар әзірленбегенін және педагогикалық мамандықтардың студенттері пәнді және тілді кіріктіріп оқытудың халықаралық танылған технологиясын зерттемегенін көрсетті. Халықаралық практикада тиімді жүзеге асырылған әдістердің бірі CLIL (Content and Language Integrated Learning) деп аталатын пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту болып табылады.

Оқытудағы кіріктірілген пәндік-тілдік тәсіл (ары қарай – CLIL) – кең түсінік, ол пәнді шет тілдері арқылы меңгерудің оқыту әдісін сипаттау үшін қолданылады, оның негізгі мақсаты – пәнді меңгеру және шет тілі бойынша тілдік дағдыларды жетілдіру [3].

CLIL терминін алғаш рет Д. Марш енгізді және бұл термингемынадай анықтама берілді: «Пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту кез-келген екі пәндік білім мәнмәтініне бағытталған, онда оқыту тілі ретінде қолданылатын қосымша тіл, яғни негізгі емес/шет тілінде оқытудың курсы жүргізіледі» [4, 2 б.].

Пән мен тілді кіріктіріп оқытудың өзара тығыз байланысты 4 негізгі қағидаты бар [5].

Кесте 1 – Пән мен тілді кіріктіріп оқытудың қағидаттары

CLIL	Сабақ жоспарына сәйкес сұрақтар	Қағидаттар бойынша сипаттамалар
Мазмұн (Content)	Сабақтың мақсаты мен міндеті қандай? Оқушыларға не үйрете аламын? Сабақтан қандай нәтиже күтемін?	Бірінші қағида бойынша тіл – тек тілді үйрену үшін ғана емес, нақты пән бойынша білім алу үшін оқытылады. Яғни, оқытудың мазмұны арқылы тілдік дағдылар тек тілдік пәндерде ғана емес, басқа пәндер арқылы да дамытылады.
Коммуникация (Communication)	Пән мазмұнын игеру үшін қандай тіркестер мен арнайы терминдерді қолдануым керек? Мұндай терминдер оқушылардың тілдік деңгейіне сай ма? Пікірталастар пен талқылауды қалай ұйымдастырған жөн?	Төрт тілдік дағдыны дамыту барысында мұғалімдер белсенді коммуникативтік орта құруы тиіс. Тілді пәндік салалар арқылы оқу саналы қарым-қатынасты дамытады [6].
Таным (Cognition)	Балалардың сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамыту үшін қандай сұрақтар қоюым керек? Сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамыту үшін қандай тапсырмалар дайындауым керек? Тіл мен пәндік мазмұнды сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамытумен қалай кіріктіруге болады?	Пәндерді кіріктіріп оқыту оқушылардың танымдық қызметін дамыту құралының бірі болып табылады [7]. Пәндерді екінші және үшінші тілде оқу метакогнитивтік және металингвистикалық дағдыларды дамытады.
Мәдениет (Culture)	Осы тақырыпты оқып – үйрену барысында қандай мәдени құндылықтар қалыптасады? Осы тақырып арқылы оқушылардың адамгершілік қасиеттерін қалай тәрбиелеуге болады? Бұл қағидатты пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдісінің қалған үш қағидатымен қалай байланыстыруға болады?	Өз халқының мәдени құндылықтырын түсіну және өзге халықтардың мәдениетін құрметтеу пән мен тілді кіріктіріп оқытудың ажырамас бөлігі болып саналады [8].

Физиканы оқыту барысында болашақ физика мұғалімдерінің пәндік-тілдік құзіреттілігін қалыптастырудың мүмкіндіктері:

- сабақтың мақсаты мен күтілетін нәтижелерін нақты айтып кету;
- тілдерді үйрену үшін қолайлы білім ортасын құру;
- тілдің төрт дағдысын дамыту (оқылым, тыңдалым, жазылым, айтылым);
- қажет болған жағдайда, білімгерлерге түсініксіз сөйлемдер мен сөз тіркестерін бірнеше рет қайталау;
- білімгерлердің қабылдауына жеңіл лексиканы қолдану;
- тірек сөздермен жұмыс істеу;
- пәнді екінші немесе үшінші тілде оқудың бастапқы кезеңінде білімгерге бірінші тілде сөйлеуге мүмкіндік беріледі, бірақ мұғалім екінші/үшінші тілде жауап беруі тиіс;

- білімгерді сабақ барысында екінші/үшінші тілді пайдалануға ынталандыру;

- білімгерлердің ынтасын арттыру үшін түрлі тәсілдерді пайдалану қажет [9].

Болашақ физика мұғалімдерінің пәндік-тілдік құзіреттілігін қалыптастырудың ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, біз механикалық құбылыстар тақырыбына сабақ жоспарының үлгісін жасадық.

Lecture 1. Mechanical Motion.

The aim of lesson: to teach the basic analytical methods, that is, the fundamental concepts and techniques of theme.

Training methods: interactive, conversation, discussion, presentation.

Кесте 2 – Plan of the lesson:

LessonTime	Materials
· 5 min video or animation · 10 min discussion · 35 min in-class or homework extension	· Computer & Projector · Internet access · Photocopy of images (or use projector) · Copies of questions during
Animation	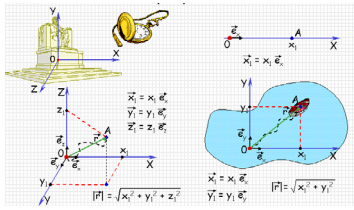
Discussion questions:	1. Two vectors have unequal magnitudes. Can their sum be zero? Explain. 2. Can the magnitude of a particle's displacement be greater than the distance traveled? Explain. 3. Which of the following are vectors and which are not: force, temperature, the volume of water in a can, the ratings of a TV show, the height of a building, the velocity of a sports car, the age of the Universe?

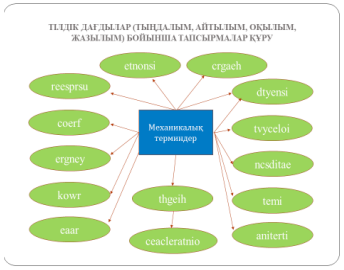

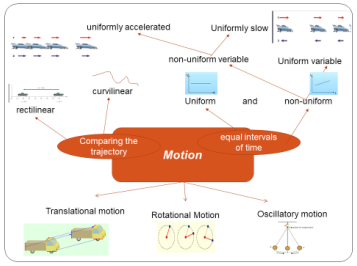

Сурет 1 – Физиканы оқытуда CLIL әдісінің элементтері

Демек, CLIL әдісін пайдаланушы болашақ мұғалімнің міндеттеріне - білімгерлердің жеке және креативтілік іс-әрекеттеріне басымдық, физикалық білімді берудің түрлі формаларын пайдалана отырып сабақты барынша қызықты ұйымдастыру сияқты іс-әрекеттер жатады.

CLIL әдісін пайдаланушы болашақ мұғалімдердің ерекше кәсіби құзыреттіліктеріне мыналарды жатқызуға болады:

- қос-тілділіктің психологиялық аспектілерін білу;
- жүргізетін пән саласындағы тілдік дағдыларды;
- пәнді және шет тілін оқыту бойынша көптеген әдістемелерді білу;
- пәнді шет тілінде оқыту қабілеттілігі;
- тұрақты кәсіби қайта даярлауға және біліктілігін арттыруға дайындық.

Қорытындылай келе біз жаратылыстану-математикалық бағыттағы пәндерді, атап айтқанда физика пәнін ағылшын тілінде оқытуға кезең-кезеңмен көшуді ұсынамыз. Ол үшін білімгерлер мен мұғалімнің іс-әрекетінің тиімді жүзеге асырылуын ескеру қажет. Тиімді әдіс-тәсілдер мен оқытудың формаларын ұсыну қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. - № 33 (25278). - 2007. - 1 марта.

2 Дорожная карта развития трехъязычного образования на 2015-2020 годы. Утвержден совместным приказом и.о. Министра образования и науки Республики Казахстан от 5 ноября 2015 года № 622, Министра культуры и спорта Республики Казахстан от 9 ноября 2015 года № 344 и Министра по инвестициям и развитию Республики Казахстан от 13 ноября 2015 года № 1066.

3 Мектептердің оқу үдерісінде CLIL-технологияны қолдану бойынша әдістемелік ұсынымдар. Әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2018. – 73б.

4 Marsh, D. Content and Language Integrated Learning: The European Dimension – Actions, Trends and Foresight Potential / D. Marsh. – OUP, 2002. – 204 p.

5 Wolff, D. BilingualerSachfachunterricht in Europa [Electronic resource] :VersucheinessystematischenUberblicks (Content and Language Integrated Learning in Europe. An attempt at a systematic overview) / D. Wolff. – Mode of access:

http://anglistik.univie.ac.at/fileadmin/user_ upload/dep_anglist / ARAL _2011 _CLIL _article.pdf

6 Dalton-Puffer, C. Content-and-Language Integrated Learning: From Practice to Principles [Electronic resource] / C. Dalton-Puffer // Annual Review of Applied Linguistics. –Mode of access: http://typo3. univie.ac.at/fileadmin/user_upload/dep_ anglist/ ARAL_ 2011 _CLIL _article.pdf

7 Content and Language Integrated Learning (CLIL) at School in Europe. Eurydice. The information network on education in Europe [Electronic resource]. - Mode of access: http://www.eurydice.org.2006

8 Лалетина, Т. А. Интегрированный подход и использование предметно-языковой интеграции при обучении иностранному языку [Электронный ресурс] / Т. А. Лалетина. –Режим доступа: http://elib. sfu-kras.ru/handle/2311/8574

9 Нұрақаева Л.Т., Шегенова З.К. Пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдісін (clil) қолдану туралы мұғалімдерге арналған әдістемелік нұсқаулық, Астана 2013.

ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ ОБЯЗАТЕЛЬНОГО ФОРТЕПИАНО В МУЗЫКАЛЬНОМ КОЛЛЕДЖЕ

ДУНАЕВА Т. В.
преподаватель, Музыкальный колледж – музыкальная школа-интернат для одаренных детей, г. Павлодар

В наше время заметно выросло качество музыкального образования. Нужно сказать, что во многом это произошло благодарякомпьютеру. Содержание профессионального

музыкального образования существенно изменилось, стало более интенсивным и высокотехнологичным, гибко настраиваемым на любые специфические задачи.

Следует отметить, что на сегодняшний день современный урок фортепиано в музыкальных учебных учреждениях – это такой урок, в ходе которого применяются новые педагогические технологии, и, конечно же, используются современные компьютерные технологии. Урок фортепиано – это в обязательном порядке урок творчества. Содержание таких музыкальных занятий составляют эмоции и их субъективное переживание. Подобное специфическое содержание этих занятий обуславливается выбором разнообразных методик, видов работы, а также новых мультимедийных средств.

Сейчас практически каждый преподаватель - музыкант, будь то в специальной музыкальной или общеобразовательной школе, а так же в колледже или вузе, более или менее владеет музыкально-компьютерными технологиями. Конечно же, благодаря этому, он сможет увлекательно и интересно вести свой предмет, и ему совсем нетрудно будет сочинить песенку или сделать полнозвучные аранжировки, сформировать яркий концерт и качественно записать его на диск или любой цифровой носитель. Нужно отметить, что сегодня многие школы, колледжи, техникумы, гимназии, институты, университеты и даже детские сады, имеющие хорошую материальную базу, оснащены новейшей компьютерной техникой.

Компьютер предоставляет широкие возможности в творческом процессе обучения музыки, как на профессиональном уровне, так и на уровне любительского творчества. Музыкальные компьютерные технологииоткрыли принципиально новый этап технического воспроизводства музыкальной продукции: в жанрах прикладной музыки, в нотопечатании, в качественных возможностях звуковоспроизводящей аппаратуры, в средствах звукозаписи, в театрально-концертной деятельности, в звуковом дизайне, а также в трансляции музыки (в том числе и трансляции по Интернету).

Нужно сказать, что в настоящее время музыкальная педагогика открывает для себя новые направления исследований, среди которых:

Исследования, связанные с информационными технологиями в музыке: вопросы компьютерного анализа музыкальных произведений, применение мультимедиа в проектах, информационный подход к содержанию музыки.

Изучение проблем, касающихся информационной культуры учителя музыки: информационные технологии

в самообразовании музыканта, оптимальное программное обеспечение профессиональной деятельности.

Исследования непосредственного внедрения информационных технологий в музыкальное образование: практическое освоение компьютерной музыки, а также нотных редакторов, использование музыкально-компьютерных технологий и электромузыкальных инструментов в современном образовательном процессе.

Изучение роли информационных технологий в музыкальном творчестве и их значения в актуализации творческого потенциала.

Освоение ИКТ объективно необходимо для преподавателей музыки: во-первых, для профессиональной подготовки исполнителей и композиторов, а во-вторых, для использования их как источника вспомогательного учебного материала (звуковоспроизводящего, звукозаписывающего, обучающего, справочного, редактирующего и т.п.).

Нужно сказать, что сегодня компьютерные программы довольно-таки широко используются педагогами в обучении игре на инструментах, в подборе мелодий и развитии музыкального слуха, в аранжировке, в проведении прослушивания музыкальных произведений, в импровизации, наборе и редактировании нотного текста. Новые компьютерные программы позволяют определять диапазон инструмента, беглость исполнителя в пассажах, исполнение динамических оттенков и штрихов, артикуляцию и многое другое. Кроме этого, современный компьютер позволяет разучивать пьесы с «оркестром». Он также может выступать как «тренажер» по дирижированию (с использованием телеаппаратуры). В курсе истории музыки компьютерные программы позволяют проводить музыкально-слуховой анализ мелодий (тем) произведений. Для многих музыкальных дисциплин компьютер представляется ценным источником энциклопедических и библиографических сведений.

Следует также отметить, что применение компьютерных технологий направлено на индивидуальный характер работы, что в целом отвечает специфике занятий музыкой. Персональный компьютер позволяет варьировать индивидуальный режим работы музыканта в соответствии с его темпоритмом, а также с объемом выполняемой работы.

Существует множество программ для работы с музыкой на компьютере. В ходе работы на уроках обязательного фортепиано мною были использованы различные обучающие музыкальные компьютерные программы, музыкальные энциклопедии, компьютерные диски, интернет-технологии, программаPowerPoint.

Уроки в классе обязательного фортепиано проходят индивидуально с каждым учеником, выстраивается субъект-субъектная модель взаимодействия учителя и ученика. Поэтому подача материала дифференцирована, учитывает индивидуальные особенности ученика, личностные психологические характеристики подростка, его темперамент, особенности модальных систем восприятия информации, скорость когнитивных процессов, различный уровень мышления ученика и возможности усвоения заданий, его исполнительскую подготовку. Для каждого учащегося подбирается соответствующая программа, которую он будет играть на экзамене. Учебным планом предусмотрен лишь один урок музыки в неделю (редко бывает два урока), что недостаточно для формирования всесторонне развитой гармоничной личности и успешной подготовки учащихся к конкурсу. В связи с этим возникает необходимость увеличения интенсивности урока, его насыщенности. Со стороны учащихся также должна быть заинтересованность и усиленные занятия при самостоятельной работе.

На начальном этапе обучения учащихся, чтобы как можно быстрее освоить музыкальную грамоту и первоначальные навыки игры на фортепиано, я использовала обучающие интернет-программы и программы на дисках (в виде игр).

Учащимся было предложено изучить и освоить материал популярного в интернете сайта «Школа игры на фортепиано»: http://music-uroki.com/. Этот сайт предлагает как теоретические занятия, так и видео уроки, что даёт возможность обучающимся быстрому усвоению материала. Курс нотной грамоты состоит из четырёх теоретических уроков: http://music-uroki.com/lessons/Lessons/musical_notation. Курс видео уроков игры на фортепиано включает в себя 12 уроков для начинающих (первая ступень):http://music-uroki.com/lessons/fortepiano и 8 уроков для продвинутых (вторая ступень): http://music-uroki.com/lessons/fortepiano2. После тщательного изучения учащимися данного сайта, они смогли за короткий срок не только выучить нотную грамоту, но и сыграть не сложные популярные мелодии на инструменте.

Для ускоренного обучения нотной грамоте также был использован сайт«Музыкальный класс – Музыкальная школа онлайн»: http://music-education.ru/. Сайт хорош тем, что содержит тренинги, а также несёт в себе очень много дополнительной разносторонней музыкальной информации, что ещё и развивает кругозор учащихся. Решая проблему теоретической безграмотности

учащихся, я также применила обучающую программу на двух дисках (в виде обучающих игр) «Профессор музыки», куда входит изучение нотной грамоты: ноты, тональности, аккорды, размеры, интервалы, есть музыкальная викторина и т.д.

Учащиеся с огромным интересом и творческим подходом изучали предложенные им информационные сайты и диски. Задачи ставились каждому студенту индивидуально: в кратчайший срок запомнить нотную грамоту и сопутствующую этому музыкальную информацию, а также научиться свободно ориентироваться на фортепианной клавиатуре.

Для контроля уровня развития учащихся и закрепления приобретённых навыков на начальном этапе обучения я использовала на уроках программы «Нотный тренажёр» NoteTrainer 1.0 и «Репетитор по нотной грамоте». Программа «Нотный тренажёр» предназначена для формирования навыков параллельного распознавания нот на клавиатуре и в нотной записи. Произвольная нота из выбранного диапазона появляется на нотном стане, а учащемуся нужно щелчком кнопки мыши правильно нажать клавишу на отображённой на экране клавиатуре пианино. Таким образом, студенты совершенствуют навык перенесения нотной записи на клавиатуру. В программе предусмотрены выбор и установка необходимого уровня сложности.«Репетитор по нотной грамоте»: http://jukofff.ru/ – совмещает функции обучения и контроля знаний. Репетитор позволяет изучить расположение нот на нотном стане и на фортепианной клавиатуре, диезы, бемоли, длительность нот, пауз и тактов, интервалы, аккорды и тональности. В ходе занятий я применила эту программу для самостоятельной работы учащихся на уроке, проведения контрольных работ и фронтального опроса. Для проверки знаний по расположению нот на клавиатуре и на нотном стане я использовала задания из разделов «Клавиатура» и «Нотный стан». Очень удобна программа тем, что здесь предусмотрена система подсчёта результатов и возможность их выведения на печать. Программа также подводит общий итог баллов, выделяя правильные ответы.

Все уроки обязательного фортепиано в нашем учебном заведении, как было выше сказано, построены в традиционной форме индивидуального занятия: показ, рассказ, беседа и большая часть урока – это тренировка исполнительских навыков. Конечно же, в такой форме обучения очень много плюсов – это и дифференциация обучения, и личностно-ориентированный

подход к развитию способностей каждого учащегося. Однако существенным недостатком является невозможность передать больший объем информации, обобщить и систематизировать ее, дать общее представление детям об эпохах, композиторах, особенностях музыкальных форм, а также о практических законах и навыках фортепианной игры и музыкальной грамоты. Отсюда следуют и главные недостатки преподавания: ограниченный объем передаваемой информации, поверхностный анализ исполняемых произведений по основным разделам программы, не очень глубокое видение учеником структуры произведения, исторически обоснованной динамики, исторической канвы, жанровых особенностей. Поэтому, применяя ИКТ на своих уроках, я тем самым максимально экономила время, которое было отведено на теорию, использовав его для тренировки исполнительских навыков.

Дальнейшая работа с учащимися непосредственно велась над программой. При выборе программ, для каждого учащегося индивидуально, я использовала в интернете видеохостингYouTube. С помощью этого сайта мы вместе с учащимися просматривали множество видеозаписей и выбирали понравившиеся им произведения. Одновременно с этим мы применилиYouTube, чтобы послушать уже выбранные произведения в интерпретации различных исполнителей, старясь находить записи известных пианистов. Свободный доступ к лучшимобразцам исполнительского искусства позволяет одаренным учащимся расти в профессиональном плане.

Также были использованы в интернете многочисленные серверы, где можно было бесплатно скачать ноты.

На следующем этапе работы над программой учащимся было дано задание сделать полный компьютерный анализ своих музыкальных произведений и подготовить сообщение, используя программу PowerPoint. Для поиска и сбора информации о биографии композиторов, эпохе, истории создания произведений, их детального разбора, включая перевод всех сопутствующих терминов и темпов, форм, жанра, характера, програмности (если таковое присутствует), заложенного образа, раскрытия содержания, характера и т.д., я предложила использовать следующее:

- найти определенный материал в сети Интернет на различных сайтах;

- изучить музыкальные энциклопедии и диски, например такие, как «Энциклопедия классической музыки» («Интерактивный мир»), «Шедевры музыки» («Кирилл и Мефодий»), серия дисков

по искусству («Новый диск»), «Энциклопедия театра» – «Опера», «Балет» («Эконика»), сборники произведений различных композиторов («Дискавери»),серия «Музыка и живопись для детей» («AlisaGroup») и т.п.;

- скачивание подходящих аудио - и видеоматериалов;
- просмотр картин, фото и других материалов, помогающих в работе над раскрытием образа и содержания произведений;
- наконец, поиск методической литературы, которая поможет учащимся совершенствовать исполнительские навыки.

Такой вид заданий очень полезен, потому что для подготовки презентации учащийся должен провести определенную исследовательскую работу, использовать большое количество источников информации, проявляя свой творческий потенциал, все это превращает подобную работу в продукт индивидуального творчества. В процессе демонстрации презентации учащиеся приобретают опыт публичных выступлений, который пригодится в их дальнейшей жизни, поскольку умение работать с компьютером является одним из атрибутов современного общества.

В результате этой части работы я провела одно групповое занятие, на котором все учащиеся выступили с сообщением и презентацией по каждому произведению из своей конкурсной программы. Судьями были сами ученики. Им было дано задание посмотреть, послушать и поставить друг другу оценки. Критерии – чем интереснее и объёмнее предоставленная информация, тем выше должны быть баллы. В конце урока, подводя итоги, я сделала вывод, что такая самостоятельная работа очень интересна учащимся, близка им, экономит много времени при донесении теоретической информации, а зрительное восприятие изучаемого позволяет учащимся эффективнее воспринимать излагаемый материал. Все студенты выступали очень эмоционально, с большим интересом рассказывали свои сообщения и показывали красочные и насыщенные презентации. В результате все получили высокий бал за свои работы.

Музыкальное искусство, в данном случае фортепианное, отличается от других учебных предметов необходимостью наличия развитого абстрактного мышления. Могу предположить, что в основе всей мотивации обучения лежит понимание замысла композитора. В этом случае мультимедийные анимационные, интерактивные модели позволяют сформировать абстрактные звуковые взаимосвязи и дают возможность самостоятельно определиться с эмоционально-психологической моделью звучания

произведения, а вместе с этим и техническими способами исполнения произведения, динамическими задачами, анализом структуры и формы музыкальных произведений.

Из всего вышесказанного можно сделать вывод, что музыка и компьютер – это две очень даже совместимые вещи. И если преподаватель желает, чтобы учащиеся ходили к нему на уроки систематически, ловили каждое его слово, то ему следует смело использовать современные технологии. Результат не заставит себя долго ждать.

ЛИТЕРАТУРА

1 Дьяченко Н. «Теоретические основы воспитания и обучения в музыкальных учебных заведениях».- К.: Музична Украина, 1987.

2 Коган Г. «У врат мастерства».- М.: Музыка, 1969.

3 Крутецкий В. «Психология».- М.: Просвещение, 1986.

4 Тангян А.С. Аналитический подход к музыкальному исполнительству // ЭВМ и проблемы музыкального образования. - Новосибирск, 1989.

5 Шолохович В.Ф. Информационные технологии обучения / В.Ф. Шолохович // Информатика и образование. – 1998.- №2.

6 Самохвалова В.Е. Звуковые возможности фортепиано. Использование ИКТ на уроке фортепиано [Электронный ресурс]. – URL: http://bibliotekamel.ucoz.ru/load/meroprijatija_kolleg/starshaja_shkola/zvukovye_vozmozhnosti_fortepiano_ispolzovanie_ikt_na_uroke_fortepiano/6- 1[дата обращения 15.12.2016].

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ С ДЕТЬМИ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

ДУСПЕКОВА С. С.
учитель, СОШ инновационного типа № 39, г. Павлодар

Образование детей с особыми потребностями является одной из основных задач для страны. Это необходимое условие создания действительно инклюзивного общества, где каждый сможет чувствовать причастность и востребованность своих действий [6, с. 15]. Мы обязаны дать возможность каждому ребенку, независимо от его потребностей и других обстоятельств, полностью реализовать свой потенциал, приносить пользу обществу и стать полноценным его членом.

Одной из серьезнейших проблем современной системы казахстанского образования является проблема обеспечения равных прав для получения образования людям с различными образовательными возможностями. В течение многих десятилетий право на образование этой категории детей реализуется в разветвленной системе специальных (коррекционных) школ, кадры для которых готовятся на дефектологических факультетах при реализации содержания государственных программ, включающих развернутый перечень специальных дисциплин [3, с. 27]. Выпускники, завершая образование и получая диплом специалиста учителя или учителя-дефектолога для работы с той или иной категорией детей, были готовы к работе с детьми в специально организованных условиях по специально разработанным программам и учебникам для учащихся. Но на современном этапе развития специального (коррекционного) образования детей все чаще педагоги и родители обращаются к опыту инклюзивного образования, которое в США, Канаде, некоторых европейских странах имеет богатую историю и огромный опыт, и в котором казахстанская система образования делает первые шаги [7, с. 36]. Инклюзивное образование (от английского слова inclusion - включение) позволяет реализовать образовательные цели не только учащимся с особенностями в развитии, но и детям, которые, в той или иной степени, выделяются из большинства.

В основу модели инклюзивного образования детей с особыми образовательными потребностями школы положена идеология, которая исключает любую дискриминацию детей, которая обеспечивает равное отношение ко всем детям, но создаёт особые условия для детей, имеющих особые образовательные потребности [4, с. 49].

Инклюзивные подходы могут поддержать таких детей в обучении и достижении успеха, что даст шансы и возможности для социализации в обществе.

Система инклюзивного образования не только признает существование детей с особыми образовательными потребностями, но и обеспечивает педагогами и создает условия для получения учащимися образования и подготовки к самостоятельной жизни. Принцип инклюзивного образования заключается в том, что администрация и педагоги общеобразовательной школы принимают детей с особыми образовательными потребностями независимо от их социального положения, физического, эмоционального

и интеллектуального развития и создают им условия на основе психолого-педагогических приемов, ориентированных на потребности этих детей.

Если у ребенка отмечается умственная отсталость, то необходимо ввести занятия по формированию механизмов сознательной регуляции собственного поведения и занятий, направленных на социальную адаптацию ребенка в рамках современного общества. Специфичность обучения детей с особыми образовательными потребностями требует организации учебного процесса, обеспечивающего «пошаговое» обучение. Поэтому при работе со своими учениками я орентируюсь на потребности ребенка.

В течение этого года нахожусь в процессе работы с двумя учениками с похожими диагнозами, одинакового возраста и пола, по одной программе предмета «Мир вокруг нас». Специфика обучения детей с особыми образовательными потребностями требует перестройку стандартных подходов работы. Например, плохо развитый навык письма может послужить рычагом для изменения формы подачи и способов освоения материала. Так с одним из учеников мы рисуем по теме урока, применяем разукрашки, просматриваем небольшие учебные фильмы для усвоения тем. После таких занятий у ученика наблюдается хорошая динамика: он может составлять рассказ по рисунку и научился подписывать рисунки, разделяя их на части.

Особую роль в процессе обучения детей с особыми образовательными потребностями играют взаимоотношения между учителем и родителями. Родители лучше знают своего ребенка, поэтому в решении ряда проблем учитель может получить от них ценный совет. Сотрудничество учителей и родителей помогает посмотреть на проблему с разных сторон [5, с. 33]. Это позволяет взрослым понять индивидуальные особенности ребенка, выявить его способности и сформировать правильные жизненные ориентиры. Родители всех моих четерех учеников помогают мне при работа с детьми.

Работаю в классах с детьми с особыми образовательными потребностями (5-10). Это дети с задержкой психического развития, с легкой умственной отсталостью, ДЦП. Учащимися с особыми образовательными потребностями особенно тяжело осваиваются исторические понятия, не говоря о запоминании исторических дат. Поэтому для обучения этих детей применяю разнообразные дидактические приемы: на уроках мы описываем исторические картины (иллюстрации), выявляем существенные признаки понятия

(явления), составляем схемы изучаемых понятий (терминов), сравниваем новые понятия с уже знакомыми, опираемся на реальность и современность. Основной метод обучения в классах с этими учащимися – беседа с простыми игровыми методиками (Аукцион, Историческое домино, Поле-чудес и другие). Очень помогают в работе учебные видеофильмы по темам.

Познавательные возможности учащихся связаны с возрастом ученика и соответствующим уровнем исторических знаний и умений, поэтому учитель обязан учитывать особенности возрастной психологии при выборе методов работы [1, с. 15]. Посильное познание в наибольшей степени способствует развитию мышления, воображения, мотивационно-волевой и эмоциональной сфер личности. В этой связи в процессе обучения истории целесообразно создавать для учащихся ситуацию выбора. Результаты обучения напрямую связаны с тем, насколько развиты у ребенка познавательные способности и мотивация к обучению. Существует огромное множество способов (методов, приемов) развития навыков познавательной работы и актуализации знаний, используемые учителем в процессе обучения [2, с. 21]. Познавательный интерес, как стимул обучения, позволяет с помощью внешних воздействий сделать обучение привлекательным, задействовать непроизвольное внимание, активизировать мышление и эмоции учащихся, увлечь учебной задачей. В процессе обучения истории источниками стимуляции познавательного интереса является содержание учебного материала, организация и характер познавательной деятельности, характер отношений между участниками учебного процесса. При работе с детьми с особыми образовательными потребностями требуется тщательный отбор содержания учебного материала, являющегося необходимым для формирования знаний и умений:

- присутствие познавательных, творческих заданий, вызывающих интерес новизной своего содержания и требующих эмоционального отношения к изучаемому материалу;
- увеличение доли самостоятельных работ, их постепенное усложнение и увеличение разнообразия с целью совершенствования способов познавательной деятельности ученика;
- использование электронных образовательных ресурсов;
- включение в учебный процесс элементов современных образовательных технологий;
- наличие критериев активной познавательной деятельности ученика.

Педагоги школ располагают технологическими приемами работы с детьми с особыми образовательными потребностями [7, с. 91]. Их обдуманное применение поможет учащимся достигнуть достойного уровня умственного и личностного развития, а также поспособствует социализации таких детей в обществе.

ЛИТЕРАТУРА

1 Мухина В.С. Детская психология. – М.: ООО Апрель Пресс, ЗАО Изд-во ЭКСМО-ПРЕСС, 2000. – 352 с.

2 Кузнецова Л.В., Переслени Л.И., Солнцева Л.И. и др. Основы специальной психологии: Учебное пособие под ред. Л. В. Кузнецовой. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 480 с.

3 Елфимова Н.В. Диагностики и коррекция мотивации учения у дошкольников и младших школьников. – М.: Просвещение, 1991. – 256 с.

4 Дети с задержкой психического развития. Под ред. Т. А. Власовой, В. И Лубовского, Н. А. Ципиной. – М., 1984.

5 Бурмистрова Е.В. Семья с «Особым ребенком»: психологическая и социальная помощь // Вестник практической психологии образования. Октябрь - декабрь 2008 года (№4 (17)).

6 Екжанова Е.А. Системный подход к разработке программы коррекционно – развивающего обучения детей с нарушением интеллекта. // Дефектология. 1999 (№ 6) – с. 25-29.

7 Ковригина Л.В. Современные подходы к подготовке специалистов для работы с детьми с особыми образовательными потребностями // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. 2009 (№3) – с. 90.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

ЕЛУБАЙ Г. Б.
магистрант, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

Период младшего школьного возраста, совпадает с обучением в начальной школе, устанавливается с шести - семи до десяти лет. В данный возрастной период происходит дальнейшее физическое и психофизиологическое развитие младшего школьника, которое обеспечивает возможность систематического обучения в школе.

Начало обучения в школе приводит к изменению социальной ситуации развития младшего школьника. Теперь ребенок представляет собой общественный субъект, имеющий социально важные обязанности, за выполнение которых ребенок будет получать общественную оценку. В период младшего школьного возраста складывается новый тип отношений с окружающими. Авторитет взрослых начинает утрачиваться и к завершению этого возрастного периода большее значение для школьника играют ровесники [2, с. 24].

Основной деятельностью на данном возрастном этапе является учеба, которая определяет важные изменения, которые происходят в развитии психики ребенка в младшем школьном возрасте. В рамках учебной деятельности начинают складываться психологические новообразования, которые характеризуют более важные достижения в развитии детей младшего школьного возраста и являются основой, которая обеспечивает развитие ребенка на следующем возрастном этапе. Мотивация к учебе, сильная в 1-ом классе, снижается. У ребенка падает интерес к учебе, так как у детей уже есть завоеванная общественная позиция и им нечего достигать. Чтобы этого не произошло, учебная деятельность должна иметь новую лично значимую мотивацию. Главная роль учебы в развитии младшего школьника не исключает того, что ребенок активно включен и в другие виды деятельности, в ходе которых совершенствуются и закрепляются его новые достижения [1, с. 38].

Л.С. Выготский считал, что с началом обучения мышление выходит в центр сознательной деятельности детей. Развитие словесно- логического, рассуждающего мышления, которое происходит в ходе усвоения знаний, перестраивает и все другие познавательные процессы: память в период младшего школьного возраста становится мыслящей, а восприятие - думающим.

На протяжении данного возрастного периода в развитии внимания ребенка происходят значимые изменения, идет быстрое развитие всех его свойств: в два раза увеличивается объем внимания, его устойчивость, развиваются навыки переключения и распределения. К девяти-десяти годам ребенок уже способен долго сохранять внимание и выполнять произвольно заданную программу действий [5, с. 19].

В период младшего школьного возраста память ребенка претерпевает значительные изменения. Суть этих изменений в том, что память младшего школьника приобретает произвольность, становится сознательно регулируемой и опосредованной.

Период младшего школьного возраста является благоприятным для становления высших форм произвольного запоминания. Целенаправленная развивающая работа по овладению мнемической деятельностью в период младшего школьного возраста является наиболее эффективной. Выделяют тринадцать мнемических приемов организации запоминаемого материала: группировка, выделение опорных пунктов, составление плана, классификация, структурирование, схематизация, установление аналогий, мнемотехнические приемы, перекодирование, достраивание запоминаемого материала, серийная организация ассоциации, повторение.

Трудность выделения главного, существенного отчетливо проявляется в 1-ом из основных видов учебной деятельности детей младшего школьного возраста - в пересказе текста. Г. С. Абрамова [4, с. 57], которая исследовала особенности устного пересказа у детей младшего школьного возраста, заметила, что краткий пересказ дается ребенку значительно труднее, чем подробный. Рассказать кратко - это значит выделить основное, отделить его от деталей, а именно этого младшие школьники еще не могут.

Отмеченные особенности мыслительной деятельности младших школьников являются причинами неуспеваемости определенного числа учащихся. Неумение преодолеть возникшие при этом трудности в обучении могут приводить к отказу от активной мыслительной деятельности. Ребенок начинает использовать разные неадекватные приемы выполнения учебных заданий, которые психологи называют «обходными путями», к их числу относится механическое заучивание материала без его понимания. Ребенок воспроизводит текст почти наизусть, дословно, но при этом он не может дать ответ на вопросы по тексту. Еще одним обходным путем является выполнение нового задания тем же способом, каким выполнялось другое задание ранее. Кроме того, ребенок с недостатками мыслительного процесса при устном ответе пользуется подсказкой, старается списать у сверстников.

В период младшего школьного возраста появляется и другое важное новообразование – произвольное поведение. Дети становятся самостоятельными, сами выбирают, как им поступить в определенных ситуациях. В основе этого вида поведения ребенка лежат нравственные мотивы, которые формируются в младшем школьном возрасте. Дети впитывают в себя моральные ценности, стараются следовать определенным правилам и законам. Часто это связано с эгоистическими мотивами, и желаниями быть

одобренными взрослыми или укрепить свою личностную позицию в группе сверстников. Их поведение, так или иначе, связано с основным мотивом, который доминирует на данном возрастном этапе – мотивом достижения успеха.

С формированием у ребенка произвольного поведения связаны такие новообразования, как планирование результатов действия и рефлексия.

Дети младшего школьного возраста способны оценивать свои поступки с точки зрения их результатов и тем самым изменять свое поведение, планировать его соответствующим образом. Появляется смыслово- ориентировочная основа в поступках, это связано с дифференцированностью внутренней и внешней жизни. Младшие школьники становятся способными побороть в себе свои желания, если результат их выполнения не будет соответствовать определенным нормам или не приведет к поставленной цели. Значимой стороной внутренней жизни детей становится их смысловая ориентировка в своих действиях. Это связано с переживаниями детей по поводу боязни изменения отношений с окружающими. Дети боятся потерять свою значимость в глазах окружающих [4, с. 71].

Младшие школьники начинают активно размышлять по поводу своих действий, утаивать свои переживания. Внешне дети не такие, как внутренне. Именно эти изменения в личности ребенка приводят к выплескам эмоций на взрослых, желаниям сделать то, что хочется, к капризам. Негативное содержание данного возрастного периода заключаются в нарушении психического равновесия, неустойчивости воли, настроения и так далее.

Развитие личности детей младшего школьного возраста зависит от школьной успеваемости, оценки ребенка взрослыми. Дети в этом возрасте очень сильно подвержены внешнему влиянию. Благодаря этому они впитывают в себя знания как интеллектуальные, так и нравственные. Значимую роль в установлении нравственных норм и развитии интересов младших школьников играет учитель, хотя степень их успешности в этом будет зависеть от типа его отношения с учениками. Другие взрослые также занимают значимое место в жизни младшего школьника [2, с. 101].

В период младшего школьного возраста происходит рост стремления ребенка к достижениям. Основным мотивом деятельности детей младшего школьного возраста является мотив достижения успеха. Иногда встречается другой вид этого мотива - мотив избегания неудачи.

В сознании младшего школьника закладываются определенные нравственные идеалы, образцы поведения. Дети начинают понимать их ценность и необходимость. Но для того, чтобы становление личности ребенка проходило более продуктивно, важно внимание и оценка взрослого. Эмоционально-оценочное отношение взрослых к поступкам детей определяет развитие их нравственных чувств, индивидуального ответственного отношения к правилам, с которыми они знакомятся в жизни.

Социальное пространство младших школьников расширяется, дети постоянно общаются с учителями и одноклассниками по законам четко формулируемых правил.

Именно в период младшего школьного возраста дети переживают свою уникальность, осознают себя личностью, стремятся к совершенству. Это находит свое отражение во всех сферах жизни младшего школьника, в том числе и во взаимоотношениях со сверстниками. Ребенок находит новые групповые формы активности, занятий. Он старается по началу вести себя так, как принято в этой группе, подчинятся законам и правилам. Потом начинается стремление к лидерству, к превосходству среди сверстников. В младшем школьном возрасте дружеские отношения более интенсивные, но менее прочные. Ребенок учится умению приобретать друзей и находить общий язык с разными детьми. Предполагается, что способность к формированию близких дружеских отношений в некоторой степени определяется эмоциональными связями, которые установаются у детей в течение первых пяти лет их жизни.

Ребенок стремится к совершенствованию навыков тех видов деятельности, которые приняты и ценятся в привлекательной для него компании, чтобы выделиться в ее среде, добиться успеха.

В период младшего школьного возраста у детей развивается направленность на других людей, которая получает свое выражение в просоциальном поведении. Просоциальное поведение очень важно для развитой личности.

Способность к сопереживанию получает свое развитие в условиях школьного обучения потому, что дети участвуют в новых деловых отношениях, невольно они вынуждены сравнивать себя с другими детьми – с их успехами, достижениями, поведением, и младшие школьники просто вынуждены учиться развивать свои способности и качества [3, с. 13].

Таким образом, период младшего школьного возраста является наиболее ответственным этапом школьного детства. Основные достижения младших школьников обусловлены ведущим характером

учебной деятельности и являются во многом определяющими для последующих лет обучения: к концу данного возрастного периода дети должны хотеть учиться, уметь учиться и верить в свои силы. Полноценное проживание младшего школьного возраста, его позитивные приобретения являются необходимым основанием, на котором выстраивается дальнейшее развитие школьника как активного субъекта познаний и деятельности. Основной задачей взрослых в работе с младшими школьниками является создание оптимальных условий для раскрытия и реализации возможностей младших школьников с учетом индивидуальности каждого ребенка.

ЛИТЕРАТУРА

1 Абрамова Г.С. Возрастная психология. – М.: Академия, 2018. – 624 с.

2 Блонский П.П. Психология младшего школьника. – М.: Издательство «МПСИ», 2019. – 632 с.

3 Буров А.И., Квятковский Е.В. Проблемы эстетического развития личности школьника. – М.: Академия, 2018. – 96 с.

4 Венгер А.Л., Цукерман Г.А. Психологическое обследование младших школьников. М.: Издательство «Владос-Пресс», 2017. – 160 с.

5 Волков Б.С. Психология младшего школьника. Практикум. М.: Издательство «Эксмо», 2017. – 272 с.

МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АРХИВНЫХ ДОКУМЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ

ЖАКИБАЕВА Г. Б.
докторант, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар
ОТЕПОВА Г. Е.
д.и.н., профессор, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

Использование архивных материалов в процессе преподавания истории является одним из самых эффективных методов, который позволяет не только объективно изучать те или иные процессы, но и пробуждает интерес у студентов к данному предмету. В ходе изучения архивных материалов у студентов развиваются аналитические и исследовательские навыки, умение оценивать исторические события, вырабатывают и отстаивают собственные суждения, формируются навыки ораторского искусства. Имея

большое историческое значение, архивные документы позволяют воссоздать объективную картину событий, установить причинно-следственные связи и сделать основные выводы и обобщения.

Методы обучения с использованием архивных материалов различаются по источникам знаний и степени самостоятельности познавательной деятельности студентов. Всякий метод обучения предполагает определенную, осознанную цель, систему действий, направленных на ее достижение, определенные средства и намеченный результат.

Использование архивных документов на занятиях позволит студентам разобрать исторические факты и события, размышляя, разбираясь в них под руководством преподавателя, выполнить мыслительные логические операции – сравнение исторических событий и противопоставление, анализ и синтез, абстрагирование, а затем формулируют определение самих понятий, суждений, в которых выражается тот или иной закон исторического развития. Студенты в результате разбора исторических фактов вырабатывают определение понятий, законов, делают выводы и обобщения, устанавливают законы хода исторического развития и закрепляют эту работу соответствующими терминами.

Усвоение системы общеисторических и социологических понятий высокой степени обобщения подводится к пониманию закономерностей исторического развития. Раскрыть закономерности исторического процесса – это значит установить объективные, внутренние, существенные, повторяющиеся связи между историческими явлениями и процессами. Чтобы вычленить эти связи, студенты должны обладать большим запасом фактических знаний на протяжении изучения данной темы. Чтобы усвоить закономерности исторического процесса научиться прослеживать определенные группы связей между историческими явлениями. Первая группа – причинно-следственные связи. Сознательное их усвоение требует четких, конкретных представлений о каждом звене цепи, умения обобщить последовательные звенья в единую причинно-следственную цепь. Вторая группа – локальные связи. Третья группа – временные связи, т.е. установление последовательности или одновременности происходящих событий и процессов в определенный период. Формирование понимания закономерностей общественного развития осуществляется на основе прочного усвоения системы исторических знаний. Формирование закономерностей требует от учащихся определенных интеллектуальных умений (например, обобщать и

абстрагировать). Следовательно, для эффективного формирования понимания исторических закономерностей необходимо развитие мышления студентов. Оно осуществляется с помощью разных методических приемов. Одним из наиболее результативных является прием сравнения. В ходе сравнения устанавливаются общие и специфические черты явлений и процессов, прослеживается сама идея их развития, сопоставление нескольких документов; выявления линий сравнения изучаемых явлений и составления сравнительных таблиц [1].

Самый эффективный вид работы с архивными документами является практическое занятие, при этом необходимо разработать проблемные ситуации, вопросы и задания. Для проведения таких занятий разработаны памятки для работы с архивными материалами.

Памятка для работы с историческими источниками:

1) дайте характеристику историческому источнику: а) автор; б) время создания; в) жанр; г) первичный или вторичный;

2) кратко изложите содержание прочитанного и сформулируйте основные идеи и факты;

3) выделите в тексте и выпишите в тетрадь основные исторические факты, определите художественные особенности текста;

4) определите, что преобладает в приведенном фрагменте: исторические факты или художественное описание событий;

5) обоснуйте, можно ли доверять приведенному фрагменту источника [6].

Обращение к подлинным документам в процессе преподавания истории Казахстана позволяет обучающимся увидеть детали исторического процесса, изучить материалы как говорится «из первых уст», сформировать собственное мнение на развитие исторических событий, а также сопоставить ее с точкой зрения профессиональных историков.

В современной методике преподавания предмета существует немало приёмов анализа письменных источников. Одна из схем для анализа исторических документов, предложенная Стреловой О.Ю., которая может варьироваться в зависимости от поставленных задач, возраста учащихся. Схема достаточно объемна по своему содержанию, поэтому использовать её фрагменты можно при работе с различными документами. В основе лежит идея многоуровневого подхода к анализу исторического документа [7]:

- к вопросам первого уровня относятся вопросы, которые помогают установить личность автора документа, время, место и

обстоятельства его создания. Условно можно этот уровень назвать «паспортизацией» документа;

- вопросы второго уровня направлены на выборочное чтение источника и работают с информацией, лежащей на поверхности текста. Эти вопросы, условно называемые историко-логическими, задают определенный угол зрения для выявления для выделения главного, существенного в изучаемом источнике, т.е. фактов, о которых рассказывает автор документа, причин и следствий, связываемых с этими фактами, авторских оценочных суждений по поводу этих фактов и иных интерпретаций исторического прошлого;

- вопросы третьего уровня выводят нас на аксиологический анализ документа. В отличие от вопросов двух предыдущих уровней они связаны с реконструкцией и анализом ценностных установок, норм и традиций народов, относящихся к разным культурам; исторических деятелей или социально-политических организаций, представленных в документе, а также с изучением ценностных установок самого автора документа;

- вопросы четвертого уровня представляют собой критику источника. На этом этапе работы с документом студенты подвергают сомнению его достоверность; пытаются объяснить мотивы и причины сознательной или подсознательной манипуляции автора документа с историческими фактами и использованными источниками;

- вопросы пятого уровня завершают системный анализ исторического текста и проясняют его ценность в изучении конкретной темы или в исследовании проблемы.

В методическом пособии Ерохиной М.С. и Коротковой М.В. предложена памятка работы с историческим документом [5, с. 18]:

1 Характер документа (официальный, письмо, дневник и т.п.).

2 Происхождение документа, время его создания, язык (оригинал или перевод), полнота (фрагмент или приведен целиком).

3 Основное содержание документа (события, идеи, персонажи).

4 Основные акценты, симпатии и антипатии автора. Чьи взгляды он выражает? Его компетентность (статус, образование, профессия).

5 Достоверность источника (неточность и ошибки, умышленное искажение).

6 Непонятные места в источнике.

7 Факты документа, подтверждаемые другими источниками.

В данной памятке акцент в большей степени сделан на внешней, а не на внутренней критике источника, в связи, с чем Хохлова О. Н.

предложила дополнить данный алгоритм анализа исторического источника, выделив пять этапов этой работы [8, с. 59]:

1 Работа с отдельными терминами и понятиями, встречающимися в источнике, самостоятельное составление их определений.

2 Нахождение в источнике «смысловых якорей», позволяющих понять суть текста.

3 Умение отвечать на поставленные к источнику вопросы различных типов и уровней сложности.

4 Самостоятельная формулировка учащимся вопросов по содержанию документа.

5 Показ на основе вопросов информативных возможностей источника.

Все рассмотренные выше методики работы с историческими документами в большей степени относятся к школьному образованию, однако, вполне актуальны (с некоторыми дополнениями) и в вузе. Все виды работы с письменными историческими источниками могут быть условно отнесены к одному из трех уровней: воспроизводящему, преобразующему, творческо-поисковому. Воспроизводящий уровень предполагает узнавание самого источника и отраженных в нем фактов, выявление и определение понятий, используемых в источнике, ответы на поставленные преподавателем вопросы, пересказ текста. Преобразующий уровень может включать в себя выделение главной идеи документа, составление плана, формулирование тезисов, самостоятельная постановка вопросов к документу, выявление причин и целей создания документа и определение его последствий. Творческо-поисковый уровень предполагает осмысление данного источника, определение его места в системе других документов: анализ позиции автора, сравнение с другими источниками, озвучивание и аргументация собственной позиции в отношении событий, отраженных в документе, характеристика достоверности/недостоверности источника, объективности/субъективности представленной в нем информации [3, 5].

Студентам предлагается несколько форм работы с историческими документами, которые постепенно усложняются. Так, на первом этапе (воспроизводящем) учащиеся вырабатывают умение, направленное на узнавание и поверхностный анализ источника. Им предлагается по предложенному отрывку из документа:

1 определить название источника, его вид, время создания;

2 назвать автора документа (если есть);

3 передать коротко его основное содержание;

4 выделить и дать определение основным понятиям, используемым в тексте;

5 определить основную мысль, главную проблему, представленную в тексте.

План для поверхностного анализа исторической ситуации, которая описывается в архивном документе [4]:

Укажите время действия

Укажите место принятия решения

Укажите основные события и явления, связанные с ситуацией

Какие люди или группы людей были причастны к данной ситуации

В чем причина

Помимо письменных источников одним из основных наглядных и достоверных источников является историческая карта. Их использование и изучение на занятиях способствуют выработке пространственных представлений у студентов. Без отнесения исторических фактов и событий к определенному месту нельзя выработать конкретных представлений об историческом событии. Студент должен хорошо знать исторические карты, необходимые для изучения отдельных периодов и разделов курса истории, представлять их содержание, типы, а также методы и приемы работы с ними.

План анализа исторической карты [2]:

1) Тип карты: по охвату территории:

- мировая;
- материковая;
- карта государства;
- карта административной единицы.

По содержанию

- обзорная;
- обобщающая;
- тематическая.

2) Физические особенности данной карты

3) Автор данной карты/Кем был создан?

4) Где была создана карта?

5) Информация карты: основываясь на своих наблюдениях, сделайте выводы из карты, выделяя следующие вещи:

- Почему, по вашему мнению, была создана данная карта?
- Какие доказательства с карты могут свидетельствовать о причине её создания?
- Какую информацию дает карта по изучаемому историческому событию?

- Информация в карте поддерживает или противоречит той информации, которой вы уже владеете?

Применение исторических документов в обучении на занятиях позволяет преподавателю развивать критическое мышление у студентов. Преподаватель с помощью указанных методик помогает студенту самому разобраться в мировоззренческих проблемах исторических событий, не «навязывает» ему общепринятые исторические стандарты, а помогает осмыслить изучаемый материал и прийти самостоятельно к необходимым выводам. Выводы, полученные в результате работы с историческим источником, становятся более убедительными, содействуют конкретизации исторического материала, значительно расширяется кругозор, и что не менее важно, служат основой для развития познавательной активности у студентов.

ЛИТЕРАТУРА

1 Мийинбаева Ф.Н. Методика преподавания истории: Учебно – методическое пособие. - Алматы, 2004. - 320 с.

2 Шегенова З.Қ., Жәнісов Ә.Т. Некоторые приемы работы с источниками на уроках истории: Методическое пособие. - Астана, 2014. - 40 с.

3 Антонцева В.А. Работа с историческими источниками в школе и вузе / В.А. Антонцева // International Journal of Humanities and Natural Sciences. - №7. - С. 36 - 40

4 Артасов И.А. Работа с заданиями на анализ исторической ситуации в основной школе / И.А. Артасов // Преподавание истории в школе. - №8. - 2007. - С. 59-62

5 Ерохина М.С., Короткова М.В. Уроки Клио: Методическое пособие для учителя. - М. : МИРОС, 2000. - 64 с.

6 Румянцева В.Я. Работа с историческими источниками / В.Я. Румянцева // Преподавание истории в школе. - №3. - 2003. - С. 38-41.

7 Стрелова О.Ю. Ключи к историческому Олимпу // История. Еженедельное приложение к газете Первое сентября. - №15. - 2011. - С. 52-58.

8 Хохлова О.Н. Работа с историческим источником как этап подготовки учащихся к исследовательской деятельности / О.Н. Хохлова // Исследовательская деятельность старшеклассников в процессе изучения гуманитарных дисциплин. - 2002. - С. 51-61.

ЖАЛПЫ СӨЙЛЕУ ТІЛІНІҢ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН СӨЗДІҢ БУЫНДЫҚ ҚҰРЫЛЫМЫН ТҮЗЕТЕТІН ТАПСЫРМАЛАР

ЖАКУПБАЕВА Г. Т.
мұғалім-логопед, № 26 Арнайы балабақшасы, Павлодар қ.
ПШЕМБАЕВА А. А.
тәрбиеші, № 26 Арнайы балабақшасы, Павлодар қ.

Балалардың грамматикалық түрде дұрыс, лексикалық түрде бай және фонетикалық түрде анық сөйлеудің қалыптасуы балаланың мектеп кезіне дайындық болып, балабақшадағы және үйдегі баланың ана тілін меңгерудегі ең негізгі мақсат болып келеді.

Жеке дербес қоғамда қарым қатынас жасайтын адамды тәрбиелеу үшін, осыған кедергі жасайтын түгел факторларды жою керек. Баланың ана тілін ерте жастан меңгергені, анық және ырғақты сөйлегені өте маңызды. Ерекше маңызды болып баланың грамматикалық қатарын меңгергенде дыбыстар мен сөздерді дұрыс айтуы маңызды. Логопедиялық жұмыстың тәжірибесінде мектепке дейінгі жастағы балаларда дыбыстауды түзету ерекше орынға алынып, сөздердің буындық құрылымы аса мәнге берілмеуі мектеп жасында оқушылардың дисграфия мен дислексияның болуына себепкер [1].

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу тілінің түрлі бұзылыстарының арасынан түзетуге қиындылық әкелетін сөйлеу патологиялардың бірі – сөздердің буындық құрылымын бұзылысы. Бұл бұзылыс күрделі құрылымдағы сөздердің (сөздердің ішіндегі буындар не дыбыстар кезегінің ауысуы, кей буындардың не дыбыстардың жоғалуы не қосымша қосылуы). Сөздердің буындық құрылымының бұзылысы көбіне жалпы сөйлеу тілінің бұзылысы бар балаларда кездеседі. Бұл бұзылыстардың диапазоны спонтанды сөйлеудегі күрделі буындық құрылымның кішігірім бұзылыстарынан бастап, баланың дауыссыз дыбыстардың бір кезекте болмайтын екі-үш құрылымды сөздердің дұрыс айтпауына дейінгі күрделі бұзылыстарға дейін байқалады. Және де бұл патологияны түзетуге көп уақыт талап етеді [2].

Сөздің буындық құрылымның бұзылыстары келесі түрде болуы мүмкін:

1 Буындар көлемінің азаюы;

2 Сөздердің ішіндегі буындард кезегінің бұзылуы;

3 Жеке буын құрылым бұрмалау;

4 Буынға еліктеу;

5 Персеверациялар (циклдық қайталану);

6 Антиципациялар (көрші дыбыстарды бір-бірімен ауыстыру);

7 Контаминациялар (буындар элементтердің араласуы).

Буындық құрылымның бұзылысы сөйлеу патологиялары бар балаларда көпке сақталады, жаңа сөздің морфологиялық құрылымын кездестіргенде айқын көрінеді.

Баламен жұмыс жасағандағы әдістер мен тәсілдерді таңдау жолы әрдайым баланы тексерістен өткізу негізінде болады. Бұл кезде баланың деңгейі білінеді. Бұл қандай жұмыстан басталуын анықтауға көмектеседі [3].

Бұл жұмыс А. К. Маркова принципі негінде негізделген, ол буындық құрылымның 14 түрін ерекшелейді, қарапайымнан күрделіге дейін:

1 Екі құрылымды ашық буынды сөздер (әке, кесе);

2 Үш құрылымды ашық буынды сөздер (сақина);

3 Бір құрылымды сөздер бітеу буынды (кит, бал);

4 Екі құрылымды тұйық буыны бар сөздер (мысық, дүкен);

5 Екі құрылымды, дауыссыз дыбыстардың көршілес кездесетін сөздер (тақта, қоспа);

6 Екі құрылымды, бітеу буынды сөздер (тақтай, көктем);

7 Үш құрылымды бітеу буыны соңында кездесетін сөздер (табиғат, асқабақ);

8 Үш құрылымды, дауыссыз дыбыстардың көршілес кездесетін сөздер (қызылша);

9 Үш құрылымды, дауыссыз дыбыстардың көршілес кездесіп тұйық буынмен аяқталатын сөздер (данышпан, тоқылдақ);

10 Үш құрылымды, дауыссыз дыбыстардың көршілес кездесетін сөздер (наубайшы, диқаншы);

11 Бір құрылымды, екі дауыссыз дыбыс басында кездесетін сөздер (шкап, блок);

12 Бір құрылымды, екі дауыссыз дыбыс соңында кездесетін сөздер (диск, кілт);

13 Дауыссыз дыбыстар екі рет кездесетін екі құрылымды сөздер (шкапта, блокта);

14 Төрт құрылымды ашық буынды сөздер (алабұға, пианино).

Сөздің буындық құрылымын түзету жұмысы сөз есту мүшесінің қабылдау негізінде және сөйлеу қимылдау біліктілінінде негізделген. Түзету жұмысы дайындық кезеңнен және түзету кезеңінен тұрады [4].

Сөздің буындық құрылымын түзетуге арналған дайындық кезең тапсырмалары:

«Менің соңынан қайтала» ойыны

Мақсаты: берілген ырғақты қайталай алуға үйрету

Құрал-жабдықтар: доп, барабан, бубен, металлофон, тақтайшалар.

Ойынның барысы: логопед бір аспаппен ырғақтайды, бала қайталайды.

«Дұрыс сана» ойыны

Мақсаты: дыбыстарды санауға үйрету

Құрал-жабдықтар: балалардың музыкалық инструменттері, сандар карточкалары, нүктесі бар шаршылар.

Ойынның барысы:

1-ші тәсіл: бала барабан соған сонша рет қанша кубикте нүкте бейнеленген

2-ші тәсіл: логопед дыбыстарды айтады, балалар қанша дыбыс естиді сондай санды карточканы көтереді.

«Схема таңда» ойыны

Мақсаты: ритмикалық суретті картоскадағы схемамен сәйкестендіру.

Құрал-жабдықтар: ритмикалық схемалары бар суреттер

Ойынның барысы:

1-ші тәсіл: логопед ритмикалық сурет салады

2-ші тәсіл: бала берілген схема бойынша ритм соғып жасайды.

«Ұзын – қысқа» ойыны

Мақсаты: дыбысталуы бойынша ұзын не қысқа сөздерді ажыратуға үйрену.

Құрал-жабдықтар: фишкалар, ұзын және қысқа жолақты қағаздар, суреттер.

Ойынның барысы:

1-ші тәсіл: логопед сөздер айтады, бала ұзын не қысқа жолаққа фишканы салады.

2-ші тәсіл: бала суреттегі сөздерді атап, қысқа не ұзын жолаққа қояды [5].

Сөздің буындық құрылымын түзету кезеңіне арналған тапсырмалар:

Бұл кезеңдегі тапсырмалар вербалды деңгейде есту, сипап сезу, есту анализаторларының қосылуымен болады.

Дыбыстық деңгейдегі тапсырмалар:

1 «А» дыбысын кубикта неше нүкте көрдің сонша рет дыбыстау. «О» дыбысын мен қанша рет шапалақтаймын сонша рет дыбыстау.

2 «Мен қандай дыбыс айттым» логопед түрлі дыбыстар сериясын даусын шығармай айтады, бала бұл қандай дыбыс екенін айтады.

Буындық деңгейдегі тапсырмалар:

- Буындарды кезектеп айтқанда моншақты жіпке енгізу
- «Саусақтар амандасады» буындар тізбегін айтқанда кезек кезек саусақтарды бір-біріне сәйкестендіру.
- Логопед айтқан буындар санын санау.
- Екпіні бар буынды анықтау.
- Түрлі типтегі буындарды қайталау және есте сақтау.

Сөз деңгейіндегі тапсырмалар:

«Көңілді» доп

Мақсаты: баланы сөздің буындық ритмнін соғып ойнауға үйрету.

Құрал-жабдықтар: доп

Ойынның барысы: бала логопедтің айтқан сөзінің ырғағын доппен салады.

«Телеграф» ойыны

Мақсаты: сөздерді буынға бөлуді үйрету.

Құрал-жабдықтар: таяқшалар.

Ойынның барысы: бала берілген сөздің ырғақпен соғып береді

«Санамақ» ойыны

Мақсаты: балаларды қимылмен қоса сөздерді буынға бөлуге үйрету.

Құрал-жабдықтар: пирамида, кубиктер, тастар.

Ойынның барысы: бала логопедпен берілген сөдің буындық құрылымын тастарды салып ойнайды. Содан дейін қай сөз ұзын қай сөз қысқа екенін айтады.

«Жалғастыр» ойыны

Мақсаты: балаларды қимылмен қоса сөздерді буынға бөлуге үйрету.

Құрал-жабдықтар: доп

Ойынның барысы: балалар бір - біріне допты беріпбуындарды айтады

«Қате сөзді тап» ойыны

Мақсаты:баланы дұрыс дыбысталатын сөзді анықтауға үйрету.

Құрал-жабдықтар: суреттер.

Ойынның барысы: логопед сөзді қате айтады, бала дұрыс жауабын айтады, егер қиындық туса, көмекке суреттер келеді.

«Не өзгерді» ойыны

Мақсаты: сөздің түрлі буындық құрамдарын айыруға үйрету

Құрал-жабдықтар: суреттер

Ойынның барысы: логопед сөздер айтады бала ерекшеліктерін түсіндіреді (үй, үйшік т.б)

«Ең ұзынды тап» ойыны

Мақсаты: баланың сөздерді буынға бөлу біліктілігін бекіту.

Құрал-жабдықтар: суреттер

Ойынның барысы: суреттердің ішінен бала ең көп буынды суретті таңдайды.

«Санап көр» ойыны

Мақсаты: балалардың сөздерді буынға бөлу дағдысын машықтандыру.

Құрал-жабдықтар: суреттер, сандарды бар карточкалар

Ойынның барысы: логопед суреттер көрсетеді, балалар бұның буынына сәйкес саны бар карточка көрсетеді.

«Бірдей буынды ата» ойыны

Мақсаты: сөздердің буындық құрылымдарын салыстыруға үйрету

Құрал-жабдықтар: суреттер

Ойынның барысы: бала берілген сөздерден бірдейбуынды тауып алу керек. (мысық, қасық т.б)

«Сөздің соңы сенде» ойыны

Мақсаты: буындардан сөздерді синтездеуге үйрету.

Құрал-жабдықтар: доп.

Ойынның барысы: логопед сөзді бастап допты балаға лақтырады, бала жалғастырады.

«Қандай сөз шықты?» ойыны

Мақсаты: қарапайым буындық анализді жаттықтыру

Құрал-жабдықтар: доп

Ойынның барысы: бала логопедке допты лақтырғанда бірінші буынды айтады, логопед допты алып жалғастырады. Логопед бірінші буынды айтады, бала допты алып сөзді жалғастырады.

Ма – та, қа – ла т.б

«Сөзді дұрыс айт» ойыны

Мақсаты: сөздерді анық айтуға жаттықтыру

Құрал-жабдықтар: суреттер

Ойынның барысы: логопед суретті көрсетіп сөдің буындарын ауыстырып айтады, ал балалар қателігін тауып дұрыс айтады.

Логопед: нааққыза, бала: қызанақ

«Буынды құрылым шаршылары» ойыны

Мақсаты: екі құрылымды сөздердің анализ жасауында жаттықтыру

Құрал-жабдықтар: шаршылар

Ойынның барысы: балалар шаршыларды суретіне сәйкес және жазылуына сәйкестендіріп құрастырып айту керек [6].

«Сөздер тізбегі» ойыны

Мақсаты: екі-үш құрылымды сөздерді анализдау мен синтездеуге үйрету.

Құрал-жабдықтар: бөлшекке бөлінген карточкалы суреттер.

Ойынның барысы: балалар сөздердің суреттерін тізбектеп жинап сөздерді дұрыс айтады.

«Логошаршы» ойыны

Мақсаты: бір, екі, үш құрылымды сөздердің анализін жасауға жаттықтыру.

Құрал-жабдықтар: шаршы, суреттер, сандар

Ойынның барысы: бір, екі, үш буынды сөздерді тауып санмен сәйкестендіріп жинайды.

«Поезд» ойыны

Мақсаты: керекті буындық схеманы сәйкестендіріп табуға үйрету.

Құрал-жабдықтар: поезд, вагондар, сөздердің буындық схемалары.

Ойынның барысы: керекті суреттерді тиісті вагондарға орналастыруға ұсыныс жасау.

«Пирамида» ойыны

Мақсаты: сөздің буындық құрылымын анализдеуге үйрету.

Құрал-жабдықтар: суреттер

Ойынның барысы: бала басына бір буынды сөздің суретін, оның астына екі буынды сөздің суретін салу. Ең соңына үш буынды үш сурет салу.

«Сөзді құрастыр» ойыны

Мақсаты: бір, екі, үш буынды сөздерді синтездеуге үйрету.

Құрал-жабдықтар: буындар жазылған кескін карточкалар, түрлі түсті, сөздерге байланысты.

Ойынның барысы: бала бір түсті карточкалар буындарынан сөз құрастырады.

«Сөзді тап»

Мақсаты: буындардан сөздер құрауды үйрету.

Құрал-жабдықтар: буындар жазылған кескін бір түсті карточкалар.

Ойынның барысы: балалар карточкалардан сөздер құрайды.

«Кім алғыр»

Мақсаты: буындардан сөздер құрастыру синезін дамыту

Құрал-жабдықтар: буындар бар карточкалар

Ойынның барысы: буындардан кім көп сөздер құрастырады, сол жеңеді [3].

Осы тапсырмалар жалпы сөйлеу бұзылыстары бар балалардың сөйлеу тілінің буындық құрылымын түзетуге тиімді болып келеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Агранович З.Е. Логопедическая работа по преодолению нарушений слоговой структуры слов у детей. СПб: Детство-Пресс, 2000.

2 Большакова С.Е. Преодоление нарушений слоговой структуры слова у детей. Москва: Сфера, 2007.

3 Козырева Л.М. Мы читаем по слогам. Комплекс игр и упражнений для детей 5 – 7 лет. Москва: Гном и Д, 2006.

4 Курдвановская Н.В., Ванюкова Л.С. Формирование слоговой структуры слова. Москва: Сфера, 2007.

5 Ткаченко Т.А. Коррекция нарушений слоговой структуры слова. Москва: Гном и Д, 2001.

6 Четверушкина Н.С. Слоговая структура слова. Москва: Гном и Д, 2001

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ. ЭЛЕКТРОННЫЙ СПРАВОЧНИК «ОХРАНЯЕМЫЕ ТЕРРИТОРИИ КАЗАХСТАНА»

ЖАКУПОВ М. О.
учитель, СОШ имени Ерсина Мукашева, Майский р-н, с. Коктобе

Современная жизнь все активнее использует информационные технологии и компьютерные телекоммуникации. Особенно динамично развивается электронный документооборот, электронная литература, электронные книги, чему способствует ряд факторов, и прежде всего - оснащение образовательных учреждений, организаций и предприятий мощной компьютерной техникой и развитие сообщества сетей Интернет.

Не секрет, что каждый из нас имеет возможность приобрести ту или иную электронную технику (компьютеры, ноутбуки, электронные книги, смартфоны и др.), что дает неограниченные возможности для получения разнообразной информации из сетей Интернет. На фоне такого подъема информационных

технологий широкое распространение получили электронные аналоги различных бумажных изданий, в том числе и электронные энциклопедии. Сети Интернет предлагают великое множество различной литературы по интересам каждого пользователя. Поэтому в процессе обучения электронные энциклопедии имеют огромный ряд преимуществ перед их бумажными носителями информации.

Развитие информационных технологий предоставило новую, уникальную возможность самообучения, быстрыми темпами развивается дистанционная форма обучения. Она, во-первых, позволяет самому обучаемому выбрать и время, и место для обучения, во-вторых, дает возможность получить образование лицам, лишенным получить традиционное образование в силу тех или иных причин, в-третьих, использовать в обучении новые информационные технологии, в- четвертых, в определенной степени сокращает расходы на обучение. С другой стороны, дистанционное образование усиливает возможности индивидуализации обучения.

Как правило, в дистанционной форме обучения применяются электронная литература. Достоинствами этой литературы являются:

− мобильность;

− доступность связи с развитием компьютерных сетей;

− адекватность уровню развития современных научных знаний.

С другой стороны, создание электронного справочника способствует также решению и такой проблемы, как постоянное обновление информационного материала. В них также может содержаться большое количество необходимой информации, справочного материала, энциклопедических данных, которые подробно иллюстрируются. Кроме того, при помощи электронной литературы осуществляется контроль знаний – компьютерное тестирование.

Электронное справочник часто дополняет обычный, особенно эффективен в тех случаях, когда оно обеспечивает практически мгновенную обратную связь, помогает быстро найти необходимую информацию (в том числе контекстный поиск), поиск которой в обычном учебнике затруднен; существенно экономит время при многократных обращениях к гипертекстовым объяснениям. Наряду с кратким текстом – показывает, рассказывает, моделирует (именно здесь проявляются возможности и преимущества мультимедиа-технологий), позволяет наиболее быстро проверить знания по определенному разделу.

В связи с этими тенденциями все более актуальной становиться проблема создания качественных электронных учебников, пособий,

лабораторных практикумов, тренажеров, справочников на базе современных компьютерных технологий. Средства гипертекста и мультимедиа (графика, анимация, видео, аудио) позволяет представить учебный материал в интерактивной и наглядной форме, обеспечить быстрое нахождение необходимой информации. Компьютерный тренинг и контроль активизируют процесс познания и дают оперативную оценку уровню усвоения учебного материала учащимися.

Электронное пособие «Охраняемые территории Казахстана» содержит информацию об охраняемых зонах на территории Казахстана, практические задания, а также тесты для проверки усвоенного материала по выбранной теме.

Основной целью является создание электронного пособия с теоретическим материалом, сопровождающегося иллюстрациями для более упрощенного и детального изучения некоторых тем по географии.

Для выполнения поставленной цели требуется решить следующие задачи:

− провести подробный анализ темы, найти источники информации, составить план выполнения работы;

− определить и произвести выбор программного обеспечения, для выполнения поставленной цели;

− реализовать создание электронного пособия;

– проверить работоспособность программы, внедрить в эксплуатацию.

Предполагаемые результаты будут заключаться в применении электронного пособия тренажера «Охраняемые территории Казахстана» для формирования и легкого усвоения приобретаемых знаний.

Пособие состоит из теоретического материала, включающего 14 тем, и интерактивных заданий.

Также имеется 4 варианта тестовых заданий, включающих в себя 25 вопросов по 4 варианта ответов.

Теоритический материал состоит из следующих тем:

1 Государственные природные заповедники.

2 Национальные природные парки.

3 Государственные природные резерваты.

4 Государственные природные заказники.

5 Памятники природы.

6 Биосферные заповедники.

7 Государственные геологические парки.

8 Государственные ботанические парки.

9 Государственные зоологические парки.

10 Дендрологические парки.

11 Государственные особо охраняемые природные районы.

12 Водоемы, имеющие специальное государственное назначение или научное значение.

13 Водно-болотистая местность, имеющая международное значение.

14 Участки недр земли, имеющих экологическое, научное, культурное значение.

В географии в 8 классе на изучение данных тем отводиться только 6часов. Этого времени очень мало на изучение всех охраняемых зон.

Нельзя не отметить и то, что использование электронных учебных пособий открывает преподавателю новые возможности для реализации своего творческого потенциала, так как позволяет:

- проводить практические занятия в форме самостоятельной работы за компьютерами, оставляя за собой роль руководителя и консультанта;
- быстро и эффективно контролировать знания обучаемых с помощью компьютера через тестирование;
- индивидуализировать работу, особенно в части, касающейся домашних заданий и контрольных мероприятий.

Актуальность межпредметных связей в школьном обучении очевидна. Она обусловлена современным уровнем развития науки, на котором ярко выражена интеграция общественных, естественнонаучных и технических знаний. Интеграция научных знаний, в свою очередь, предъявляет новые требования к специалистам. Возрастает роль знаний человека в области смежной со специальностью наук и умений комплексно применять их при решении различных задач.

Осуществление межпредметных связей на практике вызывает немало трудностей: как организовать познавательную деятельность учащихся, чтобы они хотели и умели устанавливать связи между различными учебными предметами как вызвать их познавательный интерес к мировоззренческим вопросам науки; каким образом соединить усилия учителей разных предметов в достижении воспитательного эффекта обучения?

В данном пособии ненавязчиво осуществляется межпредметная связь с информатикой, краеведением, экологией.

ЛИТЕРАТУРА

1 Каймулдинова К., Абилмажинова С. «География». Учебник для 10 класса ЕМН общеобразовательных школ – Т52/. – Алматы: Меткеп, 2019.

2 Ш.Т. Толыбекова и др. «География в Казахстане». Учебник для 9 класса общеобразовательных школ – Т52/– Алматы: Мектеп, 2019;

3 А.В.Чигаркин. «Памятники природы Казахстана» Алма-Ата, Изд. «Кайнар» 1980 г.

4 Под редакцией профессора Банникова А.Г. «Заповедники Советского Союза». Москва «Колос» 1989 г.

5 https://ru.wikipedia.org;

6 http://tr-kazakhstan.kz/zapovedniki-kazaxstana/

КАК РАЗВИТЬ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЕ НАВЫКИ УЧАЩИХСЯ 8 КЛАССА ЧЕРЕЗ СТРАТЕГИИ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

ЖАЛМАГАМБЕТОВА А. М.
учитель, зам. директора,
Назарбаев Интеллектуальная школа ХБН, г. Павлодар
НУРТАЗИНОВА А. Ш.
ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

В настоящее время одной из основных задач образования является развитие исследовательских умений и навыков, которые направлены на развитие исследовательской деятельности учащихся, самостоятельности детей, развитие их интеллектуальных и познавательных способностей, а также творческих инициатив. Кроме этого, система образования ставит своей задачей, научить учащихся учиться, повышая тем самым, их учебную мотивацию.

Привлекая учащихся к исследовательской деятельности, мы позволяем им учиться выражать свои мысли, анализировать, систематизировать, обобщать, оценивать, синтезировать, понимать и осваивать новое, уметь принимать решения.

В разных источниках понятие «исследовательские умения» звучат по-разному. Некоторые исследователи классифицируют исследовательские умения без определения самого понятия. Например, А. И. Савенков под общими исследовательскими умениями понимает

умения видеть проблемы, задавать вопросы, выдвигать гипотезы, давать определения понятиям, классифицировать, наблюдать, проводить эксперименты, делать выводы и умозаключения, структурировать материал, работать с текстом, доказывать и защищать свои идеи [1, с. 204]. По мнению П. В. Середенко, «исследовательские умения и навыки – это возможность и ее реализация выполнения совокупности операций по осуществлению интеллектуальных и эмпирических действий, составляющих исследовательскую деятельность и приводящих к новому знанию» [2, с. 208].

Как утверждает А. П. Гладкова, то можно выделить четыре группы исследовательских умений, которые формируются в процессе обучения в рамках каждой учебной дисциплины: организационно-практические, поисковые, информационные и оценочные [3, с. 91-94]. С точки зрения В. В. Успенского «навыки исследователя предполагают… умение вести сравнение, анализ, производить выделение существенных признаков, делать обобщения и выводы» [4, с. 358-361].

Для выработки системной работы по развитию исследовательских навыков учащихся способствует использование дифференцированного подхода в обучении. Присутствует необходимость учитывать индивидуальные особенности учащихся при группировании детей, при выстраивании процесса обучения в образовавшихся группах/парах различными методами и способами дифференцированного обучения. При выполнении задач школьного курса математики, стоит отметить необходимость задач, направленных на формирование математических знаний, умений и навыков, разноуровневых задач, тренировочных упражнений, выполняемых по образцу, задач, направленных на развитие устойчивого интереса и способностей к изучению математики, а также творческого отношения к учебной деятельности.

Развитие исследовательских способностей у учащихся методом дифференциации очень актуально, так как в процессе обучения необходимо привить ученику интерес к предмету, стремление к самостоятельному пополнению своих знаний, расширять свой кругозор [2]. Подтверждением этому являются слова К. Д. Ушинского: «Нужно, чтобы дети, по возможности, учились самостоятельно, а учитель руководил этим самостоятельным процессом и давал для него материал».

Дифференциация обучения представляет собой форму организации учебной деятельности школьников, при которой учитываются их склонности, интересы и проявившиеся способности.

Что же повлияло на выбор нашей темы исследования? Во-первых, это разный уровень учебных возможностей учащихся, как следствие, разные результаты учащихся по итогам внутреннего суммативного оценивания по предмету «Математика» второй четверти 2019-2020 учебного года. Во-вторых, учащиеся испытывали затруднения при решении текстовых задач, заданий, требующих применения исследовательских навыков учащихся. В-третьих, результаты диагностических исследований психологической службы школы на определение особенностей познавательной сферы учащихся, а также результаты опроса учащихся по предпочтительной форме работы на уроке.

Как правило, преподавание математики основывается на поисково-исследовательской деятельности учащихся, обосновании каких-то решений и действий. Использование различных стратегий дифференциации в обучении позволяет учащихся вывести на более высокий уровень их познавательной активности, развивая у них навыки более высокого порядка, а также выработать у учащихся стремление работать в команде, помогая друг другу, рефлексируя и предоставляя обратную связь.

Задачи исследования:

- определить способы дифференцированного обучения;
- распределить учащихся на типололические группы по результатам диагностики;
- выбрать педагогическую стратегию организации обучения учащихся;
- выявить уровень овладения исследовательскими навыками;
- провести мониторинг учебных достижений учащихся через динамику усвоения учебного материала и системную диагностику, по результатам которой изменяется состав групп, характер заданий;
- сделать выводы по использованию способов (стратегий) дифференцированного обучения.

Выбор способа дифференциации зависит от характера заданий, уровня навыков и способностей учащихся, целей упражнений и т.д. Исходя из этого, для разных групп можно разработать разные дифференцированные задания. Как правило, дифференциацию использую чаще всего при повторении и закреплении изученного ранее материала. На данном этапе у учителя появляется возможность организовать самостоятельную работу учащихся, используя при этом лишь те способы дифференциации, которые подходят к данному этапу урока.

Прежде чем осуществить распределение учащихся на типологические группы в первую очередь, необходимо провести диагностику учащихся. Мы учитывали результаты диагностики школьных психологов по особенностям познавательной сферы, так называемую «Диагностическую карту класса», информацию по итогам опроса учащихся по предпочитаемым формам работы на уроке (индивидуальная, парная, групповая), а также провели свою диагностику по выбранному критерию дифференциации, учебным возможностям каждого ученика. Для диагностики обучаемости учащихся пригодны задания, позволяющие определить владение интеллектуальными умениями. Здесь учитель делает выводы, насколько ученик понимает, применяет, проводит анализ, синтез и оценку по предложенным заданиям. Более четкую картину дают разноуровневые проверочные работы. Для этого специально подбираются задания разного уровня сложности и на разный уровень усвоения знаний. На данном этапе учитель не только оценивает эффективность организации процесса обучения, но и анализирует успешность учебно-познавательной деятельности каждого ученика.

Имея на руках все эти данные, мы распределили учащихся по группам (уровням), то есть, определили типологические группы по уровню учебных возможностей: 2 ученика определены как «средне-сильные», они как раз-то и предпочитают индивидуальную форму обучения, 4 ученика – «средние», которые выбрали групповую форму работы и двое «средне-слабые» учащиеся, которые также предпочитают работать в группах).

При выполнении следующей задачи, для каждой типологической группы была выбрана соответствующая педагогическая стратегия организации обучения. Для «средне-сильных» учащихся выбрана стратегия «сотрудничество», при которой учащимся предлагается проблемная ситуация, организовывается самостоятельный поиск решения задания, проверяется правильность решения познавательных задач, закрепление и применение их в новых ситуациях. Совместно со «средними» учениками применялась стратегия «руководство», где обсуждаются требования, предполагающие ознакомить учащихся с выполнением материала, ознакомить с его историей и применением, формулирование практических выводов, касающихся самостоятельной деятельности. Стратегия «стимулирование», которая была определена для работы со «средне-слабыми» учениками позволяет организовать процесс достижения целей обучения и ее правил, а именно: построить алгоритм действия, показать образцы

выполнения действия, осуществить действия и тщательно проверить их в соответствии образцу, показать упражнения в безошибочном выполнении всего комплекса заданий.

На этапе реализации дифференцированного подхода на различных этапах процесса обучения осуществлялась реализация стратегии управления учебно-познавательной деятельности учащихся в каждой типологической группе. Следуя этой стратегии, подбирались соответствующие методы и приемы обучения, разноуровневые задания, позволяющие развивать навыки анализа, синтеза и оценки у учащихся для каждой типологической группы, распределяя свою помощь. Например, для типологической группы «средние» учащиеся, для которых рекомендуется стратегия «руководство», целесообразно использовать метод проблемного изложения учебного материала и применять активные формы учебно-познавательной деятельности.

На этапе системной диагностики осуществлялась рефлексия и коррекция организации обучения. На данном этапе важна своевременно предоставленная конструктивная обратная связь учителя. Мы провели тщательный анализ выполненных учащимися работ, зафиксировали ошибки, затруднения, определили динамику развития учеников, а также определили новый диагностический запрос по результатам учебной деятельности учащихся.

Ниже представлены результаты внутреннего суммативного оценивания учащихся 8 класса по итогам двух четвертей 2019-2020 учебного года. Результаты представлены в разрезе уровней учебных возможностей учащихся.

Из результатов, представленных выше, стоит отметить, что двое «средне-слабых» учащихся (ученики 1 и 2) перешли на уровень «средних» учащихся; трое «средних» учащихся (ученики 3, 4 и 6) перепрыгнули на позицию выше, тем самым став «средне-сильными» учениками. Это говорит о том, что данные ученики справились с предложенными им разноуровневыми заданиями, направленными на развитие их исследовательских навыков, что положительно отразилось на результатах, качестве знаний и соответственно на переходе в следующую типологическую группу. Оставшиеся ребята (ученики 5,7 и 8) тоже имеют положительный результат, они также подтянули свои навыки высокого порядка, но не столь заметно, как у других.

Диаграмма 1 – Результаты внутреннего суммативного оценивания учащихся 8 класса в разрезе уровней учебных возможностей по итогам 2 и 3 четвертей 2019-2020 учебного года

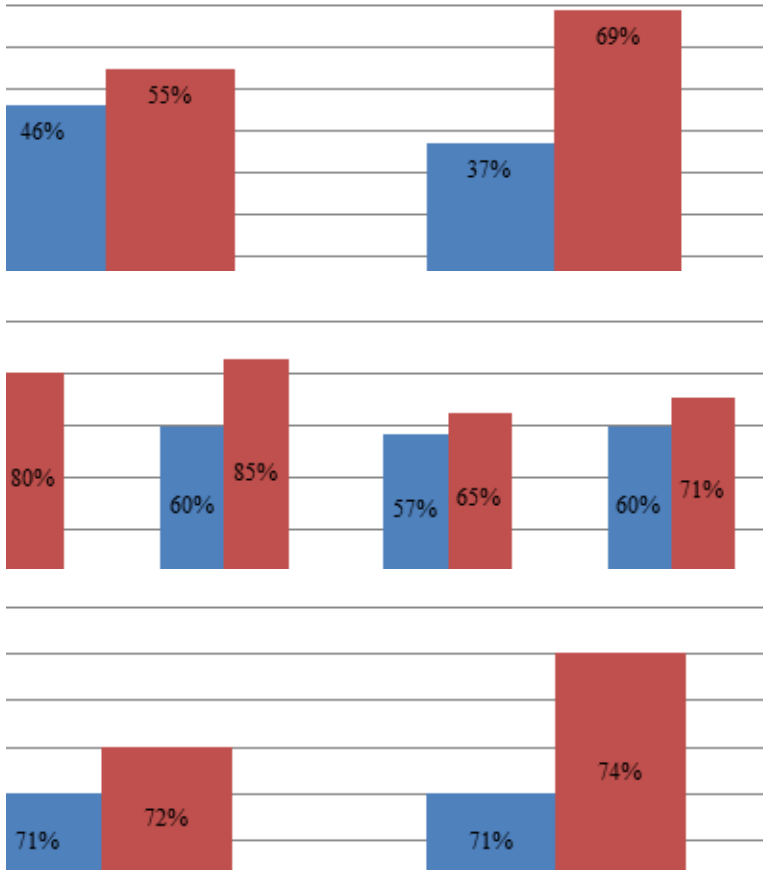

Возможно, следует пересмотреть выбранную для данных учащихся стратегию организации обучения, а также предложенные им задания. Кроме этого, есть среди них ученики, которые отсутствовали некоторое время на уроках по причине болезни, что тоже в итоге может повлиять на смену типологической группы ребенка. В соответствии с полученными результатами будет изменен состав типологических групп и характер дифференцированных заданий, а также будут пересмотрены используемые способы дифференцированного обучения и определение соответствующих стратегий.

В заключении хотелось бы сделать следующие выводы:

Необходимо проводить обязательную рефлексию своих уроков;

Проводить своевременную диагностику учащихся по выбранным критериям;

Возможна ситуация, когда ученик не справляется с предложенными заданиями его типологической группы, и он временно переводится в более слабую группу. Причинами могут быть: перенесенная болезнь учеником, недостаточно точный подбор заданий учителем, а также недостаточно точное определение уровня обучаемости ученика. Для этого следует глубоко изучить индивидуальные особенности учащихся, а также их предпочтения в выборе формы работы в классе;

Выбор оптимальных подходов, их внедрение, тщательная подборка и составление заданий, наличие заданий в достаточном количестве, высокий уровень самостоятельной работы учащихся на уроке, системность дифференцированного обучения, наблюдение за учащимися и проведение рефлексии полученных результатов, все это будет способствовать успешному внедрению дифференцированного обучения, а также позволит развивать у учащихся поисково-исследовательские навыки.

Исследование показало, что используемые в работе стратегии дифференцированного обучения благополучно влияют на развитие исследовательских навыков учащихся 8 класса на уроках математики.

ЛИТЕРАТУРА

1 Савенков А.И. Содержание и организация исследовательского обучения школьников. - М.: Сентябрь, 2003. - 204 с.

2 Середенко П.В. Развитие исследовательских умений и навыков младших школьников в условиях перехода к образовательным стандартам нового поколения: монография. - Южно-Сахалинск: Изд-во СахГУ, 2014. - 208 с.

3 Гладкова А.П. Процесс формирования исследовательских умений младших школьников во внеурочной деятельности /А.П. Гладкова// Историческая и социально-образовательная мысль. – 2012. - №4. – С. 91-94.

4 Острикова Е.А. Психолого-педагогические основы формирования исследовательских умений и навыков школьников // Молодой ученый. – 2012. – №10. – С. 358-361.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

ЖАНАС Г. Д.
учитель, Областной многопрофильный лицей-интернат для одаренных детей, г. Павлодар

Настоятельная потребность в модернизации казахстанского образования в соответствии с международными стандартами обуславливает системное изменение всех его компонентов. Это значит, что обновление должно происходить на всех уровнях образования, а также во всех его составляющих – содержании, методах, формах и средствах.

Для решения всего спектра задач учителям рекомендуется организовывать обучение активными методами [1].

Внедряя обновленную программу по предметам «Биология» и «Естествознание» учителя сталкиваются с такими проблемами:

Нет представления о том, какие активные методы обучения позволят наиболее эффективно развивать творческие компетенции и исследовательскую культуру учащихся;

Недостаточно опыта планирования исследовательской деятельности на уроках;

Мало практики применения активных методов обучения для развития исследовательских навыков;

Сложности добавляют сжатые временные рамки урока.

Не все активные формы организации работы на уроке одинаково хороши для формирования исследовательских навыков, умение учителя подбирать наиболее эффективные для формирования творческих компетенций и исследовательской культуры методы, это важный аспект качественной реализации обновленной программы по биологии.

Один из перспективных методов активного обучения это – 3Д моделирование. Этот метод позволяет не только наглядно представить строение или структуру биологического объекта, исследовать взаимосвязь функции и строения, но и использовать мнемонические приемы для лучшего запоминания важных аспектов знания обучающимися, визуализируя и строение и функции. С помощью пластилина или объемного бумажного моделирования можно изобразить любую мысль и понятие. Во время моделирования происходит детализация и глубокое

понимание термина или понятия. В процессе урока активизируются все три вида восприятия: зрительное (демонстрация таблиц, схем, «моделей»), звуковое (работа ведется в малых группах и учащимся приходится обсуждать каждый этап работы), тактильное (работа с пластическим материалом).

При данной форме деятельности психика детей, несмотря на большой поток новой информации, лучше адаптируется к учебному процессу и освоение новых терминов не вызывает затруднения. Моделирование запускает все механизмы: и критического мышления, и запоминания за счет наглядного представления новой информации в виде 3 Д моделей, и формирование понимания взаимосвязей в живом организме [2].

При моделировании происходит учет разных типов восприятия учебной информации у аудиалов, визуалов и кинестетиков, что повышает познавательную активность и интерес к учебному процессу, позволяет включить в познавательную деятельность каждого ученика. Ученики чувствуют, что востребовано именно их индивидуальное мышление и творчество, они получают возможность удовлетворить свой самый глубинный интерес, получают возможность самореализации.

Работа в малых группах способствует диалогическому общению, которое является определяющим в развитии навыков межличностного общения, умения конструктивно находить решение поставленных задач. Это чрезвычайно важные новообразования данного возрастного периода. Во время урока очень важно настроить ребят на совместную работу, помочь оценить необходимость деятельности каждого члена малой группы, дать положительную оценку каждому ученику, обратить внимание на развитие речи, памяти, логического, мышления.

Возможностей для такого действенного овладения исследовательской культурой в обновленной программе по биологии немало.

Приведем конкретные примеры использования моделирования на уроках биологии.

При изучении темы «Строение клетки» я провожу занятия по изучению растительной и животной клетки с использованием моделирования из пластилина и бумаги. Этот прием, возможно, использовать, как непосредственно в ходе проведения урока, так и в качестве творческого домашнего задания. Важным свойством модели в данном случае является наличие в учебной

деятельности творческого компонента. Учащийся сам решает, как лучше представить явление, процесс или функции, как лучше показать взаимосвязи в клетке или в организме. Подобные задания применяю и на других уроках, таких как «Строение веществ», «Вещества простые и сложные», «Многообразие одноклеточных организмов», «Типы соцветий», «Строение цветка», «Классификация покрытосеменных» и так далее [3].

На уроках биологии мною не только даются задания на моделирование биологических объектов, но и, в качестве средства развития исследовательских навыков, предлагаются задания на сравнение способов моделирования. Это совершенствует навыки наблюдения и сравнительного анализа, в целом способствует повышению исследовательской культуры учащегося.

Самым важным в этой работе оказалось детское открытие, что любое действие может привести к изменению формы и структуры объекта; и то, что любое словесное объяснение можно показать изготовлением демонстрационной модели. После «пластилиновых» и «бумажных» работ лучше воспринимаются электронные модели, теоретический материал.

В построении модели учащиеся используют не только пластилин, но и другие подручные материалы. Например, цветную бумагу, ватные палочки и диски, пластиковые бутылки и др. Модели мы часто делаем разборные, поэтому их удобно использовать при отработке различных умений, например, модели цветков можно использовать на этапе обучения и контроля умений составлять формулу и диаграмму цветка.

Другими словами учащиеся «пропускают» через себя информацию, анализируют, обобщают, устанавливают причинно-следственные связи и воплощают в модель. В ходе такого занятия с использованием моделирования, преподаватель довольно легко может определить, насколько ученик понимает предмет.

Наблюдения, сделанные в процессе серии уроков, показывают, что таким образом организованное обучение полностью вовлекает в работу всех учащихся, активизирует их познавательную деятельность. К концу урока выполнение формативного задание показало, что все учащиеся достигли цели обучения, а 90 % из них на высоком уровне.

Исходя из результатов, можно сделать вывод о том, что с помощью моделирования на уроках можно не только достигать цели обучения, но и эффективно развивать исследовательские навыки.

Думаю, что применяя принципы творческой педагогики, не только учителя биологии и естествознания могут применить в своей практике мою идею, но и учителя физики, химии, истории. Там, где можно анализировать и сопоставлять разными методами, можно разным группам предложить исследовать событие, явление, процесс разными способами, а потом еще и сравнить, с помощью каких способов исследовать наиболее эффективно.

ЛИТЕРАТУРА

1 Государственный общеобязательный стандарт общего среднего образования, утвержденным постановлением Правительства РК от 15 августа 2017 года № 485

2 Преимущества и перспективы STEM–образования. Ахметова Г.К. Республиканская газета Білімді ел - образованная страна. № 41(102) от 7.11.2017г.

3 Типовая учебная программа по учебному предмету «Биология» для 5-9 классов (приказ МОН РК от 23.11.2016 г., № 668).

ФОРМИРОВАНИЕ ЭТНОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ДИЗАЙНЕРА

ЖАРКУМБАЕВА М. М.
магистрант, ПГУ имени С. Торайгырова

В современном Казахстане социально-экономические преобразования, происходящие в стране, гуманизация и демократизация тесно связаны с поиском инновационных подходов к воспитанию и формированию граждан нашего общества. Национальное образование, основанное на народных традициях, является важнейшим направлением в государственной политике. Большое значение приобретает необходимость усиления национального компонента в подготовке студентов факультета «Архитектура и дизайн» с учетом традиции национального творчества.

Традиции национального творчества в профессиональной подготовке, требуют комплексного изучения на философском, психолого-педагогическом, социологическом, искусствоведческом уровне. Профессиональная подготовка будущих дизайнеров должна связать исторические, образовательные и воспитательные традиции народа с современными достижениями национального творчества.

Эта ситуация обусловила необходимость переосмысления исходных теоретических положений профессиональной подготовки студентов в Республике Казахстан на базе всестороннего изучения закономерностей развития этнокультуры, архитектуры и народного творчества в единстве с традициями и творчеством архитекторов в неразрывной связи исторических, образовательных и воспитательных традиций народного творчества.

Социальные перемены и потрясения в обществе заставили по-новому взглянуть на национальные и общечеловеческие ценности как на фактор стабильности и народного согласия. К настоящему времени накоплено значительное количество исследований, посвященных проблеме взаимосвязи этнокультуры с современным народным творчеством. Теоретические основы процесса воспитания в народной педагогике раскрываются в трудах Л. Н Гумилева, К. Д.Ушинского, Ж. Аймауытова, М. Жумабаева, и др.

Методологической основой исследования являются общефилософские идеи о роли народа в создании духовной культуры, его отношении к наследию прошлого, о своеобразии и самобытности культурных традиций разных народов (Д. И. Писарев, Л. Н.Толстой, К. Д. Ушинский, Д. С. Лихачев, Н. И. Киященко, А. Н. Леонтьв, И. С. Зимняя, С. А. Узакбаева и др).

Учеными К.Д.Ушинским, П. Ф. Каптеревым в трудах, Я. А. Коменского, И. Алтынсарина, М. Жумабаева и др.рассматривалась проблема нравственности, сознания, знание психики, владение дидактикой, воспитание всеми средствами бытия, знание антропологических дисциплин, сочетание разносторонних теоретических, педагогических знаний с практической подготовкой. Одним из важных качеств в профессиональной подготовке будущего дизайнера является готовность создать объект как единство содержательных и формообразовательных сторон. Профессиональная подготовка будущего дизайнера невозможна без совершенствования существующей системы обучения в вузе по этой специальности. Необходима разработка механизма установления межпредметных связей внутри блока дисциплин.

Одной из важнейших проблем высшего профессионального образования являются проблема формирования профессионально-компетентной личности специалиста, способного самостоятельно и творчески решать профессиональные задачи,осознавать личностную и общественную значимость своей деятельности, обладающего высоким интеллектуальным уровнем самосознания,с

ценностными ориентациями,способного к концептуальному мышлению,твоческой деятельности.

Важными и необходимыми составляющими формирования гармонически развитой личности являются богатство его внутренней духовной культуры, интеллектуальная свобода, высокий нравственный потенциал, толерантность в межличностном, межнациональном и социальном общении, хороший эстетический вкус. Развитие этих качеств невозможно без создания эффективной системы обучения и воспитания в школе и вузе. В связи с этим актуализируется поиск новых подходов к организации учебно-воспитательного процесса в учебных заведениях, в частности, в вузе.

В психолого-педагогической литературе понятие «компетентность» получило широкое распространение сравнительно недавно. Так, в конце 1960 – начале 1970-х гг. в западной, а в конце 1980-х гг. в советской литературе зарождается специальное направление – компетентностный подход в образовании. На данном этапе развития педагогической науки не определено точное понятий «компетентность» и «компетенция». Различные учёные выдвигают свои размышления по данному вопросу.

Известным учёным в данном вопросе является почётный профессор Эдинбургского университета доктор Джон Равен. Он определяет компетентность как специфическую способность, необходимую для эффективного выполнения конкретного действия в конкретной предметной области и включающую узкоспециальные знания, особого рода предметные навыки, способы мышления, а также понимание ответственности за свои действия.

В других исследованиях, наряду с понятием «компетентность», используется и понятие «компетенция», которое также имеет вариативное описание в различных источниках. Одни отождествляют его с понятием «компетентность», другие – выделяют его как самостоятельную структуру.

Со своей точки зрения авторы толкового словаря под редакцией Д. И. Ушакова, определили различия между понятиями компетентность и компетенция: «Компетентность – осведомлённость, авторитетность; компетенция – круг вопросов, явлений, в которых данное лицо обладает авторитетностью, познанием, опытом, кругом полномочий».

Под психолого-педагогической компетентностью преподавателя Лукьянова М.И. понимает совокупность определённых качеств (свойств) личности с высоким уровнем профессиональной подготовленности к педагогической деятельности и эффективному

взаимодействию со студентами в образовательном процессе. В качестве компонентов психолого-педагогической компетентности она рассматривает блоки психолого-педагогических ориентаций.

Отличает Хуторской А. В. «синонимически используемые» понятия «компетенция» и «компетентность»: Компетенция – совокупность взаимосвязанных качеств личности (знаний, умений, навыков, способов деятельности), задаваемых по отношению к определённому кругу предметов и процессов и необходимых, чтобы качественно продуктивно действовать по отношению к ним. Компетентность – владение, обладание человеком соответствующей компетенцией, включающей его личностное отношение к ней и предмету деятельности.

В казахстанской педагогике термин «компетентность» пока окончательно не устоялся и в большинстве случаев употребляется для выражения достаточного уровня квалификации и профессионализма специалиста. Исследования различных аспектов компетентности специалистов ведутся такими учеными, как Каргин С. Т., Пфейфер Н. Э., Бурдина Е.И., Кенжебеков Б. Т., Менлибекова Г. Ж., Шаметов Н., Фахретдинова М. А. и др.

Балтабаев М. Х. в учебном пособии «Педагогическая культурология» затрагивает вопросы профессиональной компетентности. По его мнению, профессиональная компетентность – это совокупный показатель способности и готовности работника к данной профессиональной деятельности. Способности овладение профессиональными знаниями, а также умениями и навыками производить, использовать, транслировать их. Компетентность – более гибкое, более универсальное и прагматичное понятие, включающее способность к системному анализу, повышенную психологическую интеллектуальную открытость человека к инновационным изменениям внешней среды, культуру мышления, поведения и общения как базовое условие жизнедеятельности.

Компетентность» так или иначе, определяется большинством авторов как некая совокупность свойств и качеств личности, таких как знания, умения, навыки, способы деятельности и т.д.

Компетенцию ученные выделяют как самостоятельную единицу, предполагают, что компетентность формируется путём приобретения компетенций.

В последнее время в психолого-педагогической науке такие понятия как «профессионализм», «мастерство» приобретают новую интерпретацию - профессиональная «компетентность».

Компетентностный подход в образовании хотя и является новым, но как констатирует И. Я. Зимняя, он имеет определенную историю, который первоначально применялось к языковой подготовке учащихся в 70-е годы прошлого века, затем относительно образования школьников и профессиональной подготовки специалистов.

В Словаре русского языка термин «компетенция» трактуется как область вопросов, в которых кто-либо хорошо осведомлен. «Компетентный» – человек, обладающий основательными знаниями в какой-либо области. Видными учеными, изучающими эту проблему, понятие компетентности трактуется по-разному, представляется как «готовность», «способность», как синоним профессионализма. И. А. Зимняя полагает, что актуальные компетенции «включают такие характеристики, как:

- готовность к проявлению компетентности (т.е. мотивационный аспект);
- владение знаниями содержания компетентности (т.е. когнитивный аспект);
- опыт проявления компетенции в разнообразных стандартных и нестандартных ситуациях (т.е. поведенческий аспект);
- отношения к содержанию компетентности и объекту ее приложения (ценностно–смысловой аспект);
- эмоционально–волевая регуляция процесса и результата проявления компетентности».

Под словом традиция подразумевается такая область народного творчества, которая изначально связана со всей историей данного народа, его обычаями, обрядами, празднествами хозяйственной промысловой деятельностью, постройкой жилья, изготовлением одежды, утвари, орудий труда. Народное творчество формировалось и передавалось из поколения в поколение. К народному творчеству человек приобщался с детских лет. Так, вырастая в среде старых мастеров, дети уже в раннем возрасте мастерили разные орудия труда, стремясь вырезать и раскрасить их также красиво, как это делали их отцы и старшие братья. Преемственность трудовых навыков поддерживалась на протяжении жизни нескольких поколений мастеров.

Таким образом, само слово «традиция» - набор представлений, обычаев, привычек и навыков практической деятельности, передаваемых из поколения в поколение, выступающих регуляторами общественных отношений.

Понятие «традиция» генетически восходит к латtraditio, к глаголу tradere, означающему «передавать». Первоначально это слово использовалось в буквальном значении, обозначая материальное действие: так, древние римляне применяли его, когда речь шла о необходимости вручить кому-то некий предмет и даже отдать свою дочь замуж. Но передаваемый предмет может быть нематериальным. Это, например, может быть определенное умение или навык: такое действие в фигуральном смысле также является traditio. Таким образом, границы семантическое спектра понятия традиции жестко указывают на основное качественное отличие всего того, что можно подвести под это понятие: традиция-это, прежде всего то, что не создано индивидом или не является продуктом его собственного творческого воображения, короче, то, что ему не принадлежит, будучи переданным кем-то извне.

Это основное отличие часто отходит в сознании на задний план, уступая место другому, тоже значимому, но производному. Для обыденного сознания эпохи модерна слово «традиция» ассоциируется в первую очередь с тем, что связано с прошлым, утратило новизну и в силу этого противостоит развитию и, обновлению, что само по себе неизменно, символизирует стабильность вплоть до застоя, избавляет от необходимости осмысливать ситуацию и принимать решение.

Этнокультурная компетентность позволяет индивиду найти адекватные модели поведения, способствующие поддержанию атмосферы согласия и взаимного доверия, высокой результативности в совместной деятельности, а, следовательно, и устранению нетерпимого отношения к людям, отличающимся цветом кожи, языком, ценностями, культурой.

Этнокультурная компетентность означает готовность к межэтническому взаимопониманию и взаимодействию, которая основана на полученных в повседневной жизни и на учебных занятиях знаниях о какой-либо этнической культуре. Формирование этнокультурной компетентности предполагает интеграцию знаний из разных источников и способность решать задачи межэтнического взаимодействия, в связи, с чем крайне важно введение молодого человека в родную для него, а затем и иные культуры, при развитии позитивного к ним отношения. Узнавание ценностей своей культуры в единстве с их соотнесением с ценностями другой является стартовой позицией для вхождения в культуру другого народа, развития способности к межэтническому пониманию и диалогу.

Высокий уровень этнокультурной компетентности достигается при прохождении следующих ступеней, соотносящихся с этапами возрастного развития

Формирование этнокультурной компетентности будущего дизайнера относится к числу тех проблем, которые всегда актуальны – меняются социально-экономические задачи общества, возникают новые требования к подготовке подрастающего поколения.

В структуре целостной личности будущего дизайнера значительное место занимает формирование этнокультурной компетентности основанной на традициях национального творчества. Проблема формирования этнокультурной компетентности будущего дизайнера является составной частью теории профессионально творческого образования. При формировании этнокультурной компетентности в каждом народе большое внимание уделялось человеку – творцу его внутреннему миру, физическому состоянию, духовности. Традиции, сложившиеся в народной педагогике, а именно: главное формирование души, а не развитие разума осуществлялись согласно принципу природосообразности, по пути воспитания чувств, пробуждения гуманности к людям. Ещё Магжан Жумабаев считал, что «цель воспитания - сделать человека, его нацию, даже все человечество счастливым. Если член нации – каждый человек – будут счастливым, то и нация будут счастливой. Цель сделать человека в полном смысле соответствующим своему званию, а не просто называться человеком и быть человеком, который чтит традиции национального творчества.,

Исходным базовым понятием нашего исследования является «этнокультурная компетентность», поэтому изучение и анализ степени разработанности и раскрытия сущности данного феномена в психолого-педагогической литературе является первостепенной задачей в нашей работе.

Теоретический анализ работ в области этнокультурной компетентности показал, что ученые принимали за основу быт, культуру и традиции народа, определил формирование сознания, опираясь на традиции национального творчества.

ЛИТЕРАТУРА

1 Жумабаев М. Педагогика. – Алматы: Рауан, 1993.- С.112.

2 Хмель Н.Д. Теоретические основы профессиональной подготовки учителя.- Алматы,1998. 320с. - С.17.

3 Нечитайлова Е.П. Влияние прямого контакта с педагогическим процессом на профессиональную подготовку

учителя в педагогическом вузе: дисс. на соиск. уч. ст. к.п.н.: 13.00.08. - Алматы, 1978.- 152с.

4 Краевский В.В. Моделирование в педагогическом исследовании. В кн. «введение в научное исследование по педагогике»: учебное пособие для студентов педагогических институтов под ред. В.И. Журавлева.- М., 1988.- С. 239.

5 Таубаев Ш.Т. Исследовательская культура учителя: от теории к практике.- Алматы, 2001.- С. 350.

6 Ахметов Н.К. Теория и практика игрового обучения в подготовке учителя: автореферат дисс. на соиск. уч. ст. к.п.н.: 13.00.08. - Алматы, 1996. – С.43.

ИССЛЕДОВАНИЕ ПО ТЕМЕ «ВОВЛЕЧЕНИЕ УЧЕНИКОВ В ПРОЦЕСС ИЗУЧЕНИЯ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА С ПОМОЩЬЮ ПРИМЕНЕНИЯ ПОДХОДА LESSON STUDY»

ЖАРМУХАНОВА А. Ж.
учитель, Школа-гимназия № 22, г. Нур-Султан

Lesson Study – педагогический подход, характеризующий особую форму исследования в действии на уроках, направленную на совершенствование знаний в области учительской практики. Подход основан в Японии в 70-х годах 19-го столетия, опередив, примерно на 70 лет, используемый на Западе подход «Исследование в действии». В Lesson Study принимают участие группы учителей, совместно осуществляющие планирование, преподавание, наблюдение, анализ обучения и преподавания, документируя свои выводы. При проведении цикла Lesson Study учителя могут вводить новшества или совершенствовать педагогические подходы, которые затем передадутся коллегам посредством проведения открытых Lesson Study либо публикации документа с описанием их работы [1, с 2].

Важность преподавания серии последовательных уроков это планирование, преподавание и рефлексия по серии последовательных уроков являются ключевыми моментами Программы, в которой основной акцент проставлен не на развитии теоретических знаний, а на совершенствовании практики преподавания и учения посредством внедрения новых концепций и актуализация рефлексии и их влияние на практику.

Серия последовательных уроков предоставляет возможность учителям внедрять идеи, представленные в Программе, в свою

практику преподавания с учетом произошедших влияний, изменений на данную практику, в связи с чем преподавания серии последовательных уроков является основой для оценивания Программы [2, С. 184]. С целью организации профессионального сообщества учителей в школе и оказании помощи учителям в профессиональном развитии, в период с 04.04 по 15.01.2019 года в школе проводилось «исследование в действии» в 7 классе.

Этап 1: Совместное планирование

Во время первой встречи определили наши роли. Результатом первого командного совещания было определение нашей фокус – группы и планирование исследовательских уроков. Нами была создана фокус группа из 4 учителей, 1 учитель русского языка и литературы и 3 из них которые преподают казахский язык и литературу. У нас была схожая проблема, которая заключалась в повышении участия учеников в изучении казахского языка.

Группой развития было запланировано три урока по казахскому языку в 7 классе в формате Lesson Study. На протяжении всего исследования планирование и обсуждение уроков проходило не в постоянном составе учителей из-за невозможности собраться всем в одно время. Это конечно же осложняло работу. Нами были определены 3 исследуемых ученика: ученик группы А, имеющий хорошие оценки в учебе, но может подтянуться до уровня отличника, ученик группы В со средними способностями и ученик группы С с низкой мотивацией по всем предметам. Акцентирование внимания на 3-х исследуемых учениках позволило выявить много важных моментов. Мы пришли к пониманию, что переходя от традиционных форм к развивающим, можно повысить мотивацию учащихся. А нам, учителям, самим надо работать в сотрудничестве, обогащать друг друга новыми идеями, учиться на ошибках и искать новые подходы.

В 7 классе были проведены уроки казахского языка с применением подхода Lesson Study.Уроки носили исследовательский характер, что является целью LS. Заранее были определены ученики, за которыми велось наблюдение на протяжении всего урока, а также критерии успешности каждой категории детей (A,B,C).

При планировании серии уроков, мы задавались вопросами, какие педагогические приёмы способствуют повышению мотивации обучения учащихся и как организовать сознательную самостоятельную работу учеников на уроке.

На протяжении серии уроков применялись следующие приёмы: «Кластер», «Беглый диктант», «Составь вопросы по

тексту», «Кубизм», «Мозговой штурм», «Синквеин», «Кроссворд», «Ассоциации», «Лестница успеха», «Светофор», жетоны для оценивания, задания в игровой форме, дифференцированные задания, работа в группах и парах, применяли ИКТ.

Выполняя вышеперечисленные задания, учащиеся учились находить информацию, выделять суть, учились классифицировать, сопоставлять, развивать стратегическое мышление, формировали навыки исследовательской работы, рациональность и креативность, умение применять свои знания в нестандартных ситуациях, адекватно оценивать себя.

Этап 2: Наблюдение

Первый исследовательский урок это «Мен Қазақстанның болашағымын». Учащиеся работали в группах. Мною применялись различные методы, которые включали групповую деятельность, способствующую размышлению, совместной работе и обсуждению составляя вопросы по тексту. Были даны дескрипторы, чтобы они могли оценить друг - друга.

Общее впечатление об учениках А, В и С было следующим: ученик группы А на данном уроке был вовлечен в учебный процесс не на должном уровне и на протяжении всего урока работал недостаточно активно для своих знаний. Но достаточно хорошо показал и активно поработал при составлении кластера и его защите, а так же при подведении итогов на этапе рефлексии показал хорошее знание языка и словарного запаса, составляя хорошие устные ответы.

Ученик группы В не был вовлечен в учебный процесс, работал пассивно, не отвечал на вопросы, плохо работал в группе, паре и индивидуально. Составлял кластер и помогал составлять рассказ.

Ученик группы С на данном уроке не удалось вовлечь ученика в учебный процесс на протяжении всего урока. Он был пассивным и не мог выполнить поставленную задачу, не смотря на то что была организована групповая работа. Активность проявил только при опросе домашнего задания 20

Затем исследовательская группа планировала очередной урок.

Второй исследовательский урок был на тему «Ел ертеңі білімді жастар». В начале урока с целью определить уровень эмоционального состояния учащихся проведён психологический настрой, так как климат в классе имеет большое значение для обучения. С этой целью был проведён тренинг «Круг радости». Урок включает следующие этапы урока: организационный момент,

информация о домашнем задании, объяснение нового материала, закрепление новых знаний, подведение итогов урока, рефлексия.

На стадии вызова, с целью определения темы и целей урока, был предложен метод «Беглый диктант», где поделившись на пары ребята писали четверостишия, таким образом была сформулирована тема и цели урока. Чтобы повторить изученное на предыдущем уроке, я использовала метод под названием «Кубизм». Упражнение было довольно успешным, так как все ученики были активно вовлечены.

Ученик группы А на стадии вызова достаточно четко доносит своей паре нужную информацию, на стадии осмысления, изучения нового материала без затруднения давал ответы на вопросы, но при обобщении материала участвовал не активно и не проявил заинтересованность. В подведении итогов отвечал неуверенно и тихо, так как нет лидерских качеств.

Ученик группы В на данном уроке стал активнее и хорошо работал в паре, отвечал на вопросы, работал с текстом, находил опорные слова. Объективно делал взаимооценку товарищей и самооценку. Недостаточный словарный запас не позволял ученику отвечать на казахском языке.

Ученик группы С на протяжении всего урока работал на низком уровне. Был пассивным и не мог выполнить поставленную задачу. При обобщении материала не участвовал, но пытался ответить на вопросы во время работы в паре.

Планируя следующий исследовательский урок, мы решили поставить акцент на улучшение результатов обучения.

Третий урок был посвящен теме «Мағжан – ұлы ақын». Урок начался с правила работы в группе, были даны дескрипторы для того чтобы в группе работали сильные и слабые ученики. На стадии вызова, с целью определения темы урока, было предложено ребятам разгадать кроссворд, таким образом была сформулирована тема урока. Просмотрев видеоролик по теме я применила приём критического мышления «Мозговой штурм» для постановке цели урока. На этапе рефлексии был предложен метод «Светофор». Из этого можно сделать вывод, что практически все учащиеся справились с задачами урока. На уроке использовались листы оценивания, где учащиеся сами фиксировали свои оценки за разные виды деятельности, соотнося оценки с критериями оценивания, которые были им показаны перед выполнением того или иного вида задания.

Ученик группы А смог продуктивно работать в течении всего урока, благодаря использованию в процессе обучения активных

методов обучения. Работал активно и с интересом. Работал самостоятельно, выполнял правильно задания оценивая себя по дескрипторам.

Ученик группы В показал хорошее понимание темы и активно участвовал в групповой работе. В отличие от предыдущего урока достиг прогресса на уроке, активно работал на всех этапах урока, сделав правильный вывод. Проявлял творческие способности. Активно взаимодействовал со своими товарищами по команде и иногда высказывал свои мысли по конкретным вопросам.

Ученик группы С на данном уроке старался быть активным, выполнив индивидуальное задание. При подведении итога урока оценил себя на хорошо, но при этом за весь урок выполнил только одно задание, при самооценивании оценил себя не адекватно. Задания выполнял при содействии одноклассников, при работе в группе проявлял пассивность, т.к. не привык усердно работать. Из-за слабого словарного запаса самостоятельно не мог справляться с творческими заданиями.

Этап 3: Обсуждения и размышления

Несмотря на незначительное повышение активности работы учащихся, интерес к изучаемому предмету возрос, появилось желание работать сообща (в группах), учиться самостоятельно добывать знания. Не смотря на все минусы влияния данной стратегии на учащихся 7 класса стоит отметить, что цель LS была достигнута. Все ученики были вовлечены в работу, хотя и не сразу.

Отрицательной стороной явилось - неумение всё еще всех учеников работать в группах и соблюдать общие правила, а также немаловажно отметить неумение учеников дать внятный полный ответ на вопрос при его понимании. Это говорит о слабом словарном запасе, неумении отвечать на проблемные вопросы. Полученные результаты и наблюдения привели к выводу о том, что применять данную стратегию необходимо как можно чаще, для того, чтобы развивать у учащихся умение объяснять, осмысленно читать, находить собственные пути решения, отстаивать свою точку зрения. Возможно, стоит предлагать разноуровневые задания на этапе осмысления. Тогда сильным учащимся будет некогда отвлекаться.

Конечно же, не всё складывалось на уроках так, как мы планировали и за три урока не возможно тщательно изучить эффективность всех педагогических методов, приёмов, обучить учеников объективному пониманию индивидуального развития.

Заключение

Так, по итогам проведённых уроков нами были сделаны следующие выводы:

1 На всех этапах урока обязательное использование разноуровневых заданий, требующих творческого подхода и развития речевых навыков.

2 Избегать однотипных заданий, применять разные интерактивные подходы при чтении текстов и отработки лексико-грамматических навыков.

3 Рассчитывать дозировку времени на каждом этапе урока.

4 Включить в содержание урока индивидуальные, дифференцированные задания.

5 Домашние задания должны быть креативными и индивидуальными для учеников групп «А», «В», «С».

Исследование «Lesson study» было эффективно для всех его участников. Поскольку, в результате совместного планирования, совместного наблюдения, совместного анализа учителя сформировали «совместное представление» об обучении и это помогло осознать вещи, которым мы обычно не придавали значения. Подход «Исследование в действии» помог учителям совершенствовать методику преподавания, повысить эффективность урока и улучшить уровень знаний учащихся.

Что касается меня, то я отметила, что совместное планирование уроков заставило задуматься над ожидаемыми результатами каждого этапа урока. При планировании необходимо учитывать возможности и потребности каждого ученика. Я стала задумываться над эффективностью выбираемых упражнений. Важно помнить о положительных и неудачных моментах предыдущего урока, чтобы избежать ошибок при новом планировании.

Мое мнение по поводу исследования неоднозначное. Идея проведения подобных совместных исследований бесспорно актуальна и эффективна. Подход «Lesson study» позволяет улучшать практику как опытных, так и молодых учителей и дети от этого имеют только выгоду. Но в тоже время, у учителей нет единого обучающего времени для взаимного сотрудничества (время для совместного планирования и совместного обсуждения).

ЛИТЕРАТУРА

1 Абдулина А. Т. Исследование урока: пошаговый метод // Материалы региональной научно-практической конференции / ЦПМ– Костанай, 2019. – Т. 1. – С. 19–23.

2 Едревская Л. В. От исследования урока к улучшению обучения детей Руководство для учителя. Четвертое издание, Астана 2015 год С 184.

3 Кумарова Б. Р. «Сабақты зерттеу (Lesson study) «от А до Я» Методист. – № 5. – 2005. С. 27–33.

4 Интернет: https://bilimainasy.kz сайты. Садовая С.И. Исследование урока: формирование навыка саморегуляции обучающегося на разных ступенях обучения и этапах урока [41-48] Б. 4.

ОҚУ ҮРДІСІНДЕ ЗАМАНУИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІ

ЖУМАДИЛОВА О. Б.
мұғалім, Е. Мукашев атындағы ЖОББМ, Павлодар облысы, Май ауданы, Көктөбе ауылы

«Нағыз ұстаз өзінің білімділігімен, жүріс-тұрысымен, жайдары мінезімен, тіпті сырт пішіні, киген киімімен де оқушысына жақсы мағынада қатты әсер етеді», – деген екен Мәлік Ғабдуллин.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық коммуникациялық желілерге шығу, ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке тұлғаны қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» [1], – деп атап көрсеткендей, қазіргі кезеңде әрбір мұғалімнің алдына қойып отырған басты міндеттерінің бірі – оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жетілдіріп отыру және жаңа педагогикалық технологияны меңгеру. Ал білім беру жүйесінің алдындағы жаңа міндеттердің бірі инновациялық педагогикалық оқыту технологияларын пайдаланып білім сапасын арттыру.

Жаңа замануи білім беру,мұнда балаларға білім дайын күйінде берілмейді, керісінше оқушылардың өздерін еркін ұстауға, ойлануға мүмкіндік жасалады. Олар өз беттерімен және өзара әрекеттесе оқып-үйреніп, ортақ бір шешімге келуге бағытталады. Сондықтан да қазіргі таңдағы әрбір ұстаздың да, оқушының да іс-әрекеті ерекше ізденісте сипатта болуы керек.

Бағдарламаның мақсаты – оқушылар өздерінің қалай оқу керектігіне назар аудара отырып, олардың өз ойлары мен дәлелдемелерін нақты жеткізе алатын, яғни ойға жүйрік, тілге шешен, әрі жазбаша түрде еркін, көркем бейнелеп жазуға төселген, бірнеше тілді қатар меңгерген бәсекеге қабілетті жан-жақты жетілген жеке тұлға қалыптастыру болып табылады.

Ондай «тұлға» болашаққа сенімді, ынталы, сыни пікір көзқарастары жүйелі дамыған, қазіргі сандық технологияларды, өмірде өз білімін қалыптан тыс жағдайда да еркін әрі терең пайдалана білетін жан болуы тиіс [3].

Біліктілікті арттыру бағдарламасының негізгі мазмұны жеке жеті модуль түрінде берілген, олар оқыту барысында аралас түрде ұсынылады:

- Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер;
- Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету;
- Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау;
- Оқыту мен оқуда ақпараттық-ком-муникациялық технологияларды (АКТ) пайдалану;
- Талантты және дарынды балаларды оқыту;
- Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес оқыту және оқу;
- Оқытуды басқару және көшбасшылық.[3]

Мұғалім төмендегідей қағидаларды есінде ұстауы қажет:

- Баланың бойындағы құмарлығын, қызығушылығын жойып алмай, оның үнемі алға жылжуға деген табиғи талап-тілектерін, сұраныс пен мұқтаждарын ескеру, шығармашылығын жетілдіру;
- Білімді өз бетінше іздену арқылы алуға қолайлы жағдай жасау;
- Өзін-өзі дамытатын тұлға қалыптастыру;
- Мұғалім бала бойындағы шығармашылық сапалардың болатындығын мойындап, әрі қарай дамытуы керек.

Бағдарламаның басты жаңа бағыты – іс-әрекет арқылы зерттеу болып табылады. Ағылшын ғалымдары теориялық білімдерін міндетті түрде мектептерде қолданып, оның дұрыс-бұрыс жақтарына терең талдау жасап отырады екен. Осы бағытта әрбір жаңашыл мұғалімнен өзі сабағында қолданған жаңа тәсілдердің дұрыс-бұрыс жағын терең талдап, зерттеу жүргізу талап етіледі.[3]

Бағдарламаға сүйене отырып, оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер бойынша оқушыларға алдымен әр сабақ сайын тренинг өткізілсе, сабақ көңілдірек болатынына көз жеткіздім. Тренинг-оқушы назарын жаңа сабаққа аударуда, қызығушылықтарын арттыруда, ынтымақтастық қалыптастыруда маңызды тәсіл. Сабақ бастамас бұрын тренинг өткізу оқушыларға жағымды, оң әсер етті. Ең бастысы оларға ұнады. Ынтымақтастық орнату мақсатында «Жақсы тілек», «Әсем күлкі, ақ тілек» тренингтерін ұйымдастырдым. Бұл

тренингте оқушылар бір-біріне жақсы тілек айтып, сабақты жақсы көңіл-күймен бастады. Топқа бөлу барысында оқушылардың сабаққа белсенді қатысулары, өз ойларын ашық, еркін жеткізулері, бастысы, топта оқушы оқшауланып қалмайтындығын көрсетті.

Бағдарлама бойынша бұрын-соңды қолданбаған жаңа тәсілдің бірі – критерий бойынша бағалау. Осы 7 модульді сабағымда колданған кезде сыныптағы көрініс, оқушылардың көзқарасы мен оқу үрдісіне қатысы бойынша орын алған өзгерістерге соның ішінде оқытуды бағалау және оқыту үшін бағалау модуліне тоқталғым келді.Бағалау – оқыту үрдісінде және мұғалімнің қолындағы маңызды да әсерлі құрал екендігі рас [3].

Ол бізге тек қана оқушының білім деңгейі мен жетістіктері туралы ақпарат беріп қана қоймайды, оқушылармен кері байланыс орнату құралы болып табылады. Бағалаудың мақсатына қарай оның бірнеше түрлері бар. Олар: формативтік бағалау және жиынтық бағалау. Бұл бағалау жүйесін өзгертуге әкеледі. Бір мұғалім оқытса да оқушылардың білім игеру деңгейлері әр түрлі болып табылады. Әр оқушының мұғалімді түсінуі мен тақырыпты қабылдауы әр түрлі, сол себепті жетістіктері де бірдей емес. Оқыту үшін бағалау бұл білім алушылар өздерінің оқудың қандай сатысында тұрғанын, қандай бағытта даму керек және қажетті деңгейге қалай жету керек екендігін анықтау үшін оқушылар және олардың мұғалімдері қолданатын мәліметтерді іздеуі және түсіндіру үдерісі. Берілген анықтаманың маңызды элементтерінің бірі оқушылардың деректерді қолдануына баса назар аударту болып табылады. Бұл ретте, мұғалімдер жалғыз бағалаушы тұлға болмайтындығына назар аударылады. Оқушылар өздерінің сыныптастарын және өздерін бағалауға тартуы мүмкін және мұғалімдер бағалауды белсенді жүргізген кезде оқушылар белсенді қатысуы керек. Талпынғандар ғана білім ала алады. Білім алушылар өз білімін арттыру үшін бағалауды үйренуі қажет, сондықтан оқушыларға өзінің оқуын жақсарту үшін кері байланыс арқылы ақпаратқа сәйкес жұмыс істеу қажет. Бұл олардан түсінушілікті, қызығушылықты және ықыласпен әрекет етуді талап етеді. Оқытуды бағалаудың мақсаты, керісінше, оқушы қазіргі уақытта не оқып білгенін жинақтау болып табылады. Негізінен, ол тікелей келешек оқытуға үлес қосуға бағытталмаған, бірақ маңызды.

Білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану – заман талабы. Әр мұғалім өз сабағын түрлендіріп өткізгісі келеді. АКТ-ға теледидар, интернет, ұялы телефон, ұтқыр қондырғылар, «Bilimland». «Imektep» қосымша ресурстарды,

компьютер немесе ноутбук жатқызылса, әрқайсысының өзіндік қолданылу орны бар. АКТ оқушы қызығушылығын арттырады және есте сақтауға көмектеседі. Өйткені естігеннен, оқығаннан гөрі көзімен көрген есте жақсы қалады. Қайта қызығушылықтары оянып, белсенділіктері артады. Интерактивті тақта арқылы оқытудың басқа тәсілдеріне қарағанда (салыстырғанда), көптеген жетістіктері бар. Қарапайым тақта және компьютер проекторына қарағанда, интерактивтік тақта сабақ мазмұнын кеңінен ашуына мүмкіншілігі өте зор. Сабақта мұғалім интерактивтік тақтаны бір емес бірнеше рет пайдалана алады, қарапайым тақтаға қарағанда интерактивті тақта пайдалануға ыңғайлы, әрі уақыт үнемдейді. Материалдарды оқып үйрену барысында интерактивтік тақтаны пайдалану білім өрісін кеңейтуге мүмкіндік береді, сондықтан мұғалімдердің дайындаған материалы оқушыларға түсініктірек болады [3].

Топтық жұмыс, біріншіден, оқушыларға бірігіп жұмыс істеу мүмкіндігін тудырады. Екіншіден, ұйымшылдыққа тәрбиелейді. Үшіншіден, бірін-бірі оқытуға, бірінен-бірі үйренуге жағдай жасайды. Бұл әдіс сонымен қатар топ болып ынтымақтастықпен бірігіп жұмыс жасауға,ойын еркін ортаға салуға, бірінен- бірі үйренуге септігін тигізді. Яғни, топтық жұмыс оқушылар арасында әлеуметтік өзара қарым-қатынасты, тиімді араласу, проблемаларды шешу және топ ішінде шығарманы жан-жақты талдауға көмектеседі.

Топтық жұмыстың тиімділігі:

• Оқушылар өзара достық қатынаста болады;

• Бір-бірінен сұрай отырып білімдерін жетілдіреді

• Өзгелерге ойын жеткізу үшін өз шешімін дәлелдеп үйренеді;

• Менен сұрап қалады-ау деп қорықпайды,топ болып жауап береді;

• Оқушылардың мектепке деген көзқарасы өзгереді. Уақыттары қызықты әрі тиімді өтеді.

• Топтық жұмыста бос отыратын оқушы болмайды.

«Диалогті оқыту арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыру, олардың білім деңгейін көтеру, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру. Балаға күштеп білім беруден гөрі, баланың білімге деген құштарлығын ояту ең маңызды мақсат» деп К. Д. Ушинский айтқандай баланың білім алуға деген құштарлығын ояту үшін мұғалім көп ізденіп, сабақтың тиімді өтуіне жұмыс жасап, сабақ барысында оқудың белсенді әдістері, диалогтік оқыту және оқу әдісін қолдануда білім сапасын арттыруға көп көмегін тигізеді деп ойлаймын. Оқушылар диалог әдісін қолдана отырып, білімді бірлесіп құру, талқылау, түсіну мен дағдыларды қалыптастыру арқылы білім алады.

Әр сабағымда оқушыларға сұрақтар қою арқылы, тақырып бойынша өз ойларын ашық, еркін айтуға мүмкіндік бердім. Өзара талқылау арқылы, түрлі ойлардың болатындығын, бір бірінің түсінуіне көмектесетінін көрсетсе, сұхбаттасу арқылы өз ойларын дәлелдеуге тырысты. Бұл оқушылардың қандай деңгейде екенін түсінуге көмектеседі. Біз көбінесе диалогтік оқытуды сұрақ – жауап ретінде қолданамыз. Яғни, бала теорияны меңгерумен қатар тәжірибе жүзінде де қалай жасау қажеттігін ұғынуы керек. Тәжірибелік жұмыс жасау барысында көптеген сұрақтар туындайды. Оқушылар өзара пікірлер мен болжамдар айта отырып, бірлесе жұмыс жасайды. Жұмыс жасау барысында оқушыларға көптеген сұрақтарды қоюға болады. Мысалы, кез келген сабақтың басталуы сұрақ – жауаптан тұрады. Сұрақтардың берілуіне байланысты оқушының пәнге деген қызығушылығын арттыруға болады. Оқушы мен мұғалім арасында жақсы қарым-қатынас орнайды. Диалогтік оқыту оқушы мен оқушы арасында да туындауы мүмкін. Мұнда оқушылар бір-біріне сұрақтар қояды. Бір-бірінің жауабына қанағаттанбаса, қосымша да сұрақтар беруі мүмкін.

Сын тұрғысынан ойлау – креативті тұлғаны қалыптастырудың бір жолы. Сыни тұрғыдан ойлануды дамыту бағдарламасы – әлемнің түкпір-түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Тәжірибені жүйеге келтіргендер – Джинни, Л. Стил, Куртис, С. Мередит, Чарльз Темпл. Жобаның негізінде Ж. Пиаже, Л. С. Выготский теорияларын басшылыққа алады. Сыни тұрғыдан ойлану әдіс- тәсілін қолдану нәтижесінде оқушылардың өзін-өзі бақылау, сөйлеу, тыңдау қабілеттерінің артқаны байқалды [3].

Бұл әдіс-тәсілдер оқушыларға:

- еркін ойлауға мүмкіндік береді;
- ақыл-ойын дамытады;
- шығармашылық белсенділігі артады;
- ұжымдық іс-әрекетке тәрбиелейді;
- тіл байлығы жетіледі;
- жан-жақты ізденеді;
- өз ойын жеткізеді;

Талантты және дарынды балаларды оқыту-қабілетті, дарынды балалар көбінесе шапшаң, тез ойланатын, көп көлемде білімді меңгеретін, оны ұзақ уақыт бойына ұмытпайтын болып келеді. Түсінігі өте жоғары, сезімтал, жоспарлаған ойын, алдына қойған мақсатын қалайда орындауға тырысатын, түйсігі ерте дамып, моральдық қасиеттерге бай, қиялы ұшқыр, батыл әрекеті басым болып келеді [3].

Оқушылардың қабілеті мен дарындылығын дер кезінде айқындау, оларды тәрбиелеу білім беру жүйесін жетілдірудегі негізгі міндет болып табылады.

Негізгі міндеттерді көздеу үшін бағдарламалар мен ережелер әзірленген:

- қабілеттілікті ерте айқындауды қамтамасыз ету;
- оқушының шығармашылық мүмкіндігін көрсететін диагностика жүргізу;
- қабілетті балалармен жұмыс істейтін мұғалімдерге арналған педагогика-психологиялық кепілдемелер әзірлеу;
- дарынды балаларға практикалық көмек көрсету. Оқушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес оқыту және оқу – бұл әдістің ерекшелігі--мұғалім бағыт беруші, ол оқушылардың өз бетімен тақырыпты меңгеруіне жағдай жасайды. Ал оқушылар ізденуші, зерттеуші ретінде ақпарат мағынасын өз бетінше жете түсіне алады, өткен тақырыппен салыстыра отырып, қорытынды жасай алады. Барлық жастағы оқушыларға кез-келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, өзіндік пікір айтуға, саналы шешім қабылдауға бағытталады [3].

Бағдарламаның жеті модулінің соңғысы – «Білім берудегі басқару мен көшбасшылық». Көшбасшылық-адамды тұрақты дамуға жетелейтін қабілет. Білім беруде басты көшбасшы тұлға – мұғалімнің өзі. Жоғарыда айтылған идеялардың барлығын қамтып, бір-бірімен тығыз байланыстыра, шебер қолдана білсе, ол мұғалім көшбасшылығы болмақ. «Нағыз ұстаз өзінің білімділігімен, жүріс-тұрысымен, жайдары мінезімен, тіпті сырт пішіні, киген киімімен де оқушысына жақсы мағынада қатты әсер етеді», – деген екен Мәлік Ғабдуллин. Оның бұл сөздерінен көп нәрсе аңғаруға болады. Оқушы өзінің ұстазына қарап, еліктеп өседі [3].

Оқушы бойындағы көшбасшылық қасиеті:

- топтық жұмыс кезінде оқушының топтарды басқаруы;
- жақсы оқитын оқушылардың үлгерімі төмен оқушыларға көмектесуі;
- мектептегі қоғамдық жұмыстарға белсене қатысуы;
- топтық жұмыстарды жүргізуде көмекші болуы;
- сынып оқушыларын бір іске жұмылдырып, ұйымдастыра білуі;
- тапсырылған істі жауаптылықпен орындауы сияқты іс-әрекеттерінен байқауға болады.

Әр сабақ сайын оқушылардың орнын ауыстырып, топқа бөлу де, топтасып жұмыс жасау да, ақпараттық технологияны жиі пайдалану да, сыни тұрғыдан ойлату да, қажымай, талмай дарынды,

талантты оқушыны анықтап, оның дарындылығын одан әрі дамыту да, шығармашылық тапсырмаларды көптеп беру де оқушылардың сабаққа деген ынтасын арттырып, білім беру жүйесінде оң нәтижелер береді деп ойлаймын. Мұғалім мен оқушы көшбасшылығы – мұғалім жеті модульді тиімді пайдаланып, нәтижеге қол жеткізе алса Жалпы, осы жеті модуль идеяларын тұрақты пайдалану арқылы жоғары нәтижеге қол жеткізуге болатынын түсіндім.

Қорыта айтқанда, бағдарламаға сәйкес алынған тәсілдерді сабақта тиімді қолданысқа енгізсеңіз, баланың танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді, оқушылар оқудың қызықты жеңіл өтетіндігін, ұжымда бірлесіп жұмыс жасауға үйрететіндігін, білімнің тереңдігі, әрі тиянақтылығы артатындығын баяндайды. Білім беру мазмұнын жаңарту аясында өз кәсіби біліктілігімізді шыңдап, құзыреттілігімізді қалыптастырсақ қана тиімді нәтижеге жетеміз деп сеніммен айта аламын.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы »
2 Асанов Н Өзіндік жұмыстардың ерекшеліктері. Алматы, 2004 ж.
3 Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы.
4 https://bilimainasy.kz/bektibaeva/
5 https://articlekz.com/kk/article/16064

ПСИХИКАЛЫҚ ДАМУЫ ТЕЖЕЛГЕН БАЛАЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІ ӘРЕКЕТТІҢ ДАМУ ПРОБЛЕМАСЫ

ЖУНУСОВА И. С., МЕЙРАМГАЛИЕВА А. Б.
мұғалім-логопедтер, № 13 «Алтынай» арнайы балабақша, Екібастұз қ.
ТУСУПОВА Г. М.
тәрбиеші, № 13 «Алтынай» арнайы балабақша, Екібастұз қ.

Психикалық дамуы тежелген (ПДТ) – бұл балалардың өз жасынан дамудан артта қалуы. ПДТ –диагноз танымдық функциялардың қозғалысы: ойлау, есте сақтау қабілеттері эмоционалдық сфераларының функциясы болып табылады.

Коммуникативтік қатынастардың пайда болуы мен қалыптасу тақырыбы өте өзекті, өйткені соңғы уақытта байқалатын жастар арасында көптеген жағымсыз құбылыстар (қатыгездік, жоғары

агрессивтілік, иесіздік және т.б.). Ерте және мектепке дейінгі балаларға өз іздерін салады. Бұл балалардың бір-бірімен қарым-қатынасын қарастыруға және дамытуға ықпал етеді. Дамудың ерте кезеңдерінде қарым-қатынасты қалыптастыруға бағытталған ерекше коммуникативтік қызмет ретінде әрекет етеді [2,б.32]

Мұндағы мақсат-балалардың эмоционалдық-еріктік саласын дамыту және жетілдіру болып табылады. Мұның логикасы мынады: әлем, қоршаған орта туралы білім эмоционалдық бағалау оларды саналы түрде түсініп, әрекеттер жасауға әкеледі. Мектепке дейінгі жаста- бала өміріндегі жауапты кезеңдердің бірі. Оның дамуы барысында барлық психикалық үрдістердің өзгеруі жүзеге асады.

Соңғы уақытта ата-аналардың алдында баламен қарым-қатынас мәселесі өткір болды. Олар көп жұмыс істейді, балаларға аз көңіл бөледі. Отбасы мүшелері қарым-қатынастың қиындықтарына, түсініспеушілікке, жан салтына жиі шағымданады. Балалар мекемелерінде тәртіп мәселесі өткір тұр. Саны өсуде басқарылмайтын бала алатын, араласуға оңай құятын да ашу-ыза немесе ұзаққа тәуелсіздік өзіне тұйықталған. Бұл балалар жалғыз болып, қарым-қатынас дағдыларынан айрылады. Баланың ақылсыздығын, оның шеттетілуін, басқа балаларға, тәрбиешіге, ата-аналарға қабілетсіздігін қалай жеңуге болады? Онымен жылы қарым-қатынас орнату, шынайы қызығушылық білдіру.

Арнайы педагогиканың өзекті және маңызды мәселелерінің бірі ПДТ балаларды тәрбиелеу мен оқыту мәселесі болып табылады. ПДТ проблемасы тек дефектология үшін ғана емес, сонымен қатар жалпы педагогика үшін де маңызды болып табылады, өйткені балаларды тәрбиелеу мен дамыту проблемасымен тығыз байланысты. Қазіргі уақытта арнайы педагогика ПДТ бар балалардың жадының, жеке басының, сөйлеуінің, ойлауының, ойын әрекетінің ерекшеліктерін ашатын бірқатар зерттеулерге ие. Білім беру бағдарламасын меңгеруде қиындықтарға тап болған балаларға түзету-дамыту көмегін ұйымдастыру тәжірибесі жинақталған. Алайда көптеген мәселелер жеткілікті дәрежеде әзірленбеген. Олардың арасында ПДТ-мен мектепке дейінгі балалардың коммуникативтік қызметін зерттеу мәселесі бар. ПДТ балалардың коммуникативтік қабілеттерін қалыптастыру мәселесі арнайы зерттелмеген [1, б. 134].

Баланың дамуы үшін қарым-қатынас өте маңызды. Қарым-қатынас барысында бала адамзаттың алдыңғы ұрпақтарымен жинақталған қоғамдық-тарихи тәжірибені меңгереді, сондықтан ересектермен өзара іс-қимыл балалардың алдыңғы ұрпақтың

тәжірибесін игеруі мен игеруінің маңызды көзі болып табылады. Мұндай меңгеру үшін ересек адамдармен қарым-қатынас жасау қажет. Қарым-қатынас адамның өмір сүруінің міндетті шарты болып табылады. Қарым-қатынас бала санасының мазмұнын байытуда ғана емес, баланың жаңа білім алуына шешуші рөл атқарады. Ересектермен қарым-қатынас барысында балалар алғаш рет күрделі міндеттерді түсінуге үйренеді, оларды шешуге тырысады.

Қарым-қатынас психикалық дамудың ең маңызды факторы. Қарым-қатынастың арқасында адам өзінің өміршеңдігін қолдайды, қарым-қатынаспай-ақ адамның жеке басының болуы мүмкін емес. Аномалды балалардың барлық топтары үшін қарым-қатынас тәсілдерінің өзгеруі тән, ол оларда тілдік қарым-қатынас бұзылған, көптеген коммуникация бейвербальді құралдарды белсендірген кезде жүзеге асырылады. Көптеген балаларға дыбыс айтудың ақаулары тән, әңгімелер, ертегілер және т.б. мазмұнын қабылдау және түсіну үдерісі қиын. Мұның бәрі ПДТ бар балаларда сөйлеу қарым-қатынасының бұзылуына әкеледі. Баланың жеке басының дамуында кемістікке байланысты ауытқулар әртүрлі болып көрінеді, бірақ барлық жағдайларда проблемалы баланың қалыпты дамып келе жатқан құрдастары тобынан кейбір оқшауланулы байқалады. Ересектермен қарым-қатынас ерекшеліктерін зерттеу өзіндік ерекшелігін түсіну, ПДТ бар баланың психикасын қалыптастыру үшін үлкен маңызға ие.

Мұндай балаларда коммуникативтік қабілетінің жеткіліксіздігі байқалады. Демек, коммуникативтік қабілеттілікті қалыптастыру мәселесі педагогика үшін өте маңызды. Мысалы, психологиялық-педагогикалық зерттеулерде ПДТ балалардың қарым-қатынастың қажетті дамуына қол жеткізбегені анықталды: оларға тұлғааралық қарым-қатынас саласында білім мен білік жетіспейді, оларда қажетті коммуникативтік дағдылар қалыптаспаған, эмоциялық-коммуникативтік саланың ерікті реттелуі бұзылған. ПДТ-мен кіші балаларда әлеуметтік қатынастардың қалыптасу нормасымен салыстырғанда кешігу анықталды, оларда құрбыларымен, сондай-ақ ересектермен қарым-қатынас қажеттілігі төмендеді, сондай-ақ олардың барлық қызмет түрлерінде бір-бірімен қарым-қатынас тиімділігі өте төмен. ПДТ - мен балалардың құрдастарымен жеке байланыстары арасында ең қарапайым, қарапайым, жиі эмоциялық боялмаған [2, б. 34].

Мектепке дейінгі жасындағы балалардың көпшілігінде коммуникативтік біліктердің қалыптасуының төмен деңгейі анықталды. Бұл оларға басқа хабарларға немқұрайлылық тән, хабардың мағынасы олардан ауытқиды, олар өз ойын тек жетекші

сұрақтардың көмегімен ғана білдіре алады, пікірлерді белгісіз тұжырымдайды; алдағы хабарды жоспарламайды, пікірлерді жағдаяттық-импровизациялық сипатта болады. Серіктестің өзара іс-қимылында мұндай балалар назар аудармайды немесе бірлесіп жұмыс істеуден бас тартады; жиі кебетін, ересектердің көмегімен шығатын құрдастарымен жанжалдардан балалар басқалардың эмоцияларын дұрыс бағаламайды, оларға қарым-қатынас жасауға тән емес.

ПДТ бар балалардың коммуникативтік қызметінің даму ерекшелігін зерделеу, сондай-ақ олардың тұлғалық дамуында артта қалуының өзіндік ерекшелігін анықтау үшін қажет [4, б. 65].

Мектеп жасына дейінгі баланы оқыту мәселесі үлкен маңызға ие, ал баланың сөзі-бұл тәрбиешімен және оның құрдастарымен қарым-қатынаста ең бастысы.

Кіші мектеп жасындағы балада коммуникативтік біліктердің қалыптасуының жоғары деңгейінің критерийлері келесі көрсеткіштер болып табылады:

- ақпаратты қабылдау және әңгімелесушіге беру процесін дербес және тұрақты өзектендіру, алдағы хабарламаны жоспарлау және жоспарға сәйкес оны ауызша-сөйлеу арқылы іске асыру;
- бірлескен қызмет процесінде серіктеспен өзара іс-қимыл жасауға дайындық, өзара іс-қимыл жасай білу, серіктеске бағдарлау, ынтымақтастық режимінде жанжалды жағдайларды дербес шешу;
- дезадаптация белгілері мен кешендерінің болмауы;
- перцептивті компоненттің дамығандығы: басқа жағынан қарым-қатынасты түсіну, әріптестің жеке сипаттамасын көрсету қабілеті;
- мазасыздану қабілеті.

Бастауыш сынып оқушыларының оқу іс-әрекеті және олардың басқа адамдармен қарым-қатынасы өмірде ең тығыз және іс жүзінде олардың бірде-біреуі жеке өмір сүре алмайды. Кездесу барысында кіші оқушы социумдағы қарым-қатынастың жеке тәжірибесіне ие болады, адам туралы, жатақхананың нормалары мен ережелері туралы білім саласы бойынша мәліметтер алады. Балалардың қарым-қатынасы қалай ұйымдастырылғанына көп жағдайларда оқушылардың үнемі өзара іс-қимылын талап ететін оқыту нәтижесі байланысты. Балалар ұжымы балада көптеген әлеуметтік-психологиялық қасиеттерді тәрбиелейді:

- коммуникативтік қасиеттері (әлеуметтік интеллект, әріптесті түсіне білу, әдептілік, сыпайылық, байланыс жасай білу және оны қолдау),

- ұжымдық қасиеттер (кооперация мен өзара іс-қимыл, жеке және қоғамдық мүдделерді ақылға қонымды арақатынасына, бірге болуға қабілеті),

- қоғамдық тәртіптің дағдылары [5, б. 16].

Бала ортада эмоциялық-еріктік саланы дамытады, өйткені тұлғааралық қарым-қатынас негізгі тағамды сезімге, уайымдауға, эмоционалдық пікірде жаттығады, өзін-өзі бақылау, өзін-өзі басқару және т. б. механизмдерін дамытуға көмектеседі.

Жалпы білім беру стандартын табысты іске асыру үшін ПДТ бар балалар үшін және олардың білім беру үдерісінде сәтті әлеуметтенуі үшін инклюзивті білім беру кеңістігін қалыптастыру талап етіледі, ол ПДТ-мен балалардың типтік дамып келе жатқан құрдастарымен қарым-қатынас жасаудың кең мүмкіндігін туғызады. ПДТ бар балаларға арналған ФГОС талаптары негізінде қалыптасқан қазіргі заманғы білім беру бағдарламалары инклюзивті білім беруді табысты іске асыру үшін қажетті өзгерістер мен шарттарды қамтуы тиіс, атап айтқанда – әрбір жеке баланың даралығын қабылдау және білім беру процесі шеңберінде барлық балалардың ерекше қажеттіліктерін қанағаттандыру. Бұл ретте ПДТ бар балаларға білім беру мәселелері бойынша білім беру процесінің коммуникацияға бағыттылығы, осы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамыту және инклюзивті топ жағдайында педагогтардың өзара әрекеттесуі маңызды.

Өз кезегінде оқу іс-әрекетінің барысы мен нәтижелері балалардың коммуникативтік іс-әрекетінің көптеген сипаттамаларына үнемі және даусыз әсер етеді.

Қорыта келгенде баланың коммуникативтік тілдік-құзыреттіліктерін дамыту үшін түрткі болатын екі күш қажет. Осы күштердің бірі болып ең алдымен ата-ана табылады, өз баласының еркшелігін көріп оны бағалай және бағыттай біліп,біліммен, тәртіппен, еңбекпен ұштастырып отырса, бала тілінің дамуына қажетті жағдай жасаса бұдан балаға оның болашағына үлкен пайдасы болары сөзсіз [3, б. 79].

ӘДИБИЕТТЕР

1 Қ.Өмірбекова, Қ.Серкебаев логопедия /оқу құралы/. – Алматы.Республиқалық баспа кабинеті, 1996ж. 247 бет

2 Өтебаева С. Коммуникативтік қарым-қатынас және орта. Қазахстан мектебі. - 2012. -№ 5. – 32-34 бет

3 Психикалық дамуы тежелген балалардың психикалық дамуы: Оқыту, социологиялық, психологиялық тұзету: хрестоматия / сост. О. В. Защиринская. – СПб.: Сөз, 2003. 345 б.

4 Колесникова, Г. И. Арнайы психология және педагогига: әдістемелік/құрал Г. И. Колесникова – Ростов н/Д.: Феникс, 2007. - С. 66. – (жоғары білім).

5 Кенжебаева Т.Б. Арнайы психология. – Павлодар 2011ж.

ДИДАКТИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА УРОКА НА ОСНОВЕ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В ОБРАЗОВАНИИ

ЗАБЛОЦКАЯ А. А.
магистрант, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

В связи со сменой «знаниевой» парадигмы образования на компетентностную меняется цель образовательного процесса. В новых условиях изменятся и подходы к конструированию урока, и требования к профессиональной компетенции педагога.

Актуальность перехода на компетентностный подход обусловлена целым рядом факторов:

существенными изменениями в обществе; ускорение темпов жизни требует воспроизведения качеств личности, востребованных в XXI веке: в первую очередь мобильности, ответственности, активности, самостоятельности; задачи модернизации образования обусловлены сменой парадигмы образования: если раньше образование на всю жизнь, то теперь образование через всю жизнь, что требует принципиально нового подхода в определении целей, содержания, организации учебного процесса [8; с. 3].

Цель данной работы: рассмотреть особенности дидактической структуры урока на основе компетентностного подхода в образовании.

Переход к компетентностно-ориентированному образованию осуществляется на основе продолжающихся научных исследований и сопровождается обобщением и осмыслением практического опыта в этой области (В. И. Байденко, О. М. Бобиенко, А. А. Вербицкий, Э. Ф. Зеер, И. А. Зимняя, В. С. Леднев, Н. Д. Никандров, М. В. Рыжаков, Г. К. Селевко, Ю. Г. Татур, А. В. Хуторской, С. Е. Шишов и др.). В своей статье «Ключевые компетенции - новая парадигма результата образования» И. А. Зимняя называет основные теоретические и практические проблемы, которые необходимо решить для успешной реализации компетентностного подхода в образовании. Среди них

– уточнение понятий «компетентностный подход», «компетенция», «компетентность»; обоснование оснований разграничения ключевых компетенций и объема входящих в них компонентов; разработка процедур, критериев и инструментов оценки результатов компетентностно-ориентироваиного образования [6].

В процессе разработки компетентностного подхода исследователи уточняют основные понятия: «компетенция» и «компетентность». Английский психолог Дж. Равен определяет компетентность, как специфическую способность эффективного выполнения конкретных действий в предметной области, включая узкопредметные знания, особого рода предметные навыки, способы мышления, понимание ответственности за свои действия. Он выделяет «высшие компетентности», которые предполагают наличие у человека высокого уровня инициативы, способности организовывать людей для выполнения поставленных целей, готовности оценивать и анализировать социальные последствия своих действий. И. А. Зимняя трактует «компетентность» как основывающийся на знаниях, интеллектуально и личностно обусловленный опыт социально-профессиональной жизнедеятельности человека. В противопоставление, «компетенция» рассматривается как не пришедший в «употребление» резерв «скрытого, потенциального». А. В. Хуторской рассматривает понятие «компетенция» как совокупность качеств, которые требуются для функционирования в конкретной области деятельности. Компетентность – «уже состоявшееся личностное качество (совокупность качеств) ученика и минимальный опыт деятельности в заданной сфере», т.е. владение «учеником соответствующей компетенцией». Компетенция – владение, обладание человеком соответствующей компетентностей, включающей его личностное отношение к ней и предмету деятельности. По мнению Э. Ф. Зеера, компетентность предполагает не столько наличие у специалиста значительного объема знаний и опыта, сколько умение актуализировать накопленные знания и умения в нужный момент использовать их в процессе реализации своих профессиональных функций. В. В. Сериков определяет компетентность как «способ существования знаний, умений, образованности, способствующий личностной самореализации, нахождению воспитанником своего места в мире». Компетентностный подход к образованию школьников ориентируется на самостоятельное участие личности школьника в учебно-познавательном процессе и овладение способностью к

переносу своих навыков в сферу своего опыта для становления разного рода компетенций. Образовательная компетенция включает совокупность взаимосвязанных смысловых ориентаций, знаний, умений, навыков, способов деятельности ученика, необходимых, чтобы осуществлять личностно и социально-значимую продуктивную деятельность по отношению к объектам реальной действительности.

Меняются цели образования, вводятся новые образовательные стандарты, появляются новые средства и технологии обучения, но урок остается главной формой обучения.

Рассмотрим недостатки традиционного урока по П. И. Третьякову:

- формируемая цель (реальная или идеальная), как правило, цели ставятся не диагностично;
- содержание урока:

а) планирование урока без связи с другими;

б) слабое знание типологии уроков и т. д;

- формы и методы устарели (уроки-близнецы в разных классах, шаблонная структура уроков; неразграниченность содержания материала) и т. д.;
- нет рефлексии, поскольку форма фронтальная;
- не отвечает идеям природосообразности и т. д.;
- слабое развитие групповых и индивидуальных форм обучения;
- увлечение-фронтальной формой;
- пассивная позиция ученика в учебном процессе [8; с. 3].

Компетентностно-ориентированный урок – это такой урок, на котором:

- создаются условия, способствующие развитию учащихся через выполнение практической деятельности;
- формируются компетенции, личностные качества, которые позволяют эффективно действовать в различных жизненных ситуациях;
- формируется личность, через раскрытие и развитие её задатков, способностей;
- осуществляется самостоятельная познавательная деятельность, которая возможна лишь при усвоенных способах приобретения знаний;
- планируется, прежде всего, деятельность учащихся; она должна быть разнообразной, соответствующей уровню возможностей школьников и направленной на формирование компетенций;
- урок – это совместный поиск истины учителем и учеником.

Современное образование ориентировано на овладение каждым учащимся совокупностью ключевых компетенций как результатов образования с учетом особенностей личности.

Назовем основные из них:

1 Компетентность разрешения проблем (самомененджмент);

2 Информационная компетентность;

3 Коммуникативная компетентность.

Необходимо создать такую дидактическую основу урока, которая будет способствовать не только, и не столько формированию нового знания, а формированию мировоззрения, становлению надпредметных компетентностей.

Наиболее значимые из них:

- готовность к разрешению проблем, то есть готовность анализировать нестандартные ситуации, ставить цели и соотносить их с устремлениями других людей, планировать результат своей деятельности и разрабатывать алгоритм его достижения, оценивать результаты своей деятельности, что позволяет принять ответственное решение в той или иной ситуации и обеспечить своими действиями его воплощение в жизнь.

Рассмотрим компетентность разрешения проблем уровня начального образования в аспекте:

1) идентификация (определение) проблемы:

- приступает к разрешению проблемы, сформулированной учителем;

- в общих чертах описывает реальную и желаемую ситуации;

2) целеполагание и планирование деятельности:

- определяет и выстраивает в логической и временной последовательности шаги по решению задачи;

3) применение технологий:

- воспроизводит технологию в строгом соответствии с инструкцией;

4) планирование ресурсов:

- называет ресурсы, необходимые для выполнения известной деятельности;

5) оценка деятельности:

- выполняет по заданному алгоритму текущий контроль своей деятельности;

6) оценка результата, продукта деятельности:

- сравнивает характеристики запланированного и полученного продукта и делает вывод о соответствии продукта замыслу;

- оценивает продукт своей деятельности по заданным критериям и заданным способом;

7) оценка собственного продвижения:

- указывает на сильные и слабые стороны своей деятельности;

- называет мотивы своих действий.

Переход на компетентностно-ориентированный образовательный процесс влечет за собой:

- изменение организации традиционного урока;

- формирование действия контроля;

- введение формирующей оценки;

- разработку компетентностно-ориентированных заданий;

- представление содержания программного материала в виде учебных модулей;

- включение специально организованной деятельности учащихся в образовательный процесс.

Реализация компетентностно-ориентированного подхода предполагает, что учитель владеет рядом технологий и соответствует следующей квалификационной характеристике:

- способность к построению особой коллективно-распределительной формы учебной деятельности;

- знания о закономерностях групповой деятельности, уровнях групповой организации;

- способность выстраивания учебного предмета в виде учебных задач;

- знания психологических закономерностей и механизмов построения учебной деятельности, развития личности ребенка [4].

Практика нашего обучения предполагает соблюдение следующих условий:

- соблюдение логики разворачивания учебной деятельности, система уроков (среднесрочное планирование);

- организации коллаборативного обучения;

- наличие диагностирующей оценки, корректировка процесса обучения с учетом результатов оценивания;

- развитие умения учащихся взаимооценивать, оценивать свои знания самостоятельно, что окажет глубокое влияние оценивания на мотивацию и самоуважение учащихся, которые, в свою очередь, оказывают важное влияние на успешное обучение младших школьников;

- включение в учебный процесс методических приемов и техник для формирования критического мышления учащихся [4].

1 условие: соблюдении логики разворачивания учебной деятельности, при определенной системе уроков. Младший школьник, как субъект выполняет собственную учебную деятельность вместе с другими детьми с помощью учителя, превращается в учащегося, т.е. в ребёнка, изменяющегося и совершенствующего самого себя в процессе осуществления учебной деятельности [10, с. 37].

В.В.Давыдов выделяет основные, структурные компоненты учебной деятельности: мотив, целеполагание, учебные действия, контроль, оценка [3, с. 26].

Приобретение ребёнком потребности в учебной деятельности, мотивов учебных действий способствует формированию у них желания учиться.

В связи с этим, уроки строятся на основе структуры УД, предлагаемой В.В.Давыдовым, на трех аспектах формирования критического мышления: вызов, осмысление и рефлексия.

2 условие: организации коллаборативного обучения.

Обучение в сотрудничестве - образовательный подход к преподаванию и обучению, который представляет собой группы учащихся, работающих вместе для решения проблемы, выполнения задания или создания какого-либо продукта.

При организации коллаборативного обучения на уроках конструируются определённые нормы взаимоотношения между учащимися как внутри группы, так и между группами, разрабатываются правила группы.

При формировании групп, в зависимости от темы, типа и места урока в среднесрочном планировании, используются способы деления на группы:

Выполняя учебную деятельность совместно, дети, чувствуют групповую поддержку, защищённость, научаются сотрудничать и оценивать деятельность свою и другого человека.

3 условие: развитие умения учащихся взаимооценивать, оценивать свои знания самостоятельно, что оказывает глубокое влияние оценивания на мотивацию и самоуважение учащихся, которые, в свою очередь, положительно влияют на успешное обучение младших школьников.

Организуя обучение в сотрудничестве, рекомендуется применять на уроках специальные средства детского взаимоконтроля и взаимооценивания («ученик-ученик»), позволяющие обучить детей самоконтролю и самооцениванию.

Сначала выполнение действий и контроль за его исполнением распределены между разными учениками: один выполняет задание, а другой контролирует и оценивает полноту и правильность его действий. После того как учащийся научится контролировать действие другого ученика, формируется умение контролировать и оценивать собственные действия [10, с. 42].

4 условие: наличие формативной диагностирующей оценки, корректировка процесса обучения с учетом результатов оценивания.

Как оценивать работы детей, что необходимо включать в процесс оценивания? Разрабатывая краткосрочное планирование уроков, в каждый урок включается формативное оценивание. Проверяя работу по модельному ответу, ученик видит на что необходимо ему обратить внимание.

Такая организация обучения является эффективной. В подтверждение приводим достижения учащихся.

Призеры областного математического турнира младших школьников (командные и личные первенста);

Участие в Республиканском конкурсе «Бастау»;

Участие в областном туре исследовательских работ младших школьников «Зерде»;

Призер Международной научной конференции молодых ученых, магистрантов, студентов и школьников «Сатпаевские чтения»;

Призеры интеллектуальных марафонов: «Ақбота», «Кенгуру – математика для всех», «ПОНИ», «Русский медвежонок»

ЛИТЕРАТУРА

1 Айдарова Л.И. Формирование лингвистического отношения к слову у младших школьников. //Вопросы психологии, 1964.

2 Бабаева Ю.Д. Потенциальная и скрытая одаренность. // Одаренные дети: теория и практика. – М., 2001.

3 Возрастные возможности усвоения знаний (Младшие классы школы). /Под ред. Д.Б. Эльконина и В.В. Давыдова. – М.: Просвещение, 1966.

4 Заблоцкая А.А. Влияние критериального оценивания на успешное обучение младших школьников с позиции компетентностного подхода. //Материалы международной научной конференции молодых ученых, магистрантов, студентов и школьников «XIX Сатпаевские чтения», посвященной 120-летию Академика К.И. Сатпаева. Павлодар, 2019 г.

5 Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. //М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. - 42 с.

6 Зимняя, И. А. Ключевые компетенции - новая парадигма результата образования. // Высшее образование сегодня. - 2003. - № 5. - С. 34-42.

7 Лозинг В.Р. Начала теории построения практики развивающего обучения. – Кемерово, 1998.

8 Пашкевич. А. В. Компетентностно-ориентированный урок. //Волгоград: Учитель, 2014. -207 с.

9 Пашкевич А.В. Технология реализации компетентностного подхода в образовательном процессе школы: метод, пособие. // Тобольск: ТГСПА им. Д. И. Менделеева 2010.

10 Репкин В.В., Репкина Н.В. Развивающее обучение: теория и практика. Томск: Пеленг, 2001.

11 Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты: Доклад на отделении философии образования и теории педагогики РАО 23 апреля 2002. //Центр «Эйдос» www eidos.ru/news/compet/htm

12 Хуторской А.В. Развитие одаренности школьников. Методика продуктивного обучения. – М.: Владос, 2000.

РЕАЛИЗАЦИЯ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОГО ПОДХОДА ПО СТЕПЕНИ СЛОЖНОСТИ МАТЕРИАЛА НА УРОКАХ БИОЛОГИИ

ЗАКАНОВА А Н

м.ест.н., учитель, Назарбаев Интеллектуальная школа ХБН, г. Павлодар

Одной из главных задач дифференцированной организации учебной деятельности это реализация разноуровневых потребностей в обучении учащихся. Дифференцированный подход особенно важен при работе с талантливыми и одаренными учащимися, т.к. позволяет проявиться, развиваться и обрести устойчивость индивидуальности каждого ученика. Дифференцированное обучение помогает выявить и максимально развить задатки и способности каждого учащегося, но кроме того в конечном итоге оно направлено на освоение учащимися программным минимум знаний, умений и навыков.

Дифференциация на уроке может быть классифицирована по определенным параметрам: дифференциация учебных заданий по уровню творчества, дифференциация учебных заданий по уровню трудности, дифференциация заданий по объёму учебного материала, дифференциация работы по степени самостоятельности, дифференциация работы по характеру помощи учащимся [1].

Работая с учениками одного и того же класса, стало заметно, что они обладают различным уровнем усвоения знаний, а также различным уровнем работоспособности. Здесь стал проблемный вопрос: как организовать деятельность на уроке, так что бы каждый ученик смог реализовать свои потребности в обучении и достичь максимального успеха и прогресса? Что и стало целью нашего исследования.

Нужно отметить, что дифференцированный и студентоцентрический подход в обучении идут «рука об руку» и помогают учителю и ученику в достижении общих целей. Очень важно создать на уроке гибкую, уважительную и поддерживающую среду обучения. Организация личностно-ориентированного образования определяет следующие возможности ученика: выбор собственного темпа и скорости обучения; определение собственных целей в каждой теме и уроке; получение обратной связи от учителя на основе формативного оценивания, осуществление самооценки своей деятельности; опережение и углубление изучаемого содержания учебного материала; выбор дополнительной тематики и творческих работ по предмету.

Перед реализацией дифференцированного подхода по степени сложности материала, были определенны несколько этапов:

1) проведение диагностического исследования (определение уровней знания по предмету биология). Осуществлялся этот этап путем формативного оценивания с предоставлением обратной связи ученикам, а также методом наблюдения за активностью учеников на уроке. Были определены группы для дальнейшей работы, с учетом результатов диагностики: по способу обученности, способностей, индивидуальных особенностей.

2) выбор способов дифференциации. Главным способом дифференциации на уроке стала дифференциация по степени сложности материала, т.к. учащиеся в классе имели разные познавательные потребности, для некоторых учеников требовалось усложнение и углубления предметного материала, с целью поддержания высокого уровня. Важно отметить, что способы дифференциации всегда сочетаются друг с другом: помимо

исследуемого способа дифференциации, присутствовала дифференциации по степени поддержки учителем, по типу восприятия материала.

3) Реализация исследуемого способа дифференциации на уроках биологии в течении 6 месяцев.

4) Контрольное диагностическое определение результатов работы учеников, в соответствии с которыми планируется смена рабочих групп и смена способа дифференциации.

Успешная реализация дифференцированного подхода в обучении зависит от индивидуальной образовательной деятельности учащегося на уроке. Важна собственная мотивация деятельности: ученик должен понимать, для чего он это делает? Определение личной цели изучаемой темы, которая предвосхищает результат, помогает в определении планов деятельности на уроке. После реализации плана, обязательна рефлексия, для осознания своей деятельности на уроке. С учетом результатов рефлексии возможна корректировка или переопределение целей.

Осуществление дифференцированного подхода на уроках осуществлялась при помощи различных методов, стратегий и приемов. Одним из эффективных упражнений является создание обучающих станций. Помимо дифференциации по сложности материала, данный прием тесно связан с дифференциацией по стилю мышления. На каждой станции присутствует различный тип контента, через которые двигаются по собственному маршруту группы учащихся. На начальных этапах исследования ученикам предлагался заранее построенный маршрут по станциям, после отработки упражнения, группы учеников уже проектировали свой маршрут самостоятельно. Так например, станции по теме «Митоз» заключали в себя:

1) просмотр видео и тестовые задания; изучение текстового материала с вопросами – для учащихся с низким уровнем познавательной потребности;

2) решение проблемной задачи: «Все мы знаем сказки в которых фигурировали различные монстры: Пиренейская гидра, Змей Горыныч и тп. Важной особенностью этих существ было то что во время сражения с ними на месте отрубленной конечности, или головы вырастало их в два раза больше. Вопрос: за счет какого процесса обеспечивается столь сильная регенерация у этих мифических существ?». Ученикам требовалось самостоятельно определить процесс и дать характеристики ему;

3) составление модели стадий митоза: ученикам предлагался ряд подручных материалов, таких как пластиковые тарелки, трубочки, нити, клей и т.д. для визуального воспроизведения процесса.

Стоит отметить, что большинство учащихся к концу исследования определяли для себя занятия с высоким уровнем эмпирическим познанием.

Еще одной из успешных стратегий на уроке является «Think-Tac-Toe». Основывается на всеми известной игре «Крестики - нолики». Учащиеся могут выполнять это упражнение в группах или в парах. Для этого нужно приготовить 9 разноуровневых заданий согласно теме урока. Каждое задание находится в одном поле. Поля, в зависимости от вида дифференциации, направлены либо на уровни усложнения материала по таксономии Блума, либо на интеллектуальные способности по Гарднеру.

Учащиеся изучают задания и приступают к игре, каждый крестик или нолик, который отметит ученик – это задание, которое ему нужно будет выполнить для следующего шага. На первых стадиях работы по данному упражнению, ученикам предлагались готовые варианты линий крестиков и ноликов, для того что бы показать ученикам, что следует выбирать не только самые простые задания, но и задания более высокого характера, для решения которых требуются дополнительное изучение информации.

Было отмечено, что после регулярного выполнения этого упражнения, наблюдается повышение мотивации к обучению более слабых учеников. Таким образом, в зависимости от темы урока, эта игра бросает вызов разным учащимся через индивидуальную или малую групповую практику, создавая благоприятную конкурентную среду в классе. Пример задания «Think-Tac-Toe» по теме «Движущие силы эволюции» представлены на рисунке 1.

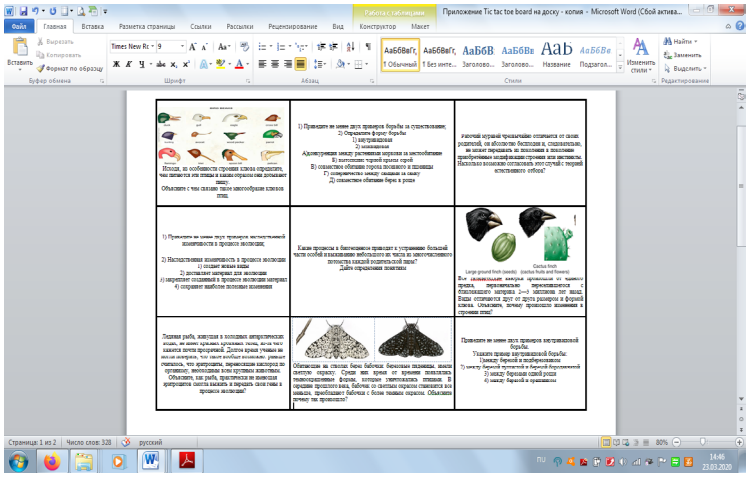

Рисунок 1

Проведя контрольное диагностическое исследование класса, отмечен ряд как положительных, так и отрицательных моментов. Из благоприятных аспектов выделено повышение уровня «Я - концепции»: учащиеся с высокими стартовыми знаниями реализуют и утверждают свои способности, а более слабые ученики получают возможность испытывать учебный успех и избавиться от комплексов в обучении. Было отмечено повышение уровня мотивации учеников в сильных группах. В своей рефлексии ученики отмечают, что в группах, сформированных по одинаковым способностям им легче учиться, и как следствие отмечается развитие саморегуляции.

Из отрицательных аспектов наблюдается увеличение времени подготовки к уроку, т.к. продумывание различных маршрутов разных групп учащихся занимает достаточно больших временных затрат. Иногда на этапе диагностики, ученики с неординарным мышлением попадают в слабые группы, поэтому важно осуществлять постоянные мониторинг результатов учеников и переопределять маршруты развития по необходимости.

Необходимо понимать, что дифференцированная форма обучения тесно связана с другими подходами в образовании, такими как критическое мышление, проблемное обучение, информационно – коммуникативные технологии и т.д. Поэтому не может дать положительного результата сама по себе, а требует системного подхода, огромной работы над содержанием и методикой преподавания.

ЛИТЕРАТУРА

1 Дифференциация обучения: новый подход или забытый старый? Осень 2017 // Центр педагогического мастерства. 25 сентября 2017 [Электронный ресурс]. – URL: https://www.cpm.kz/ru/portal/blogs/?page=post&blog=actual_questions&post_id=differentiation-of-learning-a-new-approach-or-a-forgotten-old-one [дата обращения 15.01.2020].

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

ИДРИСОВА А. И.
мұғалім, Қызылжар орта мектебі, Ақсу қ.

Тәуелсіз елдің негізгі тірегі – білімді ұрпақ. Қазіргі таңда білімнің алға түсіп, бәйгеден озып келетін заманы енді туды.

Мемлекет болашағының кепілі – жастарға білім мен тәрбие беру мәселесінен өткір мәселе жоқ екені белгілі. Қазақтың кемел талантты ұлы ұстазы Ахмет Байтұрсынов: «Елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастау керек», – деген.

Қазақстан Республикасының білім беру реформаларының негізгі мақсаты – білім беру жүйесін жаңа экономикалық ортаға бейімдеу. Бұл тұрғыда ел Президенті еліміздің әлемдегі бәсекеге қабілетті 50 елдің қатарына қосылуы туралы міндет қойғаны мәлім. Білім беру жүйесін жетілдіру осы мақсатқа қол жеткізуде маңызды рөл атқарады. Болашақта өркениетті, дамыған елдер қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет. Осыған орай, білім беру жүйесінде жастарға сапалы білім беріп, олардың үйлесімді дамуы мен тұлға ретінде қалыптасуында ұстаздың кәсіби шеберлік көрсеткіштерінің бірі – жалпы педагогикалық, ғылыми-теориялық, әдістемелік жаңалықтар мен озық тәжірибені жетік меңгерудің маңызы зор. Қазіргі ұстаздар алдындағы міндет:ғылым мен техниканың даму деңгейіне сәйкес оқушының білімі терең, іскер және ойлауға қабілетті, әлемдік стандарттар негізінде жұмыс істей алатын құзырлы тұлғаны қалыптастыру. Мұндай талапқа сай қызмет істеу үшін ұстаз үздіксіз ізденісте кәсіби білікті болуы тиіс.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының ең негізгі мақсаты – білім алушылардың оқу нәтижелерін жетілдіру болып табылады. Орта білім мазмұнын жаңартудың көптеген компоненттері, соның ішінде мұғалімдердің біліктілігін арттыру бағдарламасы осы мақсатқа бағытталған.

Жаңартылған оқу бағдарламаларының ерекшеліктері 10 бөлімнен тұратын жаңа құрылымы болып табылады:

1 Пәннің маңыздылығы;

2 Пән бойынша оқу бағдарламасының мақсаты;

3 Үштілділік саясатты іске асыру;

4 Оқыту үдерісіне ұйымдастыруға қойылатын талаптар;

5.Пәнді оқытуда қолданылатын педагогикалық әдіс-тәсілдер;

6 Түрлі мәдениет пен көзқарастарға құрмет;

7.Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану құзіреттілігі;

8 Оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту;

9 Оқу нәтижелерін бағалау жолдары;

10 Оқудың мазмұны, ұйымдастырылуы мен бірізділігі.

Бағдарламаның міндеттері:

1 Пән бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасының құрылымымен, ондағы материалдардың күрделілігінің өсу ретімен, мазмұнымен және мақсаттарымен таныстыру;

2 Пән бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасына сәйкес келетін педагогикалық тәсілдерді түсінуін және қолдана білуін қамтамасыз ету;

3 Пән бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасындағы оқу мақсаттарына қол жеткізу мақсатында критериалды бағалау жүйесін түсініп, қолдана білуін қамтамасыз ету;

4 Мұғалімдердің бойында орта білім мазмұнын жаңарту жағдайында пән бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасын іске асыру үшін қажетті дағдыларды қалыптастыру.

Оқудан күтілетін нәтижелер:

- Мұғалімдер жаңартылған білім беру бағдарламасының құрылымын, ондағы материалдардың күрделілігінің өсу ретін, мазмұнын және мақсаттарын біледі және түсінеді;

- Пән бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасына сәйкес келетін педагогикалық тәсілдерді, оқу материалдарын қолдана біледі;

- Пән бойынша жаңартылған білім беру бағдарламасындағы оқу мақсаттарына қол жеткізу мақсатында критериалды бағалау жүйесін түсінеді және қолдана біледі;

- Мұғалімдердің орта білім мазмұнын жаңарту жағдайында пән бойынша жаңартылған білім беу бағдарламасын іске асыру үшін қажетті біліктері мен дағдылары қалыптасқан.

Бастауыш сынып пәндеріне арналған оқу бағдарламаларындағы оқу мақсаттары оқушылардан шынайы проблемаларды анықтап зерттей

білуді талап етеді. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АҚТ-ны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу. Жаңа білім беру бағдарламасы сыни тұрғыдан ойлауға, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) үйретеді. Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшелігі спиральді қағидатпен берілуі.

Жаңартылған білім беру бағдарламасы бойынша мұғалімдердің біліктілігін арттыру курсынан алған әсерлерім өте көп. Ондағы жүргізілген тиімді әдіс-тәсілдер – педагогтардың оқытудың әмбебап үлгісін және тиімді әдістер жүйесін қолданып, оқушыларға тәуелсіз болуға, сыни тұрғыдан ойлауға, оқуға жауапкершілікпен және шығармашылықпен қарауына көмектесетініне бағытталған.

Жаңартылған білім беру бағдарламасы – озық технологиялардың барлық қыр-сырларын білуге жетелейді. Алдымызға бір мақсат қоя отырып, сол мақсатқа жету жолында шәкірттердің жүрегіне жол тауып, әрекеттендіре білу шеберлігіне жетсек, егемен елдің ұл-қыздары білімді де білікті болып шықпақ. Соның арқасында біз бәсекеге қабілетті, іргесі мықты ел боламыз.

Жаңа технологиялардың қарыштап дамыған кезеңінде білімді ұрпақ тәрбиелеп шығаруда ұстаздарға үлкен міндеттер жүктелуде. Қазіргі басты мақсат – білім беру мазмұнын жаңарту мен оқытудың белсенді әдіс-тәсілдерін тиімді қолдану. Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр.

Қай кезеңде, қай қоғамда болсын жеке тұлғаның қалыптасуы ұстаздан басталады. Білім саласындағы түбегейлі өзгерістер ұстазға үлкен жауапкершілікті талап етеді. Өздігінен білім алатын, жан-жақты ізденетін, алдағы өмір жолын өзі болжай алатын тұлға тәрбиелеу – ұстаздың қолында. Жаңа бағдарлама мұғалімдерге қазіргі заманға оқыту әдістерін жеті модуль арқылы ұсынады.

Заманауи мектептердің мақсаты- жоғары білімді, шығармашыл адамның үйлесімді тұлғаланып, дамуы үшін қолайлы білім беру кеңістігін жасау. Өз білімінің нәтижесінде оқушы бойында сын тұрғысынан ойлау, білімін шығармашылықпен пайдалана білу, зерттеушілік дағдылары, АКТ дағдалары, топта және жұмыс істей

білуі, тілдік дағдылары, қойылған міндеттері мен күрделі мәселелерді шеше білу дағдылары қалыптасады. Мектеп бағдарламасына кіріктірілген пәндерді енгізу оқушының жалпы дамуына және тақырыпты сабақта тереңірек зерттеп, әлем туралы тұтас ұғымының қалыптасуына септігін тигізеді. Сол себепті, қазір оқушылардың функционалдық сауттылығын арттыруға басымдық беріліп отыр.

Ұстаздарға үлкен жауапкершілік міндеттелді. Оқушылардың бойында XXI ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек. Жаңартылған оқу бағдарламасы аясында тек өз пәнін, өз мамандығын шексіз сүйетін, бала үшін ұстаз ғұмырын құдіретті деп санайтын білімді мұғалімдер ғана жұмыс істей алады.

Қорыта айтқанда, жаңа бағдарламаның мәні, баланың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Оқушы өзінің мектеп қабырғасында алған білімін өмірінде пайдалана білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі «Өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Ұстаздарға үлкен жауапкершілік міндеттелді. Оқушылардың бойына XXI ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек. Жаңартылған оқу бағдарламасы аясында тек өз пәнін, өз мамандығын шексіз сүйетін, бала үшін ұстаз ғұмырын құдіретті деп санайтын білімді мұғалімдер ғана жұмыс істей алады. Үйренгеніміз де, үйренеріміз де көп Үнді халқының тарихи тұлғасы Махатма Гандидің «Егер сен болашақтағы өзгерісті байқағың келсе, сол өзгерісті уақытында жаса» деген ілімін негізге ала отырып, оқушы бойындағы қабілетті жетілдіріп, оқушыларды болашаққа жетелеп, жақсы істі бастағалы отырмыз. Жаңартылған білім – болашақтың кепілі. Ата-бабамыз «Оқу – инемен құдық қазғандай» демекші, шығармашыл, ізденімпаз ұстаз ғана табысты болады, нәтижеге жетеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 ҚР –да «Білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы

2 Мұғалімге арналған Нұсқаулық. Екінші басылым. ПШО 2014ж.

3 Жаңартылған білімге – жаңаша көзқарас

4 «Тәжірибедегі рефлексия» жалпы білім беретін мектептердегі педагогика кадрларының кәсіби даму бағдарламасы Тренерге арналған нұсқаулық. 2016ж

5 Жанпейісова М.М. Технология модульного обучения, 2012ж

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ БАҒЫТЫНДА КИНО МЕН ТЕАТР ЖАНРЫНЫҢ КӨРКЕМ ШЫҒАРМАНЫ ОҚЫТУДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІГІ

ИСКАКОВА М. Т.
мұғалім, № 32 ЖОББМ, Семей қ.

Оқушыларының оқырмандық қабілетін дамыту жаңартылған білім беру үрдісінде өз ұлтының құндылықтарын, соның ішінде әдеби көркем туындыларды бағалауға, олардың зияткерлік шығармашылық қабілеттерін артыруға, және рухани-адамгершілік қасиеттерін дамытуға негіз болады. Оқушылардың оқырмандық қабілеттерін дамыту білім берудің қазіргі оқыту стратегияларына сәйкес оқушылардың танымдық белсенділіктерін дамытуға, олардың креативті, мобильді ойлауына жол ашады. Жаңартылған білім беру бағдарламасының мақсаттары оқушының шығармашылық қабілеттерін дамытуға, өзіндік шешім қабылдай алу қабілетін жетілдіруге бағытталып, өмірде бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыруға негізделген. Сондықтан шығармашыл, бәсекеге қабілетті жеке тұлға қалыптастыруда мектептегі оқу пәндерінің, соның ішінде қазақ әдебиетінің орны айрықша. Көркемдік әлеміндегі ұлттық әдеби мұраларды құрметтеу көркем әдебиетті түсініп, кітап оқу арқылы қалыптасады [1].

Көркем шығарма адам күйіне әсер етіп, өмірге деген көзқарасын қалыптастырады. Сол себепті оқушылардың көркем шығарманы оқуының берері мол. «Кітап дегеніміз – алдыңғы ұрпақтың артқы ұрпаққа қалдырған рухани өсиеті. Кітап оқудан тиылсақ, ой ойлаудан да тиылар едік» – деп Ғабит Мүсірепов айтқан еді [2]. Қазір көркем әдебиетті өз бетімен оқуға деген балалардың қызығушылығы азайғаны байқалады.

Бүгінгі күні ата ананы да, мектептегі ұстаздарды да алаңдатып отырған бір мәселе баланың кітап оқымауы болып отыр. Бұл ата аналар мен мұғалімдердің осы күнге дейінгі шешімін таба алмай келе жатқан бір мәселесі. Заманның дамуына қарай қазіргі күні балаларымыз ақпараттық технологиялардан аластата алмаймыз әрине. Бұл – оқушылардың кітап оқымауының ең бірінші себебі. Бала шығарманы оқымай келсе, келесі күнгі сабақ дұрыс өтпейді, талдау жұмысы жасалмайды деген сөз. Оқушылардың көркем әдебиетке деген қызығушылығын ояту – олардың туған еліне, ана тіліне деген сүйіспеншілік сезімін қалыптастыру. Қазіргі таңда оқушылардың көркем шығарманы оқуды әдетке айналдырмағандығын есепке

ала отырып, көркем шығармаларды оқытудың тиімді жолдарын іздестірдім. Сабақтарымда көркем шығарманы оқытудың бірден бір әдісі оқушыларды кино мен театр жанры арқылы қызықтыру болды.

Мысалы 4 орыс сыныбында «Менің Отаным-Қазақстан» бөлімінде «Сақ кино студиясы» ұсынған «Қазақ елі» 2 мин 13 сек анимациялық мультфильмін көрсеттім, оқушылар осы мультфильмнан кейін «Мемлекеттік рәміздер», «Өз туым», «Рәміздер туралы» тақырыптардағы мәтіндерді оқып, оны әңгімелеуге балардың қызығушылықтары барынша артқанын байқадым. Экраннан көрінген жанды дүние балалардың есінде жақсы сақталып, сол кейіпкер туралы ары қарай блгісі келетіні сөзсіз. Олар көрерменнің жанына, жүрегіне жақындай түседі. Сөйтіп, ол кейіпкерлер өзіндік қасиеттерімен оқушының көз алдында қайта жанданады. Оқушы енді өздеріне таныс кейіпкерлер басынан не өтті екен деп берілген шығарманы оқи бастайды.

Бұл әдісті тек видео түрінде емес сахыналық көрініс ретінде де ұйымдастыруға болады. Орта буында 5-сынып оқушыларына «Ертегілер елінде» деген сахыналық қойылым сайысын ұйымдастырдым, алдын ала өтетін тақырыптарды таратып тастадым. Олар «Асан қайғы», «Қобыланды батыр», «Керқұла атты Кендебай», Ыбырай атаның әңгімелері. Осы шығармалардан сахналық қойылым көрсетерсіздер деп тапсырма берілді. Сынып болып ертегі, аңыз тауып, оған белсенділікпен дайындалған оқушылар өздері сомдаған кейіпкерлер туралы тақырыпты өткен кезде сол шығарманы қызыға оқып келіп отырды. Яғни көрген нәрселері оқушының есінде жақсы сақталып, қызығушылығын оятады. Әр түрлі зерттеулер нәтижесінде баланың деректерді естісе 30 %, көрсе 50-60 %, ұстап көрсе 70-80 % қабылдайды дегенді барлығымыз білеміз. Сол себепті мен өз сабақтарымда балаға көркем шығарманы оқуға қызығушылықтарын алдымен көрсету арқылы яғни кино өнері арқылы арттыруды жөн көрдім. Шығарма кейіпкерлерімен кино арқылы танысып біліп алып, кейін олардың бейнесін көз алдына елестете отыра оқиды.

Сабақ барысында оқушылардың көркем шығарманы оқуға деген қызығушылығын аттыру мақсатында өтетін тақырыптар бойынша төмендегідей көркем фильдер қолдандым.

Кесте 1

№	Тақырыбы	КИНО
1	Керқұла атты Кендебай	Ертегі әлеміне саяхат «Керқұла атты Кендебай» ертегіс (Балапана телеарнасы)
2	Қобыланды батыр жыры	Қобыланды батыр мультфильмі (Қазақстан телеарнасы) Қобыланды батыр. «Тарих. Тағдыр. Тұлға» деректі фильм (Хабарарнасы)
3	Асан қайғының жерге айтқан сыны аңызы	Асан Қайғы. Мәңгілік ғұмыр. Құмсағат Деректі фильм Жеруйық мульфильм
4.	«Зар заман» Шортанбай Қанайұлы	«Зар заман жыршысы» фильм. Режиссер: Қ.Омар
5	Сөздің пірі - Сүйінбай	«Ұлы дала өсиеті» Сүйінбай. Деректі фильм. (Қазақстан телеарнасы)
6	Ж. Жабаевтың өмірі мен шығармашылығы	«Жамбыл» 4 сериялы тарихи драма. Фильмнің режиссері - Әнуар Райбаев), сценарийін жазған - Бақытжан Шормақов. «Жамбылдың жастық шағы» фильмі. Сценарийін жазған Мырзатай Жолдасбеков. Режиссерлері – Н.Есімғалиев, Б.Сүлейменов, С.Текеев, Қ.Мерғазиев.
7	М. Жұмабаев «Батыр Баян»	«Батыр Баян» фильм. 1993 жыл. Режиссер: Сламбек Таукел. Сценарий жазған: Смагул Елубаев.
8.	М. Әуезов «Көксерек»	«Көксерек» фильмі. 1973 жыл. Режиссер: Толомуш Өкеев. Сценарий жазған: Андрей Кончаловский
9	Қасым Қайсенов «Жау тылындағы бала»	«Қасым» атты 4 бөлімді көркемфильм. Режиссері: Белозорович Леонид Григорийұлы
10.	Бердібек Соқпақбаев «Менің атым Қожа» шығармасы	«Менің атым Қожа» көркем фильмі. 1963 ж. Режиссері – АбдоллаҚарсақбаев.
11.	Т. Нұрмағанбетов «Анасын сағынған бала» шығармасы	«Ана туралы аңыз» көркем фильмі. 1963 ж. Режиссер: Александр Карпов. Авторы сценария: ЖумабайТашенов, Александр Сацкий.

Кесте 2 – 6-сынып

№	Тақырыбы	КИНО
1	Оралхан Бөкей	«Кісікиік» деректі фильмі
2	Қалмақан Әбдіқадыров «Қажымұқан».	«Күш атасы – Қажымұқан» анимациялық фильм. «Батырлар достығы» фильмі. Режиссер: Сұлтанахмет Қожықов. «Поддубный» көркем фильмі.
3	Расул Гамзатов «Менің Дағыстаным»	Фильм «Расул Гамзатов. Мой Дагестан. Исповедь». Режиссер: Мурад Ибрагимбеков, Сценарист: Рустам Ибрагимбеков.
4	Абай Құнанбайұлы. Абайдың өскен ортасы.	«Абай» фильмі. 1995 жыл. Режиссер: Ардақ Әмірқұлов. «Абай өмірі мен шығармашылығы» қысқаметражды фильм. Сценарий жазған: Б. Канапьянов. «Құнанбай» фильмі. Сценарий жазған және режиссер: Досхан Жолжаксынов. «Абай» 5 сериялы фильм. 2013 жылы.
5	Т.Нұрмағанбетов «Анасын сағынған бала» шығармасы	«Ана туралы аңыз» көркем фильмі. 1963 ж. Режиссер: Александр Карпов. Авторы сценария: ЖумабайТашенов, Александр Сацкий.

Кесте 3 – 8-сынып

№	Тақырыбы	КИНО
1	Қорқыт ата кітабы	«Қорқыт» фильмі. 2011 жыл. Режиссер және сценарий авторы: Берик Барысбеков
2	Бауыржан Момышұлы «Ұшқан ұя»	«Бауыржан Момышұлы» 4 сериялы фильм. Режиссер: Ахан Сатаев, сценарий жазған: Тимур Жаксылыков
3	Дулат Исабеков «Әпке»	«Әпке» драмасы (спектакль)
4	Мұқағали Мақатаев «Аққулар ұйықтағанда» поэмасы	«Аққулар ұйықтағанда» пьесасы («Соғады жүрек». Мұқағали Мақатаевтың рухына арналған кеш) [3]

7 сыныптарда «Қыз Жібек» тақырыбын өткен кезде бірінші сабақта «Қыз Жібек» фильмінен үзінді көрсетер алдында Қыз Жібектін әдемілігін, Төлегенді суреттеген жерлерін тапқызып алдым. Енді сол кейіпкерлерді кинодан көріп оларамен әрі қарай таныса бастайды. Үзіндіні көрген оқушыларға оқиғаның немен аяқталғанын біліп келу үшін кітаптағы жырды оқумен қатар киноны

да аяғына дейін көру ұсынылады. Сұлу Жібек пен нағыз ер жігіт Төлеген арасындағы махаббат дастаны немен аяқталғанын білу үшін оқушылар жырды оқып келеді.

Сонымен қатар баланың ойында Жібек пен Төлеген образы мәңгілікке қалады. Жай образ ретінде емес махаббат символы болып сақталып қалады. Ал жырды оқыған оқушылармен келесі сабақта талдау жұмысын жүргізу ұстазға өте жеңіл болатыны сөзсіз. Бұл жерде киноның және театр жанрының ұтымды жақтарына тоқтала кетсем:

- Оқушы есінде тарихтағы батырларымыздың, қаһармандарымыздың, аңыз адамдарымыздың бейнесі қалыптасады;
- Оқушылардың ұлттық құндылық жайлы түсініктері кеңейеді;
- Көркем шығарманы оқуға деген белсенділіктері артады;
- көркем сөйлеу қабілеттері ашылады;

Қазіргі кезде оқушыларымыз Қобыланды, Ертарғын, Ер Төстік, Алпамыс, Толағай образдарынан гөрі өрмекші адам, темір адам, халк, супермен т.б шетелдің ойдан шығарған кейіпкерлерін өте тамаша танып соларға еліктеу үстінде. Себебі күнделікті әдебиет сабағында өзіміздің ауыз әдебиеті, көркем шығарма кейіпкерлерімен ауызша түрде емес іс әрекет үстінде танысатын болсақ, онда сол кейіпкерлер бала жадында жақсы сақталар еді. Солар туралы білімдері кеңейіп, оқушы бойына ұлттық құндылықтарымызды сіңіре білер едік. Берілген тәжірибеден күтілетін нәтиже оқушылар көркем шығарманың мағынасын түсінуге, кейіпкерлерді бағалауға, адамгершілік қасиеттерін ашуға үйренеді.

Білім жаңғыртудың басты мақсаты білім беру жүйесінің тұрақты дамуынан тұрады. Қазіргі таңдағы жаңартылған білім беру жүйесінің ең бірінші міндеті жоғары сапалы білім беруге қол жеткізіп, әрі оны тұлғаның, қоғамның, мемлекеттің өзекті де өміршең қажеттілігіне сәйкестендіру. Сонымен кино және театр жанры арқылы оқушыларымыз әдеби шығармаларды оқып, ұлттық салт-дәстүрімізді бойына сіңіріп, ұлтжанды болып және ұлттық құндылықтарымызды құрметтей білсе–бұл ұстаздар қауымының үлкен жетістігі болар еді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Қазақ мәдениеті. Энциклопедиялық анықтамалық. Алматы: «Аруна Ltd.» ЖШС

2 Мүсірепов F. Күнделік. – Алматы: Ана тілі, 1997.- 46 б.

3 Т. Ақшолақов, Шығарманың көркем айшықтарын таныту, А., «Жазушы», 1998.

4 Қ. Бітібаева. Әдебиетті оқытудың тиімді жолдары, А., «Жазушы», 1990.

TEACHING GEOGRAPHY THROUGH VR (VIRTUAL REALITY)

ISKAKOVA S. D.
undergraduate student, S. Toraighyrov PSU, Pavlodar
KAIROVA SH. G.
PhD, Associate Professor, S. Toraighyrov PSU, Pavlodar

Virtual reality took its beginning in the entertainment area, but over time it got the practical use too. And education did not stand aloof. The main goal of Virtual Reality in education is to make studying process exciting and more effective. VR simulations provide a deep understanding of the material by a learner with its further application in real life.

The strongest proof that virtual reality can make good for the education system is, in a way, the human brain. The fact is that the brain tends to remember 10% of what it reads, 20% of what it hears, and 90% of what it does or simulates. So let's see what VR technology can actually bring to the table in terms of education in 2018 and beyond [1, p.12].

Education is the base for a thriving society, and the transfer of knowledge has been a top priority for civilizations since the very beginning. People are constantly looking for ways to make knowledge transfer more easily, more quickly, and more effectively.

In the era of digital devices, we have an opportunity to enable better learning with technology. Virtual Reality (VR) seems to be the natural next step for the evolution of education.

In this article, I'll show how virtual reality can transform the way educational content is delivered.

Many studies have shown that the use of field trips is largely beneficial to students learning environmental education. However, field trips are currently underused by teaching staff. Field trips allow for an understanding that is far more in depth than a lecture could provide. A deeper understanding can be attained if there is a more personal, emotional connection to the topic. A field trip puts a student in an environment where they will invariably connect with their surroundings, just by being there. Virtual reality has already been adapted for several different uses in education. For example, virtual reality has been applied to certain cases of anatomy and marketing and has been shown to increase retention of information.

The generation typology is well covered in various sources. Five general trends can be identified, broadly referring to: (1) The traditionalists, born between 1928 and 1944, who values authority and a top-down management approach; (2) The baby boomer generation, born between1945 and 1965 who tend to be workaholics; (3) Generation X, born between 1965 and 1979, a generation who is comfortable with authority and view the work-life balance as important, (4) Generation Y, been born between 1980 and 1995 and who generally grew up in prosperity and have technology savvy and (5) Generation Z, born after 1995, who is still to come into the workforce, but tend to be digital natives, fast decision makers, and highly connected (Consultancy.uk, 2015; Dauksevicuite, 2016) (refer to Figure 1). Based on the recent statistics of Pokemon Go players, the digital preferences of Generation Z is substantiated, with the greatest number of players (46%) aged between 19 and 29 years (in comparison to 22% aged between 13 and 17 years, 25% between 30 and 50 and 6% above 50 years) (Forbes, 2016).

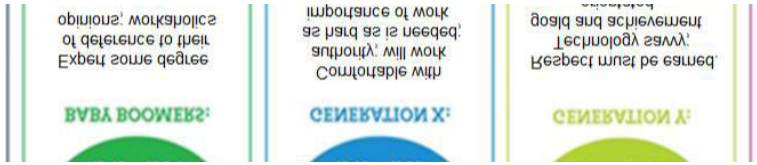

Figure 1 – Generation typology
Source: Consultancy.uk (2015)

The typical Generation Z person, or digital natives as often referred to (Dauksevicuite, 2016; Rothman, 2016) was the first generation born into a globally (internet) connected world and therefore «live and breathe» technology. This is also true for the higher education environment where Generation Z students rely on PC-recordings instead of taking notes, are more tend to raise questions online, see a lecture as «come and entertain me» and does not like waiting for a response but demand instant information and communication.

Some research illustrated that the brains of Generation Z are structurally different than those of earlier generations, not as a result of genetics, but as a result of the external environment and how our brains respond to such (Rothman, 2016). «The brains of Generation Zs have become wired to sophisticated, complex visual imagery, and as a result, the part of the brain responsible for visual ability is far more developed, making visual forms of learning moreeffective» (Rothman, 2016). Auditory learning, such as lectures and discussions, is very strongly disliked by this group, whereas interactive games, collaborative projects, advance organizers, and challenges, are appreciated (Rothman, 2016). [Fisher, P., Virtual Reality in Geography p.19].

«Virtual reality means creating immersive, computer-generated environments that are so convincing users will react the same way they would in real life» (Emspak, 2016). By creating visual and auditory stimulations, users are placed in a virtual environment that relates the real world to an imaginary one. Real-life movements are tracked and replicated within the virtual reality program to produce a convincing, realistic perception of a generated world.

There are several different virtual reality products currently in the market. The most basic of these is the Google Cardboard (Figure 1), a cardboard headset mount for a smartphone. The Google Cardboard is an inexpensive option for consumers ($15, plus the cost of a smartphone), both easy to set up and to use, to try virtual reality without having to invest in expensive hardware. The disadvantage to Google Cardboard is that the specifications are limited to the user's smartphone (Get Cardboard, 2016). In contrast, the Oculus Rift (Figure 2) is computer based peripheral. It has access to a computer's much larger CPU to process simulation data. This increase in power, however, requires the user to be tethered to a computer (Oculus Rift, 2016). The HTC Vive (Figure 2) is a similar headset that also supports room scale VR. If small sensor towers are mounted in the corners of the room, the Vive is able to detect the location of the user in the room and add that information into the simulation. This feature allows the user to walk around a virtual space instead of merely looking around it. The biggest disadvantage to the Vive is that it requires the entire room to be dedicated to virtual reality and an extensive setup of both the sensor towers and the processing computer[Arnold, P. L. (2015). Rural high school faculty perspectives on bring your own device implementation: A phenomenological study (Doctoral dissertation, Liberty University).p 32].

Figure 2 – Oculus Rift headset: US$599 (Oculus Rift, 2016)

Figure 3 – HTC Vive headset (center), Tower Sensors (upper left and right), Hand Controllers (lower left and right), US$799 (VIVE™, 2016)

The goal of our project was to determine the desirability and feasibility of using virtual reality (VR) in geographical education by designing and testing a pilot program for secondary school students in Kazakhstan. In order to accomplish our project goal, we identified three objectives: 1. Identify suitable content for a VR pilot program for the Kazakhstan secondary level geography curriculum. 2. Design and develop a virtual reality lesson for secondary school students based on the design criteria. 3. Test and evaluate the pilot VR lesson in a classroom setting with secondary school students. In order to accomplish these objectives, we began by gathering more in-depth information about the secondary level geography curriculum in Kazakhstan, as well as formulating a plan to design our pilot program. Our project still in working process, that why we don't have outcomes yet.

We recommend to analyze students' engagement in the VR lessons to a much more quantitative level. This can be done by observing students' behavior during a lesson, such as number of times looking at the clock, number of times using their electronic devices, etc. Those numbers can be tallied and compared to multiple different classes. This type of analysis would provide a stronger argument that VR is helpful in achieving a deeper level of emotional involvement.

I would like to give some example which been created by scientist from Hong Kong. Following result from their research «In this project, we want create two versions of the same lesson: one using VR technology and one traditional lesson. Our sponsors then administered these lessons to

two groups of students. A similar pretest and posttest were administered, allowing us to gauge the students' learning of the subject material. Additionally, we asked the students to fill out a survey regarding their opinions on the lessons that they received (both VR and traditional). Due to the differences between the two lessons, we were unable to formulate any conclusions of effectiveness by comparing the exams from both lessons. However, our findings do suggest that VR is a feasible tool for use in education. 5.1 Recommendations In this section we will discuss recommendations relating to the collection of content and development of additional lessons. We also recommend strategies for additional pilot testing of VR in geographical education» [2 p.18].

Conclusion Due to its unique features virtual reality differs from other information and communication technologies. The level of interactivity which virtual reality can provide is way beyond traditional multimedia programs and VR can change the way of interaction between students and teaching materials. Virtual environments and 3D objects can explain certain educational contents that text cannot, and those are unique benefits of VR applicable in education. Non-immersive (computer-based) VR has already found its place in education via application of simulation, games and virtual worlds, however immersive VR had no significant application up till now. Advantages of immersive VR were marked in past decades, together with disadvantages, but massive application in education was left out due to insufficient development and high price. Success of Oculus Rift in 2012 led to new interest for this technology. In the past few years, especially in 2016, a lot of new devices and platforms for immersive VR were developed (commercial version of the Oculus Rift, new version of the Samsung Gear VR, the HTC Vive, Daydream, etc.). Google Cardboard VR platform which uses smart mobile phones is currently the most cost-effective for use in schools. More than million students worldwide had the opportunity to test and use virtual reality with Google Cardboard HMDs via Expeditions Pioneer Program, since schools received equipment from Google. Expeditions and other VR apps for Google Cardboard can enhance geography education as well as to increase obviousness and interestingness of educational contents. Experience and the extent of realisticity that can be obtained by VR cannot be compared to other teaching tools traditionally used in geography instruction, but good selection of VR educational resources with keeping in mind educational outcomes and standards is 92 I. Stojšić et al. necessary. The changes that took place in technology and in the global society and economy also have changed the roles of teachers

in schools. Teachers in modern classrooms are more facilitators than lecturers, and application of new technologies can help them with new roles. Most previous studies on the usage of immersive VR in educational settings were performed on small samples. Results of large-scale studies are needed. Common feedback from participants in the previous studies showed that the teaching content became more interesting with VR and that students' motivation was increased, while significant drawbacks such as motion sickness still exist. Pantelidis (2009) pointed out that disadvantages of introducing immersive VR in schools are above all price of devices and need for training of the end-users, together with safety and health issues which might occur and possible repulsion against new technologies. Listed disadvantages are present even today but in various degrees. Further development of immersive VR will continue to bring new devices and improved VR educational software, but empirical testing of efficiency of this technology in geography teaching is required.

REFERENCES

1 Fisher, P., Unwin, D. Virtual Reality in Geography: New York: Taylor & Francis, 2001. 12 p [на англ.яз.].

2 Depak S.N., Hall, G. B., Bain, T., Elliot, L., Dudycha, D. Interactive GIS Instruction using a Multimedia Classroom. Journal of Geography in Higher Education. T.: 2000. 18 p [на англ.яз.].

3 Bastiaens, T. J., Wood, L. C., &Reiners, T. (2014). New landscapes and new eyes: The role of virtual world design for supply chain education. Ubiquitous Learning: An International Journal, 6(1), P.37-49[на англ.яз.]..

4 Bower, M., & Sturman, D. What are the educational affordances of wearable technologies.Computers & Education, 88, 343-353. doi: 10.1016/j.compedu.2015.07.013.

5 Arnold, P. L. Rural high school faculty perspectives on bring your own device implementation: A phenomenological study (Doctoral dissertation, Liberty University). Retrieved from http://digitalcommons. liberty.edu/doctoral/1029.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ И КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ СТЕРЕОМЕТРИИ

КАБИЛЬДИНОВА А. С.
магистрант, ПГПУ, г. Павлодар
ХЫРХЫНБАЙ Ж.
к.п.н., доцент, ПГПУ, г. Павлодар

Роль ИКТ в образовательной программе. Сегодня образование признано одним из важнейших приоритетов долгосрочной Стратегии «Казахстан-2050». Президентом Республики Казахстан Н. А. Назарбаевым была поставлена задача о вхождении республики в число 30-ти наиболее конкурентоспособных стран мира. В достижении данной задачи немаловажную роль играет совершенствование системы образования [1].

Основные пути и способы работы по повышению качества образования являются обеспечение равного и единого доступа всех учащихся образовательного процесса; удовлетворение потребности учащихся в получении образования, обеспечивающего успех в быстроменяющемся мире; формирование в общеобразовательных школах интеллектуального, физически и духовно развитого гражданина Республики Казахстан.

Жизнедеятельность человека прежде всего связана с созданием, переработкой и использованием информации и знаний, а большая часть занятого населения вовлечена в процессы накопления, хранения, поиска, обработки и распределения информации и знаний, а не производство традиционных видов товаров и услуг. Важнейший фактор структурных изменений в обществе, процесс проникновения компьютерной техники и телекоммуникаций во все сферы человеческой деятельности

Современное состояние общества характеризуется информационным и техническим насыщением, обусловленным ежегодным удвоением информации, при котором темпы смены техники и технологий опережают темпы смены поколений. В связи с бурным развитием сетевых технологий наметилась устойчивая тенденция к тому, что преобладающими действиями с информацией, как основным ресурсом, становятся не ее продуцирование, а распространение и тиражирование, то есть коммуникации. При этом коммуникация понимается нами в самом широком смысле – не только в плане непосредственного межличностного общения, но и в плане взаимодействия человека с окружающей его информационной средой. Если раньше использовались отдельные, практически автономные понятия «информационные технологии» и «коммуникационные технологии», то в настоящее время целесообразнее говорить об их интегративном единстве, и обозначении этого понятия единым термином «Информационные и коммуникационные технологии» (ИКТ) [2].

Информационные технологии (информационные технологии от англ. informationtechnology, IT) имеют дело с использованием компьютеров и программного обеспечения для создания, хранения, обработки, ограничения к передаче и получению информации.

На данный момент, является целесообразным применение любых качественных программ или программныго обеспечения как инструмент работы информационных и коммуникационных технологий. По той причине, что детям удобнее объяснять какую-либо темусвязанную со сложными формулами, схемами. В особенности, эта идея актуальна при изучении школьного курса геометрии, так как в школьной геометрии и алгебре заложена основная математическая база, после изучения которой дети могут перейти изучать другой её уровень, дискретную математику, высшую математику и т.д.

Как мы знаем геометрия это – наука о свойствах геометрических фигур. К числу геометрических фигур относятся, например, треугольник, квадрат, круг, сфера и т. д.

Школьная геометрия состоит из двух частей: планиметрии и стереометрии. Планиметрия – это раздел геометрии, в котором изучаются геометрические фигуры на плоскости. Стереометрия – это раздел геометрии, в котором изучаются фигуры в пространстве. Стереометрия преимущественно изучается в старших классах школы, в том числе 10-11 классах. И для удобства подачи основной терминологии и информации для детей – использование ИКТ является оптимальным вариантом наглядной демонстрации решения задач геометрии фигур в пространстве, т.е. стереометрии [3].

Подробнее о стереометрии. Стереометрия (от др.-греч. στερεός [стереос] – «твёрдый; объёмный, пространственный» + μετρέω [метрео] – «измеряю») – раздел евклидовой геометрии, в котором изучаются свойства фигур в пространстве. Основными (простейшими) фигурами в пространстве являются точки, прямые и плоскости. В стереометрии появляется новый вид взаимного расположения прямых: скрещивающиеся прямые [4].

Аксиомы стереометрии:

На каждой прямой и в каждой плоскости имеются по крайней мере две точки.

В пространстве существуют плоскости. В каждой плоскости пространства выполняются все аксиомы планиметрии.

Через любые три точки, не принадлежащие одной прямой, можно провести плоскость, и притом только одну.

Какова бы ни была плоскость, существуют точки, принадлежащие этой плоскости, и точки, не принадлежащие ей.

Если две точки прямой лежат на одной плоскости, то все точки данной прямой лежат в этой плоскости.

Если две различные плоскости имеют общую точку, то они имеют общую прямую, на которой лежат все общие точки этих плоскостей.

Любая плоскость α разбивает множество не принадлежащих ей точек пространства на два непустых множества так, что:

- любые две точки, принадлежащие разным множествам, разделены плоскостью α;

- любые две точки, принадлежащие одному и тому же множеству, не разделены плоскостью α.

Расстояние между любыми двумя точками пространства одно и то же на любой плоскости, содержащей эти точки [5].

Использование ИКТ в изучении геометрии старших классов. Есть огромное количество программ для решения тех или иных задач связанных с геометрией, и со стереометрией в частности. Например: Photomath; MalMath; Mathway; Mathpix; MyScript Calculator и многие другие. Достаточно набрать запрос в поисковой строке сети Internet, и вам предложат на выбор все эти программы [6].

Но есть и другое приложение связанное с решением разнообразных геометрических задач, такое как GeoGebra.

Что такое GeoGebra? GeoGebra – это программное обеспечение для динамической математики для всех уровней образования, которое объединяет геометрию, алгебру, электронные таблицы, графики, статистику и исчисления в одном простом в использовании пакете [7].

Некоторые факты о программном обеспечении:

Геометрия, алгебра и электронная таблица связаны и полностью динамичны

Простой в использовании интерфейс, но множество мощных функций

Доступно на многих языках для пользователей по всему миру

Программное обеспечение свободно доступно для некоммерческих пользователей.

GeoGebra – это сайт, программное обеспечение, бесплатный ресурс для наглядного решенгия задач по геометрии. С GeoGebra достаточо легко работать, программу можно скачать с официального сайта, либо зарегистрироваться и работать онлайн.

Далее указана краткая рекомендация по работе cGeoGebra.

Зайдите на официальный сайтhttps://www.geogebra.org/

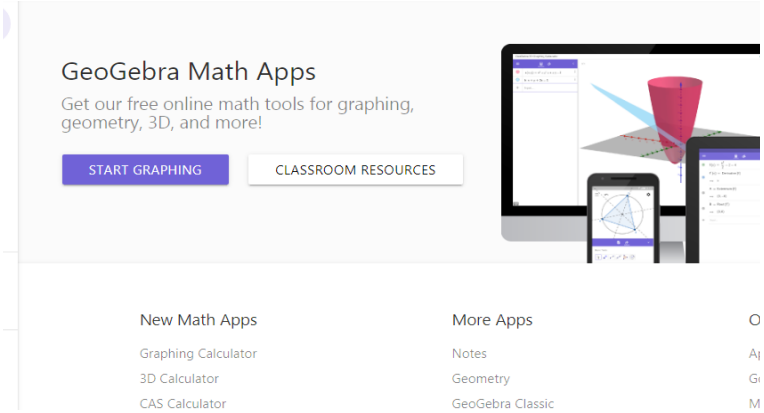

Рисунок 1 – Показана стартовая страница программы.
Для регистрации или входа переходите на вкладку signin

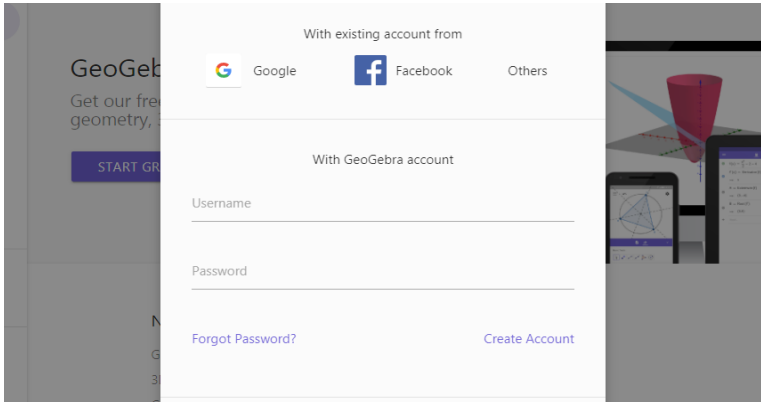

Рисунок 2 – Показана регистрационная форма. Можно зарегистрироваться через Google или Facebook аккаунт

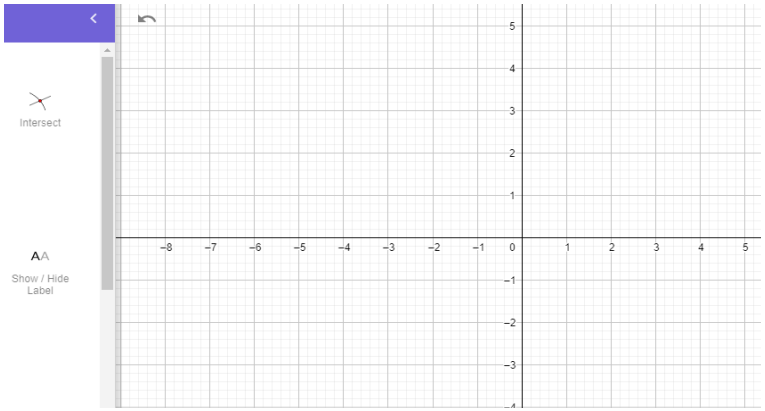

Рисунок 3 – Продемонстрированы возможности программы GeoGebra. Графический калькулятор, трехмерный калькулятор, обыкновенная геометрия

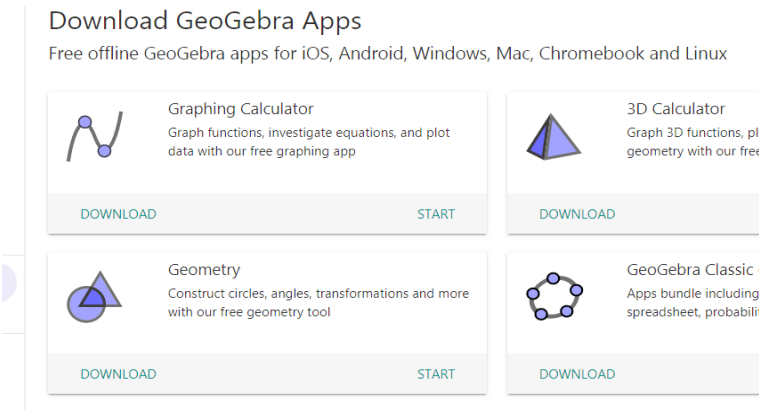

Рисунок 4 – Мы видим главное окно для работы в GeoGebra. Окно для работы с трехмерными фигурами, т.е.фигурами в пространстве

Заключении можно сказать что в программе GeoGebra можно решать задачи по геометрии любого вида и уровня, не только в стереометрии. Иданную программу стоит использовать в изучении стереометрии, и в целом в образовательном процессе.

ЛИТЕРАТУРА

1 Государственная программа «Информационный Казахстан-2020» Указ Президента Республики Казахстан от 8 января 2013 года №464.

2 Об особенностях преподавания основ наук в общеобразовательных организациях (в том числе, реализующих инклюзивное образование) Республики Казахстан в 2014-2015 учебном году. Инструктивно-методическое письмо. – Астана: Национальная академия образования им. И.Алтынсарина, – 181 с.

3 В. В. Прасолов, И. Ф. Шарыгин. Задачи по стереометрии. – М.: Наука, 1989.

4 В. Гусеев, Ж. Кайдасов, И. Бекбоев, А. Кагазбаева. Геометрия 10-класс – 3-е издание, переработанное, дополненное – Алматы: Мектеп, 2014. – 72с., ил.

5 В. Гусеев, Ж. Кайдасов, А. Кагазбаева. Геометрия 11-класс – 3-е издание, переработанное, дополненное – Алматы: Мектеп, 2015. – 72с., ил.

6 Далингер В.А. Методика обучения стереометрии посредством решения задач. Учебное пособие для академического бакалавриата. – М.: Юрайт, 2018. – 370 с.

7 Информационная статья о программном обеспеченииGeoGebrahttps://ru.wikipedia.org/wiki/GeoGebra

8 Официальный сайт программного обеспечения GeoGebra– https://www.geogebra.org/

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ МАЗМҰНЫ БОЙЫНША БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ӘДІСТЕРІНЕ ШОЛУ

КАБЫШЕВА Ж. К.
мұғалім, № 25 ЖОББМ, Павлодар қ.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті, Елбасы Н. Назарбаев 2018 жылғы 10 қаңтардағы Қазақстан халқына жолдауында «Орта білім беру саласында жаңартылған мазмұнға көшу басталды, ол 2021 жылы аяқталатын болады. Жаңартылған білім мазмұны бұл – мүлде жаңа бағдарлама, оқулықтар, стандарттар және кадрлар» – деп кеткен еді.Қазіргі таңда, жалпы Қазақстанның білім беру жүйесі бұл бағдарламаның енгізілуінің орта аясында.

Дамыған елдердің алдыңғы қатарлы мектептер тәжірибелерін түйіндеп, құнды идеялары мен бағыттарын ұлттық психологиямызға сәйкес пайдаланып, еліміздегі орта және бастапқы білім беру мәселесін жаңа жолға қою – өзекті тақырып болып табылады. Қазақстандағы білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы заманауи тенденцияларға негізделген. Өйткені білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болып, оқытудың парадигмасы өзгерді. Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр.

Қазіргі қоғам алдындағы қойылыпотырған міндеттердің ең өзектісі – бүкіл білім жүйесін түбегейлі жаңартып, дүниежүзілік деңгейге сәйкес келетін оқыту мазмұнын жаңарту болыпотырғанының куәсі болып отырмыз.

Жаңартылған білім мазмұнына көшетін ұстаздарға әдістемелік көмек көрсету үшін «Назарбаев Зияткерлік мектептері» жүйелі-әдістемелік кешенді әзірледі.

Осы аталмыш жүйелі-әдістемелік кешенде мұғалімге көмек ретінде оқу процесін ұйымдастырудың заманауи тәсілдеріне, әдістеріне, технологияларына қысқаша сипаттама ұсынылған [1].

1 Зерттеушілік тәсілі. Бұл тәсіл бойынша:

– оқу үдерісінің өне бойы ғылыми зерттеулердің жалпыжәне жеке әдістерін енгізуді қарастырады;

– шығармашылық-ізденіс қызметтерін оқу және оқудантыс уақытта ұйымдастыруды жобалайды.

2 Құндылықтарға бағытталған тәсіл.

Бізде орта білім берудің құндылықтары «Мәңгілік Ел»ұлттық идеясының құндылықтарына негізделген. Орта білімберудің құндылықтары ретінде: қазақстандық патриотизм және азаматтық жауапкершілік, құрмет, ынтымақтастық, еңбек пен шығармашылық, ашықтық, өмір бойы білім алу белгіленді.

3 Тұлғаға бағдарланған тәсіл.

Әр білім алушыны тұлға ретінде үйлесімді қалыптастыружәне жан-жақты дамытуқаперге алынуы қажет [2].

Жаңартылған білім беру мазмұны бойынша оқу курсы:

– мұғалім мен оқушылар арасында сенім атмосферасын құру;

– ғылыми мәселелерді шешу үшін бірлескен және дербес зерттеу әдістерінжоспарлау және пайдалану;

– оқушылардың жеке және жас ерекшеліктерін ескере отырып сараланған тапсырмаларды әзірлеу;

– ғылыми мәселелерді зерттеу бойынша жеке және топтық жұмыстардыұйымдастыру;

– әр оқушы әр түрлі рөлдерді орындай алатын, табысқа жету үшін өзара көмек көрсете алатын топтарда жұмыс істеу үшін жағдай жасау;

– сұрақтар түрлерін анықтау, қойылған сұрақтарға жауап іздеу үшін гипотезалар мен ұсыныстарды ұсыну үшін өз идеялары мен пікірлерін негіздеу дағдыларын дамыту үшін дәлелді проблемалық жағдайлар жасау;

– мәселені шешу үшін белгілі бір тақырып бойынша ми шабуылын жүргізу;

– зерттеу, эксперимент жүргізу қажет болатын сабақта проблемалық жағдайларды жасау.

Барлық пәндер мұғалімге қойылған мақсаттарды шешу үшін стратегияларды таңдау еркіндігін береді.

Ұстаздарға қойылатын талаптар: бәсекеге қабілеттілігі, білім беру сапасының жоғары болуы, кәсіби шеберлігі, әдістемелік жұмыстағы шеберлігі. Осы айтылғандарды жинақтай келіп, ұстаз – рефлекцияға қабілетті, өзін-өзі жүзеге асыруға талпынған әдіснамалық, зерттеушілік, дидактикалық-әдістемелік, әлеуметтік тұлғалы, коммуникативтілік, ақпараттық және тағы басқа құзыреттіліктердің жоғары деңгейімен сипатталатын рухани-адамгершілікті, азаматтық жауапты, белсенді, сауатты, шығармашыл тұлға болу керек деп тұжырымдауға болады.Бұл бағытта мектеп ұстаздарының біліктілігін арттыру -басты мақсат болып табылады.

Сабақта тиімді әдіс-тәсілдерді, жұмыстүрлерін қолдану мұғалімнің біліктілігімен әдістемелік шеберлігіне байланысты. Әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануғаболады, бірақ мақсат біреу-ақ: қазақтілі мен әдебиет пәнін оқыту арқылы әроқушының білімділік әлеуетімен қатар,шығармашылық ізденістігін арттыруболып табылады [3].

Бастауыш сынып пәндерінің оқу бағдарламасындағы оқу мақсаттары оқушылардан тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым дағдыларын қолдануды талап етеді.

Оқылым – графикалық таңбалар арқылы қағаз бетіне түскен сөздер мен тіркестердің мағынасы мен мазмұнын ой мен сананың нәтижесінде қабылдай отырып, сауатты, дұрыс, мәнерлеп, ұғынықты оқу және одан қажетті деректі түсініп, сұрыптап алу [4].

Тыңдалым – «аудирование» термині – «есту арқылы түсіну» дегенмағынаны білдіреді. Айтылған не техникалық ақпараттарға жазылғанаудиомәтіндегі сөздерді, сөйлемдерді тыңдай білудің

нәтижесіндеқабылдау және түсіну деген ұғым. Тыңдалым кезінде тілді меңгергентыңдаушы бір не бірнеше адам айтқан ауызша ақпаратты қабылдапөңдейді.

Айтылым оқушының өз ойын, алған ақпаратын жүйелеп, екіншіадаммен ұғынысуға, қарым-қатынас жасауға үйрету дедік. Айтылымәрекетін жүзеге асырудағы қолданылатын интерактивті әдістердің барлығы ұжымдық, жұптық әрекет арқылы іске асады. Жұптық, ұжымдықәрекеттегі қатысымдық әдіс арқылы тілдік әрекеттің барлық түрінежаттығады. Айтылым әрекетінде қатысымдық ойындар, түрлі пікірталас, тақырыпқа сәйкес жағдаяттық тапсырмалар, проблемалық сұрақтар,топтағы полилогты, жұптағы диалогты ұйымдастыруға болады. Оқушылар осы тапсырмаларды бірлесе талқылап, орындау кезінде бірбірімен қатысымдық әрекетке түседі. Оқушы ақпарат алып қана қоймайды, практикалық сөйлеуге дағдыланады, өз ойын түсінікті жеткізуге, қарсы сөйлеушінің сұрағын, пікірін бірден түсініп, жылдам жауапберуге үйренеді, сондай-ақ оқушы алғашқы күннен қазақша ойлауға,сөздікті пайдаланбай өз пікірін жеткізуге, басқа да көмекші құралдардың көмегінсіз еркін сөйлеуге үйренеді. Ұжымда бірлесіп жұмысістеуге қалыптасады, мұнда ақпарат беруші де, алушы да білім алады.

«Жазылым» деген сөздің мағынасын ашып алайық. «Жазылым»термині «жазу» (жазудың түрлері, әріптің жеке өзі т.б.) деген мағынаны емес, «жаза білу», «ойынды баска біреуге түсінікті болу үшін,қағаз бетінде сауатты жеткізе білу» дегенді білдіреді. Оқушыларжазылым дағдысы бойынша мынадай жұмыстарды жаза алады: шағынөлең жолдары, шағын әңгіме, ашықхат (құттықтау), E-mail хаттар,диалогтер, қойылым сценарийлерін, жарнамалар, газет-журналдарғамақалалар, пікірлер, оқиғаны аяқтау, эссе. Бұл жазба жұмыстарын 5бағытта топтастыруға болады: еркін жазу, әңгімелеу, сипаттау,түсіндіру, дәлелдеу [4].

Нұсқаулықта «Критериалды бағалау» тарауында қарастырылатын бағалау стартегиялары маңызды болып табылады. Сонымен қатар педагогиканың түрлі аспектілері, атап айтқанда: қарым-қатынас жасау дағдылары (мұғалімнің жетекшілігімен жүретін оқылым және жазылым, дәлелдеу), белсенді оқу, зерттеуге негізделген оқу қарастырылады. Оқыту әдістерінің барлық аспектілері сындарлы оқыту теориясымен үйлеседі. Сындарлы оқыту тәсілдері білім берудің «дәстүрлі» әдістерімен салыстырғанда, оқыту кезінде жоғары нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді [5].

Сындарлы оқыту тәсілдері оқушылардың алдыңғы білімдерімен ұштастыра отырып, жаңа білім алуы туралы тұжырымдамаға негізделген. Бұл жерде ең маңыздысы: оқушылардың алдыңғы алған дағдылары жаңа дағдыларды меңгеруге үлкен ықпалын тигізеді, ал егер ол ескерілмесе, онда білім тереңге бармай, үстірт меңгерілген таяз білім болмақ. Мұндай үстірт білім оқушыға қазіргі әлемде жетістікке жету үшін қажетті сын тұрғысынан ойлау, рефлексия және басқа да дағдыларын, алған білімін қолдануына кері әсерін тигізеді. Оқушылар білімді толықтай меңгеру үшін ақпаратты енжар қабылдамай, сабаққа белсенді қатысуы керек. Оқушыларға алған білімдерімен жұмыс істеуге, оны әрі қарай өңдеп, өз дағдыларын арттыруға мүмкіндік беретін жаттығулар орындауға мүмкіндік беру аса маңызды болып табылады.

Бастауыш сыныпта сабақ жүргізуде қолданылатын педагогикалық тәсілдердің басым бөлігі зерттеуге негізделген оқу әдіс-тәсілдерінен тұрады.

Мұғалімге өз тәжірибесінің негізінде шешім қабылдау үшін өз іс-тәжірибесін сыни бағалау да қажет. Кез-келген жүріп өткен қадамыңды жоспарлау оны орындау үшін іс-әрекет жасау, ал сол жасалған іс- әрекетіңе рефлексия жасау маңызды болып табылады.

Жалпы қорыта айтқанда, аталған бағдарламаға сәйкес алынған тәсілдерді сабақта тиімді қолданысқа енгізсеңіз, баланың танымдық белсенділігін арттыруға, өз бетінше білім алуға, шығармашылығын қалыптастыруға ықпал етеді, оқушылар оқудың қызықты жеңіл өтетіндігін, ұжымда бірлесіп жұмыс жасауға үйрететіндігін, білімнің тереңдігі, әрі тиянақтылығы артатындығын баяндайды. Яғни, оқушы өз ой-пікірін ашық еркін айтады, бір-бірін тыңдауға үйренеді сыныпта ынтымақтастық атмосферасы қалыптасады. Сондықтан басқа пәндердің де осындай оқыту формасымен оқытылса, тиімді болатындығын айтуға болады. Осы бағдарламаны меңгергенде ғана жан-жақты дамыған, болашағы айқын, бағдары анық, бәсекеге қабілетті рухани бай тұлға қалыптастыра алатынымызға сеніміміз мол.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Қазақстан Республикасы Білім және Ғылым Министрлігі Ы. Алтынсарин Атындағы Ұлттық Білім Беру Академиясы «Назарбаев Зияткерлік Мектептері» Дербес Білім Беру Ұйымы Жалпы білім беретін мектеп мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау басшылығы. – Астана, 2016.

2 Искакова Ж. А. Жаңартылған білім беру мазмұнына сай мектепте әдебиет сабағын оқытудың ерекшеліктері / Ж. А. Искакова // «Современная наука: Актуальные вопросы и перспективы развития» / Научно-издательский центр «Мир науки» (Нефтекамск, Республика Башкортостан, РФ), Издателска Къща «СОРоС» (София, Болгария). – София, Болгария, 2019 – Т. 1. – 264–267 бб.

3 Кожаниязова А. Е. Жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында қазақ тілі бойынша білім беру үрдісін ұйымдастырудың мәселелері. / А. Е. Кожаниязова // Педагогическая наука и практика. – № 1 (23). – 2019. 37–39 бб.

4 Оразбаева Ф. Тілдік қатынас: оқулық / Ф. Оразбаева. – Алматы : Сөздік-Словарь, 2005. – 272 б.

5 Hattie, J. Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning. London: Routledge, 2012. 296 p. [ағылшын тілінде].

TEACHER SELF-REGULATION AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE AND PROFESSIONALISM

KAZHIKENOVA G. M.
graduate student, S. Toraighyrov PSU, Pavlodar
ZHUMATAYEVA E.
Doctor of Pedagogic Sciences, Professor, S. Toraighyrov PSU, Pavlodar

A modern teacher constantly experiences high demands to personal qualities and professional activity from the part of students and their parents, colleagues and leaders, which is a serious external incentive in the teacher's work on himself. At the same time, success in pedagogical activity, self-fulfillment in it and satisfaction with professional achievements largely depend on the stress resistance of the teacher, his ability to manage and regulate his behavior, activities and personal qualities. It's no secret to anyone that the teaching profession belongs to the group of stress-saturated and emotionally «costly» ones. And as a result, it is often accompanied by somatic disorders and personality changes. Often, the teacher, especially not experienced, experiences difficulties and helplessness in various situations of interaction with students, which negatively affects his mental state. The reason for this is the low value of one's own health, the instability of the emotional sphere, and the insufficient possession of self-regulatory means by teachers for various purposes. All this actualizes the problem of the formation of self-regulation among future teachers as a component of professional competence in the process of learning at a university.

The process of formation of professional competence of a teacher begins from the moment of the beginning of mastering the profession in the process of his professional training. The strategy of teacher education today is aimed at training a professionally competent teacher who is able to effectively solve the various tasks of professional activity. Professional competence is today the «key concept in the characterization of the teacher». A great contribution to the development of issues of professional competence of a teacher, a competency-based approach in vocational education, including pedagogical, was made by such scientists as Baidenko V., Verbitsky A. A., Bolotov V. A., Winter I. A., Seer E. F., Khutorskoy A. V. and many others. Thanks to their research, the foundations of the theory of competency-based approach are justified, for example, the essence of the concept of «professional competence» and its content are determined, structural components are identified, the conditions of formation and development are identified and justified. Despite some differences in the interpretation of the concept, the structural components of competence, the conditions and factors for its development, all authors acknowledge that a professionally competent teacher has highly developed interaction skills, the ability to mobilize knowledge at the right time and apply it in activities developed by reflection and self-regulation. Possession of self-regulatory means and their use allows the teacher to maintain his mental state, cognitive processes and behavior at the optimal level of functioning. Over time, this positively affects the improvement of professional competence, eliminates the occurrence and development, or «levels out» the effect of negative manifestations in the personality and activity of the teacher, for example, such as emotional burnout, professional deformations, etc.

The problem of personal self-regulation has long been in the focus of attention of the psychological and pedagogical sciences and still does not reduce its relevance. In pedagogical science, self-regulation was considered in the context of the professionally significant qualities of the teacher, now as a component of professional competence and professionalism in general. In psychology, self-regulation is considered as a specific activity of the subject and aimed at the «transformation» of his condition. Self-regulation is considered as a specific action and it is included in the structure of activity, focused on the «restoration» of the level of neuropsychic stress, body forces and activation of overall performance. Self-regulation is also considered as a transformative activity in which the object of influence is the organization of the functions of the subject itself (emotional and / or cognitive processes, behavior and / or motivation, etc.).

The concept of self-regulation in psychological and pedagogical science is used quite widely. Due to the obvious complexity and application of the category of self-regulation in various fields of scientific knowledge, there are a number of interpretations of its semantics. In its most general form, self-regulation is understood as the process that ensures the stability of the system, for example, the professional activity and personality of the teacher, its relative balance and stability, as well as the conscious and deliberate change by the individual of the intensity of functioning of various psychophysiological functions and conditions, and concerning the formation of «special» means of control over the activity and successful possession of them.

In addition, the concept of «self-regulation» can often be found in other scientific sources and branches of science, which indicates the interdisciplinary nature of the concept and explains the presence of ambiguity and an abundance of interpretations.

For example, in various dictionaries, the concept of «self-regulation» is defined as follows:

- in the most generalized version - «the impact on the system, carried out in order to maintain the required indicators of its work, but implemented through internal changes generated by the system itself in accordance with the laws of its organization»;

- is considered, firstly, as «the property of systems of different levels to maintain internal stability due to their coordinated reactions that compensate for the influence of changing environmental conditions»; secondly, as «activity aimed at achieving an arbitrary goal set by the subject and involving the creation of a model, as well as its adjustment in the course of activity»;

- «the property of biological systems to automatically establish and maintain certain physiological or other biological indicators at a certain, relatively constant level; in the process of self-regulation, control factors arise in it, and do not affect the regulated system from the outside»;

- «the property of living systems to modify and restore their structure, functions in accordance with the requirements of situations»;

- «a systemic process that provides the conditions for the variability and plasticity of the subject's life to be adequate at any of its levels».The purpose of extracurricular activities: to assist in ensuring the achievement of the planned results of mastering the main educational program.

Understanding of the essence and mechanism of self-regulation in psychology developed gradually. Initially, the idea of self-regulation expressed the idea of a «unity of consciousness and activity», in the

understanding that a person is realized as a subject only in various types of activity, and the process of knowing the surrounding reality by him is subject to regulation exclusively by consciousness.

Such views on the problem of self-regulation began to be seriously discussed in the second half of the twentieth century under the influence of the discoveries of physiology and cybernetics in the context of a structurally functional approach on the one hand and an active approach on the other. From the position of the first approach, structural and functional models of regulation were studied, from the position of the second, the main emphasis was placed on the analysis of precisely regulatory activity. Based on the experimental results and the indicated features, the general laws of the restructuring of the so-called «dynamic personality stereotype» in accordance with the requirements of the environment and social realities were highlighted and substantiated. As a result of these studies, two specific ways of modeling reality were identified and substantiated - the activity and regulation of this activity at each level of the organization of the psyche.

From the point of view of Konopkin O. A., Osnitsky A. K. and Morosanova V. I., self-regulation is «the processes of initiation and promotion by the subject of the goals of activity, as well as the management of the achievement of these goals». At the same time, the process of self-regulation is considered by these researchers as «an internal purposeful activity of a person, realized through the systematic participation of a variety of processes, phenomena and levels of the psyche». The subject of self-regulation psychology is integrative mental phenomena and processes that provide a person with self-organization of various types of his mental activity, the integrity of his individuality and personality.

The peculiar potential of self-regulation consists of the meaningful and semantic stability of the personality and its opportunities for activity, limited to the impacts of social and objective reality that are super-significant for a given individual and also lead to the rejection of a previously accepted goal and mobilization for the realization of a newly adopted goal. So, in the opinion of A. Asmolov, today the essence of understanding self-regulation reflects the problem of «a changing personality in a changing world»

From the standpoint of the structural-functional approach, Konopkin O. A. developed a model of conscious regulation and based on it justified the concept of conscious self-regulation of arbitrary human activity, which is realized when achieving the goals in various activities. This concept is based on the subjective integrity of the human person

and purposeful activity, which has a certain personal meaning, and in relation to which a person acts as an initiator or creator.

According to O. A. Konopkin, a person who is aware of his conditions and his tasks is the subject of his own activity, that is, he is the one who chooses the conditions that correspond to the next task, selects ways to transform the initial situation using the action program link, and then evaluates the results and decides whether to make any changes to their actions.

Abulkhanova-Slavskaya K. A. in her works also interprets the personality as a subject of activity through self-regulation, which in this case acts as the coordinator of multimodal personality characteristics and ensures overcoming of contradictions and the functioning of the personality as a whole.

A. K. Osnitsky, relying on the importance of understanding knowledge about the possibilities of self-regulation, developed a model of a person's regulatory experience as self-management with his own life strategies and solving tasks. The proposed model includes a structured system of knowledge, skills and experiences that affect the success of the regulation of activities and behavior. The main components of the regulatory experience model are: 1) the experience of reflection, 2) the value-motivational experience, 3) the experience of habitual activation, 4) the operational experience and 5) the experience of cooperation. All the structural components of self-regulation are presented to him in the form of goals, acquired skills, images of control actions, familiar assessments of the experience of success and the fallacy of actions. The mechanism that contributes to the synthesis of directly sensitive assessments and logical interpretations is reflection, and the process itself is considered in the context of living, feeling, overcoming, undergoing, and reviewing the situation. Thus, Osnitsky defines the self-regulation of personality in its structural and functional aspect – as the process of neutralizing the diverse initial information uncertainty to the level that allows for the effective implementation of targeted activities.

In the framework of the same structural and functional approach, V. I. Morosanov was one of the first to specify the hypothesis that the personality traits of a person influence his activity through the existing individual methods of activity self-regulation. She also investigated individual individual methods of regulation typical of humans, which are steadily manifested in various situations of activity and other types of mental activity, which completely characterize the style of self-regulation. According to her, it is precisely «the individual characteristics of self-

regulation that reflect how a person plans and programs the achievement of a goal, takes into account significant environmental conditions, evaluates and adjusts one's own activity, trying to obtain subjectively acceptable results». Modern studies of the personal aspects of self-regulation are based mainly on the concept of the style of personality self-regulation, developed by V. Morosanova

Nikiforov G. S. et al. From the standpoint of the activity approach define self-regulation as «the conscious influence of a person on his inherent mental phenomena, processes, properties, conditions, performed activities, his own behavior in order to maintain, maintain or change the nature of their course».

Dikaya L. G. from the perspective of a system-activity approach considers mental self-regulation from two perspectives. Firstly, as a system and, secondly, as activities directly related to the professional «environment» of the individual and adaptation to it.

The author considers self-regulation as a «system» in the context of the transition of an individual from unconsciousness to forms that are conscious and automatic. From these positions, she identified several levels of self-regulation: 1) an involuntary level - the basis of regulation is the processes of excitation and inhibition, as well as nonspecific activity in the psyche; these reactions are uncontrollable and their duration is short; 2) an arbitrary level - the need for regulation occurs in difficult life situations, emotions are connected; semi-conscious methods become a reaction: increased speech and motor activity, respiratory arrest, muscle tension; usually a person tries to automatically awaken himself and does not take into account many changes; 3) conscious regulation – a person is aware of fatigue, discomfort, tension; the severity level of his condition can also be analyzed; a decision is made to change the situation, and here such aspects as self-control, will, psychophysical exercises, auto-training come into play; 4) a focused, conscious level - clearly realizing that it can't go on like this anymore, and it's time to choose between psychological self-regulation, the individual, wanting to eliminate discomfort, begins to re-prioritize and evaluate his own needs and motives. As a result, a decision is made to temporarily abandon the activity and take on his condition. If this is not possible, then a decision is made to continue discomfort or to balance activity and self-regulation. Next comes a series of such aspects: self-persuasion, introspection, self-hypnosis, self-programming. Changes occur not only at the cognitive, but also at the personal level.

In pedagogical science, you can also highlight the key points invested in the concept of «self-regulation»:

1) self-regulation is a special mental mechanism for optimizing the state of a teacher. Such an understanding is more characteristic of applied branches of psychology and implies the presence of special techniques and techniques of self-interaction.

2) self-regulation is one of the main functions of consciousness, which both classics and modern researchers single out along with reflection; the interconnection of these functions ensures the integrity of the psyche in the norm, the unity of all mental phenomena, the integration of various mental processes.

3) self-regulation in modern science is understood more broadly, this process includes not only bringing one's own state to the optimal level, but also all private management processes at the level of the person, its goals, meanings, life path (self-determination, self-realization), at the level of different types of activity of the subject: management of cognitive activity (regulation of the properties of memory, attention, thinking), behavior, activity, communication (self-organization).

The teacher is the central figure in the educational process and plays a leading role in the learning process. One of the important components of a teacher's professional competence is self-regulation. The need for self-regulation arises in a variety of situations, for example, when a new, unusual or intractable problem arises for the teacher, in which there is no unambiguous solution or several alternative options are suggested; or when the teacher is in a state of increased emotional and physical stress, which prompts him to impulsive actions, the effectiveness of which is not unique; or when the teacher needs to activate their cognitive processes, etc.

REFERENCES

1 Общение и личностный рост (сборник научно-методических пособий для практических психологов, педагогов, воспитателей, родителей). Барнаул: АКИПКРО, 1994.

2 Выготский Л.С. Педагогическая психология М.: Педагогика, 1991. 200 с.

3 Матюхин М.В. Мотивация учения старших школьников. М.: Просвещение, 1984. 70 с.f

4 Долгова В.И. Психолого-педагогическая коррекция межличностных отношений подростков: научно-методические рекомендации. Челябинск: АТОКСО, 2010. 112с.

5 Асмолов, А. Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа. – М.: Смысл, 2001. – 416 с.

6 Конопкин, О.А. Психическая саморегуляция произвольной активности человека / О.А Конопкин // Вопр. психологии. – 1995. – № 1. - С. 14-25.

7 Абульханова-Славская, К.А. Стратегия жизни. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.

8 Осницкий, А. К. Роль осознанной саморегуляции в учебной деятельности подростков // Вопросы психологии. – 2007. – № 3. – С. 42-51.

9 Моросанова, В.И. Индивидуальный стиль саморегуляции. – М.: Наука, 2001.

10 Никифоров, Г.С., Филимоненко, Ю.И., Польшин, А.К. Психологические аспекты саморегуляции состояний. – Л., 1986.

11 Дикая, Л.Г. Психическая саморегуляция функционального состояния человека (системно-деятельностный подход). – М.: ИП РАН, 2003. – 318 с.

СЫН ТҰРҒЫСЫН ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ФИЗИКАНЫ ОҚЫТУДА ҚОЛДАНУ

КАИРБЕКОВА А. А.
мұғалім, № 18 ЖОББМ, Екібастұз қ.

Тәуелсіз еліміздің болашағы бүгінгі жас ұрпақ. Сондықтан, мектеп оқушыларының сапалы білім мен саналы тәрбие алуы ең басты мәселе. Бүгінгі ғылым мен техниканың дамыған ғасырында жас ұрпаққа ізденпаздыққа, білімділікке және шығармашылықпен жұмыс істеуге дағдыландыру үшін заман талабына сай сапалы білім беру мұғалімнің ең басты міндеті. Қандай пән оқыса да оқушы білімі сапалы, нәтижелі болуы керек. Қазіргі кезеңде білім берудің сапасын жақсарту, әдістемелік негізін өзгерту заман талабына сәйкес туындап отырған қажеттілік. Өйткені, мектептің әр күні көптеген ғылыми жаңалықтарға, терең әлеуметтік өзгерістерге толы. Бұрын оқу үрдісінде мұғалім басты роль атқарған болса, қазір оқушының белсенділік көрсететін кезі туды. Сондықтан,мұғалім мен оқушының өзара қарым қатынасы, бірлесіп жұмыс істеуі маңызды болып келеді. Білім процесі нәтижелі болу үшін мұғалім тарапынан көптеген мәселелер дұрыс қарастырылған жөн.

Соның ішінде аса көңіл бөлінетін жағдай бұл – мұғалімдердің әдіс-тәсілдерінің дұрыс таңдай білу, қолдана, пайдалана білу болып табылады.

Әдіс дегеніміз – мұғалімнің белгілі бір мақсатқа жетудегі іс-әрекеті, тәсілі, ал технология дегеніміз – көптеген әдістердің жиынтығы. Педагогика көптеген оқытудың әдістерінің классификациясы бар. Соның ішінде оқытудың белсенді әдістері қолданысқа ие.

Оқытудың белсенді әдістері – оқушының іс-әрекеті өнімді, шығармашылық, ізденіс сипат таситын оқыту әдістері; оқушының танымдық іс-әрекетін ынталандырушы және қандай да болсын мәселенің шешу жолдары жөнінде еркін пікір алмасуды көздейтін әдістер.

Әдістердің ерекшеліктері:

- оқушы өз қызығушылығынан тәуелсіз ойлауға бағытталған (өз қызығушылығымен оқытылатын процесс);

- оқушының сабаққа кірісу деген уақыты жеткілікті, себебі оның белсенділігі қысқа болмайды, керісінше, ұзақ және тұрақты болып табылады;

- интерактивті мінез (ағыл. interaction – өзара әрекеттесу), яғни, оқушы мен оқытушының арасында өзара әрекеттесу, еркін пікір алмасу, мәселенің шешімін өзара қысылмай талдау.

Оқытудың белсенді әдісетрі – оқушы іс-әрекетіне өнімділік, шығармашыл – жасампаздық және ізденісті зерттеу сипатын беретін әдістер тобы. Оқу танымдық процесте шәкірт белсенділігін көтеруге дидактикалық ойындар, нақты ситуацияларды талдау, іскерлік ойындар, әңгіме, диспут, тақырыптың семинар, іс ойын, тренинг проблемді мәселелерді шешу, алгоритм бойынша оқу, ақыл шабуылы (« мозговая атака»); жеке ұғымдармен жұмыс істеу. Соның бірі – сын тұрғысынан ойлау технологиясы болып табылады.

Сын тұрғыдан ойлау – бұл саналы мағынаны іздеу: өзінің қозқарасының қандайлық болуымен, басқалардың да пікірін ескеріп, қандай да объективті ойлау және қисыны бар өзіндік қате сенімінен бас тарта білу.

Оның мақсаты – оқушыларды ойын ашық айта алуға, пікір алмаса білуге үйрету, мәселені сын тұрғысынан шешуге дағдыландырады. Ұжымда өз ойын ашық айтып қана қоймай, оны дәлелдей білуге, бір-біріне сыйластықпен қарап, пікірін құрметтеуге үйрету.

Сын тұрғысынан ойлауды үйрету үшін мына шараларды орындауы шарт:

Сын тұрғысынан ойлауды үйрету үшін уақыт керек

Оқушыларға ойланып – толғануға, ойын ашық айтуға рұқсат беру

Әр түрлі идеялар мен пікірлерді қабылдау

Үйрету барысында оқушылардың белсенді іс-әрекетін қолдау

Кейбір оқушылардың бір-бірінің жауабына жасаған сынының дәлелді, дәйекті болуын талап ету

Сын тұрғысынан ойлауды бағалау

Ал, оқушыларға байланысты:

- сенімділікен жұмыс жасау;
- бар ынтасымен оқуға берілу;
- пікірлерді таңдау, құрметтеу;
- өз пікірін ашық білдіруді талап ету қажет.

Тек сонда ғана олар:

- мен осы мәселе туралы не ойлаймын?
- осы мазмұннан алған ақпарат менің бұрыңғы білетініме сәйкес пе?
- маған бұл жаңа ойлар қаншалықты әсер етті деген сауалдар төңірегінде ойлауға үйренеді.

Сын тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы бойынша оқытудағы өзгерістердің нәтижесі мынадай болады:

- сабақ түбегейлі оқушыға бағытталады;
- ұжымдық ынтымақтастық қатынас орнады;
- бұрыңғы білімдеріне білім қосады;
- микроклимат өзгереді;
- оқушылардың жауапкершілігі артады;
- оқушылар жоғары деңгейдегі сұрақтар қоя бастайды;
- мұғалім өзі де өзгерісте болады, «мен оқимын, балалармен бірге үйренемін, бірге ізденіп, жауабын дәлелдеуге тырысамын, бірге дамимыз» деген пікір пайда болады.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясының тәсілдері:

- «миға шабуыл»
- болжам (сурет, портрет бойынша)
- пікірлердің дұрыстығын талдау
- мәтіннен тауып жауап беруге болатын жауаптар тұжырымы, сұрақтар т.б.

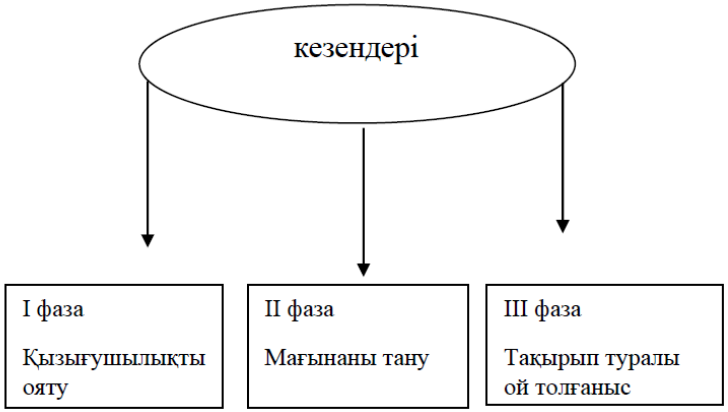

Сурет 1

Бұл технологиялардың тиімді жақтары:

Оқушылардың өздігінен жан жақты білім алуға жағдай жасалады;

Сабақ кезінде уақытты ұтымды пайдалану мүмкішілігі молаяды

Оқушылардың өзара пікір алмасуына мүмкіндік туғызылады

Мұғалім мен оқушылар арасында ізгілік қарым – қатынас туғызылады

Енді, осы технологияны практика жүзінде қарастырайық. Сабақ барысында қолдануға болатын негізгі ойлар мен идеялар, негізгі элементтер

Сабақтың тақырыбы: Ток күші. Амперметр

Сабақтың мақсаттары: ток күшінің анықтамасымен танысу, өлшем бірліктерімен, өлшенетін құралдарымен таныстыру, өзіне сын көзімен қарай білу, ұжыммен жұмыс істеуге, ұйымшылдыққа, іздемпаздыққа, ұқыптылыққа тәрбиелеу.

Сабақ барысыI. Қызығушылықты ояту фазасы «Ойлану».

Сурет 2

Сөзжұмбақ, осы сөзжұмбақты шешу арқылы жаңа тақырыпқа өтеміз, яғни сыныпта оқушылар ұжымдасып шешеді, шыққан сөз жаңа тақырыппен байланысты болады. Сөзжұмбақта бұрыңғы өткен және жаңа тақырыптарға байланысты сұрақтар қамтылады. Табиғаттың негізгі (іргелі) қарым қатынастарын, заңдылықтарын зерттейтін пән (Физика)

Дененің температурасын қандай құралмен өлшейді? (Термометр)

Физика бөлімдерінің бірі (Оптика)

Негізгі бірліктердің бірі (Ампер)

Жылу құбылыстарын және денелердің әр түрлі қасиеттерін зерттейтін физика бөлімі (Термодинамика)

Қарапайым магнит сияқты ұсақ темір денелерді тартатын тоқтың әрекеті (Магниттік)

Ток көзін алу үшін зарядтарды бөлгенде электрлік емес күштерді қалай атайды? (бөгде күштер)

Бөлінбейтін ең аз заряды бар бөлшек (электрон)

Алғаш рет «электр тогы» түсінігін физикаға енгізген француз ғалымы А. А. (Мари)

II Мағынаны тану (түсіне білу)

Мақсаты: ток күші ұғымымен танысу, қандай формуламен анықталатының анықтау, өлшем бірліктері мен өлшенетін құралдармен танысу, меңгеру. Оқушылар кітаппен, қасындағы балалармен, жұп болып жұмыс жасап, өзара талдау. Кітапты жауып, сыныптағы балалармен пікір алмасады, келесі сұрақтарға ауызша жауап береді:

A. Электр мөлшері дегеніміз

B. Ток күші (өлшем бірлігі)

C. Амперметр

III Ой – толғаныс. «Еркін жазу»

Оқушылар өз жаңа өткен сабақтың білімін қорытындылайды. Кітаптың, мұғалім мен оқушылардың көмегісіз параққа жаңа менгерген білімдерін өздері емін – еркін, сұрақтарсыз жазады.

Қазіргі білім берудегі басты мақсат жас ұрпақтың білім деңгейін көтеру және жан-жақты жеке дамыған жеке тұлға қалыптастыру. Осы мақсатқа жету барысында көптеген әдістер қолданылады. Сонын бірі – сын тұрғысынан ойлау әдісі. «Сын тұрғысынан ойлау» сынау емес – ол шындалған ойлау. Оқушы өзі ойлау барысында білімге деген ынтасын дамытады, ой – өрісін кеңейтеді, ең бастысы оқушыны шаршатпайды. Бірте-бірте мұғалімнің айтқаннан гөрі, өзі белсенді ойлаушы, іздемпаз, шығармашыл тағы басқа қасиетке ие болады. Ол өз ойын сын тұрғысынан ойлап, дәлелдей білуіне және оқушыға еркін ойлауға мүмкіндік берілуі керек. Оқушының ойлаған ойын дәлелдеуге, басқаларға өз ойын ашық жеткізуге, пікір айтуға үйретеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Акитай Б.Е. Қазақ университеті. – Алматы, 2006. - 185 б.

2 Дүйсембаев Б.М., Байжасарова Г.З., Медетбекова А.А. Физика және астрономия. 8 класс. – Алматы, 2008. – 133 б.

3 Математика және физика Алматы № 3 (63) 2011 - 21 б.

4 Орехов В.П., Усова А.В. Мектеп. – Алматы, 1978. - 169 б.

МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ БАЛАЛАРҒА СЕНСОРИКАЛЫҚ ОЙЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

КАПАШЕВА М. С.
тәрбиеші, №13 «Алтынай» арнайы балабақшасы, Екібастұз қ.
ЗЫЛГАРИНА А. М.
тәрбиеші, №13 «Алтынай» арнайы балабақшасы, Екібастұз қ.

Қазіргі заманның ең бірінші алдына қойған мақсаттарының бірі-ол мүмкіндігі шектеулі балаларды оқыту мен тәрбиелеу және жан-жақты дамыту. Ойын арқылы балалардың ойлау қабілеттерін дамытумен бірге, мінез-құлқының кемшіліктеріне түзетуге болады. Ойнап отырып балалар қоршаған ортаны зерттей алу мүмкіндігі туады,өзінің қандай қабілеті барында анықтауға болатының байқайды. Осының барлығын сенсорикалық ойындар арқылы жүзеге асырылады.

«Ойынсыз толыққанды ақыл- ой дамуы жоқ және мүмкін емес. Ойын- бұл үлкен ашық терезе, ол арқылы бала әлеміне қоршаған әлем

туралы түсініктердің, түсініктердің жанды ағыны құйылады. Ойын – бұл қорқыныш пен білім алушылықты тұтандыратын ұшқын».

Мүмкіндігі шектеулі балалардың мінез-құлқының кемшіліктерін түзету, орнына келтіру үшін педагогикалық ойындардың маңызы зор. Сол ойындардың бірі-сенсорикалық бөлмеде жүзеге асырылады. Ойын мектепке дейінгі балалардың ойлау,есту қабілеттерін дамытып, кез-келген заттарға мән беруге, қарауға машықтандырады. Сенсорикалық ойын арқылы балалар көптеген мәліметтерді алып, білімдерін жетілдіреді [1, с. 3].

Бала туғаннан бастап сезім органдарының, тактильді тәсілдердің көмегімен қоршаған ортаның заттары мен құбылыстарын қабылдауды үйренеді. Адамның көптеген қабілеттері, дарындары айқын сенсорлық негізге ие: саусақтардың ұшында ериді, иісін, түсін, дыбысын нәзік сезінеді [1, с. 3].

Сенсорлық даму баланың жалпы ақыл-ой дамуының негізі болып табылады, ол өз кезегінде баланы табысты оқытудың ажырамас шарты болып табылады.

Ерте балалық шақ кезеңінде және мектепке дейінгі кезеңде баланың кейіннен жазу дағдыларын меңгергенде, дұрыс сөйлеуді қалыптастырғанда, ойлауды дамыту, сезімдерді тәрбиелеу үшін қажет болатын дағдылар мен біліктерді дамыту маңызды және қажет. Бұл біліктерді қозғалу және сезімтал тәжірибе жинақталатын, ұсақ моторика дамитын, сөйлеу белсендірілетін әр түрлі ойындар мен жаттығулар барысында қалыптастыруға болады. Бүкіл қоршаған әлем бала сезім мүшелерінің: көру, есту, сезу, иіс сезу, иіс сезу, дәм арқылы өзара әрекет арқылы таниды. Осыған байланысты баланың сенсорлық дамуының мәнін асыра бағалау қиын. Баланың сенсорлық дамуы – бұл оның қабылдауын дамыту және заттардың сыртқы қасиеттері: олардың түсі, пішіні, өлшемі, кеңістіктегі жағдайы, иісі, дәмі және т.б. туралы түсініктерді қалыптастыру.

Бала ерте балалық шағында қаншалықты жақсы дамиды, соншалықты қарапайым және әрине, ол жаңа жетілген жаста меңгереді. Сенсорлық дамудың үлкен рөлі мен маңызы-ол баланың интеллектуалдық дамуына негіз болып табылады, назар аударуды, қиялды, есте сақтауды, байқағыштықты дамытады. Сенсорлық даму- қоршаған ортаның объектілері, құбылыстары мен заттары туралы түсініктерді, түсініктерді дамыту. Бала заттарды қабылдауды және Алған білімдерді пайдалануды қаншалықты дәл үйренетініне болашақта оқу үдерісі байланысты.

Сенсорлық даму-бұл балада қоршаған әлемнің заттары мен құбылыстары туралы қабылдау және елестету үдерістерінің дамуы. Бала дайын сезім органдарымен дүниеге келеді: оның көзі, құлағы бар, терісі заттарды тоқуға мүмкіндік беретін сезімталдыққа ие және т. б. бұл тек қоршаған ортаны қабылдау үшін алғышарттар. Сенсорлық даму толыққанды өтуі үшін мақсатты сенсорлық тәрбие қажет. Баланы қарауға, сезінуге, тыңдауға, яғни оның перцептивті әрекеттерін қалыптастыруға үйрету керек. Бірақ затты тексеру, көру, сезіну жеткіліксіз. Осы заттың анықталған қасиеттері мен сапасының басқа заттардың қасиеттері мен сапасына қатынасын анықтау қажет. Бұл үшін балаға оның қазіргі уақытта қабылдайтынын салыстыруға болатын өлшемдер қажет. Жалпы қабылданған шаралар тарихи қалыптасқан «эталондар» деп аталады. Бұл геометриялық формалар жүйесі, шамалар шкаласы, салмақ өлшемі, дыбыс шығару қатары, түстер жүйесі, Ана тілі фонемасының жүйесі және т.б. және барлық осы эталондарды бала меңгеруі тиіс. Сенсорлық тәрбие әлемді танымның негізі болып табылады, оның алғашқы сатысы сезімтал тәжірибе болып табылады. Ақыл-ой, дене, эстетикалық тәрбиенің табыстылығы айтарлықтай дәрежеде балалардың сенсорлық даму деңгейіне байланысты, яғни баланың қаншалықты еститініне, көруіне, қоршаған ортаны сезінуіне байланысты [2, с.11].

Бала әрбір жас кезеңінде қандай да бір әсерлерге неғұрлым сезімтал болады. Осыған байланысты әрбір жас сатысы одан әрі жүйке-психикалық дамуы мен мектепке дейінгі баланы жан-жақты тәрбиелеу үшін қолайлы болады. Бала аз болған сайын, оның өмірінде сезімтал тәжірибе үлкен маңызға ие. Ерте балалық шақ кезеңінде заттардың қасиеттерімен танысу үлкен рөл атқарады.

Мектепке дейінгі баланың іс-әрекетінің жетекші түрі ойын болып табылады, дәл осы ойнап, бала сезімге, қабылдауға үйренеді, барлық сенсорлық эталондарды меңгереді. Ойын сенсорлық даму мен тәрбиенің құралы болып табылады. Мектеп жасына дейінгі балалармен түзету жұмысында мен дүкенде сатып алынған ойындарды ғана емес, сонымен қатар өз қолыммен жасалған – стандартты емес, дәстүрлі емес, бірақ балалармен жұмыста пайдалану үшін өте маңызды, әсіресе ерекше денсаулық мүмкіндіктері бар ойындарды қолданамын.

Дидактикалық ойын балалардың сенсорлық белсенділігін тәрбиелеудің құнды құралы болып табылады, балаға қоршаған ортаның қалай орналасқанын білуге, оның ой-өрісін кеңейтуге көмектеседі. Сенсорлық даму бойынша З Щ стандартты емес

дидактикалық ойындар жоғары даму әлеуетіне ие және интеллекті бұзылған балалармен жұмыста қолданылуы мүмкін. Мақсаты: Дидактикалық ойындарды қолдану арқылы балалардың сенсорлық дағдыларын дамыту.; Заттардың әр түрлі қасиеттеріне (түсі, өлшемі, пішіні) бағдарлай білуді қалыптастыру; нәтижелі қызмет және режимдік сәттер барысында балалардың тактильді қабылдауын дамыту; Дидактикалық ойындарды пайдалану арқылы сенсорлық тәжірибені байытуға ата-аналарды тарту; дидактикалық ойындар арқылы сенсорлық даму шарттары: басты шарттардың бірі-балаға өзін және өзінің әлемнің көзқарасын нақты көрсету үшін неғұрлым көбірек табиғи білім беру. Қоршаған әлем дамытушы заттық – кеңістіктік ортаға бай болуы, көру, тактильді сезімдерді ынталандыратын ойындар мен құралдар таңдалуы маңызды [3, с.15].

Бала өмірде әр түрлі бояулар мен заттардың басқа қасиеттеріне тап болады,атап айтсақ үй тұрмысының заттары мен түрлі ойыншықтар түрлері мен және т.б. Баланың сенсорикалық дамуы –бұл заттардың сыртқы қасиеттері, олардың пішіні,түсі,қалпы, кеңістігі,иісі,дәмі туралы түсініктерді қалыптастыру және қабылдауды дамыту. Ерте және мектепке дейінгі балалаларда сенсорикалық дамудың мәнің асыра бағалау ұиын,дәл осы жаста сезім мүшелерінің жетілетін шақтары және қоршаған орта туралы түсініктерді жинақтау үшін неғұрлым қолайлы. Сенсорика бірінші жағынан баланың екінші жағынан жалпы ақыл ой дамуының ірге тасын құрайды. Сонымен қатар ақыл- ой,физикалық типті адамгершілік тәрбие алуға негіз болады. Сенсорикалық тәрбие қоршаған болмысты тану, ең алдымен біздің сезімдерімізді қажеттілігін неден туатының ажырата білу болып табылады.

Сенсорикалық тәрбиеде балалардың сенсорикалық этолондар туралы түсініктерін қалыптастыру үлкен маңызға ие. Түстердің сенсорлық этолны ретінде 8 спектр және жарық, қаныққан суреттер мен геометриялық формалар қолданылады. Сенсорикалық этолондарды меңгеру ұзақ және күрделі прцесс. Болып табылады. Мектепке дейінгі мектеменің қабырғасында ғана шектеліп қалмайды. Сенсорикалық тәрбие негізгі міндеті балалардың сурет салу процестерін жетілдіруге ықпал ететін заттар мен құбылыстарды қабылдау және ұсыну дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

Сенсорикалық тәрбиенің мазмұны балалар іс-әрекетінің мазмұнымен келісулі тиіс бұл балаларды заттарды қабылдауға үйрету. Олардың талдау және салыстыру іс-әрекеті келесі үрдісімен келуі тиіс. Сенсорика балалардың сенсорлық белсенділігін

тәрбиелеудің құнды құралы болып табылады.Оны жоғары даму әлеуеті бар және интеллекті бұзылған балалармен жұмыста қолданылуы мүмкін.

Сенсорлық жүйе-қоршаған ортаны қабылдау сенсоры. Бұл бұрын қалыптасқан сенсорлық эталондарға сүйене отырып, ақпаратты сырттан оқитын жүйе. Сенсорлық даму сезім органдарының қызметін жетілдіру және қоршаған орта туралы түсініктерді жинақтау үшін негіз болып табылады. Дамуында әртүрлі ауытқулары бар балалардың сенсорлық дамуына И. М. Сеченов, П. Ф. Лесгафт, Л. С. Выготский, И. А. Соколянский, Н. А. Бернштейн және т.б. сияқты белгілі ғалым-зерттеушілер үлкен көңіл бөлді.

Бір қарағанда, баланың сенсорлық дамуы-бұл өмірдің белгілі бір кезеңдерінде өз бетінше игерілетін табиғи процесс. Әдетте балаларда дамуында бұзылушылықсыз болады. Бірақ, ДМШ бар балаларда барлығы басқаша болады, өйткені психиканың жалпы инерттілігі, қозғалыс пен сөйлеудің бұзылуы қоршаған ортаның заттары мен құбылыстарын тұтас қабылдауды қалыптастыруға кедергі келтіреді.

Қазіргі уақытта ДМШ балалармен жұмыс істейтін көптеген мамандар сенсомоторлы саланың дамуына ерекше мән бермейді және ол ішінара немесе беттік түрде қамтылған, бұл одан әрі олардың жалпы дамуы мен оқуына қолайсыз әсер етеді. ДМШ бар балалардың сезімдері мен қабылдауының толық емес дамуы уақыт туралы түсініктердің қалыптасуын қиындатады, психикалық процестердің, атап айтқанда ойлаудың дамуын тежейді.

Барлық психикалық функцияларды дамыту үшін негіз болып табылатын сенсорлық даму зияткерлік жеткіліксіздігі бар баланың қалыптасу мерзімі бойынша артта қалып, біркелкі емес өтеді. Сезімдер органдары арқылы келіп түсетін ақпаратты өңдеу процесінің бәсеңдеуі және қабылдаудың жалпы пассивтілігі, дифференциалды емес, көлемнің тарылуы қоршаған ортамен танысуды қиындатады. Объектіні тексеруде жоспарлы өлшем жоқ, қандай қабылдау арнасы (есту, көру, тактильді және т.б.) пайдаланылса да, ал нәтижелері бойынша алынған ақпараттың аз толықтығы мен жеткіліксіз дәлдігі, біржақты көрінуі мүмкін.Даму проблемалары бар балаларды оқыту мен тәрбиелеуді ұйымдастыру үшін олардың қоршаған ортаға деген қызығушылығын туғызу және қолдау өте маңызды. Мұнда назар аударуы тиіс ойындар мен ойын жаттығулары баға жетпес. Қызықты ойын іс- әрекеттері барысында (жасыру және іздеу, табу және жұмбақ, түрлі өмірлік жағдайларды бейнелеу, нәтижеге жетудегі жарыстар және т.б.) балалар белгілі бір сенсорлық тәжірибе алады және бекітеді.

Сабақта сенсорлық тәрбие (ойындар мен ойын жаттығуларын қолдану арқылы) балалардың сезімтал тәжірибесін ұйымдастырудың негізі болып табылады. Осы сабақтарда балалардың сезімдерін, қабылдауын және көруін қалыптастыруға жоспарлы басшылық жасау үшін барлық жағдайлар жасалады. Арнайы педагогикада ойындар мен ойын жаттығулары сенсорлық тәрбиенің негізгі құралы болып саналды. Оларға баланың сенсорикасын қалыптастыру міндеті Толық жүктеледі: түсімен, формасымен, көлемімен, кеңістігімен, дыбысымен танысу, бұл барлық психикалық функциялардың дамуына негіз болып табылады. Сенсорлық – балаларға сезімдік сезімдер алкөмектесетін ойындар: көру және есту, тактильді және қимыл-қозғалыс, сүйкімді және дәмді.

Интеллектуалдық жеткіліксіздігі бар бала заттарды тактильді тексеруге ұмтылмайды және сезінетін қимылдарды дербес меңгермейді. Тапсырма алып тұратынын затты ұстағанда, ол, әдетте, ұзақ жылдар бойы сақтайды, оның қолында емес қосылып, ешқандай қозғалыс, сондықтан да бөле алады пішінін, мөлшерін, бөліктерінің орналасуы мүмкін. Арнайы ұйымдастырылған түзету жұмыстарынсыз мұндай балалардың тактильдік сезімталдығы дамымайды. Сондықтан бүгінгі таңда балалардың сенсорлық даму мәселесі өзекті болып отыр. Педагог-психолог жұмысының негізгі мақсаты балалардың сенсорлық-перцептивті саласына мақсатты және жүйелі түзету-дамыту әсері болып табылады [3, с. 15].

Ойын барысында геометриялық денелер мен фигуралар туралы түсінік қалыптасады. Атаулардың бірнеше рет қайталануы баланың кеңістіктік ойлауын тез есте сақтауға және дамытуға әкеледі. Музыка тыңдау немесе далада серуендеу кезінде баланың есту қабілетін дамытуға уақыт бөлу өте оңай. Дыбыстарға назар аудару жеткілікті: дыбысты музыкалық аспаптарды атау немесе жай ғана айналадағы болып жатқан оқиғаларды (ит лай, машина шуылы) белгілеу [3, с. 17].

Мектепке дейінгі жастағы сенсорлық дамудың маңызды ерекше ерекшелігі- бағдарлы қызметтің басқа түрлерінің тәжірибесін өзіне біріктіре отырып, көру арқылы қабылдау жетекші болып табылады. Ол барлық бөлшектерді қамтуға, олардың өзара байланысы мен сапасын сақтауға мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі бала қарау барысында әртүрлі міндеттерді шешеді: қажетті затты іздейді және оны бөледі; оның ерекшеліктерін, жеке жақтарын белгілейді, онда оны басқа объектілермен ерекшеленетін және біріктіретін белгілерді немесе бөліктерді анықтайды ; бейтаныс заттың бейнесін жасайды. Психикалық дамуы тежелген балалардың сенсорлық дамуы да сапалы

өзіндік ерекшелігімен ерекшеленеді. Мұндай балаларда көру және есту физиологиялық сақталған, алайда қабылдау процесі біршама қиын – оның қарқыны төмендеген, көлемі тарылған, қабылдау дәлдігі жеткіліксіз (көру, есту, тактильдік-қимыл). Балалар заттардың белгілерін: пішінін, көлемін, түстерін бөлуге қиналады. Барлық психикалық функцияларды дамыту үшін негіз болып табылатын сенсорлық даму зияткерлік жеткіліксіздігі бар баланың қалыптасу мерзімі бойынша артта қалып, біркелкі емес өтеді. Сезімдер органдары арқылы келіп түсетін ақпаратты өңдеу процесінің бәсеңдеуі және қабылдаудың жалпы пассивтілігі, дифференциалды емес, көлемнің тарылуы қоршаған ортамен танысуды қиындатады.

Дәл осы ерте мектепке дейінгі жас зерттеушілердің көпшілігі сезімдер органдарының қызметін жетілдіру, қоршаған орта туралы түсініктерді жинақтау үшін ең қолайлы болып саналады [4, с. 14].

Сенсорлық даму эстетикалық дамумен тығыз байланысты. Егер адам түс гаммасының реңктерін, дәмдердің, иістер мен дыбыстардың алуан түрлілігін ажыратуға қабілетті болса - ол қоршаған ортаның сұлулығын толық көлемде қабылдайды және оны рахаттандырады. Егер сенсорлық даму тәжірибесі аз болса -бұл қиялдың дамуына теріс әсер етеді. Қоршаған ортаның заттары мен құбылыстарын қабылдаудан таным басталады. Танымның барлық басқа түрлері-есте сақтау, ойлау, қиял-қабылдау бейнелері негізінде құрылады, оларды қайта өңдеу нәтижесі болып табылады. Сондықтан қалыпты зияткерлік даму толыққанды қабылдауға тіреусіз мүмкін емес.

Баланың болашақ өмірі үшін сенсорлық дамуының маңызы мектепке дейінгі тәрбие теориясы мен практикасының алдына балабақшадағы сенсорлық тәрбиенің ең тиімді құралдары мен әдістерін әзірлеу және пайдалану міндетін ұсынады. Сенсорлық тәрбиенің басты бағыты баланың сенсорлық мәдениетімен қаруланыу тиіс. Баланың сенсорлық мәдениеті- адамзат жасаған сенсорлық мәдениетті меңгерудің нәтижесі.

Балабақшада бала сурет салу, мүсіндеу, құрастыру, табиғат құбылыстарымен танысады, математика негіздері мен грамоталарды меңгере бастайды. Барлық осы салаларда білім мен іскерлікті меңгеру заттардың сыртқы және ішкі қасиеттеріне үнемі назар аударуды талап етеді. Осылайша, суретте бейнеленген затқа ұқсастық алу үшін бала оның пішінінің, түсінің, материалының ерекшеліктерін дәл ұстауы тиіс. Қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру геометриялық формалармен және олардың түрлерімен танысуды,

нысандарды көлемі бойынша салыстыруды көздейді. Грамматиканы меңгеру кезінде фонематикалық есту – сөйлеу дыбыстарын дәл саралау – және әріптердің сызбасын көру арқылы қабылдау үлкен рөл атқарады. Бұл мысалдар өте оңай болуы мүмкін [5, с. 19].

Мектепке дейінгі жастағы сенсорлық қабылдаудың дамуы баланың ой-өрісіне, сөйлеуіне, қоршаған ортаны эстетикалық қабылдауға, қиялға және шығармашылық қабілетіне әсер етеді. Өйткені, тек нәзік сезгіш, түстердің немесе дыбыстардың кішкентай реңктерін байқайтын бала музыкалық немесе көркем шығарманың сұлулығын шын мәнісінде ләззат алады, кейіннен оны өз бетінше жасай алады. Түсті қабылдауды жақсарту үшін балалармен жұмыс жасауда түсі әр түрлі, бірақ көлемі мен пішіні бірдей геометриялық фигуралар жиынтығы бар жаттығулар қолданылады, оларды топқа түсі бойынша бөлу керек. Ол үшін біз полиэстерден түрлі-түсті қаптары бар қабырға модулін қолданамыз. Сондай-ақ, бұл жабдық буды табу үшін де қолданылады. Ойын үшін жұпталған заттар іріктеледі, олардың біреуі қаптарға салынады, ал екіншісі қаптардың үстінде сөреге салынады. Баланың міндеті-затты қапта сезініп, осы қаптың үстінде сөреге буды затты қою.

Сенсорлық тәрбие бойынша жұмыста пішін туралы қойылымдарды қалыптастыруға үлкен орын беріледі. Өте маңызды кезең-көру-тактильді қабылдауды қалыптастыру, бала алдымен фигурамен сезініп, содан кейін оны қарайды. Ол үшін дидактикалық ойындар қолданылады: «керемет қап», «пошта жәшігі», «Сеген тақтасы», форма бойынша таңдау. Мысалы, сабақта балалар заттардың өлшемін сөздік түрде белгілеуді үйренеді, заттардың өлшемін анықтау үшін салыстыру тәсілдерін меңгереді, заттарды көлемі бойынша топтастыруды және қатарлар сериясын құруды үйренеді. Оқыту барысында балалар танысқан заттардың белгілерін сөзбен атауға үйренеді: қызыл кубик, жасыл кірпіш, мұнара жоғары, ал үй кішкентай. Осылайша, құрылыс материалдары бар ойындарда сөз дамиды, сөздік қоры кеңейтіледі.

Тактильді сезімдерді дамыту бойынша ойын-жаттығулардың негізгі міндеттері: тактильді сезімдер арқылы баланың өзін сезінуін жақсарту. Сабақта педагог баланың денесінің әр түрлі бөліктеріне түрлі фактурадағы заттарды жанастыра бастайды: қол жетімді дене бөліктерін (жақ, мойын, алақан, саусақтар, қол, аяқ) мақтамен немесе жұмсақ ойыншықпен батыру. Сондай-ақ поролонмен, щеткамен, тығыз матамен илеу; қол, аяқ, иық киімі. Сенсорлық бөлме мен психолог кабинетінің құрылған полифункционалды

ортасы өмірлік кеңістікті кеңейтуге, балалар қызметінің әсер етуі мен түрлерін ауыстыруға мүмкіндік береді, балалардың сенсорлық дамуына бағытталған іс-шаралардың тиімділігін арттырады, олардың шаршауын төмендетеді және психоэмоционалдық шиеленістің алдын алуға ықпал етеді.

Сүйкімді (бала дем алады және қоршаған әлемнің әр түрлі иістерін ажыратуға үйренеді-котлетка хош иісінен және анамның рухынан ағаш дуал иісіне және болат перекладинаға дейін);

- дәмді (бала әртүрлі азық-түлік пен тағамның дәмін ажыратуды үйренеді).

Сенсорлық ойындарды үш бағытқа бөлуге болады:

Оқыту ойындары-тактильді-кинестетикалық сезімталдықты және қолдың ұсақ моторикасын дамытуға бағытталған.

Танымдық ойындар - олардың көмегімен біз баланы қоршаған ортамен, құм, су және т. б. қасиеттерімен таныстырамыз.

Жобалық ойындар-баланың психологиялық диагностикасын, түзетуін және дамуын жүзеге асыруға бағытталған

Сенсорлық ойындар технологиясы көпфункционалды, ол бір уақытта бірнеше міндеттерді шешуге мүмкіндік береді: баланың психо-эмоциялық денсаулығын сақтау, түзету, диагностика. Баланың өзі өзін-өзі көрсету міндеттерін шешеді, ересектермен қарым-қатынас жасауды үйренеді.

Аутистік спектрдің бұзылуы бар балалармен жеке жұмыста мамандар түрлі түзету әдістерін пайдаланады [6, с. 19].

Эмоциялық ыңғайсыздықты жеңу және баланың әлеуметтік бейімделу үшін қажетті дағдыларды меңгеруі үшін әдіс-аутикалық бала мен педагог арасындағы эмоциялық қарым-қатынас қалыптасқаннан кейін ғана мүмкін болатын бірлескен сурет салу.

Педагог баламен бірге әр түрлі заттарды, бала өмірі мен отбасының жағдайларын, адамдар мен табиғаттың әлемінен әртүрлі сюжеттерді сурет салады. Бірлесіп сурет салу барысында баланы белсенді әрекетке итермелейтін жағдай туындайды. Бірлескен сурет эмоциялық пікірмен бірге жүреді [6, с. 21].

Жиі аутиялық бала бірден сюжеттік сурет алмайды. Ол осы жағдайды қуыру үшін уақыт қажет. Бірақ педагогқа әр бала үшін маңызды нәрселерді қайтадан және қайта салуға талпыныс қалдыруға болмайды. Бұл машина, телефон, планета болуы мүмкін. Алдымен бала болып жатқан жағдайды бақылап, педагогтың пікіріне құлақ сала алады, бірақ бұл ретте пассивті болып қала алады. Бірақ уақыт өте келе сурет салудың осындай тәсіліне оның назары өсіп

келеді және ол педагогпен байланысқа түсуге тура келеді. Біраз уақыттан кейін бала өзі қалаған нәрсені салуды сұрайды.

Бірлескен сурет салу сабағында бала әр уақытта сурет өзгермеген түрде қайталануын талап ете алады – бірдей өлшем, түстер, бір материалдарды пайдалана отырып. Бұл оның психикасының ерекшеліктерімен түсіндіріледі – тұрақтылыққа, әртүрлі стереотиптерді бекітуге, айқындылық пен аяқтауға ұмтылу. Қол жеткенде тоқтап қалмау керек-келесі кезеңге, кеңейтуге, жаңа желілерді енгізуге көшуді абайлап бастау керек. Осылайша, мамандар балаға қоршаған әлем туралы жаңа түсінік береді. Ерте балалық аутизмі бар балаларға түзету көмегі шыдамдылықты, ойлауды, өнертапқыштықты, жүйелілікті, педагогикалық проблемаларды, педагогтың шығармашылығын беймәлім шешуді талап етеді.

Аутистік спектрдің бұзылуы бар мектепке дейінгі балалармен жұмыста тиімді әдістер мен тәсілдерді пайдалану балаларға эмоционалдық ыңғайсыздықты жеңуге және оларға инклюзивті білім беру жағдайында әлеуметтік бейімделу үшін қажетті және жеткілікті дағдыларды меңгеруге көмектеседі. Педагогқа-олардың сезімталдығы мен кәсіби шеберлігіне көп жағдайда әрбір тәрбиеленуші қоғамда қандай деңгейде әлеуметтенуіне байланысты болады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Н.В. Сакулина, А.П. Усова. Балабақшадағы сенсорлық тәрбиенің теориясы мен тәжірибесі. Москва 1965-3-4 б.

2 Л.А.Венгер, Э.Г. Пилюгина. Баланың сенсорлық мәдениетін тәрбиелеу. Туғаннан 6 жасқа дейін. Москва 1988-4-12 б.

3 Н.Н Поддьякова, В.Н. Аванесова. Балабақшадағы сенсорлық тәрбие. Тәрбиешілерге арналған құрал. Москва 1981, 3-6 б.

ADDITIONAL EDUCATION AS A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCIES OF TEENAGERS

KAPKENOVA D. A.
undergraduate student, S. Toraighyrov PSU, Pavlodar

Nowadays, it is impossible to imagine a contemporary society without various kinds of communications.

Mastering the basics of communication allows specialists of various kinds to engage substantively with business partners, realizing

comfortable psychological communication and a variety of strategies and tactics aimed at reaching compromise and cooperation. And this, at another point, reduces the risk of adverse consequences of decisions in negotiating and advising, conducting business meetings and assemblies.

Communication is a unique, specific type of activity, without which it is impossible to become a good professional: a lawyer, manager or linguist, and for such specialties as, for example, public relations activities or a specialist in tendering and negotiations, this is not only communicative, but also professional competence, on the development of which success and career depend.

For this very reasonit is important to develop this competency from an early age.

Even in infancy, the child begins to enter into the process of communication with the world around him. With the increase of years, the circle of communication increases, the communicationneed increases [1].

The most productive age, when a child begins to show social activity most effectively, becomes able to think independently, and the communication need reaches its peak, is the teenage period. Meanwhile, the teenager's communication system includes the interaction of two main social-psychological subsystems:

The subsystem «adult-teenager» (parents, teachers).

Teenagers during puberty, on the one hand, retain the features that were inherent in them at primary school age: the need for support, the authority of an adult, the noncriticality of imitation of some manifestations of adults, on the other, new features appear that contradict the old ones - the desire for independence, to respectful and serious attitude on the part of adults to personal life and the rights of a teenagers.The contradictory, mosaic communication of teenagers reflect the ambiguity, incoherence in the nature of their relations with significant people. Characteristic of teenage years are imitations of someone else's behavior. More often, the behavior of a significant adult who has achieved some success is imitated, and first of all, attention is drawn to the appearance. With insufficient criticality and lack of independence in judgments, such a role model can have a negative impact on the behavior of a teenager. Negative imitation is arguably rare in teenagers, when a particular person is selected as a negative sample.

The subsystem «teenager-peer» (brothers and sisters, peers, classmates, communication group).

In teenage years, as is well known, communication with peers acquires absolutely exceptional significance. In the relationship of initial

age equality, teenagers work out ways of relationships; go through a special school of social relations.

In their environment, interacting with each other, teenagers learn to reflect on themselves and their peers. Mutual interest, joint comprehension of the world and each other become valuable. In relations with peers, a teenager seeks to realize his personality, to determine his abilities in communication. To fulfill these aspirations, he needs personal freedom and personal responsibility.

In this unified system, the process of development of the personality of the teenager and, in particular, the development of his needs and motives, methods of interpersonal communication.

Great attention to all-round development, as well as successful communication with both peers and with teachers, are classes of additional education: «In the additional education of children, the cognitive activity of the personality goes beyond the framework of the educational environment itself into the sphere of a wide variety of social practices. By becoming members of highly motivated child-adult educational communities, children and teenagers gain wide social experience in constructive interaction and productive activities. In these circumstances, additional education is not understood as preparation for life or mastering the basics of the profession, but becomes the essence of the continuous process of self-development and self-actualizationof a person as a subject of culture and activity.» [2].

Additional education, as one of the factors of development and formation, including communication skills, makes it possible for a teenager to realize himself, increase his own self-esteem, as well as status in the eyes of peers, parents and teachers.

Offering the teenager such areas of implementation as technical, natural sciences, physical culture, sports, art, tourist and regional studies, social and pedagogical, we can assume a successfully formed communicative competence.

This is achieved by increasing the space in which the student can develop, realize his personal qualities. An undoubted plus is the opportunity for students to choose forms of classes.

During the interaction in the classes of an adult and a teenager, the moral qualities of the latter develop. A teacher is required to have the ability to gently help a teenager in realizing their potential, to help solve personal problems in an informal setting. This direction is associated with the development of individual abilities of teenagers, which is often absent from lessons. Being a weak student in school subjects, a

teenager has the opportunity to realize his potential in the classroom on the language course, in the sports section or in a circle of creative orientation. There is a possibility of the image changing of a teenager as a «low-performing» or «troubled».

Another important feature of additional education in the formation of the personality of a teenager is emotional saturation. The student's attitude to any difficult life situation is not based on the example of textbook heroes, but when he looks at a specific person, his attitude to life situations, his mistakes, and victories.

Additional education in the English language has the most beneficial effect on the development of children, their cognitive and linguistic abilities, and contributes to the solution of many educational and educational tasks. The possibilities of the influence of additional education in the English language on the development of the student's personality are truly unique; children develop intellectual, speech and emotional abilities, as well as personal qualities, universal values, interests, will and others. In addition, introducing the child through additional classes in the English language to a different culture allows him to realize himself as a person belonging to a certain sociocultural community of people, on the one hand, and on the other, fosters respect and tolerance for another way of life in him.

Additional education affects the culture of teenagers. Acquaintance with cultural values occurs through the prism of his personal interests, the traditions of society. This approach does not allow the student to be oversaturated with information and, as a consequence, the loss of tradition [3].

However, additional education not only deepens and expands knowledge of the English language, develops skills and improves communication skills, but also helps to reveal students' creative abilities, their socio-cultural development and, thereby, increases motivation to learn the language and culture of another country, and teaches tolerance, which especially relevant in our multinational country. Indeed, in connection with the intensive processes of sociocultural integration in the modern world, there is an urgent need to form and develop a tolerant attitude towards intercultural differences among students.

In the classes of additional education, the cognitive activity of children and teenagers goes beyond the usual school curriculum. In the framework of classes, teenagers have a unique opportunity for constructive interaction with each other, as well as with others. Through such forms as play, work and research activity, the area of interpersonal contacts expands, which is so necessary during the teen years.

REFERENCES

1 A. S. VarannikMethodology for the formation of communicative and reflective skills of teenagersText: abstract. ThesisPhDinpedagogy – Novosibirsk, 2012. – 28-29 p.

2 Yu. N. Yemelyanov The theory of formation and practice of improving communicative competence – Moscow:Education, 2015. – 183-185 p.

3 E. A. PenkovaOrganization of textual activity as a means of developing students' communicative competence in the process of teaching English // Municipal education: innovation and experiment.2013. – 29–34 p.

СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗДІК ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДА БІЛІМ БЕРУ ТІЛДІК ОРТА КОМПОНЕНТТЕРІ

КАРИМОВА А. О.
докторант, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.
ЖУМАТАЕВА Е.
п.ғ.д., профессор, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.

Білім беруді жаңғыртудың негізгі бағыттарының бірі, сонымен қатар, жаңарған білім беру стандартының маңызды құрамдас бөлігі шет тілдерін оқыту болып табылады. Жалпы әлемдік жаһандану үрдістері, білім беру саласындағы мемлекеттер арасындағы ынтымақтастық, әлемдік ақпараттық ресурстарға қол жеткізу және өз мемлекетіміздің немесе шет елдерінің еңбек нарығындағы сұраныс қазіргі заманғы әлемде шет тілдеріне деген сұранысты дәлелдейтін жайттардың негізгілері болып табылады. Сондықтан болар, XXI ғасырда Қазақстан Республикасында білім берудің барлық деңгейлерінде ағылшын тілін меңгеруге басымдық беріліп отыр. «Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында» негізгі индикаторлардың бірі ағылшын тілін меңгерген республика халқының үлесін 2020 жылға қарай 25 % дейін арттыру деп көрсетілген [1].

Оқу үдерісін жетілдіру тұжырымдамасы аясында тұлғаны дамыту, білім мен білікіліктерді игерудің маңызды шарттарының бірі білім беру ортасының туғызылуы болып табылады. Білім беру ортасы тұлғаны дамыту үшін қажетті, сапалы ұйымдастырылған, қолайлы педагогикалық ортаны құрайтын факторлар мен жағдаяттардың жиынтығын қамтиды [2].

Соңғы онжылдықтағы педагогикалық зерттеулерде білім беру (педагогикалық) ортасы түсінігі жиі қолданылады. В. А. Ясвиннің пікірі бойынша білім біру ортасы ол берілген үлгі бойынша тұлғаның қалыптасуына әсер ететін жүйесі және шарттары, сонымен қатар, оның әлеуметтік және кеңістіктіктік-заттық ортадағы даму мүмкіндіктері» [3, 14 б.].

В. А. Ясвиннің анықтамасына сүйене отырып, Д. Н. Асанова білім беру тілдік ортаны былай деп сипаттайды: «Шет тілін оқытудың тиімділігі көбінесе оқу үдерісінің табиғи тілдік жағдайға неғұрлым жақын болу дәрежесімен анықталады, бұл өз кезегінде, қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен оқу уақытының шекарасын кеңейтуді, білім алушылардың аутентивтік сөйлеу мен аутентивтік тілді пайдалануды, білім алушылардың нақты мүдделері мен қажеттіліктерін, дербестігін ынталандыру, уәждемені арттыру мақсатында, оқытудың мазмұндық аспектілері мәнділігінің үлес салмағын арттыруды көздейді» [4, 66 б.].

Жасанды шет тілі ортасын құру жағдайында оқу материалдарының, оқулықтар мен оқу құралдарының, теледидар, бейне және радио бағдарламаларының, сонымен қатар шет тіліндегі баспасөздің аутентивтілігіне үлкен маңыз беріледі. Барлық оқу материалының зерттеліп жатқан елдің шынайы реалияларына толық сәйкес келуі қажет. Бұл өз кезегінде, студенттердің шынайы тілдік ортаға енуіне үлесін қосады.

Оқушыларды табиғи тілдік ортаға жақындата алатын оқыту құралдарының санатына аутентивтік материалдар да жатады: шынайы әдеби, бейнелеу, музыкалық шығармалар, күнделікті өмірде қолданылатын заттар (киім, жиһаз, ыдыс-аяқ және т.б.) және олардың иллюстративті бейнесі.

Бұл тізімге жол жүру және кіру билеттері, театр және басқа да бағдарламалар, этикеткалар, мәзірлер, шоттар, карталар, схема-жоспарлар, жарнамалық және туризм, сатып алу, демалыс парақшалары сияқты бір реттік күнделікті прагматикалық материалдар да кіреді. Мұндай материалдардың барлығы аутентивті және табиғи орта жоқ жерде тілдік орта туғызуда өте маңызды.

Прагматикалық материалдар нақты заттарға қатысты қарым-қатынасты қамтамасыз етеді, шынайы коммуникацияны ынталандырады. Студенттер жағдайға байланысты оқиғаларды бастан өткеріп, белгілі бір рөл ойнайды, проблемаларды шешеді, танымдық қызығушылықтарды қанағаттандырады.

Жоғары оқу орындарында білім берудің кредиттік жүйесін еңгізу жағдайында және жаңартылған мазмұн шеңберінде ағылшын тілін тиімді меңгерудің негізгі көзі ретінде студенттердің өздік жұмысын айтуға болады, өйткені СӨЖ кезінде студенттердің өз бетінше, өз қарқынында жұмыс істеуге, білімі мен біліктіліктерін толықтыруға, коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға, сонымен қатар, шет тілдерін меңгеруде маңызды орын алатын аутентивтілікке қол жеткізуге оңтайлы мүмкіндік беріледі.

Студенттердің өздік жұмысы сабақтарын ұйымдастыру кезінде тілдік ортаны туғызу мақсатында келесі шарттар орындалуы тиіс:

- визуалды көрнекілік қолдану (тақырыптық кестелер, фотосуреттер алгоритмдері, ағылшын тілді елдердің басты көрікті жерлері бейнеленген көрнекі ашық хаттар т.б.) немесе арнайы атрибутиканы қолдану (үстел ойындары (лото, домино), ағылшын әдеби шығармаларының кейіпкерлерін пайдалану т.б.);

- шынайы өмірде пайда болатын жағдаяттарды коммуникация құрудың негізі ретінде қолдану (сатып алу, экскурсиялар, ойын-сауық іс-шараларына бару, мәзір таңдау және т.б.);

- ымдау тілін қолдану (СӨЖ кезінде аударманы болдырмау үшін қажет болған жаңдайда белгілі бір іс-қимылдарды пайдалану);

- тек қана ағылшын тілінде қарым-қатынас құру. Сондай-ақ, тілдік ортаны туғызудың негізгі құралы ретінде шет тілі оқытушысы және оның сөйлеу қызметі деп айтуға әбден болады. Шет тіліндегі сөйлеу әрекетінің оқыту сипаты мұғаліммен қарым-қатынас жасай отырып, оқушылар осы сабақ үшін «жоспарланған» оқу жағдайларында ғана емес, қарым-қатынастың табиғи жағдайларында тілді пайдалануды үйренеді. Мұндай табиғи түрде туындайтын диалогтар сөйлеу тәртібінің үлгісі және еліктеу үлгісі болып табылады. Сонымен қатар, көптеген жағдайда мұғалім шет тілінде емін-еркін сөйлесуге болатын жалғыз адам болып табылады. СӨЖ кезінде сөйлесімнің білім беру әсерін арттыру үшін кейбір шарттарды сақтау керек (сөйлесімнің оңайлығы; күрделі сөйлемдерден аулақ болып, қарапайым тілдік құрылымдардан құралған сөйлемдерді құрастыру; тіркестерді өзгеше жеткізу; аудармасыз семантизациялау);

- ағылшын тілін үйрену үшін арнайы кеңістікті қолдану. Студенттердің ағылшын тілді ортамен тұрақты түрде қоршау олардың ағылшын тілін тез меңгеруге итермелейді. Бұл мақсатта ағылшын тілін үйрену үшін арнайы кабинет дайындап, жабдықтау өте пайдалы. Ағылшын (шет) тілі шын мәнінде қарым-қатынас құралы болу үшін, мұғалім «бір тілділік» принципі сақталатын бір

тілді орта құруға ұмтылуы тиіс. Бұл қағидатты сақтау оқушылардың шет тілін саналы түрде пайдалануға мәжбүрлейді;

- оқытудың заманауи құралдары қолдану. Қазіргі заманғы оқу-әдістемелік құралдар кешенінде дыбыстық-бейнелік құралдар ерекше орын алады. Оларға түрлі дыбыстық құралдар, видео бағдарламалар және оқу теледидары және т.б. жатады.

Қазіргі уақытта ақпараттық-коммуникациялық технологиялар сабақтың мүмкіндіктерін кеңейтіп қана қоймай, біздің ойымызша, оларды сабақта дұрыс қолдану кезінде олар коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастырудың ынталандырушы факторы болып табылады. Егер С. А. Федотовтың тұжырымдамасы бойынша «мәтіндер, иллюстрациялық материалдар, аудиоматериалдар, шет тілдері бойынша мультимедиялық оқыту бағдарламалары, компьютерлік сөздіктер, ойын компьютерлік бағдарламалары, Интернет сайттардан алынған материалдар, сондай-ақ слайдтық компьютерлік презентациялар, мультимедиялық энциклопедиялар және т.б.» негізінен тілдік ортаны құруға ықпал ететін құралдарға жатқызылса, онда коммуникациялық бағдарламалар (чаттар, әртүрлі пошта және т. б.), тақырыптық вебфорумдар, видеоконференциялар және т. б. «әлеуметтік, әлеуметтік-мәдени компетенцияның әлеуметтік-психологиялық құрамдас бөліктері ғана емес» [5], бірақ, ең алдымен, оларды біздің ойымызша, сыныпта ерекше тілдік ортаны туғызу үшін негіз ретінде қарастыру қажет. Сондықтан, біз коммуникациялық бағдарламаларды, тақырыптық веб-форумдарды, видеоконференцияларды, сондай-ақ СӨЖ ұйымдастыру кезінде тілдік ортаны туғызуға ықпал ететін skype және вебинарларды жеке құралдар тобына бөле отырып, жаңа ақпараттық-коммуникациялық құралдарды саралауды ұсынамыз.

Берілген теориялық қағидаттар ағылшын тілі сабақтарында студенттердің өздік жұмыс дағдыларын қалыптастыруға және одан әрі жетілдіруге бағытталған білім беру тілдік ортасының моделін жасауға негіз болды.

ЖОО-да студенттердің өздік жұмысы сабақтарында білім беру тілдік ортасының моделі үш компоненттен тұрады: кеңістіктік-заттық, технологиялық және әлеуметтік. Кеңістіктік-заттық компонент кеңістіктік және заттарды (бөлмелер, жиһаздар, жабдықтар және т.б.) сипаттайды. Технологиялық компонент бағдарламалардың, формалардың, әдістердің, оқу құралдарының мазмұнын, оқу процесінің құрылымын анықтайды. Әлеуметтік компонент білім беру үдерісі субъектілерінің өзара әрекетін

көрсетеді. Бұл ортаның эпицентрі – комуникативтік құзыреттілігі қалыптасқан, мәдениеттер диалогы аясында өзін-өзі дамытуға қабілетті тілдік тұлға ретінде студент.

Қорыта келе, орта туғызу туралы педагогикалық тұжырымдарды түсіндіру негізінде біз кредиттік жүйе жағдайында ағылшын тілін оқыту кезінде студенттердің өздік жұмыс дағдыларын қалыптастыру бойынша білім беру тілдік ортасының құрылымдық компоненттерін анықтадық.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Қазақстан Республикасында тілдерді дамыту мен қолданудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 29 қазандағы № 1128 Қаулысы.

2 Образовательная среда и развитие личности. Знание 2001 // Общество Знание России. 2001 г. [Электронный ресурс]. – URL: http://www.znanie.org/jornal/n1_01/obraz_sreda.html [дата обращения 29.03.2020].

3 Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. – М.: Смысл, 2001. – 365 с.

4 Асанова Д.Н. К вопросу об экспертизе образовательной языковой среды формирования умений и навыков самостоятельной работы студентов по иностранному языку./ Д.Н. Асанова // Вестник Карагандинского университета, Серия ПЕДАГОГИКА. № 4(44). – 2006. С. 66-71.

5 Федотов С.А. Формирование языковой среды на уроке английского языка посредством использования современных ИКТ-технологий. RusEdu 2009 // Сообщество RusEdu. 2009 г. [Электронный ресурс]. - URL: http://education1246.rusedu.net/post/5375/55584 [дата обращения 30.03.2020].

6 Фурманова, М.И. Языковая / речевая среда урока иностранного языка на основе информационно-коммуникационной среды – стимулирующий фактор усвоения знаний и формирования коммуникативных умений / М.И. Фурманова // Вестн. Брянск. гос. ун-та. № 2. – 2014. С. 196–200.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОЙЫН ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУДЫҢ ӨЗІНДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

ҚАСЕНОВА М. Ж.
мұғалім, Кенжекөл ЖОББМ, Павлодар қ.

«Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында: «Табысты болудың ең іргелі, басты факторы білім екенін әркім терең түсінуі керек. Жастарымыз басымдық беретін межелердің қатарында білім әрдайым бірінші орында тұруы шарт. Себебі, құндылықтар жүйесінде білімді бәрінен биік қоятын ұлт қана табысқа жетеді», – деген Н. Ә. Назарбаев [1].

Өзге ұлтты мектептерде жұмыс істейтін ұстаздардың басты мақсаты – өзге ұлттың баласын мемлекеттік тілді үйренуге қызығушылықтарын қалыптастыру, тіл үйренуге ынталандыру. Шәкірт білімін шыңдау қазақ тілі пәнінің мұғалімдеріне үлкен жауапкершілікті жүктейді. Осы орайда сабақтарда түрлі әдіс-тәсілдерді пайдалану мақсатқа қол жеткізудің бастамасы болып саналады.

Қазақ тілі сабағында өзге ұлтты балаларға сабақ қызықты да тартымды өту үшін ойынның рөлі өте жоғары. Оқушылардың білуге деген ынтасы мен мүмкіндіктерін толық пайдалану, оларды оқу үдерісінде үздіксіз дамытып отыру және сабақ барысында алған білімдерін тәжірибеде, яғни сабақ барысында қолдана білу дағдыларын қалыптастыру үшін ойын элементтерін пайдаланудың орны бөлек.

Ойын – адамның өмірге қадам басардағы алғашқы адымы. Қазақ халқының ұлы ақыны Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?» деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Ойын – бала әрекетінің негізгі бір түрі. Ойынға шартты түрде мақсаттар қойылады, ал сол мақсатқа жету жолындағы іс-әрекет бала үшін қызықты. Ойын балаларға ақыл-ой, адамгершілік, дене шынықтыру және эстетикалық тәрбие береді, тапқырлық әрекетін байқатады. Сезіну, қыбылдау, ойлау, қиялдау, зейін қою сияқты сезімдерін дамытады.

Қазақ халқының ақыны, педагог М. Жұмабаев өзінің «Педагогика» атты оқулығында бала дамуының психологиялық заңдылықтарын жан-жақты талдап көрсеткен. Мәселен жан тәрбиесі, ес, қиял, ойлау, тіл т.б. психикалық процестерде төменгі сынып оқушыларының ерекшеліктерін көрсеткен. Сабақта алған әсер күшті болса, есте ұзақ сақталады. М. Жұмабаев ойын туралы: «Баланың

қиялы әсіресе ойында жарыққа шығады. Ойын балаға кәдімгідей бір жұмыс. Ойнағанда бала жанындағы әсерлермен пайдаланады» - деп айтқан [2, 94 б.]. Шынында да, ақынның сөзі өте орынды.

Ал бүгінгі күні, 12 жылдық білім беру бойынша мемлекеттік стандарт жобасында оқытудың ойын технологиясына үлкен мән берілген. «Пәндік, пәнаралық сипаттағы дидактикалық және сюжеттік, рөлдік ойындар білім алушыға өзін танытуға, жолдастарының пікірімен санасуға, көпшілік алдында сөйлеу қабілетін үйренуге, жан-жақты білімін көрсетуге мүмкіндік береді. Рөлдік, сюжеттік ойындардың көмегімен білім алушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыратын оқу міндеттерін шешуге болады. Ойын қарапайым тілдік жағдаяттарда білім алушыларды қарым-қатынас мәдениетіне тәрбиелейді», деп атап көрсетілген.

Сонымен қатар 12 жылдық білім беру және оқушы құзыреттіліктерін дамытатындай рольдік, сюжеттік ойындарға үлкен мән беремін. Оқушылар алдына түрлі өмірлік жағдаяттар беріліп, оқушылар ойнай отырып, сол туындаған проблеманы шешуге дағдыланады. Ойын үстінде бала сұранысы мен мұғалім тапсырмасы өзара ұштасады. Мысалы: «Біздің үйіміз» ойыны. Топ өздері тұрғысы келетін үйдің сызбасын немесе суретін салады. Одан кейін осы үйді салу үшін материалдарды анықтап алады. Осылайша ойын өмірмен байланыста болып, оқушы құзыреттілігін дамытуға септігін тигізеді.

Ойын арқылы бала нені үйренеді?

- ой-қабілетін дамытады;
- өздігінен жұмыс істеуге үйренеді;
- сөздік қоры баийды, тілі дамиды;
- зейіні қалыптасады;
- байқампаздығы артады;
- өзара сыйластыққа үйренеді;
- ойынның ережесін бұзбау, яғни, тәртіпке үйренеді;
- бір-біріне деген сенімі артады, достыққа баулиды;
- сабаққа қызығушылығы артады.

Ойынның сабақ барысында басты мақсаты – білім беруді ойынмен ұштастыру.

Ойынның мақсаты – бағдарламада алған білімдерін қалыптастыру, тиянақтау, пысықтау.

Міндеті – баланың қызығушылығын ояту, белсенділігін арттыру.

Дидактикалық ойындар - балалардың білімдерін арттырудың құралы. Сабақта ойындарды қолданудың түрлі жолдары бар.

Дидактикалық ойындар арнайы мақсатты көздейді және нақты міндетті шешеді.

Ойын сабақтың басында – өткен сабақты еске түсіреді.

Сабақтың ортасында – көңіл-күйін сергітеді, ерік-жігерін дамытады, сабаққа ынтасын арттырады.

Сабақтың соңында – тақырыпты бекіту, сабақта алған білімді жинақтау мақсатын көздейді.

Ойын – оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыратын құрал. Сондықтан бастауыш сыныптарында, орта буында оқушылар сабақ үстінде ойынды көп қажет етеді. Оларға пайдаланылатын ойындар оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай күрделеніп отырады. Олай болса, ойынды пайдаланудың маңызы зор. Мұндай ойынның көптеген түрлері бар. Сондықтан ойын балалардың жас ерекшеліктеріне және өтілетін сабақтың тақырыптарына, мазмұнына сай етіліп таңдалып алынғаны дұрыс. Бала ойын іс-әрекеті үстінде білімді қалай игеріп жатқанын, ал оқу үрдісінің қалай ойынға ұласып кеткенін аңғармай қалуы тиіс. Сонда ғана ойын және іс-әрекеттері табиғи бірлікте болып, пәндік білім, білік және дағдыны игеруге толық ықпал жасайды. Сабақ тартымды, жеңіл болады, оқушыларды жалықтырмайды [3, 4-5 б.].

Мен өз сабақтарымда әсіресе, бастауыш сыныптарда ойын түрлерін жиі қолданамын. Сондағы менің түйгенім олар:

- жаңа тақырыпты ойын арқылы меңгертуде, жақсы нәтижеге жетуге болады;
- сабақты жандандырып, оқушыларды ынталандырады;
- шығармашылық, ізденушілік қабілеттерін арттырады;
- сабаққа қызығушылығы артады;
- логикалық ойлау қабілеті дамиды;
- сөздік қоры өседі, тілі дамиды;
- өздігінен жұмыс істеуге үйренеді;
- зейіні қалыптасады;
- байқампаздығы артады;
- өзіне деген сенімділік пайда болады.

Оқушылардың ойын кезіндегі белсенділігі көбінесе жарыс нәтижесін дұрыс есепке алуға байланысты. Оқушылар ойындағы өз жетістіктері мен кемшіліктерін біліп отыруы тиіс. Ойын нәтижелерін есепке алу түрліше: әрбір дұрыс орындалған грамматикалық ойын үшін ұпай есептеу, әрбір ұтылыс үшін кем ұпай беріледі, оқушылар тақтаға жазылған тиісті команда бағанындағы сөз немесе сөз тіркестерін жазып отыру; ол сөздерді есепке ала отыру; қол көтеріп

немесе тиісті орфограммалар жазылған карточкаларды көтеру арқылы білімдерін анықтау; жаттығуға жіберілген уақытты есепке алу.

Сонымен қатар, ойындарға қойылатын талаптардың өз алдына жеке мақсаттары бар.

Олар:

- ойынның мақсаты нақты әрі керекті көрнекіліктер мен материалдар күн ілгері дайындалып қойылу керек;
- ойын ережелері оқушылардың түсінуіне оңай, қарапайым әрі шағын болуы тиіс;
- ойынға оқушылардың түгел қатысуын қамтамасыз ету қажет;
- ойын жүру барысында мұғалім балалардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар, олардың ойын үстінде шешім қабылдай алуларына, ойлана білулеріне жол көрсетуі қажет.

Сабақ барысында оқушылардың қызығушылығын, зейінін, тілін дамыту үшін грамматикалық ойындардың орны ерекше. Сабақта тиімді қолданылған ойын оқушылардың грамматиканы толық меңгеріп, сауатты жазу дағдысына мол мүмкіндік береді. Оқушыларды өз беттерімен жұмыс істеуге дағдыландырады, ізденімпаздыққа баулиды.

«Сандар әлемі» ойыны.

Мақсаты: сөз құрамында сан есімдері бар сөздерді жазу арқылы еске түсіру қабілеттерін жетілдіру. Сөздік қорларын кеңейту.

Ойын шарты: ойынды жұптық жұмыс ретінде өткізуге болады. Қай жұп құрамында сан есімдері бар сөздерді көп жазса, сол жұп жеңімпаз атанады.

Мысалы: 2+бастұз, к+3+ік, 5+бармақ, 6+бақан, 7+су тағы басқа.

«Интервью» блиц ойыны.

Мақсаты: тақырыпты пысықтауға арналған ойын түрі.

Ойын шарты: оқушылардың арасынан тілші сайланады. Тілші әр оқушыға тақырыпқа қатысты сұрақ қояды. Оқушылар қойылған сұрақтың негізінде интервью береді.

Қорыта келгенде, қазақ тілі сабақтарында ойын элементтерін пайдаланудың нәтижесінде, оқушының сөз байлығы көбейіп, олар сөйлеу мәдениетін меңгереді, және есте сақтау, ойлау машықтары қалыптасады. Сонымен қатар, оқушылардың шығармашылық қабілеттері дамиды. Сондықтан әсіресе бастауыш, дайындық сыныптарында оқушылар сабақ үстінде ойынды көп қажет етеді. Оларға пайдаланылатын ойындар оқушылардың жас ерекшеліктеріне қарай күрделеніп отырады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласы 12 сәуір, 2017.

2 Жұмабаев М. «Педагогика» - Алматы: «Ана тілі», 1992 ж, 94 б.

3 Калмыкова Е.В. «Бастауыш мектептегі ойын технологиясы арқылы оқыту»- Алматы, 2007 ж, 4- 5 б.

4 Керімбаева Р. «Дидактикалық ойындар түрлері», 2005 ж.

5 Қайырбекова А., Бағысбаева Б. «Қазақ тілі» Әдістемелік құрал 1-4 сынып. – Алматы: «Атамұра», 2012 жыл.

СТУДЕНТТЕРДІҢ КӘСІБИ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ҚҰЗІРЕТТІЛІК АМАЛ ТҰРҒЫСЫНАН ДАМЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ

КОДЕКОВА Г. Б.
PhD докторант, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.
ЖУМАТАЕВА Е.
п.ғ.д., профессор, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.

Адамзаттың дамуы қоршаған ортаны үздіксіз танып білуімен, жаңа заңдылықтарды ашумен, заттармен құбылыстар арасындағы байланыстарды табумен, әртүрлі қажеттіліктерді жүзеге асырумен себептес болған мақсаттарға жету барысында күрделі мәселелерді шешумен құнды болмақ. Ол үшін қоршаған ортаны сезімдік таным деңгейде образ формасында бейнелеу жеткіліксіз болады, оны ойлау үдерісімен қамтамсыз етілетін логикалық деңгейде тану қажеттілігі туады.

Ойлау – ол ең маңызды байланыстар мен қатынастарда адаммен жасалатын ақиқаттың жанама, жалпыланған бейнесі. Ол әлеуметпен шарттас, тілмен тығыз байланыста, тағылымдық және сезімдік танудан практикалық іс-әрекет негізінде пайда болады және тиісті операциялар жүйесі көмегімен жүзеге асырылады [1].

Ойлау үдерісінде адам түйсік, қабылдаудан түскен ақпаратын, түсініктерді қолдану арқылы сезімдік тану шегінен асып өтеді және тікелей қабылдауға келмейтін қоршаған ортаның құбылыстарын, олардың қасиеттері мен қатынастарын тани алатынына зерттеушілердің еңбектерінде арнайы түйін-тұжырым сирек кездесе де, бастапқы мағлұматтар ұсынылған [2]. Басқа сөзбен айтқанда, ойлау ол нақты емес жанама ұғым. Объектінің әртүрлі қасиеттерінің жекешеленуі олардың сөздерде, түсініктерде фиксациялау арқылы жүзеге асырылатыны да дәлелденген [3]. Сол себептен сөз ойлаудың көрінісі болып табылады. Ойлау үдерісінің жемісі, нәтижесі түсінік, пікір, ой қорытындысы түрінде ойлар сыртқы ортаға белгі береді.

Әдіснамалық негізге, университеттің оқу үдерісінің мүмкіндіктеріне сүйене отырып, студенттердің кәсіби ойлау қабілетін дамыту бойынша эксперименталды - педагогикалық жұмыстар жүргіздік. Қалыптастырушы эксперименттің бастапқы кезеңі студенттердің кәсіби ойлау қабілеттің бастапқы күйінің зерттеу нәтижелері болды.

Анықтау кезеңінің нәтижелеріне сүйене отырып, студенттердің кәсіби дайындығының мазмұны болашақ психологтар үшін элективті пәнге қосымша блок енгізіп, студенттердің практикалық дайындығы және психологиялық дайындық арқылы жүзеге асырылатын міндетті практикалық сабақтарды қамтуы керек деген қорытындыға келдік.

Сонымен қатар, диплом алдындағы практика бағдарламасының мазмұнын талдай келе біз олардың зерттелетін сапаның дамуы үшін әлеуетін, олардың білім беру үдерісінде өзара байланысын ескере отырып, зерттелетін сапаны дамыту үшін диплом алдындағы практиканы мақсатты түрде ұйымдастырудың қажеттілігін анықтауға мүмкіндік берді.

Жоғарыда айтылғандардың бәрі бізді арнайы ұйымдастырылған тәжірибелік-педагогикалық жұмысты әзірлеуге итермелеп, бұл студенттердің кәсіби ойлау қабілетін мақсатты дамуының негіздемесінің мазмұнын таңдауда және шешілетін міндеттердің ерекшеліктерін ескеретін студенттермен жұмыс жасау әдістері, әдістемелер мен формаларын әзірлеуде көрініс тапты.

Қалыптастырушы эксперимент кезеңінде біз студенттердің кәсіби ойлау қабілетін дамыту моделін жасауды, оның практикада тиімділігін тексеруді мақсат етіп қойдық. Осы мақсатқа қол жеткізуді біз келесі міндеттерді шешумен байланыстырдық:

- құзыреттілік, тұлғалық-әрекеттік және аксиологиялық амалдарды іске асырудың негізінде студенттердің кәсіби ойлау қабілетін дамытуда диплом алдындағы практиканың әлеуетін пайдалану;

- студенттердің зерттелген сапасын дамыту үшін «Мансап психологиясы» элективті курсының тақырыптық жоспарына «Болашақ мамандардың кәсіби ойлау қабілетін дамытудың теориялық негіздері» блогын әзірлеу және апробациядан өткізу;

- студенттердің кәсіби ойлау қабілетін дамытуға ықпал ететін педагогикалық шарттарды анықтау.

Эксперименталды және педагогикалық жұмыстарға С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің студенттері қатысты.

Мақсаты студенттердің кәсіби ойлау қабілетін дамыту болып табылатын эксперименттік және педагогикалық жұмыстың алғашқы кіріспе сатысында біз «Мансап психологиясы» элективті курсының тақырыптық жоспарына «Болашақ мамандардың кәсіби ойлау қабілетін дамытудың теориялық негіздері» блогын әзірлеп, университеттің оқу үдерісіне енгіздік.

Студенттердің теориялық және эвристикалық ойлауын зерделеу үшін студенттердің өздігінен сұрақтар құрастыру әдістемелік әдіс қолданылды. Біз Г. Г. Валиуллина әдісін қолдандық [4].

Әдістеме дамытушы функцияға ие, дәрісте берілген материалдағы құрылымдық байланыстарды көруге мүмкіндік береді, әрі қарай оларды кез-келген ақпараттық блоктан табуға ықпал етеді; ойланатын адамның ерекшелігі болып табылатын мәселені бастапқы мағынасына қайтару қабілетін дамытады; сұрақтың сапасы бойынша оны қойған адамның кәсіби деңгейіне баға беруге болады. Оқып жатқан пән бойынша орташа күрделі 10 сұрақ, сонымен қатар өз мамандықтары бойынша 10 сұрақ құрастыру ұсынылды. Бұл әдіс сонымен қатар студенттердің талдау, синтездеу және жалпылау деңгейлерін бағалауға мүмкіндік береді. Сұрақтар қоюдың практикалық шеберлігі, баяндау барысында абстракция деңгейін ұстану икемділігі, тұжырымдардағы қайталанулар мен семантикалық алшақтықты болдырмау қабілеттерін дамытады. Тапсырма студенттерге тест тапсырмаларын дайындау нысанында да болуы мүмкін, бұл диагностикалық әдіске дамытушы функция береді: орындау уақыты көбірек, сонымен қатар ақыл-ой күшін, шығармашылық қабілеттерін жандандыруды қажет етеді.

Курс соңында студенттер курстың тезистері, эсселер, афоризмдер, дәйексөздер, мамандық туралы мәлімдемелер, маманның моральдық категориялары, маманның кәсіби борышы, мамандықтың библиографиялық тізімі, кәсіби жағдайды сипаттайтын бейне және ұсынылған шешіммен бірге портфолионы ұсынады.

Элективті курсты оқу барысында студенттер орындаған бұл тапсырмалар кәсіби ойлау қабілетінің даму деңгейін біртіндеп арттыруға мүмкіндік берді.

Біз тәжірибелік-педагогикалық жұмыстың екінші кезеңінде студенттердің кәсіби ойлау қабілетін қарқынды дамытуға бағытталған «Мансап психологиясы» элективті курсын университеттің оқу үдерісіне енгіздік.

«Мансап психологиясы» курсының практикалық сабақтарында студенттердің кәсіби ойлау қабілетінің дамуына бағытталған психологиялық тренингтер арқылы жүзеге асырылды.

Психологиялық тренинг бағдарламасын студенттер өзі құрастырып топта жүргізді. Ол ұйымдастырушылық, көшбасшылық құзіреттіліктерін, кәсіби ойлау қабілетін дамытуға және теориялық білімдерін тәжерибеде қолдануға мүмкіндік берді.

Психологиялық тренингтер келесі міндеттерді шешуге бағытталған: логикалық-креативты ойлауды дамытуға (2 сағат).

Сабақ 1. «Үш нүкте» жаттығуы, «Индейцтардың ойындары» жаттығуы, «Ескілікті зат», «Неге ұқсайды», «Бір әріпке».

Сабақ 2. «Ассоциациялар тізбегі», «Логикалық тапсырма», «Эйнштейннің жұмбағы», «Лабиринт», «Үш сөз» [5, 158-159 б.].

Кәсіби ортаны дұрыс ұйымдастыра алу қабілеті. (2 сағат)

Сабақ 3-4. Кәсіби ортаны дұрыс ұйымдастыра алу қабілетін дамыту мақсатында біз техникаларын жүзеге асырдық «Тик-так», «Резюме», «Идеялардың квотасы», «Шие жинау», «Машиналарды жуатын салон қожайынның жаңа бизнесі» [6, 76-81 б.]

Көшбасшылық қабілетті дамытуға (3 сағат)

Сабақ 5-6. «Қошемет сөздер айту», «Мақтау», «Күшті жақтары», «Сен жарадың, себебі...», «Қолдау», «Тақ»

Сабақ 7. «Менің мақсатым», «Өз-өзін таныстыру немесе мен кіммін», «Маған дауыс беріңдер», «Тамұқ мұнарасы», «Мен көшбасшымын ба?» [7, 34-57 б.]

Осылайша, ұсынылған элективті курс, біздің ойымызша, студенттердің кәсіби ойлау қабілетін, оның құрамдас бөліктерін мақсатбағдарланған күйде дамытты. Біз бұл тұжырымға қалыптастырушы эксперимент нәтижелерін анықтау арқылы келдік. Эксперименттік және педагогикалық жұмыс барысында біз бұл элективті курс студенттердің диплом алдындағы практикаға дейін өтуі керек екендігіне көз жеткіздік, өйткені бұл студенттердің практикаға тез бейімделуіне және олардың ұйымның өндірістік үдерісіне белсенді қосылуына септігін тигізеді.

Практикалық дағдыларды қалыптастырудың басты шарты олардың тікелей іс-әрекетке қатысуы болғандықтан, тәжірибелік-педагогикалық жұмысымыздың соңғы кезеңі студенттердің

құзіреттілік, тұлға-әрекеттік және аксиологиялық амалдар негізінде қалыптасқан теориялық білімдерін жүзеге асыру болды.

Студенттердің кәсіби ойлау қабілетін дамытуға бағытталған тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың үшінші кезеңі – қалыптастырушы – диплом алдындағы практикасы арқылы жүзеге асырылды.

Студенттердің диплом алдындағы практика 8 семестрде өтті. Студенттерге өндірістік шарттарда кәсіби ойлау қабілетін дамыту міндеттемесі жүктелді. Диплом алдындағы бағдарламасы және әдістемелік нұсқаулықтарға тиесілі өзгертулер енгізілді.

Студенттерге негізгі жұмыс жоспарда көзделген тапсырмалармен қатар мынадай міндеттер жүктелді:

- gсихологиялық кеңес беру;
- психологиялық мәселелерді анықтау,
- нақты әдістерді қолдану;
- эксперимент;
- ұсыныстарды әзірлеу;
- Мекеме психологының көмегімен нақты кәсіби мәселені, оның шешілу жолы мен соңғы нәтижесінен тұратын бейнероликті дайындау.

Берілген тапсырмалар келесі міндеттерді шешуге бағытталған:

- теориялық білімді жетілдіру және бекіту, зерттеу жұмысының нәтижелерін тәжірибеде қолдану;
- таңдалған кәсіби салада өзекті мәселелермен, қарама-қайшылықтармен, өткір тұрған мәселелермен танысу;
- оқу жылында қарастырылған ғылыми зерттеу материалдарын зерделеу;
- мекеменің қызметкерлер мен қызмет тұтынушылардың әрекеттесу арқылы кәсіби ойлауға жағымды көз-қарасты орнату;
- өз ісіне жауапкершілікті, өз білімін кәсіпқой деңгейінде қолдану қабілетін қалыптастыру және дамыту;
- адамдармен сенімді қарым-қатынас орната алу қабілетін қалыптастыру;
- өз-өзін дұрыс ұсына алу, камера алдында өзін бос ұстау, ғылыми баяндама мәтінін құрастыру, ораторлық қабілетті, көшбасшылық қабілетін дамыту;
- ұжымдық нәтижелерге қол жеткізуге икемділікті дамыту.

Диплом алдындағы практика барысында студенттердің кәсіби ойлау қабілетін құрайтын компоненттердің дамуын анықтау үшін студенттерге бақылау жүргізілді.

Сонымен, құзіреттілік, аксиологиялық және тұлғалық-әрекеттік амалдар тұрғысынан жүзеге асырылған студенттердің кәсіби ойлау қабілетін дамыту моделі ғылыми негізделген және сынақтан өткіздік, ол оны арнайы әзірленген элективті курс және диплом алдындағы практикасы арқылы кезең-кезеңімен жүзеге асыруды көздейді.

Жүргізілген зерттеу студенттердің университеттегі оқу кезеңінде кәсіби ойлау қабілетін дамыту бойынша бағытталған жұмыстың қажеттілігін; біздің әзірленіп негізделген модельдің жетерлік тиімділігін дәлелдеді.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Тәжібаев Т. Жалпы психология. Оқу құралы (Алғы сөзі мен түсініктемелерін жазып, автор еңбектерінің тізімін жасаған және құрастырған профессор Жарықбаев Қ. пен доцент Түрікпенұлы Ж.). – Алматы, «Қазақ университеті», 1993. – 240 б.

2 Павлов И. П. Физиология. Избранные труды / Павлов И. П. – 2-е изд., стер. – Москва : Издательство Юрайт, 2019. – 394 с.

3 Матюшкова Т. М. Профессионально-ценностные ориентации как условие профессиональной самореализации будущих учителей музыки // Молодой ученый, –2016. –№2. –817 с.

4 Валиуллина Г.Г. Методы диагностики профессионального мышления студентов // Психологические исследования. 2013. Т. 6, № 27. С. 7.

5 Степанюк И. В. Формирование креативного мышления на уроках // Молодой ученый. –2015. –№16. –428 с.

6 Гиппиус С. В. Тренинг развития креативности гимнастика чувств СПб: Издательство «Речь», 2001

7 Климчук В. А. Тренинг внутренней мотивации. – СПб.: Речь, 2005. – 76 с.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

КОЖАХМЕТОВА Л. Ж.
мұғалім, Үштерек ауылының орта мектебі, Евгеньевка ауылы, Ақсу к.

Қазіргі уақытта зертеушілік тек ғалымдардың тар ауқымды саласы ретінде қарастырылмайды, ол кез-келген саланың ажырамас бөлігі ретінде, соның ішінде педагогикада кеңінен қолданылуда.

Ғылыми зерттеушілік тұлғаны ғылыми зерттеушілікке интермелейді, альтернативті идеяларды алға шығарып, әр түрлі көзқарастарды талдап, алынған мәліметтерді сипаттап, жаңа дүниетанымдық көзқарастарды қорытындылауға септігін тигізеді.

Оқушылардың ғылыми зерттеушілк жұмысын ұйымдастыру үшін құрылған жүйе тұлғаны қалыптастыруға, оның шығармашылығын шыңдауға, өмірлік белсенді позициясын ұсынуға бағытталған.

Ғылыми қоғам оқушылардың сабақтағы және сабақтан тыс уақытта ұйымдармен, педагогтармен, ғалымдар мен оқушылардың өзара араласуын, әр түрлі саладағы зерттеушлік жұмыстармен ұқсас жақтарын тауып, пікір алмасуын қамтамасыз етеді.

Оқушылардың ғылыми ұйымы педагогикалық үрдістің компоненті ретінде, оқушыларды жеке немесе топтарға бөліп, ғылыми салада құрастыру, қамтамасыз ету, оқушылардың ғылыми жұмысында жетекшілік ету жалпы бірыңғай жүйенің моделі болып саналады [5, с. 6].

Оқушылардың зерттеушілік мәдениетін қалыптастыруда проблеманың түп негізі ұстаздардың әдістемелік және теория-практикалық сауаттылығының жеткіліксіздігінде. Сондықтан біздің жұмысымыздың басты мақсаты оқушылар арасында зерттеушілік моделін құрастыру [2, с. 68].

Мақсатты блок қоғам, ғылым, білім тенденциясында оқушылардың ғылыми ұйымының оқу процессінде функциясын тағайындау.

«Балдәурен» оқушылардың ғылыми ұйымының мақсаты – оқу-зерттеу мәдениеті мен зерттеушілік моделін құратын орта жасау.

И. Ф. Исаев зерттеушілік моделіне келесі сипаттама берген: зерттеушілік мәдениеті тұлғаның интегративті қасиеті, әлемнің бүтіндік картинасы, ғылымды түсіну икемділігі, оның нәтижелеріне әсер етуі, оның өзін-өзі тануы мен шығармашылық дамуы [1, с. 144].

Оқушының бұл динамикалық қалыптасуына оның дамушылық факторы мен зерттеушілік жұмысының нәтижесі, оқу материалдарында икемділігі мен қабілеттігі әсер етеді.

Зерттеушілік мәдениеті келесі компоненттерден құралады: аксиологиялық (зерттеушілік жұмысына жауапкершікпен қарау, қажеттіліктер, қызығушылықтар, мотивтерді айқындау); когнитивті-ақпараттық (зерттеу әдістерін білу); шығармашылық (зерттеу жұмысының жеке жүйесін құруы) [5, с. 14].

Оқу-зерттеу жұмысы кезінде алынған білім проблеманы анықтау, оның негізделуі мен шешу жолдары, нәтижелерін жоспарлау, табылған шешімнің құрылатын өмірлік жоспардың негізі болуын қарастырады.

Ақсу қаласы Үштерек ауылының орта мектебінде «Балдәурен» оқушылардың ғылыми ұйымында мектептің жалпы ғылыми-әдістемелік жүйесі мұғалімдердің педагогикалық шеберлігі мен оқушылардың шығармашылық қызығушылықтарын біріктіретін модельмен жұмыс істейді. Біздің модель мақсатты, мазмұнды процессуальді, нәтижелі блоктарды өзара құрылымды және функционалды байланыстырады (сурет 1).

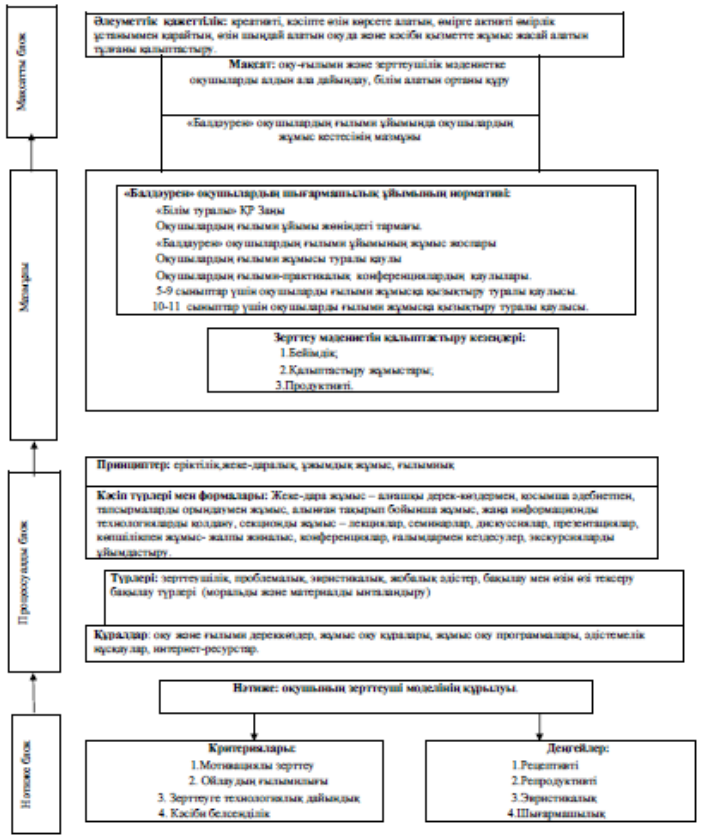

Сурет 1 – Үштерек ауылының орта мектебінің деңгейінде зерттеушілік моделінің құрылымды-мазмұнды моделін құрастыру

Оқушылар оқу-зерттеу жұмысы процессінде ғылыми-әлемтану құндылықтары мен оның алынған білімін қолдануға қажет.

Модельдің басты мақсаттары:

Оқушылардың ғылыми зерттеу жұмысын ұйымдастыруға мұғалімдерді жұмылдыру

Оқу-танымдық белсенділік көмегімен дарынды оқушылармен жұмыс жүйесін құрау

Оқушылардың интеллектуалды потенциалын ерте анықтау, ғылыми зерттеу жұмысына икемділігін дамыту

Өзін-өзі оқыту мен дамыту процессінде оқушыларды белсенді жұмылдыру, жеке-дара жұмыста икемділігін ұштау, қызықтыратын салатын білімі мен эрудициясын жоғарылату

Мектеп түлектерінің мамандық дұрыс таңдауға көмектесу

Белсенді азаматтық позицияны, жоғары құндылықтар мен рухани мәдениетті тәрбиелеу

Оқушылардың зерттеу мәдениетінің құрылуының эффективтілігі педагогикалық идеялардың жиынтығы, оған төмендегілер жатады:

- білім берудің мақсаты ретінде ұстаздардың зерттеу мәдениетін қоюы;
- оқудың барлық кезеңдерінде мектептің жоғарғы сынып оқушыларын жүйелі түрде жұмылдыру;
- зерттеушілік кезінде оқушылардың жеке және әлеуметтік маңызды проблемаларының шешілуі;
- зерттеушіліктің эксперименталды түрлерін көрсетуі;
- оқушылардың шығармашылық ұжымды, тақырыбы мен зерттеу жұмысының күрделігін, есеп берудіңформасы мен жұмысты қорғауды ұсына білуі;
- оқу материалының үздіксіз мұғаліммен тексерілуі және уақытылы дұрысталулары;
- зерттеу жұмысына жалпы әкімшіліктің атсалысуы.

Оқушылардың зерттеу жұмыстары бойынша мектептің ғылыми-әлеуметтік кеңесін ұйымдастыруы, оқу-тәрбие процесінде нәтижесін көрсету:

- әдістемелеік бірлестіктердің басқарушылармен әлеуметтік жұмыс жүргізеді;
- оқушылар мен ұстаздар арасындағы жүргізілетін әдістемелік жұмыстың ұйымдастырылуы мен ғылыми-зерттеу жұмыстарын басқару;
- оқушылардың ғылыми ұйымының жұмыс бағыттары мен жұмыс бағыттарын қарастырып, бекітеді;
- оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру жөнінде мұғалімдер арасындасы квалификация жоғарылату бойынша семинарларды өткізіп, ұйымдастыруы;
- оқушылардың ғылыми-практикалық конференциядарын жыл сайын ұйымдастыруы;
- оқушылардың ғылыми ұйымының нәтижесін бағалауы жатқызылады.

Мектебіміздегі оқушылардың ғылыми ұйымының жетекшісінің жұмысының басты бағыттары:

- мектепте жалпы басқарушылық режимін қадағалайды;
- оқушылардың ғылыми ұйымының жұмыс жоспарын құрады;
- зерттеу жұмыстарын жүргізу бойынша нормативтік базаны жасайды: қаулылар, ұсыныстар, қажеттіліктер;
- оқытудың зерттеушілік, жобалық, дамытушылық технологиялары ойынша ұстаздар арасындағы проблеманы шешу бойынша әдістемелік жұмысты жүргізеді;
- оқушылардың ғылыми жұмыстарының жетекшілерімен сұрақтары бойынша ақпарат береді;
- мектепте жасалынып жатқан ғылыми-зерттеу жұмыстарына баға беріп, зерттеушілік жұмыстарына коррекция жасайды;
- интеллектуалды марафондарды, жарыстарды ұйымдастырады.

Оқушылардың ғылыми ұйымының басты бөлімі пәндік секция. Секция жобалардың тақырыптарын, олардың орындалуы тиіс мерзімдері мен қатысушылардың есеп берулерін тыңдап, мектептік конференцияларғы баяндамаларды жібереді.

Мектептік ғылыми-практикалық конференция оқушылардың ғылыми ұйымының жұмысының нәтижесі, жылына бір рет өткізіледі.

«Балдәурен» оқушылардың ғылыми ұйымы «Білім туралы» заңнамасы негізінде, келесідей қаулылармен жұмыс жасайды:

1 «Балдәурен» оқушылардың ғылыми ұйымының қаулысында, жалпы ережелер, міндеттері, жұмыс формалары, ұйымдастырылуы мен онда қатысушылардың құқықтары мен қатысу мүмкіндіктері толықтай жазылады.

2 Оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру бойынша басты іс-шаралардың жұмыс жоспары.

3 «Оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстары бойынша» қаулыда басты ерекшеліктері мен қажеттіліктерді толықтай баяндайды.

4 «Мектепте ғылыми-практикалық конференция қаулысында» конференцияның мақсаттары, міндеттері, ұйымдастыру ерекшеліктері қамтылады.

Мектебімізде арнайы «Зерттеушілік жұмысқа кіріспе» арнайы курсы 5-9 сыныптар мен «Зерттеу жұмыстарының негіздері» курсы 10-11 сыныптар үшін қарастырылған, онда түсініктеме хаттар, оқушылардың зерттеу жұмыстарының мақсаттары мен міндеттері, зерттеу жкмыстарын бағалау критерийлері толықтай қамтылған.

Біз жасаған модель келесі кезеңдерді қамтиды:

- бейімділік-пропедевтикалық кезең (зерттеу бағыттары бойынша оқушылардың ақпаратты толықтай меңгеруі, зерттеу жұмыстарына кедергі жасайтын факторларды анықтау, зерттеу жұмыстарына оқушыларға бақылау сұрақтарын қою);
- қызметтік-ұйымдастырушылық кезең (зерттеу жұмыстарының міндеттерін құрау, зерттеу жұмыстарының негізін табу, жеке-дара жұмыстың тиімді рационалды формалары);
- продуктивті кезең (оқушылардың зерттеу жұмыстарында өзіндік талпыныстарын арттыру, өздігінен білім алуға, жаңа ақпараттарды меңгеріп, жұмыстарын толықтыруы);

Оқушылардың ғылыми ұйымының басты жұмыс бағыттары – секционды және жалпы жұмыс.

Жеке-даралық жұмыс – алғашқы дереккөздермен, әдебиетпен жеке жұмыс, зерттеу тақырыбы бойынша қойылатын тапсырмаларды орындауы

Секционды жұмыс – лекция, семинарлар, дискуссия, презентацияларды қамтиды.

Оқушылардың ғылыми ұйымының жалпы жұмысы – жалпы жиналыстар, конференция, жарыстар, ғалымдармен кездесулер, экскурсияларды ұйымдастыру

Зерттеу жұмыстарында оқу – зерттеу дереккөздері, оқу программалары, әдістемелік нұсқаулық, ИКТ, интернет – ресурстары қолданылады.

Нәтижелік блок оқушылардың зерттеу мәдениетінің критерийлері мен деңгейлерін қарастырады.

Кесте 1 – Оқушылардың зертеу мәдениетінің қалыптасу деңгейін критериалды бағалау

Критерийлері	Оқушылардың зерттеу мәдениеттінің деңгейі
Зерттеу мотивациясы	Зерттелетін тақырып бойынша оқушының қызығушылығы
Ғылыми ойлау	Зерттелетін тақырып бойынша оқушының ғылыми түрде нормаларға сәйкес ойлануы
Зерттеуге технологиялық дайындығы	Оқушының ғылыми-зерттеу жұмысында жаңа технологияларды игеруі
Оқушылардың тұлға ретінде шығармашылық белсенділігі	Оқушылардың зерттелетін тақырып бойынша өз идеяларын айтуы, одан жаңа түйін шығарып, жұмысына қосуы [4]

Оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмысының даму деңгейі келесі этаптарды қамтиды:

Бірінші – рецептивті деңгей, қоршаған ортаны қажеттіліктеріне қарай өздігінше игеруі. Бұл кезеңде оқушының танымдық-зерттеу белсендігі төмен және зерттеушілік икемдігі төмен.

Екінші – репродуктивті кезең, нұсқаулықтарға сүйене отырып, өздігінен икемдігін арттыруы. Оқу материалына сүйене отырып қарайды, зерттеушілнк қызығушылық осы кезеңде төмен.

Үшінші – эвристикалық кезең қойылған мақсата қарай оқушының тұрақты қызығушылығы мен барлық қойылатын критерийлерге сәйкес жұмыс жасауы.

Төртінші – шығармашылық деңгей. Оқушы өздігінен тақыып бойынша материалдарды іздейді, өз ұсыныстарын жасайды, шығармашылық активтігін көрсетеді.

Мектебіміздегі «Балдәурен» оқушылардың шығармашылық ұйымындағы мүшелер жаңа дүниені тануға, ғылыми қызығушылық таныта бастады, тұлға ретінде интеллектуалды дами бастады.

Сіздерге ұсынылған модель оқушылардың зерттеушілік мәдениетін қызықтыру үшін мектебімізде жасалынады. Барлық компоненттері өзара байланысты:

- оқытудың ғылыми-зерттеу жұмысын толықтай ұйымдастырады;
- оқу процессінде ғылыми-зерттеу мәдениетін қалыптастырады;
- ғылыми – зерттеу жұмыстарының нәтижелігі артады;
- қалалық,облыстық,республикалық конкурстарда жүлделі орындаға оқушылар ие болады;
- жалпы және жоғары білімнің тиімді интеграциясы оқу жүйесінің оңтайлығын арттырып, зерттеушілік жұмыстарына оқушылардың толықтай қатысуын қамтамасыз ете бастады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Исаев И.Ф., Макотрова Г.В. Учебно-исследовательская культура как фактор творческого саморазвития старшеклассника в профильном обучении. – Белгород, 2007. – 234 с.

2 Лебедев М.В. Модель организации научного общества учащихся в образовательном процессе лицея / М.В. Лебедев // Школа будущего: научно-методический журнал. – 2011. – № 3. – С. 65-73.

3 Мычко Д.И. Теоретическая модель развития исследовательской культуры учащихся в системе средняя школа–вуз / Д.И. Мычко [и др.] // Свиридовские чтения: Сб. ст. – 2008. – Вып. 4. – С.269-275.

4 Макотрова Г.В. Формирование учебно-исследовательской культуры учащихся гимназии: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Г.В. Макотрова. Белгород, 2001. - 23 с.

5 Валеева Г.Ф. Задачный подход к формированию учебно-исследовательской культуры старшеклассников: автореферат дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Г. Ф. Валеева; Стерлитамакская государственная педагогическая академия. – Владимир, 2012. – 24 с.

6 Быков Е.В., Абдуллин А.Г. Организация научного общества учащихся в лицее // Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал), №11(19), 2012. – Режим доступа. – URL: http://sisp.nkras.ru/e-ru/issues/2012/11/bykov.pdf

КЕЙС- ТЕХНОЛОГИИ В ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ РАБОТЕ

КОЛОМИЕЦ О. Н.
учитель-логопед, Специальный детский сад № 26 для детей с нарушениями речи, г. Павлодар
БЕЙСЕМБАЕВА К. А.
воспитатель, Специальный детский сад № 26 для детей с нарушениями речи, г. Павлодар

Речь – это не только средство общения, самопознания, саморазвития, но и орудие мышления, творчества, носитель памяти, информации. Чем богаче и правильнее речь ребенка, тем легче ему высказывать свои мысли. Современная школа требует от ребёнка высокого уровня умственного и речевого развития. Поэтому для ребёнка – дошкольника хорошая речь – залог успешного обучения и развития в школе.

Работая с детьми с ОНР и сталкиваясь с проблемами в их обучении, учителю-логопеду приходится искать вспомогательные средства, облегчающие, систематизирующие и направляющие процесс усвоения детьми знаний. Поэтому наряду с общепринятыми методами и приемами вполне обосновано использование оригинальных, творческих методик, эффективность которых очевидна. Одним из таких средств, на наш взгляд, является использование игровых технологий в логопедической работе [1].

Любая технология обладает средствами, активизирующими деятельность детей, в некоторых же технологиях эти средства составляют главную идею и основу эффективности результатов. Это можно отнести и к игровой технологии. Игровые технологии

представляют широкие возможности для творческой деятельности детей, интеллектуального развития, формирования познавательного интереса и творческого мышления [2].

В своей работе мы используем методики:

1 «Синквейн»

Одним из эффективных методов развития речи ребенка, который позволяет быстро получить результат, является работа над созданием нерифмованного стихотворения - синквейна. Синквейн с французского языка переводится как «пять строк», пятистрочная строфа стихотворения. С помощью синквейна можно добиться более глубокого осмысления вопроса, проверить умение детей кратко и точно выразить свои мысли на заданную тему.

2 «Кубики –говорушки»

«Кубики-говорушки» - развитие речевых возможностей детей старшего дошкольного возраста в системе (первичного навыка звукового анализа, словаря, лексико-грамматических категорий и связной речи), развитию сенсорных представлений, развитию навыка счёта (до 6-ти), а также возможности развития эмоциональной сферы. Использование игровых приемов при коррекции речи с помощью этой игры позволяет развить фразовую речь, освоить конструкцию простых предложений, обогатить (экспрессивная речь) словарный запас, овладеть навыками словообразования и словоизменения [3].

3 «Мнемотехника»

Мнемотехника – это система методов и приемов, обеспечивающих эффективное запоминание, сохранение и воспроизведение информации. Использование мнемотехники для дошкольников сегодня становится все более актуальным, т.к. в современном мире много закодированной информации в виде символов, схем и важно ребенка научить перекодировать информацию из символов в образы..

4 Блоки Дьенеша

Логические блоки Дьенеша предназначены для обучения математике в игровой форме. Занятия с ними способствуют развитию памяти, внимания, воображения, речи. У ребенка появляются умения классифицировать материал, сравнивать, анализировать аналитическую информацию [3].

5.Песочная терапия

Песочная терапия – Это способ общения с миром и самим собой; способ снятия внутреннего напряжения, воплощения его на бессознательно-символическом уровне, что повышает

уверенность в себе и открывает новые пути развития. Песочная терапия даёт возможность прикоснуться к глубинному, подлинному Я, восстановить свою психическую целостность, собрать свой уникальный образ, картину мира.

6 Лепбук

Лэпбук (lapbook), или как его еще называют тематическая папка, – это самодельная интерактивня папка с кармашками, дверками, окошками, подвижными деталями, которые ребенок может доставать, перекладывать, складывать по своему усмотрению. В ней собирается материал по какой-то определенной теме. При этом лэпбук – это не просто поделка. Это наглядно- практический метод обучения, заключительный этап самостоятельной исследовательской работы, которую ребенок проделал в ходе изучения данной темы.[4].

Сегодня я хочу поговорить с вами об использовании инновационной технологии «лэпбук»для развития лексической стороны речи у детейсобщим недоразвитием речи

Цель использования лэпбука - повысить уровень развития лексико-грамматического строя речи

В лэпбуке могут храниться материалы с разным речевым содержанием. Например: блокнотик с загадками, карты, лабиринты, кроссворды, сюжетные картинки, карточки. Всё, что поможет детям с ОНР, имеющим разный речевой уровень, более эффективно включиться в работу. Поскольку мы, используя лэпбукиимеем возможность провести словарную работу, составить рассказ, рассмотреть иллюстрации и побеседовать. Включенность детей с ОНР в эту работу позволяет восполнить недостаточность общения, расширить кругозор, обогатить жизненный опыт, обеспечить своевременное и эффективное развитие речи,подход в использовании лэпбуков неоспорим, его возможности безграничны, в реализации современных требований, в формировании определённых качеств у дошкольника с ОНР, таких как:

- уверенность в собственных силах;
- любознательность;
- способность к волевым усилиям;
- самостоятельность;
- инициативность.

Таким образом, лэпбук – это средство индивидуализации дошкольного образования, сотрудничества детей и взрослых, признания ребенка полноценным участником образовательных отношений, поддержки инициативы детей в различных видах

деятельности, партнерства с семьей, приобщения детей к социокультурным нормам, формирования познавательных интересов и познавательных действий [5]. Это игра, познание и творчество!

К. Д. Ушинский:«Учите ребёнка каким-нибудь неизвестным ему пяти словам - он будет долго и напрасно мучиться, но свяжите двадцать таких слов с картинками, и он усвоит ихна лету».

ЛИТЕРАТУРА

1 Борозинец Н.М. Логопедические технологии: Учебно-методическое пособие / Н.М. Борозинец, Т.С. Шеховцова. Ставрополь: СГПИ, 2008. 224 с.

2 Васильева Е.Е. Ринолалия. Учебное пособие / Е.Е. Васильева. Ярославль: ЯГПУ им. К.Д. Ушинского, 2007. 63 с.

3 Зайцева Л.А. Нарушения произносительной стороны речи и их коррекция: Учеб.-метод. пособие / Л.А. Зайцева и др. Мн.: БГПУ им. М. Танка, 2011. 74 с. С. 16-18.

4 Корнев А.Н. Основы логопатологии детского возраста: клинические и психологические аспекты / А.Н. Корнев. СПб.: Речь, 2006. 380 с.

5 Логопатопсихология: учеб. пособие для студентов / Под ред. Р.И. Лалаевой, С.Н. Шаховской. М: ВЛАДОС, 2011. 285 с.

EXTRACURRICULAR ACTIVITIES AS A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF LEADERSHIP SKILLS OF TEENAGERS

KOSHANOVA A. K.
undergraduate student, S. Toraighyrov PSU, Pavlodar
BULEKBAYEVA S. E.
Candidate of Medical Sciences, Professor, S. Toraighyrov PSU, Pavlodar

To achieve a certain result in the development of leadership skills in secondary education institutions, we define the circumstances or situation that are specially created by teachers and psychologists of the school. These can be sports events within the school, intellectual and creative competitions. Such forms of activity provide an opportunity to express themselves both in a team and individually [1].

An important condition for the development of leadership in older students is extracurricular activities of a comprehensive school. Extracurricular activities are one of the components of the educational

process [2]. Extracurricular activities of students unites all types of activities of schoolchildren in addition to the educational, in which it is possible and advisable to solve the problems of their education and socialization. Extracurricular activities are an integral part of the educational process and one of the forms of organization of students' free time [2].

Extracurricular activities are organized to meet the needs of students in meaningful leisure, their participation in self-government and socially useful activities. A properly organized system of extracurricular activities can maximally develop or form the cognitive needs and abilities of each student, which will ensure the upbringing of a free personality. The upbringing of children occurs at any moment of their activity, but the most productive upbringing is to carry out in their free time.

The process of developing leadership in adolescent students will be visible if:

- constantly involve older students in specially organized activities aimed at gaining leadership experience;
- use social design technologies in the activities of the council of high school students, providing each senior student with the opportunity to implement various positions from the performer to the organizer;
- periodically conduct pedagogical monitoring of the dynamics of leadership development of senior students[1].

In addition, extracurricular activities help to solve a number of important tasks:

- optimize the student workload;
- improve the conditions for the development of the child;
- take into accounttheageand individual characteristicsofstudents.

In extracurricular activities, the following areas are distinguished in which extracurricular activities are carried out: these are gaming, cognitive, problem-value, leisure, entertainment, artistic creation, socially significant volunteer activity, labor activity, sports, and recreational, tourist and regional studies, etc. We got the 9 most important areas of extracurricular activities that contribute to the development of leadership qualities and personality of the student.

The purpose of extracurricular activities: to assist in ensuring the achievement of the planned results of mastering the main educational program.

Tasks for organizing extracurricular activities:

- identification of interests, inclinations, abilities, students' abilities to various types of activities;
- assisting in the search for «oneself»;

- creating conditions for the individual development of the child in the chosen field of extracurricular activities;
- the formation of a system of knowledge, skills in the selected area of activity;
- development of experience in creative activity, creative abilities;
- creation of conditions for the implementation of acquired knowledge, skills;
- development of experience in informal communication, interaction, cooperation;
- expanding the scope of communication with society and others.

Extracurricular activities are organized in 5 areas of personality development: sports and fitness; spiritual and moral; social; general intellectual; general cultural.

Extracurricular activities are organized in the following organizational forms: circles, sections, round tables, conferences, disputes, school scientific societies, Olympiads, competitions, search and research, socially useful practices, tours [2].

Out-of-school activities are divided into three levels.

The first level of results is the acquisition by a schoolchild of social knowledge, a primary understanding of social reality and everyday life.

To achieve this level of results, the student's interaction with his teachers is important.

The second level of results is a student gaining experience of experience and a positive attitude to the basic values of society, a value attitude to social reality in general.

To achieve this level of results, the interaction of students among themselves at the level of class and school is of particular importance.

The third level of results is the student gaining experience of independent social action. Only in independent public action, outside the friendly environment of the school, does a young person really become a social activist, citizen, free person. It is in the experience of independent social action that courage, that willingness to act, without which the existence of a citizen and civil society is acquired.

To achieve the third level of results, the interaction of the student is important not only with his close circle or inside the school, but also with social actors outside the school, in an open public environment.

Highlighting the three levels of the results of extracurricular activities allows us:

- develop educational programs for extracurricular activities with a clear and intelligible idea of the result;

- select such forms of extracurricular activities that guarantee the achievement of a result of a certain level;
- build the logic of the transition from the results of one level to the results of another, allows you to plan the expected results;
- diagnose the effectiveness and efficiency of extracurricular activities;
- evaluate the quality of extracurricular activities programs, evaluate the work done.

In order to develop leadership skills, we need to understand who such a leader is. A leader is a person who is able to influence a group in order to satisfy interests and achieve the goals of a group of people united by a common idea. In public life, a leader, as the central, most authoritative figure in a specific group of people, can be distinguished in almost every type of activity, and in any historical period.

In this regard, the definition of a leader given by B. D. Parygin deserves attention: «A leader is a member of a group who spontaneously advances to the role of an unofficial leader in a specific, specific, usually significant enough situation, to ensure the organization of joint collective activity of people for the most rapid and successful achievement of a common goal» [2].

Every person who aspires or wants to become a leader must possess the qualities inherent in a leader - leadership qualities. It is these qualities that determine the role of a leader, explain why some become leaders and can lead and lead, while others, on the contrary, are not accepted as leaders and do not enjoy the authority of others.

Leader qualities are a combination of psychological qualities, abilities and abilities to interact with a group that are capable of ensuring the successful fulfillment of leadership tasks and functions. If you develop leadership skills, you can grow a leader from any person. Leadership qualities can be divided into three groups of personal qualities, organizational and social.

Personal qualities. Knowing yourself, your feelings and emotions - to know yourself, to feel what is happening inside yourself, to be able to listen to your emotions and feelings, to your intuition, to clearly understand what you want - knowing yourself is a very important quality of a leader.

Organizational qualities. One of the valuable managerial qualities is the ability to create a team - the ability to attract people (ideas and thoughts, ideals, the ability to convince a person) and create a team of followers and like-minded people - a quality that determines the success of an individual becoming a leader. Setting shared goals and values and controlling followers' commitment to these goals are some of the main leadership qualities.

Psychological and social leadership qualities:

For a leader, not only personal and organizational qualities are important, but also social, for example, sociability - an important quality of a leader is sociability, the ability to quickly establish contacts with people and feel confident in the team. It is difficult to imagine the leader of a person who is shy during communication. Equally important is justice - the leader must be fair and objective towards his followers, the leader coordinates the relationship in the team, therefore, in assessing the actions and actions of other people, he must be fair, objective and unbiased.

The leader should also be ready to represent and defend the interests of the team - the leader represents common interests, so the ability to defend them in external instances and take full responsibility for corporate activities is an important quality of the leader. We cannot say about the leader's ability to create conditions for self-realization - this leadership quality is the basis for the formation of followers' confidence in the leader and their willingness to follow him [4].

Different researchers identified different groups of leadership qualities. They can be combined into five groups: physiological, psychological (emotional), intellectual, personal-business and moral.

There are eight major leadership theories:

The first of these is the theory of the «great man.» Proponents of this theory believe that leadership is an innate trait - that great leaders are born, not made. These theories often portray great leaders as something heroic and impossible, their destiny to become leaders when the need arises.

The second of them is the theory of «characteristic features.» Trait theories suggest that people inherit certain qualities and traits that make them more suitable for leadership. Trait theories often determine personality traits or behavioral characteristics common to leaders.

The third theory of «circumstances». According to this theory, there is no universal style of behavior for a leader who works equally well in all situations. Success depends on a number of factors, including the style of the leader, the characteristics of the followers, as well as various aspects of the situations.

The fourth of these is situational theory. According to her, leadership is considered as a characteristic feature of the situation, and not a specific type of personality. It is based on the attractive idea that different circumstances require different forms of leadership.

The fifth - behaviorist theory. They are based on the belief that great leaders are not born, but become. This leadership theory focuses on the actions of leaders, rather than their mental qualities or internal states.

According to this theory, people can learn and become leaders through training and observation.

Sixth theory of power and influence. Focuses on the networks of power and influence that the leader creates. The basis of this theory is the assumption that all roads lead to the leader, and the importance of the followers and the strength of the organization's culture is denied.

Seventh is Transactional Theory of Management Theory. An increasingly outgoing transactional theory is focusing on the relationship between leaders and followers. It analyzes the mutual benefits of an exchange-based relationship when a leader offers certain things, such as resources or rewards, in exchange for the followers of his authority recognizing them.

And the eighth final theory is transformational theory. Transformational leadership is based on intrinsic motivation. The emphasis is not on the flattery and devotion of the followers, but on their true commitment to the ideas of a leader. In this regard, the leader of the transformational type is an active and creative person, able to think broadly and figuratively.

The development of leadership qualities is the process of transforming one's natural inclinations, the emergence of a neoplasm, the development of those qualities that have not previously been manifested. The development of leadership qualities is a process of formation on the basis of natural inclinations, certain abilities involving a person in various types of activity, beyond which mental development is impossible.

REFERENCES

1 Общение и личностный рост (сборник научно-методических пособий для практических психологов, педагогов, воспитателей, родителей). Барнаул: АКИПКРО, 1994.

2 Выготский Л.С. Педагогическая психология М.: Педагогика, 1991. 200 с.

3 Матюхин М.В. Мотивация учения старших школьников. М.: Просвещение, 1984. 70 с.

4 Долгова В.И. Психолого-педагогическая коррекция межличностных отношений подростков: научно-методические рекомендации. Челябинск: АТОКСО, 2010. 112с.

АУТИЗМГЕ ШАЛДЫҚҚАН БАЛАЛАРМЕН ЖҮРГІЗІЛЕТІН ЖҰМЫСТАР

КУАНДЫКОВА Д. К.
тәрбиеші, Сөйлеу қабілеттері бұзылысы бар балаларға арналған № 26 арнайы балабақшасы, Павлодар қ.
УТЕТИЛЕУОВА К. И.
мұғалім-логопед, Сөйлеу қабілеттері бұзылысы бар балаларға арналған № 26 арнайы балабақшасы, Павлодар қ.

Баланың тәрбиесі – баршаның ісі. Отбасының да, балабақшаның да, мектептің де мақсаттары біреу, ол – заман талабына сай ұрпақ тәрбиелеу. Бұл тіркестерді біз он екі мүшесі бүтін, дені сау, салауатты да салихалы ұрпақ тәрбиесіне келгенде алға тартамыз. Бірақ бүгін біз сөз ететін тақырып бұл балалардан мүлдем ерекше. Ол аутизм синдромы бар балалар, яғни XXI ғасырдың індетіне айналған аутизм туралы және ол балалармен жұмыс жасаудың ерекшеліктері туралы болмақ. Аутизм – бала дамуындағы ауыткушылықтың ауыр түрі, ол әлеументтік ортамен қарым-қатынастың жоқтығын білдіреді. Аутизм көптеген психикалық ауруларда кездеседі, бірақ кейбір жағдайларды ерте жастан байқалып, бала дамуында кері әсерін тигізеді. Бұл жағдайды ерте балалық аутизм (БЕА) синдромы деп атайды. Ол психикалық дамудың зақымдалуының бір нұсқасы ретінде қарастырылады. сонымен қатар, бала бойында аутизмнің кейбір клиникалық көріністері байқалса, оны аутистикалық тұлғалық қасиеттер деп атайды мүмкін. Аутизм белгілері 3-4 жаста нақты білінеді. Бірақ, бұл аутизмнен оңалту үшін кеш болып саналады. Аутизмді ерте балалық шақта емдеудің нәтижесі жоғары болады. 1943 жылы доктор Л. Каннер алғаш рет бала аутизмін психологиялық дамудың жеке бұзылысы ретінде ерекшеледі. Ол бала дамуындағы ауытқушылықтың ерекше түрін сипаттап, оның ерте жастағы бала аутизмі (Каннер синдромы) деп атады, оның байқалуының негізгі түрлері:

- қоршаған адамдармен эмоциялық қарым-қатынасты орнатуға үлкен қиындықтар;
- тәртіптің қайталанатын, бір текті түрлерін үнемі қайталай беруге талпыну;
- белгілі бір объектілермен іс-әрекеттерге қатты берілу;
- сөйлеу тілін меңгеру мүмкіндігінің сақталғанымен, сөйлеу тілінің болмауы (мутизм) немесе сөйлеу тілінің адамдармен қатынаста пайдаланбауы;

- басқа салаларда танымдық қабілетінің жақсы болуы;

Бұл бұзылыстар ерте, 2,5 жасқа дейін байқалады деп мәлімдейді доктор Л. Каннер. Қазіргі күнге дейін аутизм проблемасы бойынша әр түрлі елдерде зерттеу жұмыстары жүргізілуде. Бала аутизмінің шығу тегі мен ерекшеліктері туралы әр түрлі ғылыми болжамдар мен пікірлер айтылады [1].

Соңғы ақпараттарға сүйенсек әлем бойынша бұл дертке шалдыққандар саны 65 миллионнан асады делінген. Ал соның ішінде біздің елде осы диагноз бойынша тіркелгендер саны мыңнан асады екен. Дерек көздерінде соңғы он бір жыл ішінде аутизмге шалдыққан балалар саны 20 есеге өскен, ол дегеніміз дүниеге келген әрбір елуінші сәби осы аурумен туылады дегенді меңзейді. Ал аутизм қыз балаларға қарағанда көбіне ер балаларда жиі кездеседі екен. Психолог О.С.Никольскаяның пікірі бойынша аутистік дамудың бұрмалаушылығы «қабылдаудың күрделі формалары, қимылдағы икемділік, сөйлей білу мен көп нәрсені түсіну қабілеті кездейсоқ байқалған кезде де, бала өзінің мүмкіндігін шынайы өмірде, қоршағандармен өзара іс-әрекетте пайдалануға тырыспайтындығынан да байқалады. Бала аутизімінде дамудың қалыпты даму жолы жай ғана бұзылмайды немесе тежелмейді, ол қатты бұрмаланып, басқа жаққа қарай кетеді» (О. С. Никольская 1997). Аутист балалардың әр түрлі әлуметтік қызметтен алынған ақпарат мен дағдыларын үйлесімді түрде пайдалана білмеулері олардың ең негізгі проблемаларының бірі болып табылады. Сонымен бірге мұнда егер аутистік өзіндік бұзылыстар баланың жасы келе тегістеле бастаса, ал әлеуметтік өзара іс-әрекет, оның икемсіздігі, жағдайды түсінбеуі, еркін тәртіп пен қызметтің жоғары түрінің бұзылыстары айқын байқала бастайды. Сондықтан да ата-аналар балаларынан қандай да бір аутизмнің белгісін байқаған болса тезірек дәрігерлер мен психологтарға жүгінуі қажет. Жалпы, статистикалық деректер бойынша көбіне бұл ауруға ұл балалар шалдығады. Аутизмге шалдыққан балаларға адамдармен араласу, әлеуметтік қарым-қатынас жасау қиын болады. Баланың психикасы мен ақыл-есі дұрыс жетілмей сөйлеу қабілеті де бұзылады. Қазіргі уақытта аутизмнің нақты себептері анық зерттелмеген. Тұқымқуалаушылық фактордың әсері мол екенін көптеген зерттеушілер мойындайды. Сонымен бірге, мидың органикалық зақымдалуы да аутист балаларды жиі кездесетін көрініс. Тұқымқуалаушылық хромосамалық өзгерістер, зат алмасу өзгерістері, анасының жүкті және туу кезінде алған

жарақаттары, нейроинфекциялар, т.б. барлығының да жағымсыз әсер ету мүмкіндігі бар. Кейде аутист бала туған кезде ерекше болады: солғын, тамақ сұрап мазаламайды, жөргек суланса және бір жер ауырса сезбейді, өскен кезде ештеңеге қызықпайды, кейбір сөздерді, сөйлемдерді қағып алып, түсінбей қайталай береді. Жақын адамдармен, анасымен байланысты симбиотикалық (эмоционалды емес) қарым-қатынаста болғандықтан жақын адамдарды түсіну, аяу, көну деген ұғым жоқ. Елімізде соңғы уақытта аутизмге шалдыққан балалардың саны күрт өскені байқалуда. Қазақстанда соңғы 12 жыл ішінде балалар аутизмі 20 есеге өсті. Көптеген психологиялық зерттеулер баланың ересекпен қарым-қатынасын, атап айтқанда, ата-аналармен және туысқандармен қарым-қатынастарының баланың барлық психикалық қабілеттері мен қасиеттері-ойлауының, сөйлеуінің, өзін-өзі бағалауының, эмоциялық аумағының, қиялының қалыптасуында шешуші рөл алатынын дәлелдеуде. Бала маманның жеңіл ұсыныстарын, нұсқауларын орындай бастайды (ал, бер,отыр, аш, жап, көрсет, итер, кел, қой, лақтыр, көрсет). Фото сурет арқылы бала өз анасын, әкесін, апа, атасын саусағымен көрсете біледі. Іс-қимылдарды имитациялау арқылы бала алақанын соғуды, қолын көтеруді, үстелді тоқылдатуды, сылдырмақ сылдырлатуды, телефон түтқасын алып, оны құлағына әкелуге жйне секіруге үйренеді. Әр түрлі жаттығулар арқылы бала өз дене мүшелерін танып, көрсете біледі. Аутист баланы кезең бойынша оқыту қажет, ата-ана балаға әр іс-қимылды бөлшектерге бөле отырып, бәрін көрсетіп, жүз рет қайталап, осы жұмысты апталап, айлап жүргізе отырып қана айтылған нәтижелерге жетеміз [2].

Ерте балалық аутизм синдромы бар балалардың көбінің сезінуінде ауытқулар байқалады. Олардың кей сезім мүшелері шектен тыс дамыған немесе керісінше, олар өз сезімдерін интеграциялай алмауы мүмкін. Сенсорлық интеграция әдісі ағзаның сезімдерін қозғалыс, оқу және қалыпты іс-әрекет мақсатына жұмылдыра алуы. Біз бұл сезімдерді сезім мүшелері арқылы білім аламыз. Ал бұзылысы бар балалар: визуалды (көру), дыбыстық (есту), иіс сезу (иіскеу), дәм сезу (дәм тату), тактильдік (ұстап көру), вестибулярлық (орта құлақ), тепе-теңдік (айналу, аунау,секіру) және жердің тартылыс күші. Сенсорлық интеграция терапиясы баланың сезімталдығын бәсеңдетіп, сезіну арқылы алған ақпаратты қайта құрылымдауына басты назар аударады. Бұл терапияның мақсаты – орталық жүйке жүйесінің сенсорлық стимулдарын өңдеу мүмкіндіктерін күшейту, теңгеру және

дамыту болып табылады. Сенсорлық интеграциялық терапияға түрлі сенсорлық стимулдармен арнайы байланыс орнату әдісі де жатады. Томатис - арнайы аудио-вокалдық жаттығу әдісі. Арнайы құрал сенсорлы-дыбыстық ынталандыру. Бұл құрал орталық құлақ жұмысына әсер ете отырып, миға ықпал жасайды делінген. Әдістің мақсаты – мидың есту арқылы алған ақпаратты қабылдап, қорыту мүмкіндіктерін арттыру. Томатис әдісі негізіндегі жаттығулардың арқасында сөзді қабылдау және түсіну процесін қайта жетілдіруге мүмкіндік бар. Бұл жаттығуларды аутистикалық спектр ауытқулары, назардың жетіспеуі синдромы және гипербелсенділік, сөйлеу және психомоторлық дамудың тежелуі, жазу дағдысының дұрыс қалыптаспауы (дисграфия, дислекция) сияқты ауытқу түрлері бар, естіген ақпаратты қабылдап, қорытуда біраз қиналатын, соның кесірінен коммуникация мен білім алуда қиындықтарға ұшырап, әлеуметтік дағдыларын дамытуда артта қалып жүрген балаларға қолданады [3].

Әрине бұлар санаулысы ғана, Отандық және әлемдік зерттеулер нәтижесінде әртүрлі зияткерлік тапсырмалардан тұратын бағдарламалар да өте көп. Аутизмі бар бала өзі қалап тұрса да, басқа балалар күнделікті өмірде ешқандай қиындықсыз меңгеріп алатын адамдармен қарым-қатынас жасасудың, әрекеттесудің жалпыға ортақ әдістерін өз бетімен меңгере алмайды. Сондықтан жоғарыда айтылған, бүгінде қолданысқа енген жүйелі әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы, аутизмге шалдыққан баланың өз проблемасын жеңуіне мамандар мен қоғамның барлық өкілдерінің болып көмктесуге тиімпіз. Сонда ғана мұндай балаларды әлеуметтендіруге, қоршаған ортамен қарым-қатынас орнатуға, әрекеттесу дағдыларын қалыптастыру бағытындағы үлкен істер іске аспақ [3].

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Төребаева К.Ж., Балтымова М.Ф. Арнайы педагогика. – Ақтөбе. 2011. – 300 б.

2 Лебединская К.С., Никольская О.С. Диагностика раннего детского аутизма. – М.: Просвещение, 1991. – 53 с.

3 Никольская О.С., Баенская Е.Р., Либлинг М.М. Аутичный ребенок. Пути помощи. – М.: Теревинф, 2015. – 289 с.

ЖОО-ҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ КӨШБАСЫЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІН ӨРКЕНДЕТУДЕГІ ҰЛТТЫҚ КОДТЫҢ АТҚАРАТЫН ҚЫЗМЕТІНІҢ МОДЕЛІ

КУДАРОВА Н. А.
докторант, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.
ЖУМАТАЕВА Е.
п.ғ.д., профессор, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар қ.

ЖОО-да студенттердің көпшілігі алғашқы күндерінен бастап тек өз мамандықтарын игеруге белсенді ұмтылыстарын білдіріп қана қоймай, өздерін көшбасшы ретінде көрсетуге тырысады. Ал, ұстаздар болса студенттердің тек пән бойынша білімдерін кеңейтіп қана қоймай, сонымен қатар өздерін дамытуға, өз бетінше жұмыс атқаруға, жеке тұлғалық ерекшеліктерін ашуға, болашақ мамандыққа баулуға, кәсіби-тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға қажеттілігі туындайды. Бірақ, көшбасшының қасиеттерін дамыту кезінде біріншіден, қандай қасиеттерді дамыту қажеттігін түсіну, екіншіден көшбасшыларды уақытында анықтау, оларды тәрбиелеу, олардың көшбасшылық әлеуетін қолдау үшін студенттерді тәрбиелеу жүйесі мен жалпы білім беру мәдениетін қайта құру керектігін түсіну маңызды [1].

Еліміздің болашағы жастардың қолында болғандықтан, өсіп келе жатқан ұрпақтың білім мазмұнын тереңдетіп қана қоймай, жастардың бойында ұлттық саналылықты тәрбиелеу өте маңызды. Өйткенді, елінің тарихын біліп, сыйлап өскен жастар, өз елінің гүлденуіне үлесін қосатынына үміт артуға болады.

ЖОО-да студенттердің көшбасшылық қасиеттерін өркендетуде ұлттық кодтың атқарар рөлін анықтау мақсатында, төмендегідей модельді құрастыруды жөн көрдік.

Әдебиеттерде «модель» және «модельдеу» ұғымдарына көптеген анықтамалар беріледі. Педагогикалық модельдеу С. И. Архангельскийдің, В. Г. Афанасьеваның, А. Н. Кочергинның, И. Б. Новиктің, В.А. Штоффтың және т.б. ғылыми еңбектерінде негіздемер беріледі.

Қазақстан ғалымдары өздерінің еңбектерінде модель ұғымына А. П. Сейтешов, Г. Қ. Нұрғалиева, Н. Д. Хмель, К. Қожахметова түрлі сипаттамалар берген.

Мысалы, Н. Д. Хмель нақты объектінің немесе үдерістің қарапайымдандырылған үлгісі. Болашақ мамандардың кәсіби бағдарын ұйымдастыруды мотивациялық, мазмұндық, әрекеттік, процессуалдық аспектілерінен тұратын модельдерді ұсынады [2].

В. А. Штоффтың ойынша, модель ойша ұсынылған немесе материалдық тұрғыдан жүзеге асырылған жүйені білдіреді, яғни зерттеу нысаның көрсету немесе жаңғырту арқылы, зерттеу барысында объект туралы жаңа ақпараттар анықталуы мүмкін [3].

Модель (латын «modulus» тілінен аударғанда – өлшем, үлгі, мөлшер) – бұл жасанды түрде жасалған сызба үлгісі, зерттелетін объектіге (құбылысқа) ұқсас және қарапайым нысанда объектінің (құбылыстың) құрылымын, қасиеттерін және қатынастарын бейнелейді.

Модельдің мақсаты: студенттердің көшбасшылық әлеуеттерін іске асыру үшін ұйымдастырушылық-педагогикалық түрлі жағдайлар тудыру қажет, білім беру үдерістеріне және сабақтан тыс түрлі іс-шараларға қатыстыра отырып студенттердің бойларында ұлттық мінезді, ұлттық сипатты тәрбиелеу көзделеді.

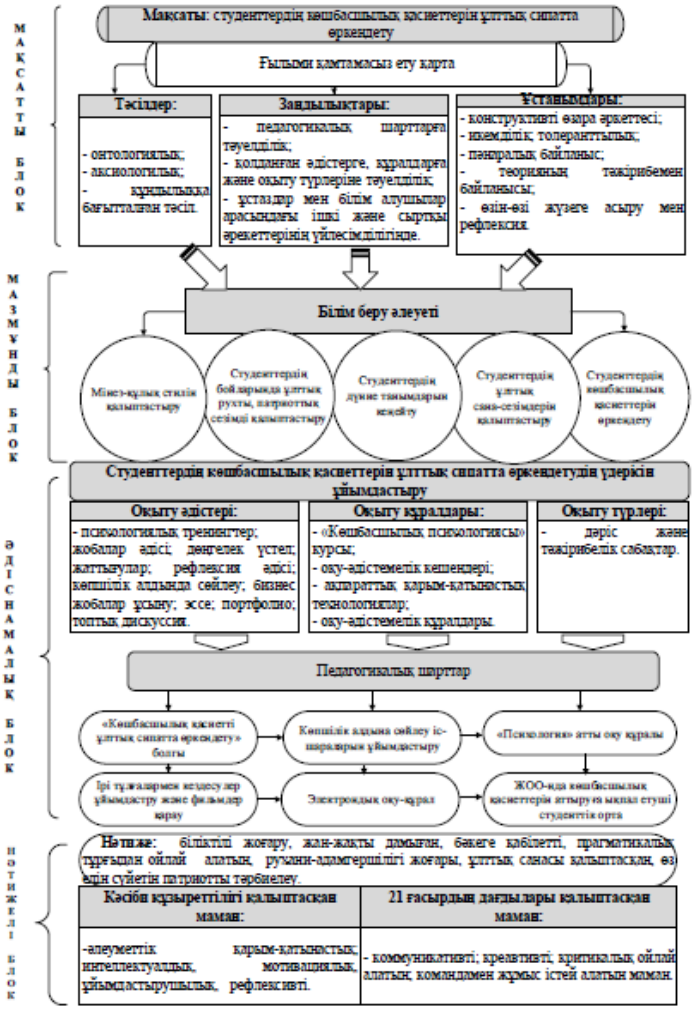

Сурет – 1 Студенттердің көшбасшылық қасиеттерін өркендетудегі ұлттық кодтың атқаратын қызметінің моделі

Модельдің мақсатты блогінде, жалпы модельдің мақсаты, тәсілдері, заңдылықтары мен ұстанымдары берілген. Модельдің мақсаты: «Студенттердің көшбасшылық қасиеттерін ұлттық сипатта өркендету» деп қарастырылады. Яғни, ЖОО-да

студенттердің көшбасшылық қасиеттерін өркендету барысында, білім алушылардың бойларында ұлттық сипатты да өркендетуіміз қажет. Себебі, жастардың бойларында еліне, халқына, жеріне деген сүйіспеншілікті дер кезінде баулитын болсақ, елінің болашағын ойлайтын, саналы жастардың саны айтарлықтай көбеер еді.

Рухани бастау – Ұлтты бір тұтастыққа біріктіретін күш. Халықтың рухы күшті болған сайын, оның мемлекеттілігінің де болашағы зор. Бұл – тарихтың және тағдырымыздың басты қозғаушы күші. Тап осы ұлттық Рух кез келген елдің бет-бейнесін айқындайды, бағыт-бағдарын нұсқап, дамуына серпін береді. Біздің Ұлттық Рухымызды көтеру үшін негізгі басымдықтар мыналар: дәстүр мен отансүйгіштік рухы, жаңару рухы, жарыс пен жеңіс рухы [4].

Мақсаты блокта: онтологиялық, аксиологиялық, құндылыққа-бағытталған тәсілдер қарастырылады.

Онтологиялық тәсіл тұрмыстық кеңістіктегі оқытушы мен студент болмысының (оқиғасының) логикасы тұрғысынан тәрбиелеу мәселелерін қарастырады. Бұл ретте тұлға өмірде берілген немесе табылған және өзі таңдаған позициясы адамның қоғамдық болмысының тәсілі ретінде қарастырылады, студенттің әлемге, болашақ еңбек қызметіне, басқа адамдарға және өзінің дамуы жағдайын қарастыруда субъектілік позициясына айналады.

Сонымен қатар, тәрбиенің онтологиялық түсінігі келесідей:

- тәрбие үдерісі – бұл адамның субъективтілігінің өсуі – өзін-өзі анықтау және оны әлеуметтік-мәдени және болашақ кәсіби ортада өзін-өзі бекіту үдерісі;

- тәрбие тетігі бірыңғай мағыналық өзара әрекеттестікте тәрбие үдерісі субъектілерінің (оқытушы мен студент) құндылық және мағыналық трансформациясына негізделеді;

- сыртқы өзара іс-қимыл оның әрбір субъектілерінің ішкі дүниесінің қалыптасуының шарты мен алғышарты болып табылады, тәрбие жағдайы диалогтық сипатта болады.

Аксиологиялық тәсіл. Педагогика мен психологиядағы аксиологиялық тәсілдің негіздерін Б. Г. Ананьев [5] Т. Н. Кузнецова [6] қалаған. Аксиологияның тұжырымдамалық аппаратына «құндылық», жеке тұлғаның (құнды қарым-қатынас субъектісінің) аксиологиялық сипаты, жалпы аксиологиялық өлшемдер (маңызы, мәні, бағасы, сұранысы, дәлелдемесі, мақсаты, құнды бағдарлары) сияқты түсініктер енгізілген. Бұл жердегі «құндылық» түсінігінің мәні бірыңғай анықталмайды да, «құнды бағдарлану», «құнды көзқарас», «адамгершілікті құндылықтар», «кәсіби-құнды

бағдарлар» және т.б. сияқты түсініктер мәні мен көлемінің анықталмауына әкеліп соғады [7].

Құндылыққа бағытталған тәсіл. Оқытудың құндылықты-бағытталған тәсілі – бұл оқу іс-әрекетің ұйымдастыру және орындау, белгілі бір құндылықтар тұрғысынан оның нәтижелерін алу және пайдалануы көзделеді. Айтарлықтай, құндылықты-бағытталған тәсіл оқу үдерісі барысында студенттердің жеке құндылықтар жүйесін мақсаты түрде қалыптастырады.

Құндылық бағдарлары – бұл жеке тұлғаның өз қызметінде белгілі бір құндылықтарды (құндылықтарда бағдарлану қабілеті) бағдар ретінде таңдау қабілеті (сапасы), сондай-ақ оларды жеке әлеуметтік маңызды құндылықтар ретінде сезіну және қабылдау қабілеті.

Құндылықтарды өңдіру, құндылықтардан шығатын талаптарды ұстану және күнделікті өмірде осы талаптарды бағынудан тұрады. Құндылықтардың мәні – белгілі бір қоғамда табысты жұмыс істеу үшін қажетті нормаларды, әдеттерді, өмір салтын, мінез-құлық стилін қалыптастыру барысында көрінеді.

Құндылықтар – адамдардың көпшілігі әлеуметтік мақұлдайтын және бөлісетін жеке, белгілі бір объектілер мен құбылыстардың, жеке тұлғаның мінез-құлқының сапасы мен тәсілдерінің әлеуметтік-мәдени маңыздылығы. Құндылықтар жеке тұлғаны ынталандырудың маңызды факторы ретінде әрекет ете отырып, мінез-құлық пен іс-әрекетті ынталандырады.

Студенттердің көшбасшылық қасиеттерін ұлттық сипатта өркендетудің заңдылықтары:

- студенттердің көшбасшылық қасиеттерін ұлттық сипатта өркендетудің заңдылықтары педагогикалық шарттарға тәуелді болып келеді. Сонымен қатар, студенттердің көшбасшылық қасиеттерін ұлттық сипатта өркендету заңдылықтары педагогикалық шарттардың жүйелігіне, бірізділіге, ұйымдастырылу сипатына байланысты;

- студенттердің көшбасшылық қасиеттерін ұлттық сипатта өркендету барысында қолданылатын әдістердің, нысандардың, құралдардың маңыздылығы сөзсіз зор болып келеді. Себебі, сабақ барысында қолданылған әдістер, құралдар мен нысандар студенттердің пәнге деген қызығушылықтарын тудырады, пәнді терең меңгеруге септігін тигізеді;

- студенттердің көшбасшылық қасиеттерін ұлттық сипатта өркендету барысында ұстаздар мен білім алушылардың арасындағы ішкі және сыртқы әрекеттерінің үйлесімділігі, коммуникативтік байланысы да өте маңызды болып келеді.

Студенттердің көшбасшылық қасиеттерін ұлттық сипата өркендету барысында педагогикалық ұстанымдарды сақтай отырып, оқу үдерісін жүзеге асыруды жөн көрдік. Ғылыми жұмысымызда келесідей ұстанымдарға тоқталдық:

- конструктивті өзара әрекеттесу ұстанымы. Көзделген мақсатқа кол жеткізу үшін, ең алдыменен үйлесімді, конструктивті байланыс орнатқан дұрыс;

- икемділік ұстанымы. Студенттердің білім мазмұнын меңгеру барысында икемділікті таныту және төзімділік, шыдамдылық деген қасиеттер білім мазмұнын нәтижелі меңгеру үшін өте маңызды болып келеді;

- пәнаралық байланыс ұстанымы – білім алушылардің білім деңгейлерін жан-жақты кеңейтуге және мүмкіндіктерін шектемей керісінше өзінің оң септігін тигізеді. Сонымен қатар, студенттердің құзыреттіліктерін қалыптастыруда да маңыздылығы зор;

- теорияның тәжірибемен байланыс ұстанымы. Ұстаздардың білім беру үдерісінде теориялық білімді тәжірибемен байланыстырып отырса, студенттер сабақта қарастыратын тақырыптарды нәтижелі меңгереді. Сонымен қатар, студенттер өз білімдерін қаншалықты жетік меңгергендерін тәжірибе барысында бірден аңғара алады және өздерінің осал жерлерін сол тәжірибе сабақтарында бірден толықтыра да алады;

- өзін-өзі жүзеге асыру мен рефлексия ұстанымы. Өзін-өзі жүзеге асыру ұстанымы ең алдыменен студент: «Мен болашақта неге қол жеткізе аламын?», «Неге қол жеткізу керек?» деген сұрақтарға жауап бере отырып, түрлі білім шыңдарына талпынуға түрткі де болады. Студент білімді меңгеру кезеңдерінде өзін-өзі жүзеге асыруға талпынғаны дұрыс. Мәселен: ғылыми конференцияларда докладпен көпшілік алдында сөйлеу, университетте өтетін түрлі іс-шараларға үнемі белсенді қатысу т.б. Ал, рефлексия дегеніміз – өз ісінің дұрыс, бұрысын мойындай отырып өзіне есеп беруді білдіреді. Рефлексия іс-әрекетіндегі сәтсіздіктерді, қателіктері және сол сәтсіз жағдайларды болашақта қайталамауға көмектеседі. Кез келген тұлға өзінің іс-әрекетін аңда-санда талқылап, өз ісіне жауап беріп отырса, әрине дұрыс болар еді.

Студенттердің көшбасшылық қасиеттерін ұлттық сипатта өркендету барысында, білім беру әлеуетін жан-жақты кеңейтудің маңыздылығы да зор. Сонымен қатар, студенттердің көшбашылық қасиеттерін ұлттық сипатта өркендету барысында: оқыту әдістері қарастырылады. Оқыту әдістеріне: психологиялық тренингтер;

жобалар әдісі; дөңгелік үстел; жаттығулар; рефлексия әдісі; көпшілік алдында сөйлеу; бизнес жобалар ұсыну; эссе; портфолио; топтық дискуссия жатады.

Ал, оқыту құралдарына: «Кошбасшылық психологиясы» курсы; оқу-әдістемелік кешендері; ақпараттық қарым-қатынастық технологиялар; оқу-әдістемелік құралдары жатады. Модульдің оқыту түрлерінде, дәріс және тәжірибелік сабақтары алынған.

Модельдің әдіснамалық блогінде келесідей педагогикалық шарттар қарастырылады: «Көшбасшылық қасиетті ұлттық сипатта өркендету» блогі; ірі тұлғалармен кездесулер ұйымдастыру және фильмдер қарау; көпшілік алдында сөйлеу іс-шараларын ұйымдастыру; электронды оқу-құралы әзірлеу; «Психология» атты оқу құралын жарыққа шығару; ЖОО-да студнеттердің көшбасшылық қасиеттерін аттыруға ықпал етуші студенттік орта.

Жалпы, модельдің нәтижесінде: біліктілігі жоғары, жан-жақты дамыған, бәсекеге қабілетті, прагматикалық тұрғыдан ойлай алатын, рухани-адамгершілігі жоғары, ұлттық санасы қалыптасқан өз елін сүйетін патриотты тәриелеу болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Пучков, Н. П. Организация воспитательной работы в вузе по формированию лидерских качеств обучающихся / Н. П. Пучков, А. В. Авдеева. – Тамбов: ТГПУ, 2009. – 23 с.

2 Хмель Н.Д. Технология реализации целостного педагогического процесса: Программа спецкурса для магистратуры университетов. – Алматы: Қазақ университеті. -1998. 24с.

3 Штофф В.А. Моделирование и философия. М.Л.: Наука, 1966. 301 с.

4 Курганская В.Д. Казахстанская модель межэтнического согласия. Н.А.Назарбаев – основоположник казахстанской модели межэтнического и межконфессионального согласия / сост. А.Н.Нысанбаев, А.Г.Косиченко. – Алматы, 2010. – 365 с.

5 Ананьев Б.Г. Психология педагогической оценки. Избранные психологические труды в 2-х т. – М.: Просвещение, 1980. – Т.2. – С. 128-265.

6 Кузнецова Т.Н. Формирование основ педагогической техники в процессе профессиональной подготовки будущего учителя: автореф. дисс.... канд. пед. наук: 13.00.01. – Белгород, 1999. – 21с.

7 Тшанов А.Қ. Бапкер-оқытушының кәсіби-педагогикалық дайындаудың аксиологиялық тәсілі // Известия НАН РК. Серия общественных наук. – 2010. № 3. – С. 105

БІЛІМ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУДА МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ

КУТТЫМУРАТОВА Ф. С.
магистрант, ПМПУ, Павлодар қ.
МУКАНОВА Ж. Г.
п.ғ.к., қауымд. профессор, ПМПУ, Павлолар қ.

«Білімдіден не пайда, білгенін көпке айтпаса, Үйреткеннен не пайда, қайырымы қайтпаса», халық даналығы. Бүгінде білім беру жүйесіндегі мәселе мынадай: «Тек өзара белсенді әрекеттерге негізделген қарым-қатынас арқылы үйренуге де, үйретуге болады». Білім беру философиясы мен когнитивтік (танымдық) психология адамның өз қолымен жасағанын есте сақтайтынын, практикалық әрекеттер арқылы ғана үйренетіндігін, оқушыға өзі жасағаны қызық екендігін дәлелдеді. Сондықтан мұғалім сабақта белсенді әдістерді қолдануы қажет.

Әр оқушының оқудағы қажеттіліктерін қанағаттандыру:

- түсінік пен дағдыларды тереңдейді;
- өзіне деген сенімі мен оқуға деген уәжі артады;
- оқушыларға идеяларды тереңірек түсінуге көмектесе отырып, шығармашылыққа ынталандырады;
- барлық оқушылар үшін тиімді.

Барлық оқушылардан күтілетін нәтижені арттыра алады:

- қатысушылардың қызығушылығын оятады;
- көңіл-күйге бағытталады;
- материалдардың тиімді игерілуіне мүмкіндік береді;
- қатысушыларға көп қырлы әсер етеді;
- кері байланысты жүзеге асырады;
- қатысушыларда өзіндік пікір, қатынас қалыптастырады;
- мінез-құлықтың өзгеруіне ықпал етеді.

Белсенді оқу мен оқыту әдістері және түрлері:

- жеке, жұптық, топтық жұмыстар;
- шығармашылық жұмыстар;
- ой шабуылы;
- пікірталас, ақпарат көздерімен жұмыс;
- жағдайлық тапсырмаларды шешу;
- сарапшы топтардың пікірталасы;
- кері байланыс т.б.

Адам миының мүмкіншіліктерін бұрынғыдан тиімді пайдалану мәселесі – адамзаттың негізі. Өз тәжірибесінің негізінде үйрену:

- оқушыларға эксперимент жасап, мәнін ұғынып, түсінік қалыптастыруға мүмкіндік береді;
- жаңа білімді бұған дейінгі біліммен байланыстырады;
- қателіктер бізге өзімізді тексеріп, түсінігімізді жетілдіруге жол ашады;
- нәтижесі – терең білім;
- ақпарат алу және жоғары деңгейлі ойлау дағдыларын жетілдіреді.

Технологияларды пайдалану:

- белсенді оқудың қызықты тәсілдерін ұсына алады;
- зерттеу жүргізу, қарым – қатынас жасау, ынтымақтастық орнату және тапсырмаларды тиімді іске асыру үшін қолданады;
- оқушылардың ақпарат іздеп, өз тәсілдерін табуына мүмкіндік бере отырып, олардың өз үлесін қосуына септігін тигізеді;
- сыныптан тыс өз бетінше білім алуға мүмкіндік береді.

Оқытушы сабақта жаңа әдіс-тәсілдерді пайдалана отырып, оқушылардың тақырыпты толықтай меңгерулеріне септігін тигізеді. Қазіргі таңда оқытушылардың негізгі міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа әдіс-тәсілдерін үйреніп, жаңа педагогикалық технологияны меңгеріп, оларды әрдайым дамытып отыру.

Біз осы әдіс-тәсілдердің бірі – Блум таксономиясын 9 сыныпта өтетін геометриялық прогрессия сабағында қолдандық.

Блум таксономиясы 6 деңгейден тұрады және осы 6 деңгей бойынша біздің сабағымыздың барысы өтеді. «Маған айтшы – мен ұмытып қаламын; маған көрсетші – менің есімде қалады; өзіме істетші – мен сонда түсінемін» демекші Қытай философиясы, біз осы сабақта есте сақтауға байланысты адамның барлық мүмкіндіктерін пайдаланамыз.

Сабақтың тақырыбы: Арифметикалық және геометриялық прогрессиялар.

Оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты: 9-сыныптың, 2-бөлімнің, 3-бөлімшесінің, 6-шы мақсаты: геометриялық прогрессиялардың n-ші мүшесін, алғашқы n мүшелерінің қосындысын есептеу формулаларын, сипаттамалық қасиетін білу және қолдану.

Оқу мақсаттарынан сабақ мақсаттары оқушылардың қажеттіліктерін ескере отырып, СМАРТ форматында құрастырылған. Яғни,

• Барлық оқушылар: геометриялық прогрессиялардың n-ші мүшесінің формуласын білу;

• Оқушылардың көбі: геометриялық прогрессиялардың алғашқы *n* мүшелерінің қосындысын есептеу формулаларын білу және қолдану;

• Кейбір оқушылар: геометриялық прогрессиялардың сипаттамалық қасиетін білу және қолдану.

Оқу мақсатына сай бағалау критерийі шығады:

• геометриялық прогрессиялардың n-ші мүшесін табады;

• геометриялық прогрессиялардың алғашқы n мүшелерінің қосындысын есептеу формулаларын қолданады.

• геометриялық прогрессиялардың сипаттамалық қасиетін қолданады.

Сабақтың түрі: жаңа тақырып.

Ұйымдастыру кезеңі: психологиялық жағдай орнату үшін сынып жыл мезгілдері аркылы 4 топқа бөлінеді. Яғни 4 жыл мезгілдерінің суреттері жасырын қойылады, Әр оқушы бір-бірденжасырын қағазды алады. «Қаламды біріктіріп шеңберге тұру» ойынын ойнату. Әр топоқушылары дөңгелене тұрып, қаламды сұқ саусақтарымен біріктіре тіреп тұрады. Сол кезде мұғалім қолдарын әр – түрлі бағытта қаламды құламайтындай қозғалтуларын, және бір – бірінежақсы тілек сөздер айтуын сұрайды. Осы арқылы оқушыларға бірігіп жұмысістесе ғана күтілетін нәтижеге қол жеткізе алатынын айтады.

Сабақтың барысы:

I. Білім
II. Түсіну
III. Қолдану
IV. Анализ
V. Синтез
VI. Бағалау.

I. Білім. Ассоциограмма әдісі бойынша өткен дәріс сабағын пысықтап өту, яғни өткен тақырып бойынша не есте қалғанын қағаз бетіне түсіру керек (1-сызба).

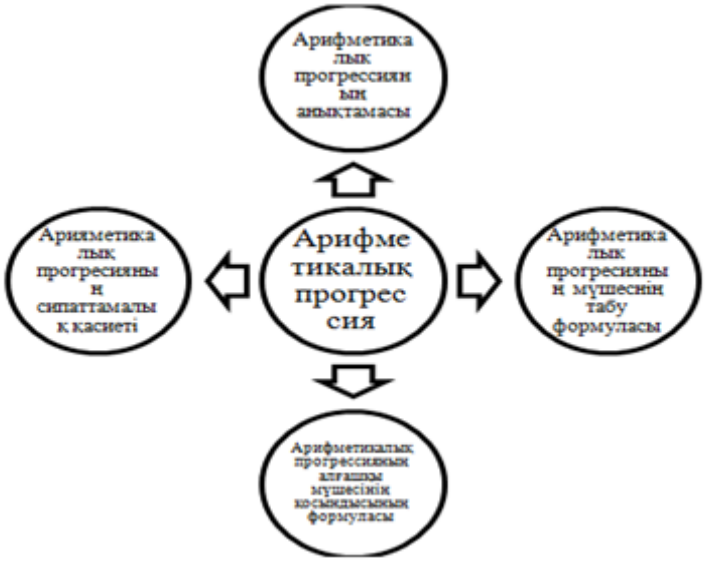

Сызба я

II. Түсіну. Оқушылар «Түртіп алу» әдісі арқылы кітаптан мәліметтерді өздігінен оқып, гоеметриялық прогрессия, прогресияның n мүшесінің, алғашқы n мүшесінің қосындысының формуласы туралы ұғымдарды өз пікірлерімен бөліседі.Оқушылар білмеген, түсінбеген сұрақтарды, мұғалімнің қолдауын қажет ететін проблемалы сұрақтар туындаса кері байланыс арқылы сұрақтарына жауапалады.

III. Қолдану. Геометриялық прогрессияны бактериялардың белсенді көбеюінде, медицинада, фармакологияда, ауыл шаруашылығында кең қолданады. Және де прогрессиялар, ғылымның әр саласында, ауыл шаруашылығында,өнеркәсіпте, банктегі есептеулерде, табиғатта тарихи есептерде де кездеседі.

IV. Анализ. Сабақ мақсатына жету үшін белсенді оқыту әдістерінің ең тиімді «Тарелка» әдісі арқылы оқушылардың тыңдалым, айтылым, жазылым дағдыларының қалыптасуын дамыту. Яғни геометриялық прогрессияға берілген есептерді шешуді топ ішінде талқылап, өз өкілдерін басқа топқа жіберіп, идеяларымен бөліседі, постерлерін қорғайды ынтымақтастықты дамытады. Кері байланыс: «Екі жұлдыз, бір тілек».

V. Синтез. «Арифметикалық және геометриялық прогрессиялар» тақырыбы бойынша алған білімізді есте сақтау картасына түсіру (2-сызба).

VI. Бағалау.Критериалды бағалау жүйесі бұрыңғы дәстүрлі бағалауға қарағанда қалыптастырушы және жиынтық бағалау болып ерекшеленеді. Қалыптастырушы бағалауда білім алушыларға жаңа материалды меңгеру кезеңінде тапсырманы қаншалықты дұрыс орындағанын және оқыту мақсаттарына қол жеткізгенін түсінуге мүмкіндік беретін бағалау. Осы сабақта оқушылар түсінуде ҚБ: «Сұрақты қағып ал» әдісімен кубикті бір – біріне лақтыру арқылы сұрау үрдісінде өз еркімен жауап береді, кезектесіп басқа оқушылармен алмасады да нақты жауабын слайд арқылы өз-өздерін тексереді. Ал анализде әр топ алдарына берілген дескриптор арқылы басқа топ мүшелерін бағалайды.

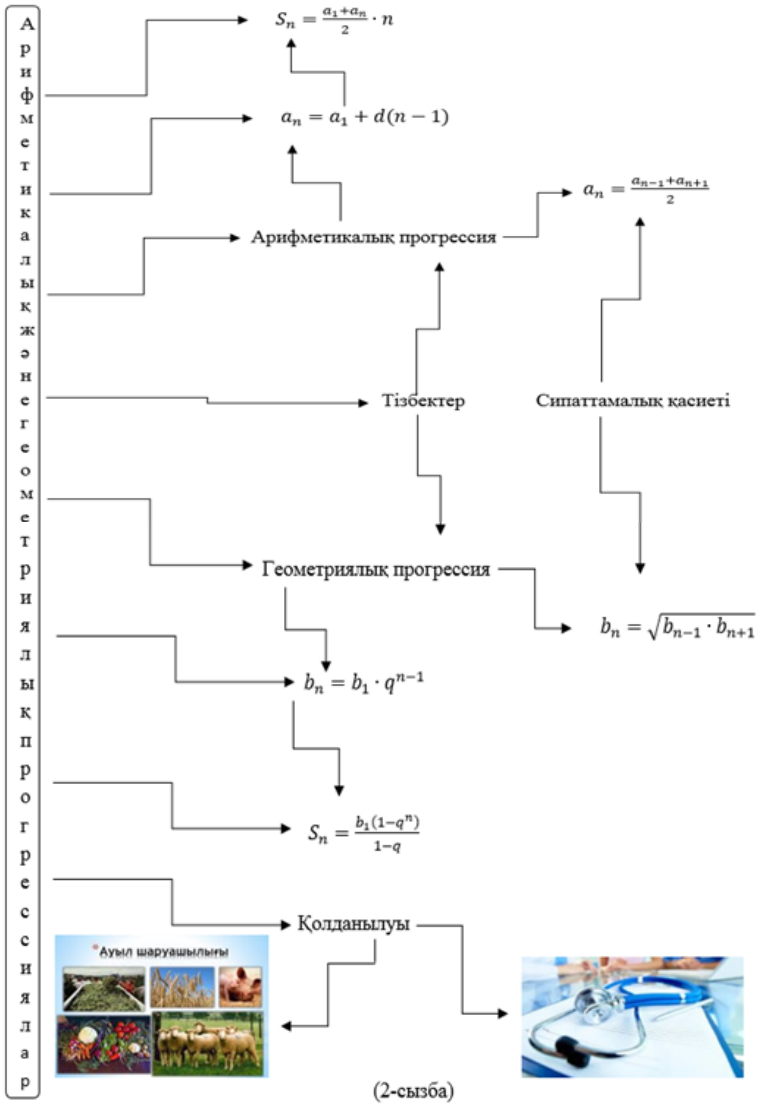

Сызба 2

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Солтан Г.Н., Солтан А.Е., Жумадилова А.Ж. жалпы білім беретін 9-сынып оқушыларына арналған оқулық, - Көкшетау: келешек-2030, 2019. – 320 б.: ил.

Электронды ресурс:

2 Сарсекенова Айсулу Багитовна «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Атырау облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты аға оқытушысының бейне материалы: https://youtu.be/9mDOvmUiwc8.

3 https://bilimland.kz/kk/subject/algebra/9-synyp/geometriyalyq-progressiya-geometriyalyq-progressiyanyng-n-shi-mushesining-formulasy?mid=%info%

БЕЛСЕНДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚЫЛЫМ ДАҒДЫСЫНА ҚАЛАЙ ӘСЕР ЕТЕДІ

КУШЕРБАЕВА И. К.
мұғалім, ХББ Назарбаев Зияткерлік мектебі, Павлодар қ.
КУАТОВА А. С.
мұғалім, ХББ Назарбаев Зияткерлік мектебі, Павлодар қ.

Бұл LESSON STUDY зерттеуіесебінде белсенді әдіс-тәсілдердің оқушылардың оқылым дағдысына қалай әсер ететіні зерттеліп, қарастырылған.

LESSON STUDY ТАҚЫРЫБЫ: Белсенді әдіс-тәсілдер оқушылардың оқылым дағдысына қалай әсер етеді.

Зерттеу мақсаты:Оқушылардың оқылым дағдысын дамытатын белсенді әдіс-тәсілдердің тиімділігін анықтау

Зерттеудің міндеттері:

А, В, С деңгейіндегі оқушыларды таңдап алу;

Белсенді әдіс- тәсілдерді іріктеп, қай кезеңде қолданылатынын жоспарлау;

Нәтижелерін салыстыру;

Шешім шығару;

Күтілетін нәтиже: оқушылардың оқылым дағдыларын оқытудың белсенді әдіс-тәсілдер арқылы дамыту.

Оқылым – оқушының оқу сауаттылығын қалыптастырудың құрамдас бөлігі. Ф.Оразбаева өз зерттеулерінде «оқылымның берілген материалды түсініп, ұғу ғана емес, ондағы әрбір тілдік-қатысымдық тұлғалардың мағынасын білу, қалпын тану және оны

тілдік қарым-қатынаста кеңінен пайдалану керектігінің» маңызды екендігіне баса назар аударады [1].

Оқылым дағдыларын қалыптастырудағы олқылықтардың болуы төмендегі тақырыптың туындауына себепкер болып отыр:

«Белсенді әдіс-тәсілдер оқушылардың оқылым дағдысына қалай әсер ететінін зерттеу».Осы тақырып аясында келесі мақсат бойынша жұмыс жасау көзделді: Оқушылардың оқылым дағдысын дамытатын белсенді әдіс-тәсілдердің тиімділігін анықтау.

Зерттеу жұмысы А, В, С деңгейіндегі оқушыларды таңдап алудан басталды. Ол үшін күнделікті сабақтағы оқушылардың үлгерімі мен оқылым тапсырмалары жазылған жауап парақтарына саралау жүргізіп, оқушылардың психологиялық – диагностикалық зерттеудің нәтижесіндегі ерекшеліктері ескеріле отырып үш деңгейдегі оқушылар таңдалып алынды. Әр деңгейдегі оқушының оқылым дағдысын қалыптастырып дамытуды қолжетімді ету үшін зерттеу анкетасы алынды. Анкета нәтижесінің негізінде атаулы дағдыны қалыптастыруда тиімді болады деген әдіс- тәсілдер іріктеліп алынып, кезеңдік жұмыс жоспары жасалды.

Осыған орай зерттеу тақырыбының аясында барлығы 4 сабақ жоспарланып, оқыту кезінде төмендегі оқушылардың қиындық тудыратын тұстары басты назарға алынды:

А – деңгейіндегі оқушы публицистикалық стильдегі мәтін мазмұнын меңгеруде, ғылыми әдеби стильде жазылған мәтін түрлерін талдауда қиналатыны;

В - деңгейіндегі оқушы ғылыми стильдегі мәтіннің сөз қолданысын түсінуде қиналатыны анықталды;

С – деңгейіндегі оқушы әдеби стильде жазылған мәтіннің кейбір сөз қолданысын талдағанда аздап қиналатыны анықталды;

Оқытудың табыстылығының құпиясы – оқушылардың коммуникативтік дағдысын дамыту. Сол себепті төмендегі таңдалып алынған әдіс- тәсілдер осы мәселені шешудің бірден -бір жолы деп білеміз.

Бірінші кезеңде келесі әрекеттер жоспарланды:

- Белсенді әдіс-тәсілдерді оқушылардың деңгейі бойынша саралау;
- «Сыртқы және ішкі шеңбер» – сабақтың бекіту кезеңінде қолдану;
- «Сағат тілі» – сабақтың қорытындылау кезеңінде қолдану;
- Екіншікезеңде келесідей әрекеттер ұсынылды:
- Әдіс- тәсілдерді қолдану күрделілігіне қарай саралау;

- Ғылыми, әдеби стильдегі мәтіндер;

«Жұлдызды сәт» – күрделі мәтіндермен жұмыс [2].

А, В, С деңгейіндегі оқушылардың жұмысы видеожазба, фотосурет, жауап парақтары арқылыбақылаушы әріптесімнің тарапынан қадағаланып отырды. Сабақтан кейінгі жинақталған жұмыстарға талдау жасалды.

Талдаудың нәтижесінде келесідей шешімдер қабылданды: «Сағат тілі» әдісі негізінде мынандай нәтижеге ие болдық:

А – деңгейіндегі оқушы ақпарат жинақтай отырып мәтін мазмұнын түсініп, тақырыбы мен идеясын анықтай алды;

В – деңгейіндегі оқушы ғылыми стильдегі мәтіннің тілдік қолданысына талдау жасай алды;

С – деңгейіндегі оқушы әдеби стильдегі тілдік қолданыстарға толық талдау жүргізіп, көзқарасын білдіре алды.

«Жұлдызды сәт» әдісібарлық деңгейдегі оқушылар үшін:

Мәтін мазмұнын талқылауға, мәтін күрделілігіне қарай түсінуге көмектеседі;

Дегенмен А, В деңгейіндегі оқушылардың кейде С деңгейіндегі оқушының да әдеби стильдегі мәтінді бір оқығаннантүсінбеуі, алдағы уақытта шешімін табуды қажет мәселенің бірі болып анықталды.

Белсенділіктің 3 деңгейі жүзеге асты [3]:

Қайта жаңғырту белсенділігі – оқушының білімді түсінуге, есте сақтауға, қайта жаңғыртуға тырысуы, яғни, үлгі бойынша пайдалану тәсілдерін меңгеруі.

Интерпретация белсенділігі – оқушының оқытылған материалдың мәнін түсінуге, осы ақпараттардың арасындағы байланысты түсінуге тырысуы, яғни, ақпаратты (білімді) үлгі бойынша емес, өзгертілген жағдайда пайдалану тәсілдерін меңгеруі.

Шығармашылық белсенділік – оқушының мәселені шешу жолдарын өз бетінше іздеуі, яғни, танымдық қызығушылығын көрсете білуі.

Сонымен қатар, атаулы әдістерді оқылым стратегияларымен байланыстыратын болса, әр оқушының деңгейіне қарай мәтінді толық қамтып, не қажетті элементтерін теру арқылы жұмыс жасау мұғалімнің тығырықтан жол табуына септігін тигізетінін тәжірибе дәлелдеп отыр.

Зерттеу қорытындысы:

Төменде берілген диаграммада А,В,С деңгейіндегі оқушылардың жалпы зерттеу кезеңіндегі деңгейлері салыстырмалы түрде беріліп отыр. Бұл салыстыру біздің болашақтағы жұмысымызға бағыт береді.

Болашақта жоғарыдағы мәселелерді жою үшін келесі жұмыс түрлері жоспарланып отыр:

А деңгейіндегі оқушы үшін – түсіндірмелі, фразеологиялық сөздікпен жұмыс [4].;

В үшін – ақпаратты (білімді) үлгі бойынша емес, өзгертілген жағдайда пайдалану тәсілдерін меңгеруі арқылы сыни көзқарасын білдіру;

Сүшін – жеке физиологиялық ерекшелігін ескеру (әдеби стильдегі мәтін мазмұнын шығармашылықпен байланыстыру);

Жоғарыда аталған жоспарды орындайтын болсақ, оқушылардың оқылым дағдысының жоғары нәтиже көрсететініне сенімізміз мол.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 https://orleupvl.kz/ru/konkursy-konferenczii/2017/2017-10-02-08-27-39/1618-oylym-dadylaryn-alyptastyru-zhne-damytudy-dsnamasy-men-tzhribes-

2 https://infourok.ru/oitudi-belsendi-distsilderi-tairibinda-prezentaciya-876891.html

3 «Мұғалімге арналған нұсқаулық», НЗМ ДББҰ. Педагогикалық шеберлік орталығы, Астана, 2016.

4 Қазақстан Республикасында орта білім мазмұнын жаңарту шеңберінде орыс тілді мектептердегі «Қазақ тілі» пәні бойынша педагогика кадрларының біліктілігін арттыру курсының білім беру бағдарламасы. Мұғалімдердің біліктілігін арттыру бағдарламасы. Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2016.

5 Оразбаева Ф. Тілдік қатынас. «Сөздік-Словарь» 2005.

ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК СПОСОБ ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНТНОГО СПЕЦИАЛИСТА

ПИГОВАЕВА Н. Ю.
PhD, ассоц. профессор, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар
ҚҰМАР Т. С.
магистрант, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

Одной из важных и основных задач профессиональной подготовки специалистов в высших учебных заведениях является процесс формирования компетентного специалиста. В связи с модернизацией образования по отношению к процессу обучения и результатам обучения в рамках Болонского процесса актуальными для изучения и проведения исследований являются понятия «компетенция» и «компетентность». Концепция компетентностного подхода стала одной из ведущих педагогических теорий современности.

На сегодняшний день существует огромное разнообразие интерпретаций понятий «компетенция» и «компетентность», многие ученые проводившие исследования в рамках изучения компетентностного подхода к образованию выделяли свои определения (Зимняя И. А., Маркова А. К., Хуторской А. В., Равен Дж., Хутмахер В. и пр.). На основе анализа литературы мы сделали вывод, что данные понятия многогранны и взаимосвязаны и представляют собой определенную деятельность в той или иной профессиональной сфере, требующие от личности наличия совокупности определенных знаний, умений, навыков, способностей, и умения использовать имеющиеся знания на практике. Согласно Хуторскому А. В. компетентность представляет собой способность и готовность личности к выполнению деятельности, которые заключаются в понимании сути решаемых задач и разрешаемых проблем, в активном владении лучшими достижениями, в умении подбирать способы действия, адекватные конкретным условиям места и времени, в чувстве ответственности за результаты [1, с. 111 112]. То есть, система образования может считаться эффективной, если результатом обучения в данной системе является компетентная личность, владеющая как профессиональными знаниями, высокими моральными качествами, обладает профессионализмом, а также успешно и ответственно применяет свои знания, учитывая результаты деятельности.

Важнейшей из стратегических задач образования на сегодняшний день является сохранение лучших отечественных образовательных традиций одновременно с обеспечением выпускников международными квалификационными качествами, развитием их лингвистического сознания, в основе которого заключается овладение государственным, родным и иностранными языками. Данная задача не раз была озвучена в выступлениях Елбасы Назарбаева Н. А., в результате чего был принят национально-культурный проект «Триединство языков», нацеленный на овладение населением Казахстана трех языков: казахского как национального языка, русского как языка межнационального общения и английского языка, как языка дающего возможность к интеграции в мировую экономику [2]. Именно знание нескольких

языков способствует многогранному развитию личности, влияет на расширение кругозора, формирует такие важные качества, как: толерантность, личную мобильность, объемное видение мира. Идея полиязычия также закреплена в государственной программе развития образования на 2011-2020 годы, где согласно целям к 2020 году 100 % населения Казахстана должны владеть казахским языком, 95 % – русским и 25 % – английским. Таким образом, понимание роли языков в современном мире ставит перед нами вопрос о результативности обучения языкам и повышении уровня языковой подготовки будущих специалистов. Одним из подобных факторов можно назвать полиязычие, которое формирует полиязыковую личность. Следовательно, возникает необходимость рассмотрения терминов «полиязыковая личность» и «полиязычное образование», которые определяют понятие компетентного специалиста.

В контексте языкового образование важное значение имеет понятие языковой личности, общим определением которого является любой носитель того или иного языка, охарактеризованный на основе анализа произведённых им текстов с точки зрения использования в этих текстах системных средств данного языка для отражения ви́дения им окружающей действительности и для достижения определённых целей в этом мире [3]. Однако в рамках полиязычного образования появляется термин полиязыковая личность. Феномен полиязыковой личности углубленно рассмотрен и изучен в работе Жетписбаевой Б. А. [4]. В своей научной работе ученый предлагает следующее определение термина полиязыковой личности. «Полиязыковая личность – это активный носитель нескольких языков, представляющий собой: личность речевую – комплекс психофизиологических свойств, позволяющих индивиду осуществлять речевую деятельность одновременно на нескольких языках; личность коммуникативную – совокупность способностей к вербальному поведению и использованию нескольких языков как средства общения с представителями разных лингвосоциумов; личность словарную, или этносемантическую, – симбиоз мировоззренческих установок, ценностных направленностей, поведенческого опыта, интегрированно отраженных в лексической системе нескольких языков». Также автор отмечает что язык является неотъемлемой частью культуры и таким образом, полиязыковая личность формирует предрасположенность к восприятию других культур, что в свою очередь является непременным условием для формирования и становления поликультурной

личности. Полиязычное образование в данном свете является целенаправленным процессом приобщения к мировой культуре через овладение нескольких языков. Здесь, изучаемые языки выступают в качестве способа постижения и усвоение культурно-исторического и социального опыта различных стран и народов [5].

Из вышеуказанного следует, что целью и соответственно результатом полиязычного образования будет выступать полиязыковая личность, которая способна использовать в равной мере в речевой практике несколько языков в различных коммуникативных ситуациях, что представляет собой становление компетентного специалиста, овладевшего на практике иностранными языками и способного использовать их в качество средства получения профессиональных знаний. В свою очередь, это позволит будущим специалистам эффективно осуществлять иноязычную профессиональную деятельность: участвовать в инновационных проектах, работать со специализированной иностранной литературой, общаться с коллегами на конференциях, в дискуссиях и на семинарах различного уровня, слушать лекции с разнообразной тематикой, составлять научные доклады, деловые письма зарубежным партнерам, выполнять письменные и устные переводы рефератов и аннотаций научных статей, представленных на иностранном языке, делиться профессиональным опытом и воспринимать опыт зарубежных коллег.

Современный специалист должен осознавать, что знания и квалификация становятся приоритетными ценностями в жизни человека в условиях информационного общества и должен стремиться быть вкурсе развития своей профессиональной области вмировой практике, а для этого невсегда достаточно владеть информацией на родном языке. В связис этим необходимо отметить, что объективная значимость владения иноязычной речью являетсяважным качеством формирования личности специалиста и ведущим фактором становления профессиональной компетентности будущих специалистов [6, с. 155–156].

Таким образом, используя иностранный язык для получения профессиональных знаний, студент способен самостоятельно организовать свою будущую профессиональную деятельность, тем самым обеспечивая себе дальнейший успех.

ЛИТЕРАТУРА

1 Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения. М.: Изд-во МГУ, 2003. 416 с.

2 Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. – № 33(25278). – 2007. – 1 марта

3 Иванцова Е. В.О термине «языковая личность»: истоки, проблемы, перспективы использования// Вестник Томского государственного университета.– Томск:ТГУ, 2010. –№ 4 (12). – С. 24-32.)

4 Жетписбаева Б. А. Теоретико-методологические основы полиязычного образования. Дисс. на соис. д.п.н. Караганда. 2009. 302 с.

5 Концепция развития иноязычного образования Республики Казахстан. Издание официальное. Астана, 2001.)

6 Петрова Г. А. Роль иностранного языка в подготовке студентов экономического профиля // Вестн. Томского гос. пед. ун-та. 2007. Вып. 7 (70).

ВОЗМОЖНОСТИ МЕТОДИКИ CLIL В ПОВЫШЕНИИ УРОВНЯ ЯЗЫКОВОЙ КУЛЬТУРЫ СТАРШЕКЛАССНИКОВ

ЛЫМАРЧУК Л. М.
учитель, СОШ № 34 инновационного типа, г. Павлодар

Поликультурное образование в Республике Казахстан на сегодняшний момент является одним из главных направлений в системе образования. Современные требования общества предполагают развитие коммуникативной компетенции и полиязычного образования. В нашей школе согласно программе развития трехъязычного образования началось преподавание факультативов по физике на английском языке. Отсутствие программ факультативов по физике на английском языке является проблемой, поэтому разработанная программа дополнительного курса «Краткая теория физики 10-11 класс» («Short theory of physics 10-11 grade») является актуальной и своевременной.

За последние годы потребность молодёжи в знании иностранных языков увеличилась, так как это позволяет активно использовать иностранный язык для получения и передачи, в нашем случае, технической информации. Лучший способ изучения языка - это его использование в «осмысленных» целях, поэтому эффективно

использовать методику CLIL. Эта методика предметно-языкового интегрированного обучения достаточно широко и успешно практикуется во многих европейских странах и нацелена как на обучение языку, так и на содержание предмета. CLIL – это образовательный подход, при котором определенные научные дисциплины или отдельные их разделы преподаются посредством иностранного языка с двойным практическим выходом, а именно: изучением содержания конкретной дисциплины в сочетании с одновременным совершенствованием иностранного языка.

Связь физики и английского языка может быть не совсем очевидна, но если вдуматься, то много общего можно найти между этими предметами:

1) В физике надо учить терминологии, также как и в иностранном языке. Ведь человек не станет говорить на английском языке, пока не узнает терминологии.

2) Кроме того, в физике очень много терминов, заимствованных именно из английского языка.

3) В физике надо мыслить чётко и логично, в иностранном языке почти вся грамматика строится согласно формулам.

Физика – сложный предмет, не всем она даётся, поэтому не все любят её. Особенно часто приходится сталкиваться с проблемой непонимания предмета у детей гуманитарного склада ума. Их надо заинтересовать. Это сложно.

Содержание курса основывается на применении материалов из учебника Cambridge University Press1999 «CorePhysics» BryanMiller, JeanMartin, JohnMills. Курс рассчитан на учащихся 10-11 класса, и разработан для расширения знаний учащихся. Данная программа может быть использована как для классов, изучающих физику на английском языке, так и в обычных классах, она рассчитана на 68 часов, 1час в неделю в течении двух лет. Курс направлен на формирование коммуникативных и социальных навыков учащихся старшей школы, необходимых для успешного интеллектуального развития каждого участника. Считаю, что данная программа обеспечит развитие универсальных учебных действий, творческих способностей, необходимых для дальнейшей самореализации как в учебной, так и внеурочной деятельности, что в свою очередь позволит проявить себя, преодолеть языковой барьер, выявить свой творческий потенциал, получить положительные эмоции владения иностранным языком.

Цели курса: развивать познавательный интерес, интеллектуальные и творческие способности в процессе изучения физики на английском языке.

Задачи курса:

1 Углубление и систематизация знаний учащихся;

2 Формирование основных компетентностей в решении задачи на английском языке.

3 Формирование словарного запаса физических терминов на английском языке для реализации их в жизни.

4 Развитие мотивационной сферы личности, готовности к дальнейшему самообразованию

5 Развитие творческого потенциала учащихся, их интеллектуальную, культурологическую, организаторскую активность.

Программа состоит из пяти модулей. В каждом модуле содержаться теоретические и практические занятия. Особое внимание уделяется как умению излагать на английском языке теоретический материал, так и решению задач, анализу физического явления, проговариванию вслух решения, анализу полученного ответа. Решаются задачи из разделов физики 10-11 класса. При повторении обобщаются, систематизируются как теоретический материал на английском языке, а так и приемы решения задач. Предусмотрены способы проверки знаний – это тестирование в конце каждого модуля и итоговое тестирование за курс, в программе отведено время на проектную деятельность. Использование нетрадиционных форм учебных занятий с использованием методики CLIL; интегрированные занятия, объединенные единой темой, проблемой; комбинированные, проектные занятия в групповой, парной и индивидуальной формой работы позволит достичь целей данного курса.

Учащиеся смогут:

- овладеть основными терминами физики на английском языке;

- смогут прочитать условие задачи на английском языке, произвести перевод условия задачи, уметь оформить задачу, составить дано (Given), произвести перевод основных величин в международную систему единиц (SI), записать и произвести вывод формул для решения задачи (Analysis) и произвести правильные математические расчеты (Solution), проанализировать вывод результата (Answer).

- будут осознавать возможности самореализации средствами иностранного языка;

- усовершенствуют собственную речевую культуру.

Основной лингводидактической единицей в методике CLIL является специальный текст, на основе изучения и проработки которого достигаются вышеназванные цели. Текст как источник информации знакомит читателя с определенной темой, а также служит основой лексико-грамматического модуля, обеспечивающего усвоение научной терминологии и определенных грамматических и структурно-стилистических конструкций. Текст также является отправной точкой для проведения дискуссий и расширения языкового материала по заданной теме, одновременно способствуя формированию и активизации коммуникативных навыков диалогической и монологической речи. Таким образом, методика предметно-языкового интегрированного обучения иностранному языку охватывает основные виды речевой деятельности, способствует повышению активности учащихся в процессе обучения, развивает их языковую компетенцию, индуцирует полилингвальные интересы и повышает учебную мотивацию.

К каждому тексту прилагается послетекстовый словарь, влючающий определенную терминологию, различные послетекстовые задания, разработанные по уровню сложности и нацеленные на предметное содержание, его осмысление и последующее использование в неподготовленной творческой речи, в частности, в дискуссии по теме.

Так, например, при чтении нижеследующего фрагмента текста учащиеся получают или закрепляют определенные знания, используемые в физике (т.е. по определенному предмету). Учащимся предлагается прочитав текст, вставить нужные слова, выбрав их из предложенных ниже.

Тест к модулю № 3 «Electricity» (Электричество)

Задание № 1

Electric circuits

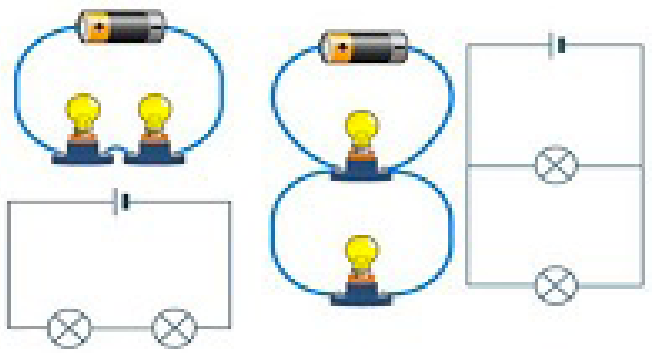

Рисунок 1 – Электрическая схема

An electric 1_____ is an unbroken conducting path from, and back to, a power supply. It has 2_____ main parts: the power supply, the 3_____ and the load. The power is provided by a generator or 4_____, the conductor carries the 5_____, and the load is an electric device such as a 6_____.

1.A) circuit
B) current
C) conductor
2.A) five
B) four
C) three
3.A) circuit
B) current
C) conductor
4. A) battery
B) circuit
C) conductor
5.A) circuit
B) current
C) conductor
6.A) circuit
B) battery
C) lamp

Словарь к тексту

back – обратно, назад; снова, опять carry (carried; carried)

– нести, носить conduct (conducted; conducted) – проводить (теплоту, ток); служить проводникомconductor – проводникcurrent – электрический ток

device – устройство, приспособление

electriccircuit – электрическая цепь

generator – источник энергии; генератор; датчик

Задание № 2

Electromagnet

The figure shows a simple electromagnet. If the numbers indicate parts of an electromagnet. Choose the correct answer.

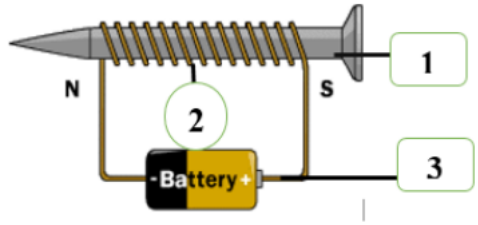

Рисунок 2 – Электромагнит

The number 1 demonstrated:
A) aluminum nail
B) iron nail
C) plastic nail
The number 2 demonstrated:
A) long wire
B) straight wire
C) coiled wire
The number 3 demonstrated:
A) wire
B) coil
C) dielectric

На основе анализа данного фрагмента текста можно:

- акцентуализировать определенный предметно-языковой минимум, научную терминологию с последующим закреплением посредством различного типа заданий;

- выявить структурные единицы научного текста, слова и клише, использующиеся в научном стиле с целью их последующего закрепления;

- закрепить знакомые учащимся формы настоящего времени (ThePresentSimple);

- сформировать умение выражать свою точку зрения, обоснованно возражать или дискутировать, активизируя таким образом навыки монологической и диалогической речи учащихся.

Работа над специальными текстами предполагает выполнение разнообразных письменных и устных заданий, при этом преподаватель может сам отбирать необходимый материал в соответствии со структурой учебной дисциплины и конкретными учебными задачами. Однако основной подход при этом должен быть единым по своей сути и опираться на предметно-языковое интегрированное обучение.

ЛИТЕРАТУРА

1 Государственный общеобязательный стандарт основного среднего образования: утверждён Приказом МОН РК от 31.10.2018 №604

2 Что такое CLIL? [Электронный ресурс]. - URL: https://sites.google.com/a/xtec.cat/clil-principles/what-is-clil [дата обращения 12.01.2018]

3 Askhad Artykbayev, GuldanaIklassova. CLIL workbook, CLIL seminars for teachers in Kazakhstan, USTAZ, 2016. P. 82 [на англ. яз.].

4 Bryan Miller, Jean Martin, John Mills. Core Physics, Cambridge University Press 1999, P. 190 [на англ. яз.].

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

МАЛИКОВА Г. Қ.
докторант, С. Торайғыров атындағы ПМУ, Павлодар к.

Білім беру мазмұнының теориялық негіздері мен шарттарын қарастырмас бұрын «білім» сөзінің мағынасына терең мән берген абзал. Білім - бұл оқу орындарында немесе дербес меңгерілген білім, білік, дағды мен құзыреттілік жиынтығы,сондай-ақ жүйеленген білімді меңгеру, танымдық күштерді дамыту, дүниетанымды қалыптастыру процесі. Білім адамзат мәдениетінің ең ауқымды ұғымдарының бірі болып табылады.

«Білім – адамдардың белгілі бір жүйедегі ұғымдарының, деректері мен пайымдауларының, т.б. жиынтығы. Ол сана, таным, объективті әлем, субъект, ойлау, логика, ақиқат, парасат, ғылыми

және т.б. күрделі де терең ұғымдармен тығыз байланыста әрі солар арқылы анықталады. Білім философия мен рационалды білім пайда болғаннан көп бұрын дүниеге келген» [1]. Білім алудың әлемдегі ең құнды эмоциялы қатынас жүйесі екені даусыз. Педагогикалық процесс ретіндегі оның басты мәні - адамның жеке тұлға, қызметкер, азамат ретіндегі құндылығын арттыру. ЮНЕСКО Бас конференциясының XX сессиясында қабылданған анықтаулар бойынша, білім беру - әлеуметтік жетілуге және жеке өсуге қол жеткізетін тұлғаның қабілеті мен мінез-құлқын жетілдіру процесі мен нәтижесі деген анықтама береді. Білім берудің басты кіндігі – адамды жан-жақты тұлға етіп жетілдіру. Сондықтан, педагогикалық білім берудің мақсаты мен мазмұны, негіздері мен шарттары заман талабына сай, жаңаша қалыптасып келе жатқан адамға арналған концепция тұрғысынан анықталуы керек. Аталған қағиданың тағы бір қоғамдық көрінісі тәрбиенің рухани талабымен ұштасады. Ал рухани талаптың бастауында - қазақтың тарихи және мәдени қалыптасқан діні – Ислам қағидалары тұр. Ислам, ұлтымыздың өмірі, салт-дәстүр, ділімен үйлесімін тапқан сенім, ғасырлар бойы айшықталған бейбітшілік пен тұрақтылықтың жаршысы. Ислам мұсылмандарды білім алуға міндеттейді. Мәселен, қасиетті Құранда 114 сүре болса, соның Меккеге түскен тұңғыш сүресі «Алақтың» бірінші аятының алғашқы сөзі: «Оқы!», – деген екен. Жаратқаннан бұйрық ретінде келген бұл сөз – білім алудың адамзатқа парыз екенін көрсетіп тұр. «Алланың елшісі (с.а.с) былай дейді: «Даңқты һәм ұлық Алла маған: «Кімде-кім білім алу үшін жолға шықса, Мен оның жұмаққа баратын жолын жеңілдетемін», [2.126] -деп уахи түсірді. Демек Жаратқанның білім іздегеннің жағында екені анық. Әл-Фараби, Ибн Сина, әл-Хорезми, Ибн Батут, әл-Баттани, Жүсіп Баласағұн, Махмұт Қашқари, Қожа Ахмет Яссауи, Арыстан баб тәрізді ежелгі дәуір, орта ғасырлық ғалымдардың білім жолына келуіне осындай ғылымға ынталандыратын хадистер себеп болған. Білім алудың парызы мен мәртебесін кемеңгер Абай да өзінің «ақыл, қайрат, жүректің бірлігі» мен «толық адам» теориясы негізінде ашып көрсеткен. Ол:

Ақыл да, ашу да жоқ, күлкі де жоқ,Тулап, қайнап бір жүрек қылады әлек.Біреуінің күні жоқ біреуінсіз, Ғылым сол үшеуінің жөнін білмек [3, 78], – деп ғылымның мәртебесін көрсетеді. Ұлы ақынның нұсқап кеткен жолын жалғастырушы, Абай мектебінің шәкірті Шәкәрім Құдайбердіұлы да сүйектен өтер ащы сөзін, ақиқат сырын айта отырып, елді ғылым мен білімге жұмылдыруға кедергі болып отырған факторларды сынға алады.

Сен ғылымға болсаң ынтық
Бұл сөзімді әбден ұқ.
Білгеніңнің жақсысын қыл,
Білмегенді біле бер [4, 55].

Шәкәрім үшін байлықтың ең үлкені – ғылым. Өзінің «үшақ түрлі өмір бар» атты өлеңінде «ортаншы өмір» деген ұғымды қолданады. Бұл – адамның жастық пен кәріліктің арасындағы белсенді өмірі. Шәкәрімнің айтуынша, міне, осы жылдары уақытыңды босқа өткізбей ғылымға үңілсең, одан өзіңе керек қазынаны тауып ала білсең – өмірлік мұратыңа жеткенің.

Ұлтымыздың ғұлама перзенттерінің бірі Шоқан Уәлиханов «...Халықтың кемеліне келіп өркендеуі үшін, ең алдымен азаттық пен білім керек» [5, 108], деген арманы орындалған дәуірде өмір сүріп жатқан Сіз бен біздің тіршілікті біліммен байытып, ғылыммен жетілдіруді мақсат етіп ғұмыр кешіп жатқаны қаншалықты рас? Тәуелсіз елдің жастарын тәрбиелеудегі педагогиканың мәні экономикалық дамудың әдіс-тәсілдерінен оңай емес, маңызы теңдес. Егемендік алған ширек ғасырдан астам кезеңде аталған мәселеде уақыттан ұтылып қалған тұстарымыздың бар екені де жасырын емес.

Білім, ғылым туралы түсінік пен оған деген ынтызарлық сонау ежелгі заманнан пайда болып, үнемі даму үстінде болса да білім беру мазмұнының теориялық қалыптасуы он сегізінші ғасырдың аяғы мен он тоғызыншы ғасырдың басына тиесілі. Білім беру мазмұны тарихи сипатқа ие. Ол қоғамдық, өндірістік талаптар мен ғылымның дамуына байланысты өзгеріске ұшырап отырады. Сондықтан оны тұрақты өлшем деп айтуға болмайды. Яғни, білім мазмұны дәл осы кезеңдегі қоғамның қажеттіліктерін негізге ала отырып білім беру саласының функцияларын анықтайды. Басқаша айтқанда, «қоғамның әлеуметтік тапсырысы өз кезегінде білім берудің мақсаттарын және оның мазмұнының тұжырымдамалық тәсілдерін анықтайды» [6, 62]. Ғылыми-педагогикалық әдебиетте «білім беру мазмұны» терминінің мәнін және одан туындайтын түсініктерді айқындайтын, сондай-ақ оның іріктеу принциптері мен критерийлерін анықтайтын категориялық аппарат бар.

Жалпы білім мазмұны «Нені оқыту керек?» – деген сұраққа жауап береді. Оқушы, студент тағдыры көбіне оның білімінің сапасына байланысты. Білім беру мазмұнының теориялық мәселелерін және оны іріктеу жолдарын В. В. Краевский, И. Я. Лернер, В. С. Леднев, М. Н. Скаткин, т.б. зерттеді. И. Я. Лернер:

«Білімнің мазмұны дегеніміз – оқушыға берілетін білім, іскерлік және дағды жүйесі, шығармашылық іс-әрекет, эмоциялық қарым-қатынас тәжірибесі» [7, 58] дейді. Ал ең бастысы, білім мазмұнының негізгі функциясы – жеке тұлғаны жан-жақты үйлесімді дамыту. Білім беру мазмұнын қалыптастыратын принциптердің ғалымдар арасында бірнеше тұжырымдары бар. Мәселен, Гераклиттің ойынша «білімі көптік ақылды емес» [8, 102] Цицерон да осындай пікірде болған. Ал И. Канттың философиясында оқытудың негізгі мақсаты «оқушылардың дұрыс ойлауы немесе формальді түрде білім беруді күшейту» болып табылады. Германияда бұл теорияға жақын болған А. Дистервег «білім беру мазмұны оқушылардың танымдық қабілетінің дамуына, ес ойлау тағы басқалар қабілеттеріне көңіл бөлуі» [9, 85], деп есептейді. Ал орыс ғалымы К. Д. Ушинскийдің «парасаттылық нағыз білімнің арқасында ғана дамиды – сондай-ақ мектеп адамды біліммен қаруландырып, сол байлықты қалай қолдануды үйретеді» [10, 85], дейді.

Қоғам және тұлғаның қызығушылығын айқындайтын білім беру мазмұнының бастапқы анықтаушы оның мақсаты болып табылады. Қазіргі заманда білім берудің мақсаты – қоғамдағы әлеуметтік құндылық іс-әрекетті жүзеге асыруда тұлғаға қажетті қасиеттерді дамыту. Оқытуға мұндай мақсат қою тұлғаның іскерлік, білім дағдысы жағынан жан-жақты жетілген, толыққанды ақыл ойы, дене бітімі ерік жігері күшті болуын қамтамасыз етеді. Өмірдің мәдени жағын игеруге білім іскерлік дағды өте қажет. Сондықтан да білім ордаларында өнер мен ғылымның негізін оқыту өз мүддесі үшін емес, нағыз әдемілікті танып білуге үйрететін құрал. Тұлғаның күштілігін, келбетін оның еңбек, ой-тұжырымы мен қоғамдық әрекеттері анықтайды.

Осыдан барып білім берудің мазмұнын анықтайтын тұлғаның іс-әрекеті болып табылады. В. С. Леднев еңбектерінде оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастыру арқылы мазмұнын анықтауға болатынын айтқан. В. В. Краевскийдің – педагогикалық теориясында жалпы білім беру мазмұнын қалыптастыру принципі қарастырылған. Ол принцип білім берудің барлық элементтерімен барлық деңгейлерінде қоғамның ғылым, мәдениет және тұлғаның дамуымен сәйкес келеді. Тұлғаның өсуі үшін және мәдениетті өмір сүруі үшін дәстүрлі білім, іскерлік, дағды қоғамның әлеуметтік дамуы деңгейін көрсететін білім беру мазмұнына өндіру қажет.

Ұлт келешегі үшін қызмет еткен, бойындағы барын берген қазақ зиялыларының аталған мәселедегі көзқарастары бұл күнде де өзекті. ХХ ғасырдың басында тарихи сахнаға шыққан ағартушылардың,

педагогтар мен жазушылар қазақ халқының тарихи-мәдени өмірінде өзіндік із қалдырғаны белгілі. Олар ұлтымызды ағарту ісі мен жоғары педагогикалық ұлттық мектебін қалыптастыруда және оның іргетасын қалауға белсене ат салысқан халқымыздың адал перзенттері А. Байтұрсынов, М. Дулатов, М. Жұмабаев, Ж. Аймауытов, Х. Досмұхамедұлы, С. Сейфуллиннің т.б. Осынау таутұлғалардың педагогикалық мұрасының бүгінгі таңда да ғылыми мәні орасан зор.

Солардың бірегейі – қоғамға, уақытқа деген көзқарас дараланып, өмір сұранысынан туған М. Дулатовтың «Оян, қазақ!» өлеңі. Ол қазақ жастарын оқып, білім алуға шақырды.

Міржақып, неге отырсың қалам тартпай,Бәйге алмас болғанменен жүйрік шаппай. Шамаңды қадари хал көрсетсеңші, Байғұс-ау, оянсаңшы қарап жатпай [11, 79].

Осындағы «оян» сөзі – автордың биік идеялық мақсаты, басты рухани нысаны. Жеке бастың, әлеуметтік топтың, белгілі топтың мүддесі емес, ақынды толғандырар мәселе – халықтың тағдыры, елдің қайғысы мен мұңы.

Ұйқыда жатыр қазақ көзін ашпай, Кеттік қой отқа күйіп, өрттен қашпай. Әр халық алға кетіп жатса дағы, Біздің жұрт шегінеді қадам баспай... [11, 79].

Халқының басындағы ауыр қасіретті анық көріп, жүрегіне батқан ел тағдырын дөп басып айта білген шайыр ұлтын бұл дерттен айықтыру жолын, ұйқыдан ояту тәсілін іздейді. Ол сол заманда кең тараған соғыс, қантөгіс емес, иман жолын насихаттап, білімге, оқуға, мәдениетке үндейді. Бұл сол кездегі 24 жасар жас ойшыл Міржақып Дулатұлының таңдаған арнасы еді. Міржақып ақынның идеясымен үндес туынды Ахмет Байтұрсынұлының «Маса» мысалы. Негізінен масаның бар күші – шағу, ал ісі – адамды ұйқыдан ояту екені белгілі.

Ұлт үшін қызмет көрсетудің үздік үлгісін көрсеткен алтын айдарлы арыстандарымыздың бірегейі, «Қараңғы қазақ көгіне өрмелеп шығып күн болуды» армандаған алаш қайраткері Сұлтанмахмұт Торайғыров.

Жалпы Алаш зиялылары оқу-ағарту саласында мектеп, оқу-әдістемелік құралдар туралы зерттеу әдістерін жазып, бірін-бірі толықтырып отырған. Олардың бар өмірі ұлтты сүюдің, ел мүддесіне қалтықсыз қызмет қылудың нағыз үлгісі болады.

Алаш зиялыларының көп салалы қызметінің бір қырығылыми-педагогикалық іс-әрекетінің тамыры тереңге тарап, бүгінгі Қазақстанның зияткерлік ұлт қалыптастырудың түпкілікті негізінен бастау алғандығын байқаймыз.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 https://kk.wikipedia.org/wiki/Білім

2 «Дін мен дәстүр» І. Баспаға дайындаған: С.З.Ибадуллаев, Е.А.Оңғаров. Астана, 2017 – 176 б.

3 Абай. Өлеңдер. Алматы, Жазушы, 1976 – 240 б.

4 Шәкәрім. Шығармалар. Алматы, 1988 – 256 б.

5 Шоқан Уәлиханов. Шығармалар. Алматы, Атамұра 1997 жыл – 289 б.

6 Мухтарова Ш.М «Теоретические основы формирования этнического компонента в содержании высшего педагогического образования» Караганды, 2008

7 Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. Москва «Педагогика» 1981.

8 Әлемдік философиялық мұра. – Алматы: «Таймас» 2010.

9 Народное образование. 1998, № 7

10 Әлемдік педагогикалық ой-сана.4-том. - Алматы: «Таймас» 2008.

11 М.Дулатов «Оян, қазақ!». – Астана: Атамұра 2002.

РАЗВИТИЕ БЕСЕДЫ НА УРОКАХ ГЕОГРАФИИ ЧЕРЕЗ ПОСТАНОВКУ ВОПРОСОВ

МАРЮХА Т. И.
учитель, СОШ с ГК Щербактинского р-на, с. Шарбакты, Щербактинский р-н, Павлодарская обл.

Современный урок в условиях обновленного содержания образования предполагает сотрудничество, т.е. взаимодействие, направленное на достижение цели, которрое достигается при коллаборативном обучении. Коллаборативное обучение - это такое обучение при котором учащиеся объединяются в группы, с учетом и выдвижением на первый план умений и вклада отдельных членов группы, разделяющих и принимающих ответственность за действия группы.

Основной принцип коллаборативного обучения – общее согласие по обсуждаемому вопросу, достигнутое в порядке обсуждения. Этот принцип формируется посредством сотрудничества членов группы.

Для решения проблемы, выполнения задания при коллаборативном обучении необходима совместная работа учащихся. Обучение – это социальная деятельность и процесс

обучения осуществляется посредством общения. Такое обучение эффективно в социальной среде, где существует диалог между учащимися. В результате обучающиеся слышат различные точки зрения и должны уметь формулировать свои идеи и защищать их.

Учителя организовывают и поддерживают работу в группах, способствуют достижению положительных результатов. Общение – это наиболее благоприятный аспект работы в группах, но учащиеся должны уметь говорить и слушать, планиировать задания и выполнять их. Для этого необходимо создать условия, при которых в деятельность будут вовлечены все учащиеся и будет взаимодействие. Активную деятельность обсуждения можно успешно стимулировать путем постановки вопросов учителем.

Изложение учителем материала, а затем постановка вопросов - наиболее привычная форма обсуждения всем классом проблемы или задания. Очень ограничивающая форма, но даже она требует хорошей профессиональной подготовки и значительных навыков у учителя в постановке вопросов, приводящих к желаемому и запланированному результату. В современных условиях изложение учителя заменяется множеством активных форм обучения (методы и способы критического мышления).

Беседа – один из ведущих методов в преподавании, позволяющий учителю осуществлять дифференцированный подход к каждому ученику. Нил Мерсер выделяет беседу-дебаты, когда существует расхождение во мнениях и каждый принимает свое решение, преобладает атмосфера соперничества и взаимодействие по схеме «Да! – Нет!». Еще один тип беседы – кумулятивная – ученики делятся знаниями, повторяют и обдумывают идеи друг друга, но не оценивают, просто соглашаются с тем, что говорят другие, собирают информацию. И исследовательская беседа, когда все активно слушают, задают вопросы, обмениваются информацией, основанной на предыдущем опыте, преобладает атмосфера доверия, «соучастия» в достижении цели, устанавливается взаимопонимание для принятия совместных решений, хотя имеются основания для споров и идеи могут быть оспорены [1, с.211].

Беседу можно использовать на каждом этапе урока, но учащиеся должны принимать в ней активное участие. Обучение должно быть интерактивным для всего класса. И здесь значение придается вопросам поставленным для достижения результата.

Зачем формулировать и ставить вопросы? Чтобы получить ответ и необходимую информацию, оценить ее, сравнить с той

информацией, что была известна и заявить о своей позиции, своем уровне знаний [2, с.1]. Увлекающий вопрос побуждает интерес. Например, «Какую бы часть земли ты исследовал, будучи Х.Колумбом? Почему именно ее?», «Как бы ты мог доказать, что земля имеет шарообразную форму, если бы ты жил до н.э.?», а потом найти ответы в учебнике и сравнить. Такие вопросы интересны, побуждают к учебе, пробуждают интерес.

Вопросы на уроках используются для того, чтобы побудить учащихся к активной деятельности, к постановке своих вопросов, выяснить отношение к деятельности и к изучаемому и изученному материалу, помочь в принятии решения, сформировать мотивы деятельности обучающихся.

Б.Блум делит вопросы на шесть типов: простые, уточняющие, объясняющие, оценивающие, творческие и практические.[2, с.55] Зная, что каждый тип вопроса задействует одну из сторон мышления, мы сможем сознательно управлять как своим мышлением, так и мышлением наших учеников, чтобы реализовать интеллектуальный потенциал в полной мере.

«Из каких частей состоит атмосфера?», «Что изучает физическая география?», «Евразию омывают все четыре океана?», «Где находится водопад Анхель?» - простые вопросы, на знание фактической информации. Тем не менее, простые вопросы необходимо использовать, чтобы вовлечь в работу ту сторону мышления, которая отвечает за фактическую информацию. 1. Что, по вашему мнению, означает это слово. 2. Где можно узнать значение этого слова. 3. Приведите примеры словосочетаний, содержащих это слово. Например, «Что такое землетрясение?», «С чем ассоциируется у вас это понятие?», «В каких источниках можно узнать значение этого слова?», «Люди каких профессий могут знать понятие этого слова?»

Простые вопросы имеют место быть, но одно из требований современного урока – обратная связь. Постановка вопросов считается одной из важных форм устной обратной связи, в условиях которой ученики вовлечены в «управляемый» диалог с учителем. Обратную связь можно обеспечить посредством уточняющих вопросов: «То есть, вы говорите, что самая высокая соленость в Красном море?», «Я правильно поняла вас, что планктон – это организмы, перемещающиеся водой, не умеющие самостоятельно передвигаться?». Такие вопросы помогают выражать свои мысли ученику, обобщить услышанный материал и дать свое понимание полученной информации собеседнику, соответственно поощряя к дальнейшим размышлениям.

Объясняющие вопросы начинаются со слов «Каким образом...», «Почему...», «Зачем...», «Как вы думаете...», требуют развернутого ответа, позволяют выяснить как мыслит ученик, вариативность его мышления. Например, «Почему происходит смена дня и ночи?», «Зачем нужны знания об экологии?», «Каким будет ваше решение по поводу создания заповедника в Павлодарской области?», «Почему проблема Аральского моря – это проблема глобального характера?», «Почему на севере Южной Америки теплее, чем на юге?».

Оценивающие вопросы важны потому что оказывают влияние на мышление. Для использования данных вопросов хорошо использовать прием «Горячий стул». «Как ты оценишь последствия целины в Казахстане?», «Как ты оценишь влияние пересыхания Аральского моря на природу Казахстана?».

Для разития у учеников гибкости мышления, развития умения находить множество решений одной проблемы, находить неожиданное решение проблемы, используются творческие вопросы. Это вопросы, в формулировке которых присутствуют элементы условности, предположения, прогноза. «Почему белые медведи не едят пингвинов?», «Как изменился бы климат в Австралии, если бы Большой Водораздельный хребет находился бы на западе?», «Что было бы, если бы Америка была открыта для европейцев на 100 лет позже?», «Верите ли вы, что чем темнее почва, тем она плодороднее? Почему?».

Практические вопросы актуальны, в частности, для уроков географии, устанавливают связь теории с практикой, требуют действий от ученика. «Как мы можем определить географические координаты объекта?», «Как мы можем сравнить две страны?», «Как мы можем определить выгодно ли экономико-географическое положение Казахстана?», «Как мы можем построить профиль участка по топографической карте?», «Как ориентироваться по местным признакам?».

В каких случаях есть основания для использования вопросов на уроках? Для адекватности понимания мыслей, явлений, процессов, чтобы акцентировать внимание на задании или подготовке к следующему разделу в процессе обучения, для активизации в памяти изученного материала, закрепления, переосмысления информации.

Именно на активизацию информации в памяти направлена большая часть вопросов, используемых на уроках. Небольшая часть развивает мыслительные навыки. Это несоответствие помогают устранить вопросы творческие, оценивающие, практические.

Грамотно поставленные вопросы помогают определить направление и цель урока, реализовать контроль уровня понимания учениками учебной информации.

При постановке вопросов необходимо помнить, что хороший вопрос содержит причину, содержателен, четко сформулирован и имеет соответствующую интонацию. Хороший вопрос поддерживает уровень вовлеченности учеников, стимулирует мысли и пробуждает чувства (Морган и Сакстон, 1991 год) [3, с.214].

Для того чтобы получить содержательный и осмысленный ответ необходимо увеличить время ожидания ответа на него, в соответствии с содержанием предмета и особенностями класса, добиться активного слушания. Этого можно добиться при условии установления доверительных отношений между учащимися и учителем, и с помощью использования различных методик. Например, на любой из трех стадий урока, которые строятся на постановке вопросов, можно использовать стратегии и методы критического мышления: «Чтение с остановками», таблица «тонких» и «толстых» вопросов, «Верите ли вы?», «Ромашка Блума», «Верные и неверные утверждения», «Взаимоопрос», «Доска вопросов», «7W», «Вопросительные слова», «Групповая дискуссия», «Идеал», «Линия ценностей» «3-2-1», «Начало для вопроса» [3, с.17].

Важно помнить, что при постановке вопросов нужно избегать таких ошибок: очень часто учитель задает вопрос и сам на него отвечает, задает много вопросов сразу, задает вопросы второстепенных аспектов учебного содержания. Задает вопрос одним и тем же ученикам, заведомо зная, что они на него ответят. Задает вопросы не по теме урока, задает вопросы в угрожающей форме, непонятные, однотипные, слишком сложные (раньше времени). Дает недостаточно времени на обдумывание ответа, не предвидя последствий ответов, не используют предыдущие ответы учащихся, не реагирует на неправильные ответы. Это приведет к тому, что снизится интерес и активность учащихся, снижается мотивация, образовательный эффект урока, отсутствует диалог, упускается главное в содержании, развивается лишь воспроизводящий тип мышления.

Стратегия постановки вопросов должна быть запланирована посредством определения ведущих вопросов и вопросы должны последовательно сменять друг друга. Нужно учитывать интонацию, темп, ясность при постановке вопросов, выслушивать ответы и определить порядок вопросов. Например, тема урока «Литосферные плиты»:

- Что является моделью Земли: апельсин или лимон? (апельсин).

- Что вы делаете с апельсином, когда хотите съесть его? (чистим кожуру и съедаем дольки).

- Скажите, когда вы чистите апельсин, корки одинаковые или разные по размеру? (разные по размерам, есть большие и маленькие кусочки).

- А теперь представьте, что вы смогли бы сделать из этих корок опять модель апельсина и показать эту модель незнакомому человеку. Как вы думаете, что он подумает? (что ему показывают целый апельсин).

- А теперь, заменим слово «апельсин» на «Земля», разные по размеру корки апельсина выражают «литосферные плиты». Отсюда мы можем сделать какой вывод?

- С космоса поверхность Земли выглядит одним целым, хотя на самом деле из больших и маленьких по размеру литосферных плит.

-Какие литосферные плиты обозначены на тектонической карте? [4, с. 5].

Беседа на уроке по теме «Международное географическое разделение труда»:

- Кто знает, что такое разделение труда?

- А если я скажу вам, что вы знаете?

- Я сейчас буду называть страну, а вы называйте первую ассоциацию, которая приходит на ум.

1 Япония – бытовая техника.

2 Китай – рис, зеленый чай.

3 Швейцария – часы.

4 Бразилия – кофе.

5 Египет – финики, международный туризм.

6 Украина – пшеница, сахар, металл.

7 Ирак – нефть.

- Почему, по вашему мнению, Бразилия известна кофе, Япония – бытовой техникой, Украина – сахаром? После недолгого обсуждения делаем вывод: страны на мировом рынке специализируются в отдельных товарах и услугах, потому что имеют благоприятные экономико-географическое положение или уровень социального развития.

Необходимо балансировать вопросы таким образом, чтобы преобладали вопросы высокого порядка (на анализ, синтез, оценку) и оглашать ожидаемые результаты процесса опроса. Важно преобладание открытых вопросов, вопросов высокого порядка,

так как они способствуют развитию критического мышления. Вопросы на анализ могут начинаться со слов: «Какова цель…?», «Что бы произошло, если бы…?», «Почему случилось…?», «Как влияет…?», «Чем похожи … и …? В чем их отличие?». Вопросы на синтез: «Какой вывод вы можете сделать?», «Как это может быть связано с предыдущей темой?», «Какова тема?», «Какое возможное решение данной проблемы?»

Важно учителю в процессе обучения быть в позиции партнера. Определить, какой вопрос на уроке будет ключевым и по ходу урока, и в конце урока возвращаться к ключевому вопросу. Результативным будет постановка вопроса, на который учитель сам не знает ответ, например, «Как ты понимаешь различие между ВВП и ВНП?», «Как ты понимаешь процесс круговорота воды в природе?». Необходимо стимулировать познавательную активность учеников работа в парах, поиск учащимися ответов на вопросы, объясняя материал друг другу.

Предполагать, что человек может помнить все, – то же самое, что предполагать, что он может удержать в своем организме все то, что когда-то съел (Артур Шопенгауэр). Поэтому если ученик сможет объяснить то, что он узнал, кому-то еще, то можно считать, что процесс обучения был результативен.

ЛИТЕРАТУРА

1 Загашев И.О., Заир – Бек С.И. Муштавинская И.В. Учим детей мыслить критически. – Санкт-Петербург, 2003.

2 Запрудский Н.И. Современные школьные технологии -2. Минск, 2010

3 Муштавинская И. В. Технология развития критического мышления на уроке и в системе подготовки учителя. Уроки для педагогов. Учебное методическое пособие. – КАРО; Санкт-Петербург, 2009

4 Материалы программы повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан «Лидерство учителя в педагогическом сообществе», «Центр педагогического мастерства», 2016

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ГРАФОМОТОРНЫХ НАВЫКОВ У ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЕМ ИНТЕЛЛЕКТА

МАТАЕВА А. С.
учитель, СОШИ № 3, г. Аксу

«Рука – это вышедший наружу мозг человека.»
И. Кант

Дети с нарушением интеллекта – умственно отсталые дети. Термином «умственная отсталость» в дефектологии обозначается стойко выраженное снижение познавательной деятельности, возникшее на основе органического поражения ЦНС, которое может быть различным по тяжести, локализации и времени наступления. Для этих детей характерны нарушения моторики, координации движений и праксиса, ориентировки в пространстве.

Зрительные и двигательные анализаторы, которые непосредственно участвуют в восприятии и воспроизведении букв и их элементов, находятся на низкой стадии развития. [6]

Уровень развития мелкой моторики – один из показателей ребенка к школьному обучению. Обычно ребенок, имеющий высокий уровень развития мелкой моторики, умеет логически рассуждать, у него достаточно развиты память и внимание, связная речь. Педагоги отмечают, что первоклассники часто испытывают серьезные трудности с навыком письма. Письмо – это сложный навык, включающий выполнение тонких координированных движений руки. Техника письма требует слаженной работы мелких мышц кисти и всей руки, а также хорошо развитого зрительного восприятия и произвольного внимания. Неподготовленность к письму, недостаточное развитие мелкой моторики, зрительного восприятия, внимания может привести к возникновению негативного отношения к учебе, тревожного состояния ребенка в школе.

У большинства современных детей отмечается общее моторное отставание. К сожалению, о проблемах с координацией движений и мелкой моторикой большинство родителей узнают только перед школой. Это оборачивается форсированной нагрузкой на ребенка: кроме усвоения новой информации, приходится еще учиться удерживать в непослушных пальцах ручку (карандаш).

Поэтому работа по развитию мелкой моторики должна начаться задолго до поступления в школу. Родители и педагоги таким образом, решают сразу две задачи: во-первых, косвенным образом

влияют на общее интеллектуальное развитие ребенка, а во-вторых, готовят к овладению навыком письма, что в будущем, поможет избежать многих проблем школьного обучения.

Письмо– это особая форма речи, при которой ее элементы фиксируются на бумаге (или других материалах) путем начертания графических символов (графем), соответствующих элементам устной речи.

Овладениенавыком письма является наиболее сложным среди многих видов учебной деятельности.

Графический навык– это определенные привычные положения и движения пишущей руки, позволяющие изображать письменные звуки и их соединения. Правильно сформированный графический навык позволяет писать буквы четко, красиво, разборчиво, быстро. Неправильно сформированный графический навык создает комплекс трудностей письма: небрежный, неразборчивый почерк, медленный темп. В то же время, переделка неправильного графического навыка не просто затруднена, но порой невозможна [3].

М. М. Кольцова пришла к выводу, что у некоторых умственно отсталых учащихся моторные затруднения могут быть связаны с леворукостью и обусловлены тем, что детей пытались переучивать. Таким детям необходимо пробовать выполнять задания той рукой, которой работать легче, удобнее.

Т. М. Головина пришла к выводу, что характерным у учащихся с нарушением интеллекта является нарушение мелких движений, что проявляется в их слабости, недостаточной координированности и взаимозаменяемости.

По данным исследованиям И. А. Грошенкова, нарушение моторики у умственно отсталых учащихся при выполнении работы требует от ребенка ловких действий, и если вначале неточным движениям руки он нередко повреждает изделие, то впоследствии, в процессе, систематической работы, рука приобретает уверенность, точность, а пальцы становятся гибкими. Всё это способствует к развитию руки для письма, и соответственно к учебной деятельности.

Графомоторные навыки включают в себя:

1 Мелкая мускулатура пальцев

- Упражнения на развитие силы пальцев и быстроты их движений.

2 Зрительный анализ и синтез

- Упражнения на определение правых и левых частей тела.
- Задания на ориентировку в пространстве по отношению к предметам.
- Задания с условиями по выбору нужных направлений.

3 Рисование

- Занятия по штриховке по контуру, обводка.
- Срисовывание геометрических фигур.
- Задания на зарисовку деталей, предметов, с натуры:
- дорисовывание незаконченных рисунков;
- дорисовывание рисунков с недостающими деталями (даются законченные изображения, но с недостающими деталями);
- упражнения в дорисовывании, создании собственной картины при условии реальности сюжета и деталей.
- Задания на воспроизведение фигур и их сочетаний по памяти.

4 Графическая символика

- Задания на развитие умений рисовать узоры, а также на символизацию предметов (изображение их с помощью символов) [3].

Умственно отсталые обучающиеся не видят в буквах элементов, не могут выделить их из целой буквы, да и конфигурацию буквы воспринимают не полностью, не замечая малых изменений элементов ее структуры. Многие дети испытывают затруднения с письмом: быстро устает рука, теряется рабочая строка, дети неправильно держат ручку, линии оказываются «дрожащими», нажим неравномерный, буквы получаются разного размера, расстояние между буквами не выдерживается, дети не ориентируются на листе бумаги, не укладываются в общий темп работы [2].

В своей работе я использую графомоторные дорожки и графические диктанты.

Графомоторные дорожки – направлены на развитие умения ориентироваться на плоскости, зрительно-двигательное восприятие.

Графические диктанты способствуютразвитию слухового восприятия, необходимого темпа деятельности, совершенствованию графических навыков.

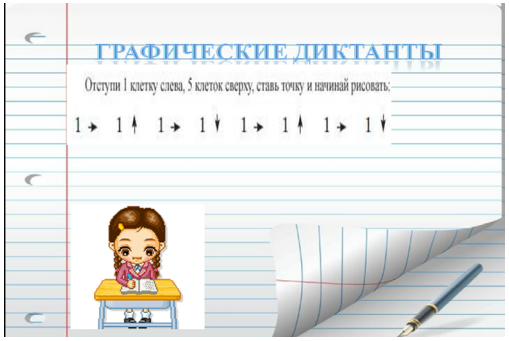

Рисунок 1

Занятие 1. Узор

На занятии ребенок учится рисовать по клеткам простой узор.

Повтори чистоговорку:

Цо-цо-цо – на пальце кольцо.

Отгадай загадку:

Пять братьев вместе родятся,
А росту разного.
(пальцы)

Пальчиковая гимнастика:

Раз, два, три, четыре, пять,
Будем пальчики считать,
Все такие нужные,
Крепкие и дружные.
Пересчитать пальчики и сжать их в кулак. Поменять руки.

Диктант

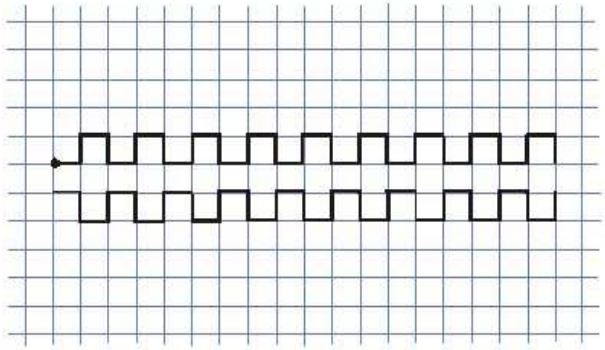

Отступи 1 клетку слева, 5 клеток сверху, ставь точку и начинай рисова

1 → 1 ↑ 1 → 1 ↓ 1 → 1 ↑ 1 → 1

Задание для ребенка: продолжи рисовать узор до конца строчки.
А теперь отступи 1 строчку и отрази в зеркале получившийся узор.

Рисунок 2

Многим ученикам такие графические диктанты кажутся развлечением, но у многих они в то же время вызывают трудности. И преодолевая эти трудности ребенок учится, запоминает такие понятия, как право и лево, верх и низ, и закрепляет эти понятия на практике. Диктант заключается в рисовании по клеточкам, соответственно, под диктовку учителя. Поэтому еще одно важное умение развивают в ребенке диктанты, и, вчастности графический диктант - он учит слушать и слышать, сосредоточиться на том, что говорит учитель, а это практически самое важное для школы умение.

Рекомендации при работе с детьми с нарушением интеллекта:

-Оценивать усилия, а не соответствие общему стандарту, хвалить даже за небольшие успехи;

-Ни в коем случае не заставлять ребёнка переписывать (перерисовывать) набело – будет получаться всё хуже и хуже;

-Не торопиться переходить к написанию букв, можно сосредоточиться на рисовании простейших графических линиях и письме элементов букв;

-Упражнения должны доставлять ребёнку удовольствие, не превышать 10-15 мин

Развитие графомоторного навыка влияет не только на умение писать и держать карандаш в руке, но и на концентрацию внимания, усидчивость и старательность на занятиях, развиваются речь, мышление, зрительное восприятие и память.

Развитие мелкой моторики у детей с ограниченными возможностями здоровья трудно недооценить. Известный педагог В. А. Сухомлинский утверждал, что ум ребенка сосредоточен именно на кончиках пальцев. Только после всестороннего обследования предметов, в том числе ощупывания, в сознании малыша складывается целостное представление об их свойствах и качествах. Исследования ученых показали, что уровень развития детской речи находится в прямой зависимости от степени сформированности тонких движений пальцев рук. Чем активнее и точнее движения пальцев у маленького ребенка, тем быстрее он начинает говорить. К сожалению, очень часто у детей с ограниченными возможностями здоровья затруднена именно функция речи, что, безусловно, осложняет общение малыша с близкими и коррекционную работу с педагогом [4].

Развитие графомоторного навыка влияет не только на умение писать и держать карандаш в руке, но и на концентрацию внимания, усидчивость и старательность на занятиях, развиваются речь, мышление, зрительное восприятие и память.

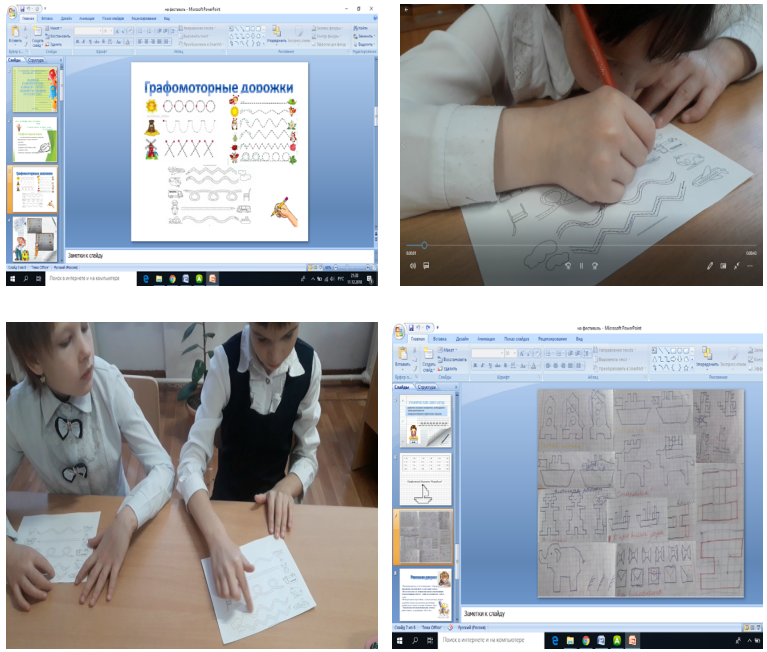

Рисунок 3

ЛИТЕРАТУРА

1 Безруких М. Как научить ребенка писать красиво. – М., 1986.

2 ВласоваТ.А., ПевзнерМ.С.Учителю о детях с отклонениями в развитии. – М.: Академия, 2002, –207 с.

3 Занков Л.В.Психология умственно отсталого ребенка. – М., 1988.

4 Новиковская О. А. Ум на кончиках пальцев. Академия пальчиковых наук. – М.: АСТ; СПб.; Сова, 2008. – 235 с.

5 Сиротюк А. Л. Коррекция развития интеллекта дошкольников. - М.: Сфера, 2001. – 48 с.

6 Словарь-справочник для родителей, имеющих детей с ограниченными возможностями/Под ред. Л.Г. Гусляковой, С.Г. Чудовой.

МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБУЧЕНИЯ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ И ИКТ

МЕДВЕДЕВА Т. Ф.
учитель, СОШ имени К. Макпалеева, г. Павлодар
ЕСЕНКУЛОВА Т. Д.
учитель, СОШ имени К. Макпалеева, г. Павлодар

Каждый ребенок особенный – все дети равные.

По последним данным в Казахстане живет более 150 тысяч детей инвалидов. Что дает 4 % несовершеннолетних граждан РК. К сожалению, с каждым годом эта цифра растет. За последние 5 лет число инвалидов выросло на 7,5 % [5]. Малоизвестный ранее термин «аутизм», в настоящее время стал общепринятым. По официальным данным, насчитывается около трех тысяч детей с таким диагнозом, а по неофициальным – около тридцати тысяч. Поэтому, вопрос инклюзивного обучения становится все более актуальным и требует скорейшего решения. К 2020 году планируется 70 % школ и 30 % дошкольных учреждений перевести на инклюзивное образование [1].

Инклюзивное (французское слово inclusif – включающий в себя, от латинского include – включаю) или включенное образование. Этот термин в настоящее время используется для описания процесса обучения детей с особыми потребностями в общеобразовательных школах.

Таким образом, инклюзивное образование это образование, которое дает равный доступ к образовательным услугам для всех учащихся с учетом разнообразия особых образовательных потребностей и индивидуальных возможностей.

Существует восемь принципов инклюзивного образования:

1 Ценность человека не зависит от его способностей и достижений;

2 Каждый человек способен чувствовать и думать;

3 Каждый человек имеет право на общение и на то, чтобы быть услышанным;

4 Все люди нуждаются друг в друге;

5 Подлинное образование может осуществляться только в контексте реальных взаимоотношений;

6 Все люди нуждаются в поддержке и дружбе ровесников;

7 Для всех обучающихся достижение прогресса скорее может быть в том, что они могут делать, чем в том, что не могут;

8 Разнообразие усиливает все стороны жизни человека.

С нашей точки зрения, начинать свое самообразование в этом вопросе нужно с глубокого осознания данных принципов. Понимание, что ты являешься примером и образцом для детей продуктивного выстраивания отношений, в любой ситуации дает творческую энергию и правильную мотивацию. Когда мы случайным образом сталкиваемся с проблемой детской инвалидности, мы можем проявить сочувствие, может даже соучастие. Но когда такой ребенок приходит к нам в класс, мы уже становимся частью его жизни, а он – нашей. И здесь требуется иной уровень эмоционального интеллекта, подразумевающий более глубокую эмпатию. Мы видим проблему не со стороны, не в роли сочувствующего зрителя. Мы видим проблему изнутри, мы становимся участником. И здесь нужно полностью принять ситуацию, опираясь на перечисленные выше 8 принципов. Четко поверить для себя, что ребенок с особенными образовательными потребностями не может быть помехой обучения для других детей. Он просто делает процесс более разнообразным.

Естественно, что любая, даже очень перспективная реформа влечет за собой определенные затруднения. При внедрении инклюзивного обучения система образования столкнулась с множеством проблем, начиная с технического переоснащения школ и заканчивая сопротивлением родителей здоровых детей. И конечно одной из главных проблем остается переподготовка педагогов. Для того, чтобы, обучать детей с особыми образовательными потребностями, необходимо иметь навыки специалиста – дефектолога.

Для нас, учителей простых общеобразовательных школ, проблема заключается в том, что дети с особенными образовательными потребностями требуют к себе повышенного внимания. Они быстрее устают, у них неустойчивое внимание, им сложнее переключаться с одного вида деятельности на другой. Такие дети испытывают трудности с запоминанием словесного материала. Нужно так спланировать деятельность на уроке, чтобы каждый учащийся, двигаясь в своем темпе, сумел достичь учебной цели. В этом случае, помогают правильно разработанные задания. На своих уроках ИКТ и информатики в 3 и 9 классах мы предлагаем ребятам нами разработанные эти задания.

При разработке заданий учитывались следующие принципы: создание атмосферы доброжелательности, постепенное усложнение, дозировка материала, поэтапные действия, четкие инструкции, использование наводящих вопросов, чередование труда и отдыха, иллюстративный метод.

В карточке формативной работы для детей с особыми потребностями в обучении текст задания разбит на два отдельных пункта – реализация принципа поэтапного действия. Выбраны только знакомые пиктограммы и уменьшено число картинок для выбора – принцип дозировки материала. Вместо задания «напиши название» – предложено «выбери». Это очень важно потому, что дети испытывают трудности с запоминанием словесного материала, тем более на английском языке.

В карточке для учащихся с особенными образовательными потребностями меньше заданий. Текст задания сформулирован простыми предложениями и с одним глаголом. Приведены образцы выполнения, сокращены варианты для выбора. Дана четкая инструкция выполнения, убран лишний текст комментариев.

Урок в инклюзивном классе, для упрощения восприятия нового материала, должен предполагать большое количество использования наглядности. На уроках ИКТ и информатики наглядность обеспечить достаточно просто. Большинство кабинетов оснащено интерактивными досками. Есть масса готовых презентаций, видео, материалы с образовательных платформ Bilimland и Learning apps. Например, для объяснения нового материала и для повторения по теме графический редактор Paint.

Поскольку, в последнее время наблюдается тенденция роста количества детей с особыми образовательными потребностями, в начальной школе мы провели исследовательскую работу на базе преподавания ИКТ в параллели 4-х классов. Именно на этой параллели в нашей школе по 3-4 ученика в каждом классе.

Нами была разработана и апробирована группа заданий по каждой теме. Новизной разработки стало то, что каждая работа начиналась с коррекционного задания. Мы использовали направления коррекции всех видов памяти и концентрации. После апробации задания были исправлены, усложнены или упрощены, переформулированы и апробированы на других классах.

В результате суммативной работы за четверть, мы заметили улучшение памяти, больше концентрации внимания. Дети стали более самостоятельными. Самое главное, удалось организовать работу на уроке так, чтобы все дети в достаточном количестве получали поддержку со стороны учителя. Все разработанные и апробированные задания были объединены в коррекционно-развивающую тетрадь.

Конечно, работая с детьми с ограниченными возможностями, необходимо учитывать и их психологические особенности. Не имея

специального образования, в своей работе мы руководствуемся советами из книги Носкова Г. В., «Методические рекомендации по организации коррекционно-развивающей работы с детьми с ограниченными возможностями здоровья на общеобразовательных уроках в школе». В своей работе он выделяют моменты, на которые следует сделать акцент:

При работе с текстом ребенку необходимо помочь открыть учебник на нужной странице, показать, что мы будем читать.

Сокращайте объем задания так, чтобы ребенок мог выполнять его не долгое время.

При устных ответах дайте немного больше времени на формулировку ответа.

При выполнении письменных работ, тестов необходима организационная помощь учителя.

Задание нужно формулировать как в устном, так и в письменном виде; задание должно быть кратким, конкретным, выраженным одним глаголом; формулируйте задание, стоя рядом с ребенком; давайте возможность ребенку закончить начатое дело.

Старайтесь отмечать хорошее поведение ребенка, а не плохое. Старайтесь не обращать внимание на несерьезные нарушения дисциплины. Иногда это может быть следствием приема лекарств.

Разрешайте ребенку переписывать работу, чтобы получить лучшую отметку (в дальнейшем учитывать отметку за переделанную работу).

Если учащемуся трудно отвечать перед всеми, то ему дайте возможность отчитаться за задание в малой группе. Работа в группах позволяет таким ученикам чувствовать себя более комфортно и они больше раскрываются в учебе [4].

Учитывая эти советы, для детей с особыми образовательными потребностями мы назначаем специальное время для написания суммативных работ.

В рамках обновленного содержания образования кардинально поменялся подход к подготовке учителя к уроку. Сейчас - замечательное время, когда обмен опытом приветствуется. Поэтому мы очень легко нашли поддержку среди коллег специализированных школ, получили полезные советы. Дети с диагнозом замедленного развития практически не умеют работать самостоятельно, очень тяжело работают по алгоритму. Поэтому мы всегда выстраиваем работу так, чтобы ребенок работал в группе или в паре. Для облегчения концентрации внимания для таких детей используем

наглядности в виде предметов, или картинок, повышающих положительный эмоциональный фон.

Самым главным в своей работе считаем установление правильного стиля общения, основанного на доброжелательности, терпении, принятии. Делаем акцент на духовно-нравственном воспитании. Постоянно повышаем свой эмоциональный интеллект. Не так страшна методическая ошибка, ее можно исправить, отработать. Гораздо сложнее, когда ребенок выстраивает защитную стену, боясь нашей бестактности, раздражения, безразличия или когда мы своим неприятием подаем дурной пример здоровым детям. Во внеурочной деятельности дети прекрасно общаются между собой, интуитивно находя, правильные подходы друг к другу. Может и нам стоит перестать пугать себя преувеличенными трудностями.

Несмотря на все возникающие проблемы, совместное обучение детей с разными потребностями, как показывает мировой опыт, несет больше плюсов, чем минусов для всех участников процесса.

Изоляция от общества детей с ограниченными возможностями приводит к негативным последствиям для развития всего общества. Проявление дискриминации – это признак бездуховного общества. В такой перспективе преимущества инклюзивного образования становятся очевидными. Для детей с ограниченными возможностями это избавление от неблагоприятного воздействия изолирующего обучения - «навешивания ярлыков» и негативного отношения. В процессе совместной деятельности быстрее стираются границы различий, и дети получают возможность заводить настоящих друзей. В процессе совместного обучения через подражание быстрее формируются «компетентные» модели поведения. Развиваются навыки речи и общения. Дети получают подготовку к реальной жизни.

Для здоровых детей это тоже имеет ряд положительных моментов. При совместном обучении здоровые дети получают правильное представление о людях с ограниченными возможностями, это учит их альтруистической морали. Мы считаем, что для нашего суверенного Казахстана это очень мудрая политика, которую нужно поддерживать.

ЛИТЕРАТУРА

1 Капышева Н.Д. МЕТОДЫ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБУЧЕНИЯ // Старт в науке. – 2016. – № 4. – С. 174-176; URL: http://science-start.ru/ru/article/view?id=418 [дата обращения: 09.04.2019].

2 Образовательная Система Казахстана. Дети С Особыми Потребностями Школа Образование. https://www.nur.kz/1715660-inkluzivnoe-obrazovanie-v-kazahstane-i-za-rubezom.html [дата обращения: 09.04.2019].

3 Подобутова Ольга Николаевна, 06.11.2018, «Методы и приемы работы с детьми с ОВЗ на уроках информатики», https://videouroki.net/razrabotki/mietody-i-priiemy-raboty-s-diet-mi-s-ovz-na-urokakh-informatiki.html.

4 http://stat.gov.kz.

ОҚУШЫ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУДА ТОПТЫҚ ЖҰМЫСТЫҢ ТИІМДІЛІГІ

МЕДЕУОВА Г. Қ.
мұғалім, № 21 ЖОББМ, Семей қ.

«Менің шәкірттерім менен жаңаны танымайды олар бұл жаңалықты өздері ашады. Менің басты міндетім – оларға өз идеяларын ашуға, дамытуға көмектесу.»
И. Г. Песталоцци

Біздің қоғамда болған өзгерістер қазіргі білім беру мақсаттарының өзгеруіне алып келді. Қазіргі заман мектебінің міндеті-өзгермелі өмір жағдайларына икемді бейімделе алатын оқушыны тәрбиелеу. Осыған байланысты оқыту үдерісіне оқушылардың білім алу, шығармашылық және өз бетінше білім алу мүмкіндіктерін қалыптастыруға және дамытуға ықпал ететін технологияларды енгізу өзекті болып отыр.

Жаңартылған бағдарламадан бұрын дәстүрлі сабақта білімнің негізін бағдарлама мен оқулықтардың мазмұны құраса, ал жаңа форматты сабақта оқушылардың белсенді әрекеттері құрайды, яғни оқушының, ой-еркіндігіне, ойының өсуіне дамуына, жан-жақты болуына ұстаз ғана себепші бола алады деген осы бүгінгі күн талабы нәтижеге бағытталған білім.

Әрине, мектеп оқушыларының білімдерін бір жүйеге түсіруде оқу сабақтарының әр түрлі түрде ұйымдастыру аса қажет. Топтық жұмыс өзінің барлық белгілерімен көрініс табатын оқу ынтымақтастығының идеалды моделі болып табылады. Топтық жұмыс оқыту процесін байыта түседі, оқушылардың белсенділігін жетілдіреді, қызығушылықтарын арттырады. Өйткені, оқушылар топтық жұмыс кезінде ашылады деп айта аламын.

Тақырыптың өзектілігі:

Топтық жұмыс оқытуда әрбір оқушы танымның (оқу үйренудің) мазмұны мен қорытындысын нәтижесіне өз үлесін қосып, басқалармен өзінің білгенімен идеяларымен түсінігімен алмасады, жоғары нәтижеге қалай жете алатындығын анықтайды. Мұндай қарым-қатынасты бірлескен әрекеттер бірін-бірі жақтыру, өзара сыйласымдық пен қолдау атмосферасына өтіп, жаңа білім игеруге жағдай жасайды.

Зерттеу мақсаты:

Топтық жұмыста қолданылатын әдіс-тәсілдердің тиімділігін көрсету.

Зерттеу міндеттері:

Оқушылардың оқу және танымдық қабілеттері дамиды.

Оқушылардың қорқыныш сезімі мен беймазалығы төмендейді

Сабақтың уақыты тиімді үлестіріледі.

Сыныптағы психологиялық ахуал жақсарады, жауапкершілік сезімі арта түседі.

Берілген білім берік қабылданады, алған білімдерін іс-жүзінде іске асыра алады.

Сыныптағы жұмыс сараланады.

Жұмыстың нәтижесі мен қорытындысы:

Топ жұмысының нәтижелері шығарылады;

Танымдық міндеттерді талдау, рефлексия;

Топтық жұмыс және қойылған мақсатқа жету туралы жалпы қорытынды.

Негізігі бөлім

1.1 Топтарда жұмыс істеу не үшін қажет?

Ынтымақтастық оқу дегеніміз не?

Ынтымақтастық оқу – өзара іс-әрекет жасау философиясы, ал бірлескен жұмыс соңғы нәтижеге немесе мақсатқа жетуге ықпал етуге бағытталған өзара әрекеттің құрылымы болып табылады.

Ынтымақтастық оқу сыныпта пайдаланатын әдіс қана емес, жеке философия болып табылады. Барлық жағдайларда адамдар топтарға бірлескен кезде ынтымақтастық адамдардың топтың жекелеген мүшелерінің қабілеті мен үлесі құрметтей отырып жұмыс істеу тәсілін ұсынады. Топтың жұмысы тиімді болуы үшін топ мүшелері арасында билік пен жауапкершілікті бөлу орын алады. Ынтымақтастық оқудың алғышарты топ мүшелерінің ынтымақтастығы арқылы ымыраға жетуге негізделген.

Бірлескен оқудың мәні

Ынтымақтастық оқу – оқыту мен оқуға білім беру тәсілі, бұл проблемаларды шешу, тапсырмаларды орындау немесе әлдебір өнім жасау үшін бірлесіп жұмыс істейтін оқушылар тобы дегенді білдіреді. Ынтымақтастық оқу оқуды табиғи әлеуметтік әрекет ретінде қабылдауға негізделген, оған қатысушылар бір-бірімен әңгімелеседі, және осы әңгімелесу арқылы оқуды жүзеге асырады.

Педагогикада ынтымақтастық оқу тәсілдерінің саны жеткілікті, бірақ та бірлескен оқу үдерісінің негізгі сипаттамалары мынадай:

Оқу оқушылар ақпаратты игеретін және өздері игерген мәліметті бұған дейін меңгерген білімдерімен байланыстыратын белсенді үдеріс болып табылады.

Оқу тапсырмаларды орындау үшін механикалық есте сақтау мен қайталау емес, құрдастардың белсенді қатысып, ақпараттарды өңдеуі және қорытуын талап етеді. Қатысушылар әр адамдардың көзқарасымен танысудан пайда алады. Оқу оқушылардың әңгімелесу кезіндегі әлеуметтік ортасы жағдайында жетіледі. Осы зияткерлік гимнастика кезінде оқушылар ой-пайымдарының негізін құрып, мәнін ұғады.

Ынтымақтастық оқыту жағдайында білім алушылар түрлі көзқарастағы пікірлерді естіп, өздерінің идеяларын дұрыс қалыптастыруды және оны қорғай білуді үйренетіндіктен, олардың алдына әлеуметтік, сондай-ақ эмоционалдық тапсырмалар қойылады. Сол арқылы, білім алушылар өздерінің ұғым-түсініктерін қалыптастырып, және де оқулықта ұсынылған түсініктерге немесе сарапшылардың пікірлеріне ғана сенуден бас тартуды үйрене бастайды. Яғни, ынтымақтастық оқыту барысында білім алушылар құрбы-құрдастарымен қарым-қатынасқа түсуге, өз пікірлерін айтуға және оны қорғауға мүмкіндік алады.

Жалпы алғанда, топтардағы бірлескен жұмыс төмендегі мақсаттарда жүзеге асырылады:

1.2 Топтарда қалай жұмыс істеуге болады?

Топтық жұмыстың артықшылығын барынша күшейту үшін, мұғалімдер және олардың оқушылары қадағалау жүргізудің және қарым-қатынас жасаудың жеке тұлғалық ерекшеліктерін, өзінің пікірін білдіру және басқаларға қолдау көрсету дағдыларын біліп, оларды дамыта алғандары маңызды (1-диаграмма).

Диаграмма 1 – Топтық жұмыс барысындағы дамитын дағдылар

Қарым-қатынас: жазбаша және ауызша әңгімелесу, тыңдау, ым мен қимылды пайдалану

Өзін-өзі таныту: үстемдік танытпай, топтағы жұмысқа белсенді қатысу үшін өзіне-өзі сенімді болу

Басқаларды қолдау: топтың қызметіне үстемдік жүргізбей, топ жұмысына белсенді қатысу үшін күрделі жағдайларды шешу

Басқаларды **бақылау** және басқалар туралы хабардар болу. Топтың басқа мүшелеріне қатысты елгезектік.

Топты ұйымдастырудың ережелері

Топтар түрлі тәсілдермен құрылуы мүмкін. Кей кездері мұғалімдер (және оқушылар) әріптестерінен (немесе достарынан) бірге жұмыс істеуін өтінеді, басқа жағдайларда кездейсоқ іріктеп алынған топтар құрастырылады. Ал кейде топтар жекелеген мүшелердің нақты бір мықты қасиеттеріне қарай құрылады.

Топтың қандай тәсілмен құрылғанына қарамастан, жаңадан құрылған кез келген топқа бір-бірімен жұмыс істеу сипатына, дағдылары мен стиліне икемделіп, бейімделуге уақыт талап етіледі. Табысты топтар осы айырмашылықтардың артықшылығын пайдалануды, оларды бастапқы кезеңде анықтауға және тиісінше топтың қызметін ұйымдастыруды бірден үйренеді (3-кесте).

Қалыптасу кезеңі топ жұмысының басталуымен шектелмейді. Топ мүшелерінің бір-бірі туралы хабардар болуына қарай, топтың қарқыны біртіндеп өзгереді, және де топқа мұндай өзгерістерге қатысты әрекет ету үшін қажеттілігіне қарай жұмысты түзетуге дайын болу керек.

Топта жұмыс істеу ережелері

Топтық жұмыс жеке шешуге болатын тапсырмаларды емес, анағұрлым күрделі тапсырмаларды шешуді көздейді.

Кез келген команда барлық мүшелері білетін және түсінетін жалпы ережелерді басшылыққа алуы қажет. Ол топтың әрбір мүшесінің одан не күтілетіндігін, жұмыс қалай бөлінетіндігін

және қолдау көрсетілетіндігін, сондай-ақ нәтижелерге қалай қол жеткізілетіндігін білулері үшін қажет.

Топ мүшелерінің саны қандай болуы керек?

Топтағы оқушылардың саны оқушылардың, сонымен қатар оқушылар мен мұғалімнің арасындағы өзара тиімді қарым-қатынасты барынша қамтамасыз етуі тиіс. Топтың көлемі мен санының арасындағы теңгерімді айқындаудың маңызы бар. Мысалы, көп шағын топтар немесе жұп шектеулі қысқа уақыт (мысалы, шамамен 5 минут) барысында тиімді жұмыс істей алады. Үлкен топтар оқушылардың көңілі басқаға ауып, тәртіптерінің бұзылуына әкелуі ықтимал. Мұғалімге нақты тапсырманы ұтымды орындау үшін топтың қандай көлемі қажет екендігін анықтап алу қажет.

Мұғалімдердің рөлі

Топтық жұмысты мұғалімдер ұйымдастырады, әрі олар қолдау көрсетіп отыруға тиіс, сондай-ақ тапсырманы орындағаннан кейін оны талқылауға уақыт беру қажет. Мұғалімдер топтың тиімді жұмысына қолдау көрсетіп, оңтайлы нәтижелерге қол жеткізуге ықпал етулері керек.

Сонымен қатар, сыныппен жүргізілетін жұмыс неге қол жеткізілетіндігін, нені білу жоспарланғандығын және топтық жұмысқа арналған тапсырмалар барлық сыныпты оқытумен қалай байланысты екендігін талқылауды қамтуы тиіс. Талқылау барысында оқушыларға олар қолдана алатын дағдылар, стратегиялар мен ережелер туралы ескерту қажет.

Оқушылардың жұмысына мұғалім сыпайы түрде араласып, оқушыларға ұсынылатын әдістерді моделдеуі тиіс. Топтың бірлескен жұмысын қамтамасыз ету үшін, бастапқы кезеңдерде барынша көп қолдау көрсету талап етілуі мүмкін.

Сабақ аяқталған соң оқушылар топтағы жұмыс үдерісін және оның нәтижелері туралы ойлану үшін түрткі жасау керек.

Топтық жұмыс ұтымды, тиімді болу үшін белгіленген тапсырмалар мен топтың қызметі стратегиялық тұрғыдан дұрыс құрылуы тиіс, олар топта тиімді жұмыс істеуге ынталандырып қамтамасыз етіп, жоғары деңгейдегі оқытуды, ойлауды және түсінуді дамыту үшін қолданылады.

1.3 Топтық жұмысты тиімді пайдалану тәжірибемнен...

Топтық жұмысты оқушылардың оқу еңбегін ұйымдастыру негізінде құруға мыналар жатады:

Оқу міндетін анықтау үшін сынып топтарға бөлінеді;

Әр топ тапсырманы орындайды (не бірдей, не саралап, даралап берілген);

Топтың енгізген жаңалығына орай тапсырмалар іріктеледі;

Топтың құрамы сабақтың мазмұнына қарай өзгереді; әр деңгейдегі оқушының мүмкіндігін ескеру қарастырылады;

Топтық жұмыс практикалық жұмыстарды, зертханалық және жаратылыстану ғылыми тақырыптардағы практикалық жұмыстарды, сондай-ақ шет тілдерді меңгеруде, ауыз екі сөйлеуде тілді дамыту бағытында және еңбек сабақтарын өткізгенде өте тиімді. Жұмыстың бұл түрінде ұжымдық талқылау қолданыла отырып, өзара кеңес беріп, өлшемдік параметрлері күрделеніп, өздік жұмыс тиімділігі жағынан бұрынғыға қарағанда жақсара түсетіні анық.

Топтағы бірлескен жұмыстың нәтижелері

Жақсы ұйымдастырылған топтық жұмыс оқушылар арасында әлеуметтік өзара қарым-қатынасты, тиімді араласу және проблемаларды шешу дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Бұл, өз кезегінде оқушыларды өздерінің оқуларына белсенді қатысуға итермелейді.

Оқушыларды алынған ақпаратты ойластыруға және талқылауға, өзгелердің пікірлерін түсінуге немесе теріске шығаруға ынталандырған жағдайда топтық жұмыс тиімді болады.

Фактілер бұл үдерістің кезең-кезеңмен жүретіндігін растайды. Айталық, бастапқы кезеңдегі топтық жұмыс әлеуметтік өзара әрекет етудің дағдыларын дамытуы қажет, содан кейін оқушылардың арасында қарым-қатынас біршама орнаған соң, мұғалімдер олардың тиімді қарым-қатынас жасау және мәселелерді шешу дағдыларын дамыта алады

Әлеуметтік өзара әрекет ету дегеніміз не?

Төменгі және жоғарғы сынып оқушылары топқа мүше болудың мәні туралы ойды қалыптастыру мүмкіндігіне ие болып, басқа адамдардың пікірлері мен идеяларына төзімді бола білуге үйренуі тиіс, соның нәтижесінде олар басқа адамдарға қатысты өзара сыйластыққа және түсіністікке келеді.

Тапсырмаларды орындау барысындағы бірлескен жұмыс оқушыларға жағдайды басқа адамдардың пікірлерін ескере отырып, қарауға мүмкіндік береді.

«География сабағында топтық жұмыс арқылы білім алушының танымдық қабілеттерін тереңдету» әдісі оқушылардың белсенділігін арттырып, ой қозғауға, тапсырмаларды орындау арқылы күтілетін

нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік берді. Сабақта оқушылардың тапсырманы топтық қорғауда стратегияларды топ мүшелерінің өздерінің еркін таңдап алуы оқушы мен оқушы, оқушы мен мұғалім арасындағы үздіксіз байланыстың түсіністікке құрылғандығын көрсетеді. Оқыту, білім беру, тәрбиелеу -баланың ішкі жан – дүниесінің біртіндеп дамуына әсер ететін, түрткі болатын, жағдай жасайтын, оларды іске асыратын сыртқы факторлар екені анық. Еліміздің ертеңі, ұлтымыздың болашағы – бүгінгі мектеп қабырғасында отырған бүлдіршіндер екені мәлім. Олардың қамын ойлау баршамыздың парызымыз. Кез- келген мектептің мақсаты мен мұраты өркениетті елдердің қатарынан көріну, жер мен жер байлықтарын ысырапқа салмай игере білетін ұрпақ тәрбиелеу. Ол үшін бүгінгі жас ұрпаққа сапалы білім бере отырып, пәнге қызығушылықты арттырады.

Қорыта келгенде, уақыт талабынан туындап, білім беру жүйесінде болып жатқан өзгерістер баланы оқыту осы заман талабына сай үйлесімді деңгейді қайта құруды міндеттейді. Оқу мотивациясы артып, жаңа материалды оқып үйренеді. Білімдер мен дағдыларды тексеру арқылы жүйелеу және жалпылау жүзеге асады.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Мұғалімге арналған нұсқаулық.45, 47б.

2 Үлестірме материалдар 1-4 апта.

3 Әлімов А.Қ. «Оқытудағы интербелсенді әдіс- тәсілдер». Әдістемелік құрал. «Астана, 2014ж».

КРИТЕРИАЛЬНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В УСЛОВИЯХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

МЕЛЬНИК В. В.
магистрант, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

В условиях внедрения в школу нового стандарта начального образования происходит принципиальное изменение системы оценивания результатов обучения младших школьников.

Оценивание является одной из особенностей обновленного содержания среднего образования в Республике Казахстан. Фокус современного оценивания направлен на его интеграцию с процессом обучения [11, с. 3].

Многочисленные актуальные работы в области теории и практики образования подчёркивают роль оценивания в ориентировании и оптимизации образования, регулировании процесса самостоятельного, самоконтролируемого, мета когнитивного и рефлексивного обучения.

Современные конструктивистские подходы в преподавании предполагают, что прогресс ученика будет зависеть от сотрудничества учителя и ученика, от предоставленной ученику возможности размышлять над своими знаниями, перестраивать свое понимание материала на стадии изучения.

Оценивание представляет в настоящее время ключевой элемент всей системы образования, особенно для младших школьников. Анализ труда многих педагогов-исследователей даёт возможность констатировать, что в многочисленных психолого-педагогических работах выявлены проблемы и противоречия в оценочной деятельности и рассмотрены теоретически и практически технологии критериального оценивания учебных достижений учащихся [10, с. 9].

В Республике Казахстан, с 2012 года, реализуется Концепция внедрения системы критериального оценивания учебных достижений учащихся Автономной организации образования «Назарбаев Интеллектуальные школы». Согласно Концепции критериальное оценивание – это совокупность важных качеств, обнаруженных в продуктах учения, которые необходимо представлять, как систему [8, с. 2].

Сбалансированная система оценивания содержит в себе Оценивание обучения и Оценивание для обучения. Система критериального оценивания определяет основы для внесения изменений в действующую практику оценивания учебных достижений обучающихся общеобразовательных школ. Это позволит обеспечить качество процедур оценивания, их соответствие международным стандартам и потребностям обучения каждого обучающегося.

Новая для Казахстана система критериального оценивания направлена на развитие обучающегося, повышение его интереса и мотивации к обучению. Обучение подразумевает не столько передачу знаний, сколько всестороннее развитие личности обучающегося. Информацию о том, насколько успешно проходит обучение, и в чем обучающиеся испытывают затруднения должна предоставлять эффективная система школьного оценивания. Для этого используется система критериального оценивания. Система оценивания является основным средством диагностики проблем

обучения и осуществления обратной связи междуучеником, учителем и родителем [11, с.4].

В системе критериального оценивания планируется переход от простого субъективного фиксирования количественных отметок к предоставлению качественной и объективной оценки. В ходе оценивания результатов обучения введены новые формы: суммативное оценивание с выставлением баллов и формативное оценивание с предоставлением обратной связи.

Формативное оценивание является неотъемлемой частью ежедневногопроцесса преподавания и обучения и проводится регулярно в течение всейчетверти. Формативное оценивание проводится непрерывно, обеспечиваетобратную связь между обучающимся и учителем и позволяет своевременнокорректировать учебный процесс без выставления баллов и оценок ипримeняется учителями для измерения обучения и для помощи в планировании урока.Сегодня очень много говорится об индивидуализации учебного процесса, повышении учебной мотивации и учебной самостоятельности учащихся. Наиболее соответствующим требованиям современного общества механизмом, который учитывает индивидуальные способности учащихся и их возрастные особенности как раз и является формативное оценивание, которое можно еще назвать оцениванием для обучения [11, с.12].

Личная практика показывает, что учащиеся воспринимают новые стратегии и методы оценивания с воодушевлением. Самооценка и взаимооценка, различные техникиформативного оценивания снимают напряженность, делают процесс оценивания психологически комфортным. Ведь такое оценивание дает ученику информацию о том, на что обратить внимание, что исправить, чтобы добиться лучшего результата, а педагог получет информацию о том, чего достигли ученики на определенном этапе урока.

В листах обратной связи – почти все дети пишут о том, что им очень нравится такая форма проведения уроков, им нравится оценивать друг друга. Почти все дети выходят с урока с улыбкой, довольные собой и проделанной работой. Использование методов формативного оценивания помогает учащимся выработать навыки самостоятельной работы, работы в группе, у них появляется интерес к учебе, повышается чувство взаимопомощи, коллективизма.

Таким образом, формативное оценивание, которое предполагает поощрение к обучению, положительно влияет на мотивацию учащихся к обучению. При таком оценивании ученик на уроках из

объекта обучения переходит в субъект, который делает рефлексию своей деятельности через самооценивание. Ученик на уроке не боится сделать что-то не так, сказать не то, потому что напряжение, которое присутствовало на традиционных уроках, исчезает, а на смену приходит творчество, самовыражение.

Формативное оценивание важно и для учителя: он уже не выносит свой приговор в виде оценки, а, наоборот, выясняет слабые стороны учащихся, делая все возможное, чтобы улучшить положение.

Следовательно, плюсами формативного оценивания являются:

- организация учебного процесса на основе индивидуального подхода;
- своевременная корректировка учителем организации учебного процесса с учетом результатов формативного оценивания;
- способность учащихся самим оценивать себя и других учеников по известным критериям, что повысило мотивацию учеников к обучению;
- оценивание стало более объективным и справедливым по мнению учащихся, родителей, педагогов;
- снижение количества обращений родителей к учителям и администрации по вопросам выставления оценок учащимся;

Вместе с тем, есть и ряд трудностей в организации формативного оценивания:

- недостаточность опыта педагогов для применения новой системы оценивания, наличие затруднений в постановке целей оценивания исходя из задач и ожидаемых результатов;
- снижение показателей успеваемости и качества знаний;
- необходимость предварительной и трудоемкой подготовки учителя к циклу уроков в рамках раздела учебной программы для правильного планирования формативного оценивания;
- информирование учащихся и родителей об особенностях системы оценивания требовали затрат времени со стороны администрации и учителей.

Суммативное оценивание проводится для того, чтобы предоставитьучителям и обучающимся информацию о прогрессе обучающихся за определенный период обучения.В процессе фиксирования осуществляется сбор доказательств, демонстрирующих знания и навыки обучающихся согласно содержанию учебной программы. Суммативное оценивание проводится в течение четверти (суммативное оценивание за раздел/сквозную тему), в конце четверти (суммативное оценивание за

четверть) и по завершении уровня образования (основное среднее, общее среднее), с выставлением баллов и оценок [11, с.20].

Решение о баллах, по результатам суммативного оценивания, принимается учителем в соответствии с критериями оценивания. Для оказания помощи учителю в принятии объективного решения, относительно каждого обучающегося, к заданиям суммативного оценивания за раздел/сквозные темы разрабатываются дескрипторы, для суммативного оценивания за четверть используются схемы выставления баллов.Информация по результатам суммативного оценивания, как и формативного оценивания, может быть использована для планирования, коррекции и проведения анализа процесса обучения.

Суммативное оценивание за раздел/сквозную тему – это оценивание учебных достижений по завершении изучения определенного материала. Данное оценивание рекомендуется организовать так, чтобы оно занимало не более 15-20 минут на уроке.

Учителю рекомендуется проводить анализ результатов суммативного оценивания за раздел/сквозную тему. Такой анализ позволит определить уровни учебных достижений класса и предоставить обучающимся обратную связь. Кроме того, учитель может при необходимости пересмотреть планы уроков, задания и методы дальнейших процедур формативного и суммативного оценивания.

Результаты выполненной работы по суммативному оцениванию за раздел/ сквозную тему должны быть понятными для обучающегося и мотивировать его к дальнейшему обучению. Обратная связь должна содержать информацию о достигнутом уровне учебных достижений обучающихся. Данная информация предоставляется обучающимся и родителям в форме рубрики. При ознакомлении обучающихся и родителей с результатами суммативного оценивания за раздел/сквозную тему необходимо предоставить работу обучающегося и рубрику с пометками об его уровне учебных достижений.Рубрика составляется для каждой процедуры суммативного оценивания за раздел/сквозную тему и отражает уровень учебных достижений в разрезе каждого критерия. При описании в рубрике среднего уровня учителю необходимо выделить именно тот элемент задания, по которому учащимся были допущены ошибки.

Суммативное оценивание за четверть измеряет прогресс в обучении за четверть и предоставляет доказательства о знаниях, навыках и понимании содержания учебной программы. Суммативное оценивание за четверть проводится в конце учебной

четверти с выставлением баллов, которые учитываются при выставлении оценки за четверть [11, с. 28].

Планирование суммативного оценивания за четверть, в первую очередь, включает обзор целей обучения учебной программы, так как оценивание проверяет их усвоение. Суммативное оценивание за четверть разрабатывается с соответствующими схемами выставления баллов, образцы которых предложены в методических рекомендациях по суммативному оцениванию. Согласно данным схемам учителя выставляют баллы.

Учитель может использовать результаты суммативного оценивания за четверть для того, чтобы анализировать, насколько эффективно обучающиеся усвоили содержание учебной программы и какие навыки приобрели. Как и при формативном оценивании, данная информация может помочь учителям при планировании процесса обучения в будущем.

Формативное и суммативное оценивание применяются по всемпредметам. Однако подходы к оцениванию могут отличаться в зависимостиот их содержания и вида. Подходы к суммативному оцениванию болееподробно представлены в методических рекомендациях по суммативномуоцениванию по предметам и классам.

Педагоги используют результаты формативного и суммативногооценивания для предоставления обратной связи обучающимся иинформировании родителей во время учебного процесса.Все виды оценивания основаны на содержании учебных программ попредметам.

Таким образом, критериальная система оценивания дает возможность всем детям активно участвовать в процессе учения. На уроке учащиеся включены в творческий процесс, в коллективную работу. Каждый урок-это живой диалог, обсуждение. Учащиеся приучаются вырабатывать совместно с учителем критерии оценки той или иной работы. Все это формирует положительную мотивацию учения.

На основании вышеизложенного ясно, что критериальноеоцениваниепозволяет отслеживать успешность учебной деятельности ученика не только по получению образовательного результата, но и самого процесса его достижения. Позволяет формировать у обучающегося навык самооценки и способствует развитию его учебно-познавательной мотивации.

При критериальном оценивании ученик становится настоящим субъектом своего обучения. Снижается школьная тревожность ученика. Учитель от роли «судьи в последней инстанции» переходит

к роли консультанта, специалиста, тьютора. Образовательный процесс выстраиваем таким образом, чтобы у учащегося формировалась оценка самого себя, своих достоинств и недостатков, своих действий и возможностей, т.е. самооценка. Таким образом, критериальное оценивание несет в себе потенциал сохранения здоровья учеников и учителей [2, с. 185].

ЛИТЕРАТУРА

1 Бордовская Н.В. Современные образовательные технологии. – М., 2013. – 432 с.

2 КрасноборовоА.А. Критериальное оценивание в школе. – Пермь:ПГПУ,2010г.235с.

3 Абекова Ж.А. Технология критериального оценивания, методика ее применения в учебном процессе / Абекова Ж.А., Оралбаев А.Б., Бердалиева М., Избасарова Ж.К. // Международный журнал экспериментального образования. – 2016. – № 2-2. – С. 215-218;

4 Матвеева Е.И., Панкова О.Б., Патрикеева И.Е. Критериальное оценивание в начальной школе. - М.: ВИТА-ПРЕСС, 2011г.

5 Баранников А.В. О системе оценивания учебных достижений младших школьников в условиях безотметочного обучения в общеобразовательных учреждениях, участвующих в эксперименте по совершенствованию структуры и содержания образования // Начальная школа. Плюс до и после. 2003г.

6 Данилов Д.Д., Серова Ж.И. Экспериментальная модель контроля и оценивания в Образовательной системе «Школа 2100» // Начальная школа. Плюс до и после. 2004г.

7 Красноборова А.А. Критериальное оценивание как технология формирования учебно-познавательной компетентности учащихся: автореферат канд. дисс. – Нижний Новгород,..2010.–140.с.

8 Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011 -2020 годы. Указ Президента Республики Казахстан от 7 декабря 2010 г.№1118

9 Кохаева Е.Н. Формативное (формирующее) оценивание: методическое пособие. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2014. – 66 с.

10 Система критериального оценивания учебных достижений учащихся. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И.Алтынсарина,2013.–80с.

11 Руководствопо критериальному оцениванию дляучителей начальной школы. Учебно-методическое пособие.-Астана, 2016г.-49 с.

12. Методические материалы. Концепция внедрения системы критериального оценивания учебных достижений учащихся Автономной Организации Образования «Назарбаев Интеллектуальные школы» - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://edu.resurs.kz/metod/tehnologiya-kriterialnogo-otsenivaniya-uchaschihsya, свободный. [Дата обращения 28.01.2020г.].

ЖАҢА БІЛІМ – ЗАМАНАУИ ҰСТАЗ

МИНАП Г.
мұғалім, № 39 ЖОББМ, Павлодар қ.

Білім реформасы көптеген адамдардың өмір сүру салтына өзгерістер әкеледі; ол сонымен қатар біраз уақыттан кейін біздің қоғам басқа адамдардан тұратынын білдіреді: ұрпақ ұрпақпен жалғасып, олар сол ізбен келетіндіктен емес, басқа білім, басқаша білімді, басқа бейнедегі адамдар келеді. Білім жүйесін өзгерте отырып, біз адамдар бейнесі мен қоғамның сипатын өзгертеміз.

Білім сала ретінде тұрғындардың білімдегі қажеттіліктерін қанағаттандыруға, қоғамның кадрлық әлеуетін жаңғырту мен дамытуға бағытталған білім қызметін жүзеге асыратын мекемелер, ұйымдар, кәсіпорындардың жиынтығы болып табылады. Білімнің педагогикалық үрдіс ретіндегі басты мақсаты, оның миссиясы азаматтың тұлға, қызметкер, азамат ретіндегі құндылықтарын арттыру болып табылады.

Көптеген дамыған елдерде жалпы білім беретін бағдарламалар заманауи қоғамда адам білімнің нақты деңгейін аяқтағаннан кейін меңгеруі тиіс қасиеттер, құзыреттіліктер тізімін көрсетеді. Мұндай бағдарламалар оқыту үрдісі мақсат қою, яғни жалпы білім беретін бағдарламада көрсетілген мақсаттар негізінде жобаланатын құзыретті педагогика арқылы жүзеге асырылады. Бұл жаһандану реалдылығымен, жоғары ақпараттық технологиялар уақытымен, ғылыми прогрестің ашықтылығымен талап етіледі [1, 12 б.].

Өкінішке орай кейбір елдерде жалпы білім беретін пәндер бұрынғысынша қандай да бір мектеп пәні бойынша білім тізімін көрсетеді және білім бағдарламасында оқыту үрдісі көрсетілген мазмұнға негізделетін дәстүрлі педагогика арқылы жүзеге асырылады. Бұл - ескінің жұрнағы.

Қазіргі таңда қазақстандық білім беру жүйесінде білім беру мазмұны жаңарып, оқытудың парадигмасы да өзгерді, жаңа серпіліс пен тың әдістер пайда болды. Елбасы Н. Ә. Назарбаев «Болашаққа

бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында «Біз бүгінгі жаңа атаулы ертең-ақ ескіге айналатын, жүрісі жылдам дәуірге аяқ бастық. Бұл жағдайда кәсібін неғұрлым қиналмай, жеңіл өзгертуге қабілетті, аса білімдар адамдар ғана табысқа жетеді» деген пікірін ескерсек, әрбір ұстаз білім мазмұнының жаңаруымен оқытудың жаңа әдіс-тәсілдері және технологияларды, оның тиімділігі мен қолдану жолдарын меңгеруге міндетті [2, 18 б.].

Мемлекеттің білім беру саласындағы білім беру мазмұнының жаңаруы – заман талабы, себебі бүгінгі таңда барлық дамыған елдер жоғарғы сапалы білім жүйесіне ұмтылуда. Бұл бағдарлама сұранысты қанағаттандыра отырып, болашақ өмірде қажетті төрт дағдыны дамытады. Айтылым, тыңдалым, оқылым, жазылым дағдыларын меңгере отырып, оқушы болашақта құзіретті тұлға ретінде өз қажеттіліктерін қанағаттандыра алады. Мәселен, сөйлеу әрекеті түрлеріне бағытталған дағдылар «спиральді» тәсілмен жыл сайын оңайдан күрделіге қарай білім мен білікті ұштастыра отырып қалыптасады. Ең бастысы, әр сыныпта оқушылардың жас ерекшелігі ескеріле отырып, функционалды сауаттылығын: өз ойын еркін әрі сауатты жеткізе білу, кез-келген жағдаяттан шыға білу сияқты дағдыларды меңгерту толығымен ескерілген. Оқушылар жалаң грамматиканы өтпей, оны сөздік қорын байыта отырып, бірлікте қолдануға үйенеді.

Осы тұрғыда, ұстаз ең жеңіл, ең тиімді әдіспен баланы оқытудың жолын мәңгі іздеп келеді, әлі де іздей бермек. Оның жолы өзіне деген сенім, өзі оқытқан шәкіртіне сену, сенімсіз адам ұстаз бола алмайды. Осыдан келіп меніңше, балаға білім беру үшін төмендегі қағидаларды есте ұстау керек:

а) мұғалім сабақта, білім беру барысында оқулықтағыны ғана қайталата бермей, оқушыны өз білгенін, өз ойын, өз пікірін, өз сезімін де айтуға дағдыландырғаны дұрыс;

ә) ғылыми ұғымды, тарихи мәселелерді, қоғам заңдарын, табиғат заңдарына тұжырымдама жасамастан бұрын, соған жетелеп әкелетін нақтылы деректерді тауып, оқушыны соған жетелей отырып, тұжырым жасау керек;

б) бір сөз, бір пікір, бір ой, бір ұсыныс болса да оқушы пікірін жетекке алған ұстаз ғана өз мақсатын айқындай алады;

в) шәкірт сабақта оқшау қалса, бар кемшілікті оған артпай мұғалімнің өз тарапынан іздегені жөн;

г) нағыз ұстаз болу ғалым болудан он есе қиын [3, 15 б.].

Білім беру бағдарламасы - білім беру мазмұнын жаңаруымен қатар, бағалау жүйесін де өзгертті. Критериалды бағалау жүйесі оқушыны баға қоюмен шектеуден гөрі жан-жақты іздендіре отырып, оны ынталандыруға, дамуына зор әсер етеді. Күнделікті сабақ барысындағы қалыптастырушы бағалау оқыту мен оқу үдірісінің ажырамас бір бөлігі болумен қатар, мұғалім мен оқушы арасындағы кері байланысты тамтамасыз етеді. Бұл үдіріс үздіксіз жүргізіле отырып, оқушының жетістік нәтижесін ілгерлетуге, оның оқудағы жетістіктеріне баға қоймастан бақылау жасауға мүмкіндік береді.

Критериалды бағалауды енгізудің мақсаты:

Мектепте оқыту сапасын жоғарлату

Мектеп бітірушілердің білімін халықаралық стандартқа сәйкестендіру.

Критериалды бағалаудың міндеттері:

Сабақтың әр бөліктеріндегі әр оқушының дайындық деңгейін анықтауға;

Бағдарламаға сәйкес оқу мақсаттарын орындау қабілеті;

Жеке оқушының даму жетістігін бақылауға;

Оқушының білім алу барысындағы қателіктері мен олқылықтарын айқындауға;

Әртүрлі жұмыс барысындағы алған өз бағасының әділдігіне көзін жеткізуге;

Оқу бағдарламасының тиімділігін саралауға;

Сабақ үдерісі мен білімнің меңгерілуі туралы оқушы мен мұғалім және ата-ана арасындағы кері байланысты қамтамасыз етуге.

Практикалық маңызы

Тек қана оқушы жұмысы бағаланады;

Орындалған жұмыс алдын ала белгілі үлгі (эталонмен) салыстырылады;

Оқушы өзінің жұмысын бағалауға мүмкіндік беретін нақты бағалау алгоритмін біледі және ата-анасына ақпарат бере алады;

Критериалды бағалау белгілі оқу мақсаты бойынша бағаланады [4, 5 б.].

Жиынтық бағалау оқу бағдарламасында көсетілген бөлімдер (ортақ тақырыптар бойынша) және белгілі бір оқу кезеңі (тоқсан, оқу жылы) аяқталғанда оқушының үлгерімін бағамдау үшін өткізіледі. Оқушы жиынтық бағалау жұмысын орындағанда өткен тақырыптар бойынша қандай деңгейде нені меңгергенін, оқу жетістіктері нәтижесі қандай екенін көрсете отырып, тиісті бағасын алады.

Сонымен қатар, жаңа оқулықтарда берілген тапсырмалар мәтінді оқу, мазмұндаумен шектелмей, мәтінге қатысты өз ойын айту, болжам жасау мен өзіндік пікірін өмірмен байланыстыра отырып, дәлелмен жауап беруге, дереккөздерден қосымша ақпарат алу, іздеуге жетелейді. Оқушыларға оқулықтағы тапсырмалармен шектелмей, шығармашылықпен айналысуға мүмкіндіктер береді.

Қорта айтқанда, қазіргі кездегі білім мазмұнының жаңаруы, жаңа технологиялық жаңалықтар – ақпараттандыру, оқытудың жаңаша әдіс-тәсілдері, заман талабына сай оқу бағдарламалары – барлығы заманауи талаптарға сай оқытудың маңызды құралдары. Білім саласындағы түбегейлі өзгерістер ұстаздан өз мамандығының майталманы бола отырып, жан-жақты тұлғаны тәрбиелеуде құзіретті маман, әрі көшбасшы болуды талап етеді. Олай болса, жаңа әлемдегі жаңа Қазақстанда өмір сүретін жас ұрпақты оқытып, тәрбиелеу, білікті маман даярлау аса күрделі де, жауапты жұмыс. Мұндай іске ұстаздардың психологиялық, педагогикалық, әдістемелік біліктілігі, жоғары адамгершілік қасиетімен бірге, кәсіби даярлығы жоғары болу керек.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Г.А.Рудик Ойлау еңбегінің мәдениеті және оқытудың 101 техникасы: Мұғалімдерге арналған әдістемелік құрал – Қостанай, 2010.

2 Елбасы Н.Ә.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» /Айқын. – №3. – 2017. – 18-23б.

3 Ж.Қалиева Орыс тілді мектептерде қазақ тілі мен әдебиетін оқытуды жетілдірудің өзекті мәселелері/ Қазақ тілі мен әдебиеті орыс мектебінде. – №3. – 2003. 14-16б.

4 Жалпы білім беретін мектеп мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау басшылығы. – Астана, 2016. – 5-6б.

ОРГАНИЗАЦИЯ И ПРОВЕДЕНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ДЕЙСТВИИ «LESSONSTUDY» В 8 КЛАССЕ

МИНЕКЕЕВА С. Е., КЕНЖЕБЕКОВА А. Ж.
магистр физики, учитель,
Назарбаев Интеллектуальная школа ХБН, г. Павлодар
БАЙГУЛОВА Г. С., ХАМИТОВА А. К.
магистр естественных наук, учитель,
Назарбаев Интеллектуальная школа ХБН, г. Павлодар

LessonStudy по теме «Как через проблемные методы обучения улучшить эффективность развития когнитивных навыков?».

LessonStudy – педагогический подход, характеризующий особую форму исследования в действии на уроках, направленную на совершенствование знаний в области учительской практики. Подход основан в Японии в 70-х годах 19-го столетия, опередив, примерно, на 70 лет, используемый на Западе подход «Исследование в действии» [1, 48].

На выбор для исследования 8 класса послужило то, что по условиям обновленной программы в разделе «8.2А Электрическое поле» учащимся необходимо будет знать фундаментальные понятия, заряда и разности потенциалов, напряженность электрического поля и закон Кулона, так как они являются важными элементами для последующего обучения (в 10 классе – спиралевидность).

В организации и проведении LessonStudy в 8 классе приняла участие фокус-группа учителей естественно-математического цикла, которая сформировалась благодаря прохождению курса LessonStudy и консультации коуча, который грамотно консультировал. Фокус-группа совместно осуществляла планирование, преподавание, наблюдение, анализ обучения и преподавания, документировала свои выводы.

В целях улучшения и развития качества образования было решено использовать в 8 классе подход LessonStudy, была сформирована фокус- группа в составе 4 учителей. Фокус-группа, выбрав тему исследования, определила цели обучения для учителей: совершенствование методики преподавания и повышение уровня мотивации учащихся, для учащихся-организовать активное обучение учеников (A,B,C), способы работы в классе, индивидуальная и групповая работа с применением методов проблемного обучения.

При проведении LessonStudyпоставили следующие цели:

– увидеть обучение учеников в реальности;

- обратить внимание на проблемы учащихся, существующие в классе и обучении;

- выяснить и понять,как можно изменить планирование обучения, чтобы оно удовлетворило потребности наших учеников.

Коллеги сотрудничали, делились опытом, знаниями, видениями той или иной проблемы, т.к. обычно учителя работают «наедине» со своим классом. Другие учителя очень редко имеют возможность увидеть урок со стороны, обсудив при этом не мастерство и открытый урок подготовленного учителя, а реально существующих учащихся. Фокус-группой было решено совместно планировать 4последовательных урока в исследуемом классе.

На 1-ой встрече LessonStudy нами были определены исследуемые ученики A,B,C и учителя-наблюдатели.

При работе с психологами были получены данные об особенностях познавательной деятельности учащихся данного класса по интеллекту Гарднера и по типу мышлению Брунера.

В первом цикле исследования при планировании серии последовательных уроков нами применялись методы проблемного обучения, такие как частично-поисковой, или эвристическийи исследовательский метод.1-й исследовательский урок прошел в 8 классе, в котором 9 учеников, по теме «Закон Кулона». В классе 4 девочек и 5 мальчиков. В данном классе хорошая успеваемость, но некоторые учащиеся занимаются посредственно.

Урок был спланирован таким образом, чтобы организовать учащихся на три группы по типам восприятия материала. Первая группа (кинестетики) проводят исследование с симулятором, вторая группа (визуалы, аудиалы) исследуют литературно-физическое произведение Перси Джексона, третья группа (дигиталы) разрабатывают концепт-карту с учебника. Все три группы изучают новую тему Закон Кулона самостоятельно. Выступают 1, 2 группы показывают зависимости и возможную формулу закона Кулона, 3 группа проверяет и дополняет. Акцентирование внимания на 3-х исследуемых учениках позволило выявить много важных моментов. Задачей учителей было спланировать работу на уроке так, чтобы, работая в группе, ученикам было комфортно и эффективно. По критериям оценивания все должны формулировать закон Кулона. Учитель при необходимости дополняет и дает обратную связь учащимся. Для первичного закрепления знаний учащиеся объединяются в пары и выполняют онлайн-тест. На этом этапе учащиеся проверяют себя по дескрипторам (самооценивание). И в

конце урока учитель обсуждает вопросы, где возникли затруднения. Учащиеся все смогли сформулировать закон Кулона, так как объединились по типу восприятия информации. Можно отметить, что в результате цикла LessonStudy у исследуемых учащихся повысился познавательный интерес к предмету: учащиеся стали более активными, после проведения первого урока, учащиеся приходили с ожиданием чего-то нового, необычного.

Проанализировав 1 урок, фокус-группа решила изменить подход к делению на группы. Тема 2-го исследовательского урока: «Решение задач на закон Кулона». В начале урока учащиеся работали в паре, составляли алгоритм решения задач. Когда определились с алгоритмом, то перешли на индивидуальную работу. Индивидуальная работа заключалась в лотерее «Бинго», учащийся выбирает одну дорожку (по вертикали, диагонали, по горизонтали, т.е. 3 задачи). За определенное время учащийся решает три выбранные задачи и сверяет с образцом учителя и говорит «Бинго». На самом деле эти 3 задачи разноуровневые, если не делить на уровни задачи, то учащиеся с легкостью решают их.

В результате проведенной серии последовательных уроков учащиеся А, В и С показали следующие результаты:

- ученик А: до самостоятельно выполнял все задания, после начал другим помогать.

- ученик В: раньше решал задачи по алгоритму не задумываюсь, сейчас начал задумываться о выводе формуле.

- ученик С: начал принимать активное участие в работе группы и высказываться не стесняясь.

Анализируя серию последовательных уроков, мы с учителями пришли к выводу, что активная работа наших учеников на уроке, их успех или неудача, зависит, прежде всего, от учителя. Если каждый учитель осознает, что он творец на своем уроке, если он будет использовать богатый арсенал методов и подходов, будет ориентировать урок на каждого ученика, индивидуально подбирать задания для каждой категории учащихся. Обязательно вовлекать в работу слабого ученика. Нам всем было очень интересно участвовать в данном процессе. Было необычно вести наблюдение не за всем классом, а за конкретными учениками. Мы на примере увидели, если на уроке чаще внимание обращать на слабого ученика, оказывать ему поддержку, он будет работать на уроке. Мы ведь привыкли фокусировать весь урок на «сильного или среднего ученика». Я считаю, определение этого момента является одним из

главных для нас в ходе наблюдения. Как вызвать желание работать в группе у всех детей, как научить их рассуждать? Ответы на эти вопросы зависят от учителя. У нас пока еще не все получилось.

Можно отметить, что в результате цикла LessonStudy, у исследуемых учащихся повысился познавательный интерес к предмету: учащиеся стали более активными. По проведенной рефлексии можно отметить, что предложенные формы, приемы работы на уроках дают положительную оценку, используемые стратегии плодотворно влияют на развитие их критического мышления, приучают к анализу, развивают коммуникативные навыки.

Мы пришли к выводу, что, переходя от традиционных форм к развивающим, можно повысить мотивацию учащихся. А нам, учителям, самим надо работать в сотрудничестве, обогащать друг друга новыми идеями, учиться на ошибках и искать новые подходы. Это очень непросто – не только обучать своему предмету, а обучать учеников критически мыслить, развивать навыки самообучения и самооценивания, на каждом уроке работать над развитием мотивации учеников. На будущее в дальнейших своих исследованиях будем отслеживать результативность усвоения тем учащихся по спиралевидности.

ЛИТЕРАТУРА

1 Бейзеров В.А. Проблемное обучение./БейзеровВ.А.// Образование в современной школе. -№12. -2010. - С.48-52.

2 Ситаров В. А. Проблемное обучение как одно из направлений современных технологий обучения//ЗНАНИЕ. ПОНИМАНИЕ. УМЕНИЕ.- №1.-2009. -С.148-15.

3 Чичибу Т. Руководство для учителей по реализации подхода LessonStudy. Астана, 2013.

БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЯРЛАУДА «МЕДИЦИНАЛЫҚ ФИЗИКА» ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ

МИНТАСОВА А С
докторант, Абай атындағы
Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ.

Медициналық физика – ғылымның дамып келе жатқан іргелі саласының бірі, оның негізін білу болашақ дәрігер мамандары

үшін аса қажет болып табылады. Ғылымының бұл саласы – физика, математика, химия және биология сияқты іргелі ғылымдар саласына жатады. Оның әр құбылыстары логикалық жүйемен эксперимент нәтижесіне сүйеніп дәлелдеуі, әр үрдістің сандық және сапалық мөлшерін анықтауы, математикалық талдау әдістерін қолдануы, математикалық модельдеу әдістері, зерттеу мақсатында күрделі әдістер мен аппараттарды қолдануы оны физика, химия, математика және биология ғылымдарымен жақындастырады. Медициналық физиканың басқа ғылымдармен осындай тығыз байланысы оны іргелі ғылымдар қатарына қосады.

Болашақ мамандарды кәсіби бағытта даярлаудың мәселесі – мазмұны мен құрылымы бойынша күрделі. Ол болашақ маманның өз кәсібіне деген әлеуметтік және психологиялық бағытталуы мен жоғары оқу орнындағы оқытудың пәнаралық байланысын ұйымдастыруды қамтиды. Педагогика саласында кәсіби бағытта даярлауды екі тұрғыдан қарастыруға болады. Біріншісі, кәсіби бағытта оқыту дегеніміз – ынта, қызығушылық пен қабілет жүйесінің бағыты, болашақ мамандығына деген оң көзқарасы деп түсіндіріледі. Кәсіби бағытта оқытудың екінші көрінісі, жалпы кәсіби, жалпы ғылыми және арнайы пәндердің пәнаралық байланысы негізінде білім беру мазмұнын құру мен өңдеу мәселесі болып табылады [1].

Болашақ дәрігерлердің кәсіби бағытын зерттеуші шетелдік және отандық ғалымдар D. Thwaites, R. Franich [2], C. Hansen, P. Wilson [3], В. С. Кагерьманьян [4], Y. A. Байзақ [5], M. B. Носкова [6], Н. Г. Арзуманян [7] және т.б. еңбектерінде кездеседі.

Аталған ғалымдардың ғылыми еңбектері мен зерттеулерін талдай келе, бүгінгі күні жоғары оқу орындарында медициналық физиканы кәсіби бағытта оқытудың нақты дидактикалық даярлығы мен физика мазмұнын анықтаудың қажеттігіне көз жеткізуге болады.

Медициналық физика ерте заманнан-ақ дамыған теорияның негізінде келген. Сондықтан физика және химияның қалыптасқан заңдылықтарының сараптама үшін жеткіліктігі және ағзаның тірі жүйедегі биологиялық құбылыстарды молекулалық және жасушалық деңгейде түсіндіру оларды ағзалық, популяциялық, биоценоздық және биосфералық деңгейде қарастырып, ондағы физикалық, химиялық және биологиялық заңдылықтардың әрекетін түсіндіруге мүмкіндік берді.

Медициналық физика – ең алдымен білім, ұғым, негізгі қарапайым әдістерді ұғындыру арқылы ағзаның өмір сүру қабілеті мен функционалдық заңдылықтарын түсіндіретін ғылым саласы.

Тірі ағзаның өмір сүру қабілетінің оның даму деңгейіне, эволюциялық сатыларына, жасына, қоректену ортасына қарамастан барлық негізгі үрдістерді таныту – медициналық физиканың мақсаты болып табылады.

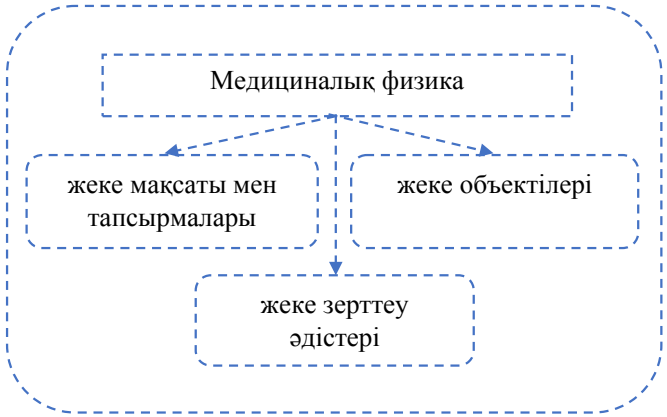

Сурет 1 – Медициналық физиканың қамтамасыз ететін ғылымдар саласындағы қойылатын негізгі талаптары

Биофизика пәнінің негізінде қазіргі таңда жоғары оқу орындарында «Медициналық физика» пәні мазмұнының негізгі талаптарына мыналарды жатқызуға болады:

- молекулалық деңгейдегі жасушадан төменгі құрылымдардың қалыптасуы мен оның механизмдерін үйрену;
- жасушалық және ағзалық деңгейдегі зат және энергия алмасуын анықтау;
- иондар мен молекулалардың мембрана арқылы молекулалық тасымалдау механизмі мен фазалардың беткейлік бөлімдерін зерттеу;
- қорғаныс пен тыныс алудың молекулалық механизмдерін ұғыну;
- энергияның сіңуі, химиялық өзгеруі және оларға электромагниттік өріспен әсер еткендегі өмір сүру қабілеті мен радиация өтуін зерттеу;
- классикалық термодинамика заңдылықтарын қолдану арқылы күрделі жүйелердің термодинамикалық сараптамалары мен термодинамикалық теңсіздік үдерістерін зерттеу;
- күрделі жүйелерді ұғынуда кинетикалық, аналитикалық тұрғыда қарастырып, оның іс-әрекетін болжау;

- биожүйенің әртүрлі функционалдық жағдайы мен физикалық-химиялық әсерлерге ағзаның электрөтімділік ережелерін ұғыну;

- биологиялық жүйенің уақытша жиынтықтарының механиздерін зерттеу [8].

Қазіргі кезде биофизиканың модельдік құрылымдары терең өзгеріске ұшырап, бірнеше ғылымдардың идеяларымен өңделген. Бұл өз кезегінде көтермелеудің негізі болып физика, химия, математика салаларының дамуына септігін тигізеді. Тек биологиялық объектілердің сараптамалық әдістерінің дамуын еске түсірсек жеткілікті. Мысалы, ядролық магнитті резонанс, электрондық парамагниттік резонанс, әртүрлі оптикалық және электрлік әдістер, лазерлік спектроскопия, микроэлектродтық техника, радиобелсенді изотоп әдістері және т.б.

Медициналық физика бірнеше ғылымдардың жиынтығы. Ол физика, математика, биология, физиология, биохимия, генетика ғылымдарының негізін біріктіре отырып, биофизиканы терең түсінуге септігін тигізіп қана қоймай, биологиялық ғылымдардың бір-бірінен айырмашылығын түсіндіре біледі.

Дегенмен кез келген жіктеу мен бөлімдерге бөлу шартты түрде және дәл сол кездегі жағдайға ғана әсер етеді, бірақ ол зат туралы жалпы түсінікті қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Халықаралық ассоциация шешіміне сәйкес, жалпы және қосымша медициналық физика бөлімдеріне: кванттық биофизика, молекулалық биофизика, жасуша биофизикасы, сезім мүшелерінің биофизикасы мен күрделі жүйелердің биофизикасы жатады. Сонымен қатар мембрана биофизикасы, биологиялық жүйелердің термодинамикасы, биологиялық жүйелердің электрөткізгіштігі, биологиялық үдерістердің кинетикасы, фотобиология, радиациялық биофизика бөлімдері де кіреді.

Кесте 1 – Халықаралық ассоциация шешіміне сәйкес, жалпы және қосымша медициналық физика бөлімдері

Биологиялық жүйенің термодинамикасы	энергияның бір түрден екінші түрге ауысу заңдылықтарын зерттейді, ол термодинамиканың бірінші және екінші заңдарына негізделген. Термодинамика табиғаттың қандай екеніне немесе оның механизмдері мен құбылыстарына жауап бермейді. Ол үдерістердің тек энергетикалық жағын зерттейді және бұл үдерістердің энергетикалық мүмкіндігін ғана қарастырады.
Биологиялық жүйенің электрөткізгіштігі	тірі объектідегі электр тоғының өту мүмкіндігі жайлы сұрақтарды қарастырады, яғни тірі жүйедегі енжар электр тоғының өтуін зерттейді.
Биологиялық үдерістердің кинетикасы	биохимиялық реакциялардың жылдамдығы мен өту механизмдерінің байланысын, биологиялық және физиологиялық үдерістердің негізінде жатқан биохимиялық реакциялардың тізбегін немесе торын зерттейді.
Кванттық биофизика	электронды энергетикалық атомның, иондардың, молекулалардың құрылым деңгейін, донорақцепторлы құрамын, кванттық жарықтың электрондық ауысуы кезіндегі сіңуі мен дезактивация жолындағы энергияның жұтылуын, электронды қоздырушы молекулаларының химиялық айналуын, фотоөнімнің түзілуін және молекулалық арақатынастарын, фотобиологиялық үрдістердің негізінде зерттейді.
Молекулалық биофизика	биополимерлердің (ақуыз, нуклеин қышқылы, көмірсу, липид, олардың жиынтығы, жоғары молекулалық құрылуы) кеңістік құрылымын зерттейді. Физиологиялық үдерістер негізінде жатқан макромолекуланың жеке бөліктерінің молекулаішілік қатынасын электронды конформациясының қатынасын ескере отырып, макромолекулалардың қызметінің механизмдерін зерттеу биофизиканың бір бөлігі болып табылады.
Жасуша биофизикасы	жасушаның ультрақұрылымын, оның физикалық және физикалық-химиялық ерекшеліктерін, сонымен қоса жасушаның физикалық-химиялық функцияларының белсендірілуі: биоэлектрлік әлеуеті, мембрананың электрөткізгіштігін және т.б. зерттейді.
Сезім мүшелерінің биофизикасы	рецепцияның молекулалық физика – химиялық механизмдерін, нерв жасушалары көтермелейтін спецификалық реакциялардың сыртқы энергияның трансформациялық үдерісін және сезім мүшелеріндегі ақпараттардың кодталу механизмдерін зерттейді.
Күрделі жүйелердің биофизикасы	көпжасушалы жүйелердің күрделі құрылымындағы реттеу және жеке реттеу мәселесімен оның функцияларының кинетикалық және термодинамикалық ерекшеліктерін зерттейді.
Радиациялық биофизика	биоөнімдердегі иондану сәулелеріндегі үдерістердің арақатынасын, энергия иондаушы сәулелердің радиация-химиялық биожүйесіндегі реакцияларын, молекулалық, субжасушалық және ағзалық деңгейдегі сәулелердің жиналуы мен жұмсалуы радиобиологиямен тығыз байланыстырылып зерттелінеді.

Демек, жоғарыдағы көрсетілген білімдерді болашақ дәрігер мамандардың кәсіби даярлығында меңгеруі қажеттігінен «Медициналық физика» пәнін оқытудың маңызы артады.

Жоғары оқу орнында студенттерге медициналық физиканы кәсіби бағытта оқытудан бастау алатынын ескере кеткен жөн. Себебі заманауи мамандардың науқастарға дәл диагноз қоюы дамыған, қолданыстағы медициналық аппараттардың көрсеткішіне байланысты [9]. Ал аталған медициналық аппараттардың барлығы физикалық заңдар мен заңдылықтарға негізделген.

Жоғары оқу орны студенттеріне медициналық физиканы оқытудың халықаралық ұйымдар тарапынан ұсынған мазмұнының ерекшеліктерін атап көрсеттік. Оның негізінде студенттердің ақпаратты меңгеріп оны ұсынуды оқыту жатыр. Медициналық физика пәнін оқыту барысында, еліміздің жоғары оқу орындарының қазіргі ақпараттық қоғамда өз орнын тауып, заманауи технологиялар негізінде алған білімін медициналық практикада қолдана алатын дәрігер тәрбиелеуге мүмкіндік береді.

Мақаладағы зерттеу нәтижелерін медициналық жоғары оқу орындарында, медициналық колледждер мен медициналық факультеттерде қолдануға болады. Мұнда ұсынылған оқыту мазмұны мен оқытудың қажеттіліктері медициналық жоғары оқу орнында медициналық физика пәнімен қатар, медицинада клиникалық пәндерді өту барысында кеңінен қолдануға болады.

ӘДЕБИЕТТЕР1

1 Бирюкова А.Н. Подготовка к решению профессиональных задач студентов медицинских вузов при обучении физике с учетом междисциплинарной интеграции: автореф.... канд. пед. наук: 13.00.02 - Теория и методика обучения и воспитания. – М., 2013. – 34 с.

2 Thwaites D., Franich R., Carolan M., Fielding A., House M., Kuncic Z., Metcalfe P., Pollard J., Rosenfeld A.. The academic, medical physics university network: initial activity and progress // Engineering & Physical Sciences in Medicine Conference, Australas Phys Eng Sci Med. – 2014. – P. 153-269.

3 Hansen C., Wilson P., O'Byrne J., Jimenez Y., Thwaites D. Using 2D and fully immersive 3D virtual reality linacs to enhance medical physics teaching // Engineering & Physical Sciences in Medicine Conference. – Australia: Australas Phys Eng Sci Med, 2014.– P. 165-167.

4 Кагерьманьян В.С. Формирование депозитария результатов научных исследований в сфере образования // Аналитические обзоры по основным направлениям развития высшего образования. – 2008. – №1. – С. 1-63

5 Байзақ Ү.А. Болашақ дәрігерлерді кәсіби дайындауда медициналық техникаларды қолданудың ғылыми - педагогикалық негіздері: пед.ғыл.док. дис....: 13.00.01. – Түркістан, 2008. – 324 б.

6 Носкова М.В. Коммуникативная компетентность будущего врача // Перспективы интеграции медицинского, социального и гуманитарного образования: мат. конференции. – Екатеринбург, 2012. – С. 36-37.

7 Арзуманян Н.Г. Формирование обобщенных экспериментальных умении студентов медицинского вуза в процессе обучения физике: дис.... канд.пед. наук: 13.00.02. – Теория и методика обучения и воспитания. – Омск, 2014. – 176 с.

8 Төлеуханов С. Биофизика. Оқулық., Алматы, 2012. – 304 б.

9 Жұмағұлова Қ.Ә., Кәрбаева Ш.Ш. Жаратылыстану пәндері бойынша бағдарлы оқытуды жүзеге асыру жолдары // Биология және салауаттылық. - 2006. - №3. – Б. 13-16.

ВОСПИТАНИЕ НРАВСТВЕННЫХ КАЧЕСТВ ДЕТЕЙ ЧЕРЕЗ ДИДАКТИЧЕСКИЕ ИГРЫ

МОЛДАЖАНОВА А. С.
воспитатель, Специальный детский сад № 26 для детей с нарушениями речи, г. Павлодар
АСАНАЕВА А. Ж.
педагог-психолог, Специальный детский сад № 26 для детей с нарушениями речи, г. Павлодар

Требования времени обязывают работников дошкольных организаций искать новые методы обучения и подачи информации. Это обусловлено необходимостью индивидуального подхода к каждому ребенку, который позволяет выявить его интересы, способности, творческие задатки. Одним из способов реализовать это требование является внедрение интегрированных занятий в дошкольных организациях.

Для детей от 1 до 7 лет игра – важный фактор познания окружающего мира, освоение ролевых функций, психического развития личности, её социализации и подготовки к будущему. Это обусловлено необходимостью индивидуального подхода к каждому ребенку, который позволяет выявить его интересы, способности,

творческие задатки. Одним из способов реализовать это требование является внедрение нравственного воспитания у детей дошкольного возраста.

Потребность в использовании нравственного подхода с детьми дошкольного возраста не теряет своей актуальности, и по сей день.

Потребность в этом объясняется целым рядом причин:

-Выполняя функцию средства обучения, дидактическая игра может служить составной частью занятия;

- нравственное воспитание через дидактические игры развивают потенциал самих воспитанников, побуждают к активному познанию окружающей действительности, развитию мышления, коммуникативных способностей;

- использование дидактических игр в учебно – организованной деятельности нестандартна, интересна; снимается утомляемость, перенапряжение воспитанников за счет переключения на разнообразные виды деятельности, повышается познавательный интерес;

- мир, окружающий детей, познается ими в своем многообразии и единстве, а зачастую разделы дошкольной общеобразовательной программы не дают представление о целом явлении, дробя его на разнообразные фрагменты;

- интегрированные занятия развивают потенциал самих воспитанников, побуждают к активному познанию окружающей действительности, развитию мышления, коммуникативных способностей;

- форма проведения дидактических игр нестандартна, интересна; снимается утомляемость, перенапряжение воспитанников за счет переключения на разнообразные виды деятельности, повышается познавательный интерес;

- интеграция в современном обществе объясняет необходимость интеграции в образовании (современному обществу необходимы высококлассные специалисты, и начинать подготовку образованных специалистов необходимо с дошкольного возраста, начальной школы);

- за счет усиления межпредметных связей высвобождаются часы, которые можно использовать для развивающей деятельности воспитанников, а также дополнительных занятий практической направленности;

- воспитание нравственных качеств детей через дидактические игры дает возможность для самореализации, самовыражения, творчества педагогов [1].

Таким образом, осуществление синтеза как взаимодействия, соединения (интеграции) выступает основным принципом построения содержания и приводит к такому важному познавательному результату, как формирование целостной естественнонаучной картины мира. Это ведет к появлению качественно нового типа занятий.

Патриотическое воспитание детей является одной из основных задач дошкольного учреждения [2].

Воспитание нравственного качества детей через дидактические игры – это занятие, которое направлено на раскрытие целостной сущности определенной темы средствами разных видов деятельности, которые объединяются в широком информационном поле занятия через взаимное проникновение и обогащение [3].

Дидактическая игра выступает и как средство всестороннего воспитания личности ребёнка.

Умственное воспитание – с помощью дидактических игр воспитатель приучает детей самостоятельно мыслить, развивают речь детей, формируется правильное звукопроизношение, пополняется и активизируется словарь.

Дидактическая игра – соединяет знания из разных образовательных областей на равноправной основе, дополняя друг друга [2].

Нравственное воспитание – это занятие, которое направлено на раскрытие целостной сущности определенной темы средствами разных видов деятельности, которые объединяются в широком информационном поле занятия через взаимное проникновение и обогащение [3].

Понятие, интегрированное занятие включает в себя приемы, направленные на раскрытие сути определенной темы, посредством приложения к ней нескольких видов деятельности, которые являются взаимопроникающими и взаимодополняющими.

Технология интегрированного занятия в дошкольной организации позволяет выполнить основную задачу дошкольного обучения в принципе – раскрыть тему полно и глубоко, но при этом сделать занятие минимально продолжительным. Это позволяет не перегружать детей и оставлять больше времени для других мероприятий, например, прогулок и подвижных игр. Кроме того, это положительно отражается на мотивации к обучению, поскольку интегрированное занятие, помимо непосредственно подачи нового материала, предусматривает активное включение в него детей посредством элементов игры, которая, как известно, является ведущим видом деятельности дошкольника.

Целью воспитания нравственных качеств детей через дидактические игры является разностороннее, осознанное изучение понятия, предмета или явления с помощью комбинации видов деятельности – творческой, художественной, игровой, доступной детям этого возраста.

К задачам нравственного воспитания для дошкольников относят [1]:

- формирование целостного восприятия окружающего мира;
- развитие навыков самостоятельного освоение и применения новой информации;
- приобщение ребенка к искусству, формирование эстетического вкуса;
- развитие творческих способностей.

На занятии мы используем различные методы и приемы:

- Сравнительный анализ, сопоставление, поиск, эвристическая деятельность.
- Проблемные вопросы, использование заданий типа «докажи», «объясни», «как ты узнал?» и др.
- Разнообразные речевые дидактические игры для знакомства с культурно-речевыми эталонами, активизации словаря, воспитания чувства уверенности в своих силах.

Основные структурные элементы в игре: игровой замысел, сюжет или её содержание, игровые действия, роли, правила. Это достигается при условии компактного, сконцентрированного использования материала программы, использования современных способов организации детей на занятии, интерактивной работы.

Целью воспитания нравственных качеств детей через дидактические игры является повышение своего теоретического уровня, профессионального мастерства и компетентности, желание улучшить образовательный процесс и эффективное использование дидактических игр в учебно – организованной деятельности.

Структура интегрированных занятий требует особенной четкости, продуманной и логической взаимосвязи материала из разных дисциплин на всех этапах изучения темы. Это достигается при условии компактного, сконцентрированного использования материала программы, использования современных способов организации детей на занятии, интерактивной работы.

Требования к структуре игры [1]:

- Четкость, компетентность, сжатость учебного материала.
- Продуманность и логическая взаимосвязь изучаемого материала разделов программы на каждом занятии.

- Взаимообусловленность, взаимосвязанность материала интегрируемого на занятии.
- Систематичность и доступность изложения материала.
- Необходимость соблюдения временных рамок занятия.

Все структурные элементы в игре достигается при условии компактного, сконцентрированного использования материала программы, использования современных способов организации детей на занятии, интерактивной работы.

В структуру интегрированного занятия входит: вводная, основная и заключительная части.

1 Вводная часть. Создаётся проблемная ситуация, стимулирующая активность детей к поиску ее решения.

2 Основная часть. Детям даются новые знания, необходимые для решения проблемного вопроса на основе содержания разных разделов программы с опорой на наглядность.

3 Заключительная часть. Детям предлагается любая практическая работа (дидактические игры, рисование и др.) на закрепление полученной информации ранее усвоенной.

Таким образом, наибольший эффект дидактических игр дают тогда, когда это не единичные экспериментальные занятия, а построенная по особой программе система. Целесообразно разрабатывать систему интегрированных занятий параллельно с образовательной программой дошкольных организаций.

ЛИТЕРАТУРА

1 Постоева Л. Д., Лукина Г.А. Интегрированные коррекционно-развивающие занятия для детей 4-6 лет. – М. : Книголюб, 2006. – 64 с.

2 Томашевская Л.В., Герц Е.Ю., Андрущенкова Е.В. Интегрированные занятия с детьми в период адаптации к детскому саду. – М.: «Детство-Пресс», 2010. – 96 с.

3 Сучаснезаняття в дошкільному закладіза ред. Н.В. Гавриш.– Луганськ: Альма-матер, 2007. – 469 с.

ЗНАЧИМОСТЬ ПРЕДМЕТА «ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ТРУД» В РАМКАХ ОБНОВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

МУКАШОВА З. Б.
магистрант, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар
УШАКОВА Н. М.
к.п.н., профессор, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

С 2017 года В Казахстане ведется поэтапное внедрение обновленое содержания среднего образования, а также идет работа глобальными вызовами по развитию системы среднего образования. На основе мирового опыта в качестве приоритетов вносимых изминений в систему среднего образования рассматривается формирование конкурентоспособной личности, готового к часто меняющимся социально-экономическим условиям. В государственном стандарте общего среднего образования Республики Казахстан сформулированы ключевые ценности и цели образования, нацелены формирование навыков необходимых для реализации инноваций и лидерства, повышение общего уровня образованности выпускников школ и развитие национальной идентичности содержания школьного образования с учётом международного опыта [1].

Изменения в системе среднего образования создает необходимость владения такими навыками, которые систематично позволяют учащимся анализировать и оценивать информацию, ситуацию и идеи для результата различных задач. Значимые становятся такие личностные особенности, как коммуникабельность, инициативность, готовность к изменениям, любознательность и т.д,

В условиях обновления содержания среднего образования переосмысленны не только требования к современному учителю и к личности учащихся, но и полностью переосмысливаются предметное содержание и педагогические методы, реализовавшие в процессе обучения, поскольку качество современного образования во многом зависит от рентабельного содержания образования.

Отличительной чертой обновленной учебной программы является введение интегрированного предмета «Художественный труд» соединившего такие учебные предметы, как «Изобразительное искусство» и «Технология». Он направлен на формирование художественно-технологических знаний, умений и навыков в различных видах творческой деятельности, обеспечивающих пространственные и зрительные представления, воображение и наблюдательность [2, с. 4].

Предмет художественный труд - это способ изучение эстетического и духовного мира и выражения своих мыслей. Художественный труд направлен на формирование у учащихся творческих способностей, пространственно-образного мышления, духовно-нравственных ценностей, эстетического и эмоционального восприятия окружающей среды. Формирование художественных знаний и навыков в различных областях искусства является основой формирования единого образа мира, развития художественных способностей учащихся, их восприятия пространства и видения, развития воображения, памяти, внимания и воображения. Использование художественной литературы и других материалов, инструментов и методов может развить у учащихся чувство осязания, моторику и точную визуализацию [2, с. 5].

Обучение художественному труду способствует развитию уникального первоначальной визуального языка выражающего мысли, чувства и идеи. Очень важно, чтобы учитель изобразительного искусства разделял и реализовал эту философию на протяжении всего процесса обучения изобразительному искусству. Помимо этого, обучение изобразительному искусству – это баланс между развитием навыков, знаний и понимания обучающихся и мотивацией собственной личной креативности учащихся в процессе обучения. Ведущим фактором является то, что данный предмет преподается и оценивается визуальными средствами оценивания.

Единственным из особенностей обновленных программ являются сформулированные предполагаемые результаты, представленные в виде системы целей обучения, которые служат основой для определения содержания учебного предмета. Программа предмета направлено на формирование не только предметных знаний и умений, а также навыков разнообразных направлений. Созданная структура целей обучения является началом развития будущих навыков: функциональное и творческое использование знаний, критическое мышление, выполнение практических работ, применение информационно-коммуникационных технологий, способность работать в команде и индивидуально, уметь планировать творческий процесс, умение ориентироваться в информационном пространстве. Навыки широкого спектра являются залогом успешной занятости обучающихся, как в школьной системе, так и за его пределами [4, с. 10].

Согласно профессором искусства Эйснеру: «Главная ценность искусства в образовании заключается в уникальном вкладе в опыт индивида и его понимание мира. Изобразительное искусство имеет дело

с аспектом человеческого сознания, которое не затрагивает никакая другая форма: эстетическое рассмотрение визуальной формы». То есть, изобразительное искусство – в первую очередь, зрительный способ, имеющий дело с визуальной формой и, являющийся, развивающий понимание «художественного языка». Обучающиеся следует знать, что это и как применять его, развивая знание разного рода зрительных частей при помощи различных художественных процессов [6, с. 9].

Учителям весьма значительно оценить и привить интересы обучающих к уроку художественный труд. Это не означает, что этот предмет в школе должен отражать только то, что уже известно обучающим. Лучше всего обучением будет считаться то, которое помогает ученикам расширить их понимание и кругозор к художественному труду и помогает им увидеть отношения между различными видами ремесла, дизайна и искусства. Эффективная дифференциация в обучении по предмету «Художественный труд», означает принять во внимание интересов каждого учащегося и выполнение соответствующих [4, с. 10].

Учителю нужно создать благоприятную обстановку, исследуя работы художников, мастеров и дизайнеров, которые повлияют на работы учеников с точки зрения идей и техники, расширят их знание и понимание разного рода культур, мест и периодов времени. Им это поможет осознать, что субъективное мнение важна так же, как и художественная интерпретация [3, с. 23].

Учебные программы по каждому предмету предусматривают трехъязычное обучение, на котором будут организованы три языка (казахский, русский и английский), а также внеклассные занятия для учащихся. Вклад каждого предмета в создание многоязычной среды обучения позволяет реализовать политику трехъязычного образования и повысит интерес. Коммуникативный подход, лежащий в основе преподавания языка, рассматривается в качестве руководящего принципа для развития речевой деятельности учащихся посредством использования таких методов, как обмен знаниями и навыками, правильное использование системы языковых и речевых норм в каждом предмете.

В процессе изучения предметного содержания и достижения целей обучения учащиеся оценивают и оценивают свою работу с использованием широкого спектра оборудования и приложений, включая информационные и коммуникационные технологии, такие как поиск, обработка, получение, создание и отображение необходимой информации, обмен информацией и идеями, а также

обмен информацией и идеями. создание условий для развития практических навыков, таких как совершенствование.

Все таки задается такой вопрос, как: что можно сделать, чтобы повысить мотивацию учеников к предмету художественной труд? Важно повысить познавательную активность школьников посредством художественной работы. Они должны уметь видеть и понимать вещи в пространстве и формировать свой кругозор. Видно, что роль изобразительного искусства в повышении интереса учащихся к обучению очень важна. Я думаю, что они не только будут заинтересованы в обучении, но и смогут применить то, чему научились, в действии, в своей духовной жизни и в общественной жизни. Вот поэтому почти все, что делается в художественной работе, помогает развивать все необходимые качества личности [4, с. 10].

Значимость предмета художественного труда:

«По моему мнению, ключевая ценность изобразительного искусства в образовании заключается в том, что он способствует обогащению опыта и формированию взгляда на жизнь. Предмет «Художественный труд» связан с аспектами человеческого сознания, которые не охватываются другими областями образования: эстетическим восприятием визуальной формы ».

Программа предмета «Художественный труд»:

- развить знания, навыки и понимание предмета посредством интеграции видов искусства;

- формировать моральные ценности путем знакомства с произведениями искусства в национальной и мировой художественной культуре;

- сформировать потребность в художественном и пространственном мышлении, моральных и эстетических чувствах, чтобы выразить свое видение окружающего мира через визуальные и тактильные языки искусства;

- развитие навыков планирования и организации труда и формирование начальных технологических знаний;

- развитие сенсорных, двигательных навыков, бдительности, воображения, воображения и творчества;

- применять знания художественных жанров и стилей к развитию у учащихся визуального и эстетического восприятия, критически понимать произведения искусства;

- сформировать опыт самостоятельного решения различных задач познавательного, коммуникативного, организационно-нравственного характера;

- развить умение работать с различными видами информации (обнаружение, отбор, сбор) для выполнения своих художественных работ;

- направлены на получение командных и командных навыков при выполнении совместной творческой работы;

В рамках обновленной программы учащиеся смогут:

- исследование и анализ произведений искусства национальных и мировых культур, их идей и ценностей;

- уметь организовывать свою работу: определять цели, определять этапы работы, находить необходимые инструменты, контролировать и оценивать результаты своей работы;

- применять полученные знания и навыки для творческого создания масштабных и плоских произведений искусства;

- уметь использовать разные типы ИКТ ресурсов в ходе исследований и экспериментов;

- независимое и надежное использование материалов и инструментов для создания креативных продуктов, чтобы понять взаимосвязь между свойствами материала и спецификой результата;

- самостоятельно применять различные приемы и приемы в искусстве исходя из своего опыта;

- комментировать свои идеи и работу и вносить конструктивные предложения;

- найти эффективные и уникальные решения в разных ситуациях;

- понимать и понимать важность соблюдения правил безопасности при использовании различных материалов и инструментов [2, с.7].

Творческий процесс бесконечен. Исследование и разработка идей, создание и внедрение, пересмотр, анализ и оценка идей происходят на любом этапе творческого процесса. Учащиеся могут изучать идеи посредством практической работы. Идеи развиваются в процессе их создания и реализации [5, с.42-46].

Непрерывный процесс, который продолжается во всем подразделении в целом, и особенно во время обзора, анализа и оценки. Мысли и мнения отдельных учащихся могут быть записаны в дискуссии. Учитель предоставит учащимся дополнительное время для обзора и, при необходимости, представления всей выполненной работы, включая все мероприятия, в форме официальной или неформальной презентации.

Учителю требуется гибкость, чтобы экспериментировать с новыми идеями, развивать и применять новые идеи для улучшения

результатов учащихся. Учащиеся, которые имеют возможность просматривать свою прошлую работу с начала четверти и до конца четверти, смогут использовать изученные процессы, методы и материалы, чтобы улучшить свою работу [5, с. 42-46].

Руководствуясь идеями предметной учебной программы «Художественный труд», учащиеся совершенствуют свои навыки в оценке широкого спектра видов искусства и расширяют свое понимание того, что человеческие ценности, отношения и фантазии могут быть представлены в искусстве живописи. Они будут развивать свои художественные навыки, расширять свои возможности по созданию произведений искусства, которые приводят к творческим решениям, и расширять их способность планировать создавать свои собственные произведения искусства [2, с. 8-9].

В заключение суть программы заключается в формировании функциональной грамотности ребенка. Учащийся должен уметь использовать и применять знания, полученные в школе. Именно поэтому в основе программы лежит концепция «Общение с жизнью». Я думаю, что повышение наших предметных знаний на основе обновленной программы для такого молодого поколения образования очень необходимо и много инноваций. Этот курс дополняет знания о том, что при обучении учащимся необходимы простота и междпредметное общение, и что активное обучение является активной частью процесса мотивации учащихся.

В частности, художественное творчество оказывает большое влияние на формирование, и воспитание подрастающего поколения. Есть специфические особенности использования программы всех семи модулей Кембриджа. В частности, активное обучение и формирующая оценка могут рассматриваться как основа для повышения мотивации учащегося.

ЛИТЕРАТУРА

1 Назарбаев Н.А. Послание народу Елбасы РК. Обнавленая содержание образования. // Сайт Өрлеу [Электронный ресурс]. – URL: http://www.ipksko.kz/index.php/zakonodatelstvo?id=18/ [дата обращения 31.01.17].

2 НИШ. Типовая учебная программа по предмету «Художественный труд» для 5-9 классов уровня основного среднего образования. – Астана, 2016. – 4-9 с.

3 Алипбаева А.К. Новый взгляд на обновленное образование // Журнал Программа развития учителей, -№2 – 2019, с 23.

4 Р.Ш.Алимсаева, И.А.Развенкова, Н.А.Якупова, О.С.Лосенко, Е.Е.Велькер. Методическое руководство для учителей общеобразовательной школы. - Кокшетау: «Келешек-2030», 2017 – 10 с.

5 Чукалин В.Г. Художественная культура и творческий процесс. – Москва, 2014. - с. 42-46.

6 Eisner, E. W. Educating Artistic Vision, - New York: Macmillan, 1972, - p.9 [на англ.яз.].

БІЛІМ АЛУШЫНЫҢ ДАРЫНДЫЛЫҒЫН АНЫҚТАУ ЖӘНЕ ОНЫ ДАМЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

МУСИНА А. Д.
аға менеджер, «Педагогикалық шеберлік орталығы» филиалы, Көкшетау қ.

Барлық мұғалімдер білім алушыларға білім беруде барынша жоғары жетістіктерге қол жеткізу үшін қолайлы орта жасауға тырысады. Дарынды және талантты балаларға қатысты бұл – ойлауды, талқылауды және мұқият жоспарлауды талап ететін едәуір күрделі мәселе.

Дарындылық көптеген балалар үшін, ата-ана мен мұғалімдер үшін ғылыми – практикалық тұрғыда толық ашылмаған тақырып. Қазіргі таңда мұндай ерекше балаларды, анықтау тәсілдері, өз қабілеттерін жүзеге асыруға көмек беру бағдарламалар бар болғанымен, әлі де жеткіліксіз.

Адам қабілеттілігінің даралық ерекшеліктеріне дарындылық, шеберлік, талант, данышпандық, шабыт кіреді. Әр түрлі іс-әрекеттер аймағына қажет білім, ептілік- дағдылар бірлігін жеңіл әрі нәтижелі игеруді қамтамасыз етуші жалпы қабілеттер ерекшелігін дарындылық деп атайды.

Дарындылық әрбір адамның ақыл-сана, оқу, шығармашылық, көркем-өнер, адам аралық қатынастар түзу және психомоторлық қызметтерінде көрініс береді.

Дарынды адамдарға тән қасиеттер: зейінділік, жинақылық, тұрақтылық, әрқашан қызметке дайын болу; мұндай тұлғалар, сонымен бірге, мақсатқа жетуде ақылға сай табандылыққа ие, еңбекте шаршап-шалдығуды білмейді, басқалармен салыстырғанда интеллекттік деңгейі анағұрлым жоғары.

Өз қызығушылықтары бағытында дарынды адамдар қайтпас қажырлылық таныта алады. Бұл қасиеттің адамдағы көрінісі 2-3 жасар баланың бір іспен үзбей шұғылдана алу уақыты, басқа

қатарларымен салыстырғанда әлдеқайда ұзақ болады. Дарынды бала өзін қызықтырған іспен бірнеше сағат шұғылданып, қажет болса, оған бірнеше күндер бойы қайта оралып, көздегеніне жетпейінше, әрекетін тоқтатпайды.

Дарындылық дәрежесінің артуы қажетті білімдер мен ептілік, дағдыларды игеріп, жетілдіріп дамытуға тікелей тәуелді.

Дарынды оқушыны анықтау мектеп жұмысында бастауыш сыныптан бастау алады. Бұл жұмыстың жүйелі жүргізілуі психологтар мен мұғалімдердің және ата-аналардың біріккен жұмысы негізінде іске асады.

Дарынды оқушылардың өзіндік ерекшеліктері жетерлік. Кейбіреуі дарындылықтан қашады, еңбектеніп, оны жетілдіруге күш салмайды, ешнәрсеге қызығушылық танытпайды. Өздерін дарынсыз деп есептейтіндерде жетерлік. Алған бетінен қайтпай еңбектеніп, шығармашылыққа ерінбей ізденіп, нәтиже шығаруға талпынып тұратын дарынды балалармен жұмыс жасау бір ғанибет.

Дарынды балалардың қабілетін және ерекшеліктерін ескере отырып, төмендегі келтірілген мысалдардың ішінен, нағыз дарындыны үшке бөлуге болады.

Лидерлік және әлеуметтік дарындылық;
Академиялық дарындылық;
Интелектуалды дарындылық;
Көркемдік дарындылық;
Шығармашылық дарындылық;
Спорттық дарындылық;
Шығармашылық дарындылық.
Интеллектуалды, табиғи дарындылық.
Көшбасшылық дарындылық.

Мектептегі білім беру мен тәрбие жүйесінде дарынды баламен жұмыс жасаудағы мақсат – оқушыларға өз қабілеттерін, өзіндік қызығушылығы мен қоғам мүддесіне сәйкес толық іске асыра алатындай жағдай жасау, олардың қабілеттерін, ерекшеліктерін ашып, дамыту. Сонымен бірге бастауыш сынып мұғалімі ескеретін жағдайлар:

1 Баланың шығармашылық қабілетін және өз бетінше шығармашылық ізденісін дамыту.

2 Пәнге терең қызығушылығын арттыру.

3 Оқушының әсерлілік сезімін қалыптастыру.

4 Оқушының белсенділігін арттыру мақсатында даму деңгейін, танымдық белсенділігін арттыра оқыту.

5 Жалпы білім – білік дағдыларын дамыта оқыту.

6 Білімнің бағасын арттыру.

Мұғалім ретінде оқу мен тәрбие саласындағы аса маңызды міндет – талабы таудай дарынды жеке тұлғаны іздеп тауып, оны жетілдіріп шығарумен қатар оқушылардың ғылымға деген қызығушылығын арттыру, шығармашылық қабілеттерін дамыту, жан-жақты дамуына жеке адамдық ерекше көңіл бөлу, оқушыны қоршаған ортаны аялауға, ғылыми зерттеу дағдыларын қалыптастыруға тәрбиелеу болып табылады. Кез-келген мұғалім өз тәжірибесінде дарынды балаларды айқындау мен дамытудың тиімді жолдарын ескере отырып, жұмыс жасауы тиіс. Оларды атап айтсақ,

- психо-диагностикалық зерттеулер;
- бақылау әдісі;
- түрлі семинар, конференция, фестиваль, көрмелер т.б.;
- арнайы бағдарламаларды қолдануы;
- мұғалімнің және ата-ананың сараптамалық бағалауы;
- психологиялық, диагностикалық тренингтер.

Дарынды балаларды оқытуда зерттеу әдісін қолдану қажеттілігі олардың табиғи қызығушылығының жоғарлығымен, қоршаған ортасына деген құштарлығының басымдылығымен түсіндіріледі.

Түрлі педагогикалық және психологиялық тұрғыда жүргізілген зерттеулер барысын талдай келе, дарынды баланың тұлғалық ерекшелігін төмендегідей сипаттауға болады:

1 Интеллектуалды және ақыл-ой белсенділігі бар бала сөйлеу белсенділігінің жоғарылығымен, ойының ұшқырлығымен, байқағыштығымен, мәселені шешуде жан-жақты жолды қарастырумен, тәуелсіздігімен, құрбыларының арасында көсем болумен, есте сақтау қабілетінің деңгейімен ерекшеленеді.

2 Бейнелеу өнері бар бала – сурет салуға көп уақыт бөлінуінен, көргенін есте сақтауымен, сурет сабағын жақсы көретіндігімен ерекшеленеді.

3 Әнге қабілеті бар балалар – ән сабақтарына аса қызығушылықпен қарайды, ритмикалық бөліктерді оңай қайталайды, таныс әуендерді бірінші дыбыстан таниды.

4 Қозғалыстың белсенділігі бар бала жаттығуларды орындауда тепе-теңдік сақтайтын, қозғалысты жақсы көретін, өзінің жасына дене күші күшті болып келеді.

Сонда дарынды баланың өзіндік ерекшеліктеріне танымдық қасиеті, есте сақтау қабілеті мен кез-келген іс-әрекетті ерекше орындайтындығын атауға болады.

Оқушыныныңдарындылығын анықтау мен дамытуға бығатталған әдістемелік құралдар бүгінгі күні әлі жеткіліксіз деуге

болады. Сондықтан әр мұғалім жеке өзінің жинақтаған тәжірибесіне сүйеніп қана оқушымен әрекет етеді. Ал бұл дарындылық деңгейін анықтап, жетілдіруге көп мүмкіндік бермейді. Сондықтан аталған санаттағы мұғалімдерде ерекше қабілеті бар оқушымен жұмыс жасаған кезде келесідей кедергілер туындайды:

- дарынды оқушылардың жеке ерекшеліктері мен өзіндік қажеттіліктерін анықтау жолдарын нақты ескере алмағандықтан нәтижесіз жұмыс жасауы;
- ерекше қолдауды қажет ететін оқушыға немқұрайлы қарап, қажеттілігін қанағаттандыра алмауы;
- аталған оқушылармен жеке жұмыс жасау көп уақытты талап ететіндіктен, арнайы жұмыстар жүргізбеу;
- дарынды оқушы дарындылығын дамыту үшін ғылыми-зерттеу жұмыстарымен айналысу қажет екендігін сезінбеу;

Білім алушының дарындылығының дамуы мен қабілетінің ашылуы ең бастысы мұғалімнің кәсіби біліктілігі, оның тұлғалық қасиетіне байланысты. Ерекше қабілеті бар білім алушылармен жұмыс істеудің негізгі мақсаты – олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыру дайындығын қалыптастыру. Ал аталған мақсатқа жету үшін мұғалім оқу бағдарламасын тереңдеп оқыту, оқушының когнитивті белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асыра алады. Сондай-ақ мұғалімнің кәсіби құзіреттілігі мен ғылыми-зерттеу жұмысқа деген қабілеттілігі жоғары болуы дарынды оқушымен нәтежелі жұмыс жасай алады. Дарынды оқушымен жұмыс – мұғалімнің жеке тұлғасына, оның кәсіби біліктілігіне жоғары талаптар қояры сөзсіз.

Қорытындылай келе, мектептің білім беру беру мен тәрбие жүйесінде қолданылатын әдіс-тәсілдің қай-қайсысы болсын, негізінде оқушылардың сана-сезімін, ақыл-ойын дамытуды мақсат ететін болғандықтан, олардың да дара ерекшеліктерін біліп, санасып отыру қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР

1 Акменбетов Қ.Ж. Дарындылықтың теориялық негіздері // Педагогика мәселелері, 2009. №2, 130-134б.

2 Шырынбаева Г.К. Оқушы дарындылығын анықтау теориясына негізделген мұғалім қызметі // Қазақ тілі: әдістеме, 2017. №3, 2-4б.

3 Елубаев А.О. Дарынды оқушыларды тану ерекшелігі – Дарын, 2011. №5, 112-116б.

4 Учителю об одаренных детях (пособие для учителя) под ред. В.П. Лебедевой. В.И. Панова – М., Молодая гвардия, 1997, с. 18-26.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИЕМОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

МУСИНА Ж. А.
магистрант, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар
САПАБЕКОВ Д. К.
PhD, ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

Каждый день мы наблюдаем, как динамично меняется мир. Это отражает общую тенденцию к глобализации, что приводит к быстрому развитию информационных технологий. Будучи преподавателем, мы прилагаем массу усилий для того, чтобы наши обучающиеся стали успешными. Для этого мы должны им давать не только теоретические знания, но и практические умения, которые им пригодятся в реальном мире. Чтобы обучающие стали успешными, нам необходимо обучить их навыкам эффективной коммуникации, сотрудничества и работы в команде, а также им необходимо овладеть навыками критического мышления для генерации новых идей и нахождения решений для тех задач, с которыми им придется столкнуться в современном мире.

Размышления над этими вопросами заставили нас осваивать новые средства обучения. Нас заинтересовала технология «Развития критического мышления». Так как данная технология позволяет строить учебный процесс на научно-обоснованных закономерностях взаимодействия личности и информации, технология направлена на развитие навыков работы с информацией, умений анализировать и применять данную информацию.

Но можно ли научиться мыслить более эффективно? Как и другие качества ума, мышление можно развивать. Развивать мышление – значит развивать умение думать. Критичность ума – это умение человека объективно оценивать свои и чужие мысли, тщательно и всесторонне проверять все выдвигаемые положения и выводы. Критическое мышление помогает человеку определить собственные приоритеты в личной и профессиональной жизни, предполагает принятие индивидуальной ответственности за сделанный выбор, повышает уровень индивидуальной культуры работы с информацией, формирует умение анализировать и делать самостоятельные выводы, прогнозировать последствия своих решений и отвечать за них, позволяет развивать культуру диалога в совместной деятельности. Данные факторы обусловливают актуальность выбранной темы научной статьи.

Ключевым звеном является критический подход в процессе обучения. В соответствии с данной технологией процесс развития аудитивных умений можно разделить на следующие стадии:

Стадия вызова. В процессе реализации стадии вызова важно давать обучающимся возможность высказывать свою точку зрения по поводу изучаемой темы свободно, без боязни ошибиться и быть исправленным учителем; фиксировать все высказывания: любое из них будет важным для дальнейшей работы; сочетать индивидуальную и групповую работу. Обмен мнениями может способствовать появлению интересных вопросов, поиск ответов на которые будут стимулировать к изучению нового материала. На стадий вызова, нужно заинтересовать обучающегося, заставить думать и связать с темой.

На стадии осмысления содержания обучающихся:

1) осуществляют контакт с новой информацией; сопоставляют её с уже имеющимися знаниями и опытом;

2) акцентируют свое внимание на поиск ответов на возникшие вопросы и затруднения; обращают внимание на неясности, пытаясь поставить новые вопросы;

3) стремятся отследить сам процесс знакомства с новой информацией, обратить внимание на то, что именно их привлекает, какие аспекты менее интересны и почему; готовятся к анализу и обсуждению услышанного.

Стадия рефлексии. Рефлексивный анализ направлен на прояснение смысла нового материала, построение дальнейшего маршрута обучения (это понятно, это непонятно, это интересно и т.д.), что дает возможность обратить анализ в словесную форму, устную или письменную. [1, с. 112].

Таким образом, изучая передовые технологи и знакомясь с опытом работы учителей – исследователей, методистов, психологов, с научными трудами известных ученых в области преподавания иностранных языков, учитель пришёл к выводу, что приемы технологии развития критического мышления в условиях коллективного взаимодействия повышают эффективность уроков английского языка и способствуют развитию коммуникативной компетенции обучающих. Что бы развить эти компетенции, и повысить качество знания по предмету. Мы разработали приемы критического мышления. И сейчас мы их опишем в статье.

Один из любимых моих приемов «A wise owl ». Обучающимся дается текст или новый материал. Они знакомятся с ним и выполняют пункты приема.

Таблица 1 – Прием «A wise owl»

Inference/ conclusion (поучительный вывод)	The main idea of the text (главная жизненная мудрость)	Topics for further discussions (важные темы для обсуждения)	Illustrations (иллюстра-тивное изображение)	Known and unknown information (известное и неизвестное)

Method of Critical thinking «Logical table»

Это прием организации индивидуальной работы на стадии закрепления. Он позволяет выяснить, как обучающийся понял материал.

Например, использования приема «Логическая таблица», по темам предлоги, конструкция There is/There are, существительное, в последней колонке составляется предложение.

Таблица 2 - Прием «Logical table»

Конструкция. There is/There are	Noun	Preposition	Sentence
There is	table	near	There is a table near the sofa.

Method of Critical thinking «Type of sentences» using theme «Tense»

Present Continuous Tense, Past Continuous Tense, Future Continuous Tense.

Таблица 3– Прием «Type of sentences»

Tense.	+	-	?	Wh -?
Present Continuous Tense				
Past Continuous Tense.				
Future Continuous Tense.				

Method of Creative thinking «Skeleton»

Это прием, хорошо использовать при анализе текста. Где каждая часть текса, будет прочитана и про анализирована. При пересказе, очень хорошо использовать эту схему. Где можно будет увидеть, понимание текста и мнение о тексе.

Today I am going to speak about

↓ In my opinion ↓ As for me, I think ↓ To begin with

Important facts about the text

↓ On the one hand ↓ On the other hand ↓ To tell the truth

Conclusion of the text

↓ In conclusion I want to say ↓ By the way

Method of Critical thinking «Observation»

Это прием, хорошо использовать при анализе текста. Где каждая часть текса, будет прочитана и про анализирована. При пересказе, очень хорошо использовать эту схему. Где можно будет увидеть, понимание текста и мнение о тексе.

Таблица 4 – Прием «Observation»

The theme of the story	The idea of the story	Some information about the author	The author's likes and dislike	The analyzer's opinion

Method of Critical thinking « Юрта»

Прием «Юрта» в ходе работы в рамках этой модели обучающиеся схематически выполняют, это задание. Этот прием можно зарисовать и выполнять схематически, либо заполнить таблицу. Шанырак-основная часть юрты, там мы выделяем тему урока или идею текста. Улуки – с помощью чего держится шанырак и кереге. Тут мы записываем основную информацию, или факты раскрывающие идею текста. Кереге – раздвижная решетчатая основа юрты. Записываем плюсы и минусы темы. Сыкырлаук (босага) – после шанырака особым предметом почитания у казахов является порог юрты. Тут мы самостоятельно делаем вывод текса. С помощью этого приема, обучающиеся на уроке учатся вырабатывать собственное мнение на основе осмысления различного опыта, идей и представлений, строить умозаключения и логические цепочки доказательств, выражать свои мысли ясно, уверенно и корректно по отношению к окружающим.

Таблица 5 – Прием «Юрта»

Шанырак (тундук) - основная идея текста или темы. 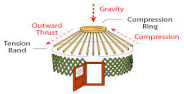	Улуки – главная информация или основные факты текста.	Кереге – плюсы или минусы текста.	Сыкырлаук (босага) – вывод или связь с практикой.

Method of Critical thinking «Тулпар». Обучающимся, дается текст или новый материал. Они знакомятся с ним и выполняют задания и записывают их в таблицу. Очень хорошо использовать этот прием при пересказе текста.

Таблица 6 – Прием «Мудрый Тулпар»

ОПИШИ. Обучающие описывают тему.	ПРИМЕНИ. Связь с жизнью. Как эту информацию можно использовать в жизни.	ПРИДУМАЙ. Этот этап синтеза, обобщения из полученной информации в творческом виде: устной журнал, сочинение, открытка, статья, стих, сказка.	ОЦЕНИ. Это этап рефлексии. Где обучающий отвечает на вопрос: «Для чего мне эти знания и где они мне пригодятся?»

Method of Critical thinking thinking « Сундук идей»

Прием «Сундук идей» помогает студентам выбрать основную информацию, и запомнить ее. Хорошо использовать этот прием, когда новой информации на уроке много.

Таблица 7 – Прием «Сундук идей»

Основные идеи или фразы теста.	Основные понятия текста.	Неизвестные слова, новые слова по теме.	Ассоциации по тексу.

Прием «Золотой орел» на уроке английского языка, я использую этот прием на рефлексии урока. Обучающиеся учатся обобщать, проводить рефлексию своей деятельности, подводить итоги.

Таблица 8 – Прием «Золотой орел»

Today I am going to speak about… In my opinion	Important facts about the text On the one hand…	Important facts about the text On the other hand …	Conclusion of the text In conclusion I want to say …..

Method of Critical thinking «Better for me» В этом приеме, можно поделить обучающихся на четыре типа людей. И каждая группа, будет выполнять задания.

Визуал – человек, воспринимающий большую часть информации с помощью зрения. Аудиал – тот, кто получает основную информацию через слух. Кинестетик – тот, кто воспринимающий информацию через другие ощущения (обоняние, осязание и др.) и с помощью движений. Дискрет – человек, у которого восприятие информации происходит через логическое осмысление, с помощью цифр, знаков, логических доводов. Эта категория людей встречается реже всего.

Таблица 9 – Прием «Basket of ideas»

Draw the picture using text. Choose the picture using text.	Listen the text and write own opinion.	Watch the film and make the dialogue or play it.	Write plan of the text or structure of the text.

Результатом реализации разнообразных приемов, способов и стратегий развития критического мышления явилась готовность к развитию вышеназванного мышления обучающих, представляющая собой личностно-деятельностное новообразование личности, характеризующееся наличием и степенью сформированности методологических, теоретических, методических и практических знаний и умений. Основными критериями определения развития этого новообразования является продвижение обучающих от информационно-ознакомительного через профессионально-теоретический и профессионально-деятельностный к рефлексивно-диагностическому уровню владения иностранным языком. Роль студента в обучении иностранным языкам заключается в его активном участии в процессе обучения. Обоснование целесообразности развития критического мышления обучающих состоит из двух взаимосвязанных аспектов. С одной стороны, развитие критического мышления средствами иностранного

языка повышает эффективность учебного процесса, а с другой стороны, является важнейшим условием для совершенствования общей и профессиональной подготовки специалистов - творческих личностей, обладающих высокой культурой критического мышления.

Технология развития критического мышления – это технология организации учебного и воспитательного процесса, которая применима к любой программе и любому предмету.

В процессе работы по этим технологиям все приемы работы с информацией постепенно «переходят в руки» самому обучающемуся: он начинает все активнее использовать их в самостоятельной работе: начинает реально обучать себя сам. Результаты позволяют утверждать, что данные технологии обеспечивают самостоятельность, активность студентов в их совместной работе в учебном процессе; развивают критическое мышление, помогают в освоении культуры работы с текстом, повышают познавательный интерес к изучаемому языку [2, с. 166].

Для диагностики познавательного интереса к английскому языку была предложена анкета «Карта интересов».

Результаты «Карты интересов» обучающих дают следующую картину.

Обучающим на уроках английского языка нравится больше всего:

- объяснение преподавателя, четкость изложения материала – 10 %;
- творческие задания – 32%;
- познавать новое – 5 %;
- интересная подача информации (использование различных методических приемов технологии критического мышления) – 53 %

Проводя анализ полученных данных можно отметить самостоятельность обучающих, их стремление к частично поисковой и исследовательской деятельности. Важным моментом является то, что у большинства обучающих интерес вызывает не результат, а сам процесс деятельности.

В ходе работы в рамках этой модели обучающие овладевают различными способами интегрирования информации, учатся вырабатывать собственное мнение на основе осмысления различного опыта, идей и представлений, строить умозаключения и логические цепочки доказательств, выражать свои мысли ясно, уверенно и корректно по отношению к окружающим. Таким образом, данные результаты позволяют сделать вывод о том, что использование приемов технологии критического мышления служит эффективным средством формирования ключевых компетентностей студентов.

И так, приемы критического мышления помогают развить (выявлять причинно-следственные связи, предлагать гипотезы развития событий, делать выводы, приходить к умозаключениям и др.), что необходимо как для успешной сдачи экзамена, так и в каждодневном общении, в учебе, на работе. Обучающиеся заинтересовались приемами, и попытались использовать на других предметах.

Таким образом, подобная система форм проведения занятий позволила организовать деятельность обучающих по развитию коммуникативной компетенции в урочное и во внеурочное время, способствовала дальнейшей проработке изучаемых тем и закрепляемого грамматического материала с опорой на индивидуальный опыт, индивидуализации и дифференциации учебного процесса, созданию условия для формирования совокупности универсальных учебных действий.

ЛИТЕРАТУРА

1 Халперн, Д. Психология критического мышления/ Д. Халперн. - СПб.: Питер, 2000. – 112 с.

2 Щукин, А.Н. Современные интенсивные методики и технологии обучения иностранным языкам: Учебное пособие/ А.Н. Щукин. – М.:Филоматис, 2010. – 166 с.

ИНТЕГРАЦИЯ ПРЕДМЕТА « САМОПОЗНАНИЕ» И ДРУГИХ УЧЕБНЫХ ДИСЦИПЛИН

МЫРАБИЛДАЕВА К. К.
учитель, педагог-эксперт, Агашорынская СОШ, г. Павлодар

«Человек по своей природе добр, полное раскрытие человеческой природы происходит через образование.»
Конфуций

Сегодня, как и во все века и времена люди высоко ценят духовно - нравственную воспитанность. Сейчас, когда в современном обществе происходят глубокие социально-экономические преобразования, заставляют нас размышлять о будущем Казахстана, о её молодёжи. Нравственно-духовное воспитание в современном мире, к сожалению, стоит на втором месте, после материальных ценностей. В то же самое время отечественная педагогическая

наука понимает значимость развития этого компонента внутреннего мира человека. Вектор развития данного направления задается первым президентом и его программными документами, такими, например, как «Стратегия «Казахстан-2050» и другими. Нурсултан Назарбаев понимает значимость нравственного развития человека и в особенности подрастающего поколения, и призывает систему образования, а в ее лице каждого педагога прививать внутренние духовные ценности своим воспитанникам.

Программа школьного предмета «Самопознание», проект которой был разработан С. А. Назарбаевой уникальна и не имеет аналогов в образовательных системах других странах мира. Ее ценность состоит в том, что учащиеся в процессе усвоения этого курса становятся «людьми мира». В результате программа должна обеспечивать непрерывность формирования внутреннего мира и преемственность на всех уровнях образования.

И, так как будущее нашего общества целиком и полностью зависит от системы образования и воспитания, а сегодняшние дети завтра станут художниками действительности, то ее роль и в особенности роль учителя в этом сложном процессе очень важна. Именно учитель является ключевой фигурой в так сказать проектировании будущего нашей страны и всего человечества.

Итак, в условиях постоянно изменяющегося мира такая дисциплина как «Самопознание», безусловно, поможет каждому ребёнку освоить четкие ценностные ориентиры и широкий диапазон поведенческих стратегий для определения и реализации успешной жизненной и образовательной траектории. Поиск оптимальных путей формирования у детей нравственно-духовных представлений может базироваться в такой области, как интеграция учебных дисциплин.

Идея интеграции заключена в самом предмете самопознания. Об этом говорится в Государственном стандарте РК по предмету «Самопознание»:

«...В современном мировом образовательном пространстве особое внимание уделяется формированию у молодежи целостной картины мира, пробуждению интереса к духовности, нравственности... Интегрированный предмет «Самопознание», призванный выполнять ключевую роль в образовательном пространстве, закладывает основы гуманистического мировоззрения. Все другие образовательные области становятся частью целостного гуманитарного знания...»

Занятия, на которых дети испытывают удовлетворение и радость от успешно выполненной общей работы, которые заставляет

самостоятельно мыслить и вызывают совместные переживания, способствует их нравственному воспитанию.

«Все науки настолько связаны между собою, что легче изучать их все сразу, нежели какую-либо одну из них в отдельности от всех прочих».

Рене Декарт

Интеграция нравственно-духовного образования «Самопознание» в учебно-воспитательный процесс – это прежде всего, выявление нравственно-духовной сущности учащихся. Вечные ценности, такие как любовь, праведное поведение, истина, ненасилие, здоровье, семья, внутренний покой должны стать фокусной точкой образования, другими словами, должны составить единое целое со всем, чему мы учим.

Конечно, интеграция самопознания с другими предметами вызывает затруднения у учителей-предметников. Но в ходе развития современной науки приводит человечество к пониманию существования тесной взаимосвязи между устройством внешнего мира и внутренним миром человека, его мыслями, словами, делами. Интеграция напрямую зависит от мировоззрения учителя. Любовь к своему предмету и к детям, открытое сердце учителя, живой интерес к чему-то новому, стремиться совершенствоваться и познавать свою истинную природу – вот необходимые предпосылки интеграции своего предмета и предмета «Самопознание». Все чаще и чаще, мы взрослые задаем себе вопрос: – Почему наши дети не хотят учиться? Но в тоже время мы знаем, что дети с рождения любопытные, они хотят узнавать, что-то новое, стремятся исследовать этот мир. Ответ очень прост: дети жаждут знаний, но они жаждут живых знаний.

Самым важным в процессе обучения является не накопление определенной суммы знаний, а становление достойной личности, обладающей хорошим характером, живущей согласно внутреннему голосу совести. Образование должно быть ради жизни.

Сегодня необходимо гармоничное развитие двух аспектов образования: – интеллектуального (внешнее, образование для ума) и нравственно - духовного (внутреннее, образование для сердца).

Необходимо слить образование и жизнь в одну прекрасную гармонию.

Цельюьсовременного урока является воспитание человека, умеющего позитивно мыслить, стремящегося к самопознанию, обладающего чувством ответственности, терпимого к постоянно меняющемуся миру и способного духовно обогащать его.

Что дает интеграция предмета «Самопознание» и других дисциплин?

Основная цель интеграции: создание условий для формирования социально-ценностных, нравственно-психологических, социально-психологических, личностных, психофизических компетентностей при помощи тесного взаимодействия различных предметов школьной программы.

Пути интеграции

1 Вдохновляющие примеры из жизни великих ученых и из истории развития науки.

2 Знакомство с открытиями современной науки.

3 Выявление общечеловеческих ценностей в содержании каждого учебного предмета.

Главное не обучение предмету, а духовно-нравственное развитие через изучение предмета.Преимущества интеграции на уроке мир, окружающий детей, познается ими в многообразии и единстве; развитие творческого потенциала учащихся; побуждение к осмыслению и нахождению причинно- следственных связей; развитие логики, мышления, внимания, памяти, коммуникативных способностей; совершенствование умений сравнивать, обобщать, делать выводы; поддержание внимания учеников на высоком уровне; снятие утомляемости, перенапряжения учащихся за счет переключений на разнообразные виды деятельности; повышение познавательного интереса; возможность для самореализации, самовыражения, творчества учителя. Цитаты – один из методов интеграции самопознания и любой школьной дисциплине. Они помогают учащимся настроиться на хороший лад, воспитывают познавательный интерес к изучаемому предмету.

Примеры интеграции предмета физики и самопознания: Свет и тень. Когда идем к свету, то тень позади нас. Чем больше света, тем меньше тень. Когда идем от света, то тень идет впереди нас. Свет – это общечеловеческие ценности в нас, тень – это наши негативные качества. Тень это отсутствие света. Там где есть свет, тени нет.

Интеграция предмета биологии и самопознания: Пчелы и мухи. Будьте подобны пчелам, которые собирают везде нектар, а не мухам, которые ищут нечистоты. Ищите хорошую компанию, учитесь видеть во всем хорошее. Где бы вы ни были, ищите общества мудрых, благоразумных людей, учитесь извлекать урок из всего, что вас окружает. Избегайте плохой компании и плохих разговоров.

Место учителя в этом процессе очень важное. Самые всемогущие люди сегодня – это учителя. Они не только могут увидеть будущее, но и сами являются ее авторами. Ш.А.Амонашвили называет учителей художниками, которые рисуют середину XXI века. Как точно подмечено. Учитель может наполнить души и сердца своих воспитанников либо созидательными началами, либо разрушительными. Все в его силах! Если он приведет своих учеников к любви, значит в мире будет больше позитива, положительных мыслей и созидательной энергии. Если он этого не сделает, а будет только «набивать» головы своих чад информацией, продолжится процесс саморазрушения человеческой цивилизации, который уже запущен самим человеком.

Путь идеи интеграции в образовательном процессе возможен только при условии перехода от авторитарной педагогики к гуманной. Нельзя в процессе давления и научения привести внутреннее состояние подопечного к покою – это не естественно. К интеграции можно прийти только сообща. Это сложнее, но несоизмеримо важнее и полезнее.

Именно к этому и должен стремиться современный педагог, если он себя считает таковым!

ЛИТЕРАТУРА

1 Мукажанова Р.А., Омарова Г.А.Алматы ННООЦ «Бобек», 2014.-130стр.

2 Амонашвили Ш.А. Духовная основа образования.

3 Амонашвили Ш.А. Основы гуманной педагогики.

4 Бак В. Ф. Биология языком сердца: приложение к курсу биологии средней школы для духовно-нравственного воспитания. Лаборатория гуманной педагогики, Артемовск. – Донецк: 2008.

5.Стульпинене И. Физика языком сердца. Приложение к учебнику.

АНАЛИЗ ИССЛЕДОВАННОСТИ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ ОБУЧАЮЩИХСЯ В ПРОЦЕССЕ ПЛАНИРОВАНИЯ START-UP

КАЮМОВА М. С.
докторант, кафедра «Психологии и педагогики», ПГУ имени С. Торайгырова, г. Павлодар

Сегодня с уверенностью можем отметить, что выпускники высшей школы должны обладать не только знаниями и компетенциями в своей процессональной сфере, но и быть более гибкими, способными к креативному мышлению, умению предвидеть, анализировать, выдвигать предположения, основанные на достоверных сведениях, правильно ставить цели, определять задачи для их реализации. По нашему мнению, все это возможно, если выпускник высшей школы будет обладать исследовательскими компетенциями, которые в достаточной мере способствуют задаче профессиональной подготовки эффективных менеджеров во всех сферах, в частности в сфере создания и реализации стартап-проектов.

Работая над темой данного исследования мы задались целью рассмотреть степень исследованности проблемы развития исследовательских компетенций обучающихся, планирующих стартапы.

Для этого необходимо пересмотреть основные термины и понятия, используемые в нашем исследовании. Для нас в этом исследовании значимыми являются такие термины, как «start-up», «планирование», «исследовательские компетенции». Start-up как понятие и термин является уже вполне привычным, и его определение трактуется двояко, одни считают, что это любой бизнес-проект, другие отмечают, что это бизнес-проекты только в интернете. «Стартап», это термин, который произошел от английского слова «startup company», «startup», означающий в буквальном смысле «стартующий», то есть, кампания с короткой историей операционной деятельности [1]. Термин впервые использован в журнале Forbes в августе 1973 года и Business Week в сентябре 1977 года.

То есть, «стартап» можно трактовать как «создание нового бизнеса», тогда как, проект можно рассматривать как средство реализации стратегического плана организации.

В последние годы все больше интерес к интернет-стартапам, это связано с постоянным ростом интернет-аудитории и увеличением

ее покупательской способности. Определения были взяты нами в финансово-кредитном энциклопедическом словаре под общ. ред. А. Г. Грязновой [2]. В нашей республике очень многое делается для развития предпринимательского образования, мы все понимаем, насколько оно важно в концепции практикоориентированного образования. В нашей стране создаются большие государственные проекты такие как: «Дорожная карта бизнеса-2020», «Программа развития продуктивной занятости и массового предпринимательства на 2017-2021 гг.» и другие, и все эти программы вполне могут освоить молодые люди, обучающиеся в различных учебных заведениях.

Предпринимательское образование, это уже скорее норма для высших учебных заведений, так в Павлодарском государственном университете имени С. Торайгырова во все учебные планы обучающихся по всем направлениям подготовки включены дисциплины: «Экономическое обоснование Start-up проектов», «Предпринимательское право». Содержание данных курсов способствует формирование предпринимательских компетенций, так, например, в результате дисциплины «Экономическое обоснование Start-up проектов» обучающиеся должны подготовить стартап-проект. Изучая студенческие стартапы, мы пришли к выводу, что необходимо более детально изучить процесс их планирования. Именно решение данных проблем подтолкнуло нас к идее изучить процесс формирования исследовательских компетенций обучающихся, планирующих стартап-проекты.

Для полного рассмотрения данной проблем мы провели анализ соответствующей литературы, в том числе нормативно-правовые акты Республики Казахстан. Основой государственной политики в области образования является Конституция Республики Казахстан, где в 30 статье, пункт 2 обозначено, что «каждый гражданин нашей страны имеет право на получение бесплатного общего среднего, технического и профессионального, а также на конкурсной основе в рамках государственного образовательного заказа, бесплатного высшего и послевузовского образования при условии, что образование на этих уровнях получается в первый раз». В законе Республики Казахстан «Об образовании» прописано: «профессиональное образование - вид образования, направленный на приобретение обучающимися знаний, умений, навыков и компетенций, позволяющих вести профессиональную деятельность в определенной сфере и (или) выполнять работу по конкретной профессии или специальности». (закон РК «Об образовании», с

изменениями и дополнениями по состоянию на 04.07.2018 г. пункт 29-1). Для нашего исследования значимым является документ Стратегия «Казахстан-2050», где актуализируется знания и профессиональные навыки – ключевые ориентиры современной системы образования, подготовки и переподготовки кадров.

Обзор научной литературы свидетельствует о том, что что проблема развития исследовательских компетенций имеет место в профессиональном образовании, так из истории педагогики мы можем привести примеры, когда ученые, педагоги, психологи предлагали новые методы обучения, направленные развитие исследовательских умений и навыков, например, это «метод проектов», упоминание о нем впервые было в 1918 году в работах американского педагога У. Килпатрика, который дал данному методу определение «от души выполняемый замысел». О методе проектов писали Дж. Дьюи, С. Френе и другие. Также следует отметить ученых, предложивших проблемное и развивающее обучение, это Д. Давыдов, Л. Занков, М. Махмутов и др. Проблемное и развивающее обучение несомненно, способствует развитию мышления обучающихся, учит их самостоятельно, основываясь на логике, находить решение поставленных задач.

В профессиональном становлении обучающихся развитие компетенций это очень важный момент, и с этой позиции мы провели анализ литературы. Несомненно, важны подходы, такие как мотивационный, когнитивный, деятельностный, культурологический. Мотивационный позволяет выделить основные виды мотивации, в нашем случае мы выделили бы познавательный, профессиональный и другие. Когнитивный подход позволяет определить совокупность усвоенных обучающимися знаний, необходимых для исследовательской деятельности. Деятельностный подход создает условия для определения способов исследовательской деятельности. Следует отметить, что в педагогической науке развит и культурологический подход, теоретическое обоснование которого можно найти в трудах Е. В. Бондаревской, Н. Б. Крыловой, М. С. Коган. Компетентностный подход изучали такие российские ученые как, Г. А. Бордовский, Э. Ф. Зеер, А. В. Хуторской, А. П. Назаретян, И. Н. Дроздов, И. С. Якиманская, Н. В. Кузьмина и другие. Мы посчитали, что компетентностный подход в рамках темы нашего исследования наиболее актуален. Анализ научных трудов позволяет сделать выводы о том, что зачастую понятия «компетенция» и «компетентность»

принимаются как синонимы, мы за основу берем те определения, которые на наш взгляд более подробно, глубоко характеризуют необходимое нашему исследованию понятие. Встречаются определения данного понятия в работах Л. Б. Сабитовой, Т. В. Абрамовой и других. В нашем исследовании наиболее близкими нам по смыслу являются исследования, рассматривающие компетенции, как качество личности, как ее характеристика, в этом направлении нам близки работы А. И. Панарина, Е. И. Огарева, Т. И. Шамовой и других. Тем не менее, мы рассматриваем термин «компетенция» с точки зрения аксиологического подхода, то есть в первую очередь как личностное, профессионально значимое качество личности, качество, способности к определенному виду деятельности.

Среди казахстанских ученых мы бы хотели назвать труды, в которых рассматривались различные аспекты профессиональной подготовки будущих специалистов, это работы Н. Хмель, К. Жарикбаева, Ш. Таубаевой, Е.И. Бурдиной, Е. Жуматаевой и других. Так, например, Ш. Таубаева считает, что «исследовательская компетентность профессионала – составная часть его инновационного сознания, поведения, деятельности, которые и обеспечивают конкурентоспособность страны и ее граждан».

Немаловажны для нас и труды ученых, рассматривающих аспекты развития различных компетенций, так стоит отметить работу Абитаевой Р. Ш., рассматривающей развитие управленческой компетентности, Колесниковой Г. Ф., изучавшей профессиональные компетенции будущих учителей, Таюповой Э. К. посвятившей свое исследование проблемам развития творческих способностей учащихся. Однако, практически нет работ, в которых изучались бы исследовательские компетенции, например, есть исследование Бектургановой Р. Ч. «Информатизация исследовательской деятельности учащихся в системе среднего профессионального педагогического образования», но мы не встретили казахстанских исследований, посвященных развитию исследовательских компетенций обучающихся. Других трудов, где рассматривались бы проблемы развития исследовательских компетенций, мы не встретили.

Как показал анализ, компетентностный подход позволит нам в полной мере рассмотреть развитие исследовательских компетенций обучающихся.

ЛИТЕРАТУРА

1 Азаров Н.Я., Ярошенко Ф.А., Бушуев С.Д. Инновационные механизмы управления программами развития. «Саммит книга», 2011. – 528 с.

2 Финансово-кредитный энциклопедический словарь / Колл. авторов ; Под общ. ред. А.Г. Грязновой. - М.: Финансы и статистика, 2002. – 1168 с. - ISBN 5-279-02306-X.

3 Краевский В.В. Методология педагогического исследования: Пособие для педагога-исследователя. Самара: Изд-во СамГПИ, 1994 165 с.

4 Хуторской, А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты / А.В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос».-2002.-23апреля. - Режим доступа: http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm, свободный.

5 Ключарев Г.А., Огарев Е.И. Непрерывное образование в условиях трансформации / РАН. Ин-т компл.социол.иссл. М.: Франтера,2002 – С.29-37

6 Бурдина Е.И. Творческий потенциал педагога в системе непрерывного образования : монография / Бурдина Е.И., Павлодар. 2006-308 с.

МАЗМҰНЫ

1 Секция. Интеллектуалды және мәдени-рухани даму
1 Секция. Интеллектуальное и культурно-духовное развитие

1.1 Қазіргі кезеңдегі білім беру үрдісінің барысы. Педагогика
1.1 Современный образовательный процесс. Педагогика

Абильдинова Ж. К.
«Асыл сөз» бағдарламасы – бастауыш сынып оқушыларының танымдық белсенділігін арттыратын оқыту құралы 3
Латыпова З. Б., Абулгазина С. М.
Критериальное оценивание как средство повышения качества знаний школьников на уроках географии 7
Азирбаева К. И., Ыдырыс С. Е.
Биологияны оқытудағы жаңа технологиялардың түрлері және оны қолдану астарларының маңызы 11
Aipova A. K.
Ethnopedagogical training of future teachers 19
Айгожина Н. К., Бурдина Е. И.
Қазіргі білім беру процессіндегі эстетикалық мәдениетін дамыту.....23
Айтимова М. К.
Математика сабағында ауызша жаттығулардың рөлі 27
Айткенова Г. А., Шумахер О. В.
Способы эффективного взаимодействия в семье для развития гармоничной личности ребёнка и укрепления семейных ценностей.....32
Ақылова Г. З.
Бастауыш сынып оқушыларының білім сапасын арттыруда дидактикалық ойын тиімділігі 36
Алинова К. М., Тайганова А. Р.
Визуальная грамотность как основа активизации познавательной деятельности учащихся 40
Амирханова Ғ. Н.
Дарынды балалармен жұмыс түрлері мен әдіс-тәсілдер.....47
Анишева Г. М., Адилова В. Х.
Структурно-функциональная модель музыкально-исполнительской и речевой деятельности детей с нарушениями речи.....55
Антикеева С. К.
Роль личностных компетенций в профессионализме социального работника 60
Асамбаев А. А., Асамбаев А. Ж.
Технология дополненной реальности в обучении студентов 68
Асан Ә. Е.
Зияты бұзылысы бар балалармен ойын терапиясы арқылы әлеуметтендіру.....73

Атілғазы Ұ.
Оқушылардың тілдік агрессиясының эксперименттік жүйесі 77
Ахметниязова А. Ж.
Виды чтения. Коммуникативные задачи и методики обучения
ознакомительному виду чтения 85
Байменова А. Г., Кененбаева М. А.
Оқушылардың білім жетістіктерін бағалау бойынша бастауыш
сынып мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру 92
Kudysheva A. A., Baimoldina D. N.
Practice of students with special
needs inclusion in the Kazakhstan higher education 97
Баймуханова К.
Теоретические основы управленческой
деятельности современной школы 103
Бейсеков Р. А.
Развивающие и диагностические задания на основе сервиса
LearningApps.org как эффективное средство повышения
познавательного интереса учащихся.....111
Бексолтанова Ә. Б., Оспанова Н. Н.
Многоуровневая модель контроля учебных достижений
обучающихся в Вузе 116
Билялова А. Б.
Оқушылардың зерттеушілік дағдыларын
кейс әдісін қолдану арқылы дамыта аламын ба?.....121
Брауэр И. Н., Демиденко Р. Н.
Диагностика и профилактика профессионального стресса в
деятельности педагога дошкольного образовательного учреждения.....124
Ғани А. Ғ., Утегенов Ж. М.
Ата-ана қаморлығынан айырылған балалардың әлеуметтенуінің
психологиялық-педагогикалық шарттары 131
Ганиева Э. С., Тайболатов Қ. М.
Үздіксіз кәсіптік білім беру үдерісінде мансаптық өзін-өзі анықтау
бойынша білім алушылардың құзыреттілігін қалыптастыру 135
Голованова В. И.
Пути развития критического мышления у учащихся 8 класса через
обучение путем открытия (IBL) на уроках английского языка 139
Джарболова А. А.
Инклюзивті білім беру – қабілеттердің өзіндік тұтастығы.....143
Досымов Е.
Болашақ физика мұғалімдерінің пәндік-тілдік құзіреттілігін
қалыптастырудың ерекшеліктері мен мүмкіндіктері 147
Дунаева Т. В.
Применение инновационных технологий на уроках
обязательного фортепиано в музыкальном колледже 152

Дуспекова С. С.
Особенности работы с детьми с особыми
образовательными потребностями 159
Елубай Г. Б.
Психолого-педагогические особенности детей
младшего школьного возраста.....163
Жакибаева Г. Б., Отепова Г. Е.
Методические аспекты использования
архивных документов в процессе преподавания истории.....168
Жакупбаева Г. Т., Пшембаева А. А.
Жалпы сөйлеу тілінің бұзылыстары бар балаларға арналған
сөздің буындық құрылымын түзететін тапсырмалар.....175
Жакупов М. О.
Использование цифровых образовательных ресурсов
в учебно-воспитательном процессе. Электронный
справочник «Охраняемые территории Казахстана» 181
Жалмагамбетова А. М., Нуртазинова А. Ш.
Как развить исследовательские навыки учащихся 8 класса через
стратегии дифференцированного обучения на уроках математики 185
Жанас Г. Д.
Современные подходы к формированию
исследовательской культуры на уроках биологии.....192
Жаркумбаева М. М.
Формирование этнокультурной компетентности будущего дизайнера...195
Жармуханова А. Ж.
Исследование по теме «Вовлечение учеников в процесс изучения
казахского языка с помощью применения подхода Lesson Study».....202
Жумадилова О. Б.
Оқу үрдісінде заманауи білім беру жүйесі.....208
Жунусова И. С., Мейрамгалиева А. Б., Тусупова Г. М.
Психикалық дамуы тежелген балалардың
коммуникативті әрекеттің даму проблемасы 214
Заблоцкая А. А.
Дидактическая структура урока на основе
компетентностного подхода в образовании.....219
Заканова А Н
Реализация дифференцированного подхода
по степени сложности материала на уроках биологии 226
Идрисова А. И.
Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшеліктері.....231
Искакова М. Т.
Жаңартылған білім беру бағытында кино мен театр
жанрының көркем шығарманы оқытудағы ерекшелігі.....235
Искакова С. Д., Каирова Ш. Г.
Teaching geography through VR (Virtual Reality).....240

Кабильдинова А. С., Хырхынбай Ж.
Использование информационных и коммуникационных
технологий в процессе изучения стереометрии 246
Кабышева Ж. К.
Жаңартылған білім мазмұны бойынша бастауыш сынып
мұғалімдерінің әдістеріне шолу 251
Kazhikenova G. M., Zhumatayeva E.
Teacher self-regulation as a component of professional
competence and professionalism 256
Каирбекова А. А.
Сын тұрғысын ойлау технологиясын физиканы оқытуда қолдану.....263
Капашева М. С., Зылгарина А. М.
Мүмкіндігі шектеулі балаларға сенсорикалық ойының маңыздылығы...268
Kapkenova D. A.
Additional education as a condition for the development
of communicative competencies of teenagers 277
Каримова А. О., Жуматаева Е.
Студенттердің өздік жұмысын
ұйымдастыруда білім беру тілдік орта компоненттері 281
Қасенова М. Ж.
Қазақ тілі сабақтарында ойын
элементтерін қолданудың өзіндік ерекшеліктері 286
Кодекова Г. Б., Жуматаева Е.
Студенттердің кәсіби ойлау қабілетін құзіреттілік
амал тұрғысынан дамыту технологиясы 290
Кожахметова Л. Ж.
Оқушылардың зерттеушілік мәдениетін қалыптастыру ерекшеліктері .296
Коломиец О. Н., Бейсембаева К. А.
Кейс-технологии в логопедической работе 303
Koshanova A. K., Bulekbayeva S. E.
Extracurricular activities as a condition
for the development of leadership skills of teenagers.....306
Куандыкова Д. К., Утетилеуова К. И.
Аутизмге шалдыққан балалармен жүргізілетін жұмыстар.....312
Кударова Н. А., Жуматаева Е.
ЖОО-ғы студенттердің көшбасылық қасиеттерін
өркендетудегі ұлттық кодтың атқаратын қызметінің моделі 316
Куттымуратова Ф. С., Муканова Ж. Г.
Білім мазмұнын жаңартуда математика
сабағында жаңа әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалану 323
Кушербаева И. К., Куатова А. С.
Белсенді әдіс-тәсілдер оқушылардың оқылым
дағдысына қалай әсер етеді 329
Пиговаева Н. Ю., Құмар Т. С.
Полиязычное образование как способ
формирования компетентного специалиста 332

Лымарчук Л. М.
Возможности методики CLIL в повышении
уровня языковой культуры старшеклассников 336
Маликова Г. Қ.
Білім беру мазмұнының теориялық негіздері 342
Марюха Т. И.
Развитие беседы на уроках географии через постановку вопросов. 347
Матаева А. С.
Формирование и развитие графомоторных навыков у
детей с нарушением интеллекта.....354
Медведева Т. Ф. Есенкулова Т. Д.
Методы и приемы инклюзивного обучения
на уроках информатики и ИКТ.....360
Медеуова Г. Қ.
Оқушы белсенділігін арттыруда топтық жұмыстың тиімділігі.....365
Мельник В. В.
Критериальное оценивание учебных достижений
младших школьников в условиях обновления
содержания образования Республики Казахстан.....371
Минап Г.
Жаңа білім – заманауи ұстаз.....378
Минекеева С. Е., Кенжебекова А. Ж.,
Байгулова Г. С., Хамитова А. К.
Организация и проведение исследования
в действии «LessonStudy» в 8 классе.....382
Минтасова А С
Болашақ мамандарды кәсіби даярлауда
«Медициналық физика» пәнін оқытудың қажеттіліктері.....385
Молдажанова А. С., Асанаева А. Ж.
Воспитание нравственных качеств детей через дидактические игры.....391
Мукашова З. Б., Ушакова Н. М.
Значимость предмета «Художественный труд»
в рамках обновления содержания среднего образования 396
Мусина А. Д.
Білім алушының дарындылығын анықтау
және оны дамыту мәселелері.....402
Мусина Ж. А., Сапабеков Д. К.
Эффективность использования приемов
критического мышления на уроках английского языка 406
Мырабилдаева К. К.
Интеграция предмета «Самопознание» и других учебных дисциплин ..413
Каюмова М. С.
Анализ исследованности проблемы развития исследовательских
компетенций обучающихся в процессе планирования Start-up 418

JAS ǴALYMDAR, MAGISTRANTTAR, STÝDENTTER MEN MEKTEP OQÝSHYLARYNYŃ «XX SÁTBAEV OQÝLARY» ATTY HALYQARALYQ ǴYLYMI KONFERENSIASYNYŃ MATERIALDARY

ТОМ 10

Техникалық редактор З. Ж. Шокубаева
Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас
Компьютерде беттеген: Байникенова А. К.
Басуға 14.04.2020 ж.
Әріп түрі Times.
Пішім 29,7 × 42 $^{1}/_{4}$. Офсеттік қағаз.
Шартты баспа табағы 24,63. Таралымы 500 дана.
Тапсырыс № 3595

«Toraighyrov University» баспасы
С. Торайғыров атындағы
Павлодар мемлекеттік университеті
140008, Павлодар қ., Ломов к., 64.